

est, assumptus est in cœlum, et sedit ab humanitate, quam de terra susceperat; manet cum sanctis in terra divinitate, qua terram pariter implet et cœlum. Notandum interea quod præsens ubique divina majestas, aliter electis suis, aliter est reprobis: adest enim reprobis potentia naturæ incompre-

hensibilis, qua omnia cognoscit novissima et antiqua, intelligit cogitationes a longe, et omnes vias singulorum prævidet. Adest electis gratia piæ protectionis, qua illos specialiter per præsentiam dona vel flagella, quasi filios pater erudit, atque ad possessionem futuræ hærediatis erudiendo provelit.

ORATIO DOMINICA EXPLANATA.

Pater noster, qui es in cœlis. Apud evangelistam Matthæum, septem petitiones continere videtur oratio, quarum in tribus æterna poscuntur, reliquis quatuor temporalia: quæ tamen, propter æterna consequenda, sunt necessaria. Nam quod dicimus:

Sanctificetur nomen tuum: Adveniat regnum tuum, et fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. Quod non absurde quidam intellexerunt in spiritu et corpore, omnino sine fine retinenda esse, et hic incloantur. Quantumcunque proficimus, augentur in nobis. Perfecta vero (quod in alia vita sperandum est) semper possibilebuntur. Quod vero dicimus:

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et: Ne nos inducas in tentationem; et: Sed libera nos a malo. Quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita æterna, ubi nos semper speramus futuros, et nominis Dei sanctificatio, et regnum ejus, et voluntas ejus, in nostro spiritu et corpore perfecte atque immortaliter permanebunt. Panis vero quotidianus ideo dictus est, quia hic est necessarius, quantum animæ carniq; tribuendus est, sive spiritualiter,

sive corporaliter, sive utroque modo intelligatur. Hic est etiam remissio quam posuimus, ubi est commissio peccatorum. Hæ tentationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impelluntur. Hic denique malum unde cupimus liberari, illic autem nihil istorum est. Evangelista vero Lucas in Oratione Dominica petitiones non septem, sed quinque amplexus, neque ab isto utique discrepavit. Sed quomodo ista septem sint intelligenda, sua ipsa brevitate commonuit. Nomen quippe Dei sanctificatur in spiritu; Dei autem regnum in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum superiorum esse quodam modo repetitionem, magis eam prætermittendo fecit intelligi. Deinde tres illas adjungit de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At vero quod ille in ultimo posuit, *Sed libera nos a malo*, iste non posuit ut intelligeremus ad illud superius quod de tentatione dictum est pertinere; ideo quippe dicit: *Sed libera*, non ait, *et libera*; tanquam unam petitionem esse demonstrans. Noli hoc, sed hoc, ut sciat unusquisque in eo se liberari a malo quod non inferatur in tentationem.

IN MARCI EVANGELIUM EXPOSITIO.

EPISTOLA AD ACCAM.

Expositionem Evangelii secundum Marcum, opitulante ipsa evangelica gratia, scripturi, primo quæ fuerit eidem Marco causa Evangelii scribendi, breviter insinuandum esse censuimus. Cum Romanæ urbi clarum veri Dei lumen prædicante beato Petro apostolo fuisset exortum, adeo sermo veritatis universorum mentes placito illustrabat auditu, ut quotidie audientibus eum nulla unquam satiatus fieret. Unde neque auditio sola eis suffecit, sed Marcum discipulum ejus omnibus precibus obsecrantes orant, ut ea quæ ille verbo prædicabat, ad perpetuam eorum commotionem habendam Scripturæ traderet, quo domi forisque in hujuscemodi verbi meditationibus permanerent. Nec prius ab obsecrando desistunt, quam quæ oraverant impetrarent. Petrus vero, ut per Spiritum sanctum religioso se spoliatum com-

perit furto, delectatus est; et fidem eorum devotionemque per hæc considerans, factum confirmavit, et in perpetuum legendam Scripturam Ecclesiis tradidit. Clemens in sexto Dispositionum libro hæc ita gesta esse describit. Cui simile dat testimonium etiam Hierapolites episcopus, nomine Papias, qui et hoc dicit, quod Petrus in prima epistola sua, quam de urbe Roma scripsit, meminere Marci, in qua tropice Romam Babyloniam nominavit, cum dicit: *Salutat vos ea Ecclesia, quæ in Babylone electa est, et Marcus filius meus.* Assumpto itaque Evangelio quod ipse confecerat, perrexit in Ægyptum, et primum Alexandriæ Christum annuntians, constituit Ecclesiam tanta doctrina, et vitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Judæorum, videns

Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc judaizantem, A quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conversatione scripsit. Et quomodo Lucas enarrat Jerosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic et ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat memoriæ tradidit. Tradunt autem hunc natione Israelitica, et sacerdotali ortum prosapia, ac post passionem ac resurrectionem Domini Salvatoris, ad prædicationem apostolorum evangelica fide ac sacramentis imbutum, atque ex eorum fuisse numero, de quibus scribit Lucas, quia *multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei* (Act. vi). Quapropter ut pote legalibus institutis edictis, optimum per omnia vivendi ordinem genti, quam ad fidem vocabat, præmonstravit. Sed et canonicam Paschæ observantiam, quæ universis Christi Ecclesiis foret imitabilis, B ostendit. In cuius Evangelium tuo, dilectissime antistitum Acca, nec non et aliorum fratrum plurium

commonitus hortatu, prout Dominus dederit, scripturi, maxime quæ in Patrum venerabilium exemplis invenimus, hinc inde collecta ponere curabimus. Sed et nonnulla propria ad imitationem sensus eorum, ubi opportunum videbitur, interponemus, lectoremque supplex obsecro, ut si hæc nostra opuscula transcriptione digna duxerit, annotationem nominum eorum quæ supra apposita sunt, diligens scriptura conservet, quomodo in expositione Evangelii beati Lucæ, quam ante annos plurimos auxiliante Dei gratia composuimus, constat esse factitatum. Oranem pro nobis sanctitatem tuam cœlestis semper gratia protegat. Sed et hoc ante omnia cunctos qui hæc forte lecturi sunt deprecor in Domino, ut pro meīs et corporis et animi fragilitatibus, apud pium Judicem intercessores existere dignentur.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Initium Evangelii Jesu Christi, etc. Sicut scriptum est in Isia propheta. Conferendum hoc Evangelii Marci principium principio Matthæi, quo ait : *Libera generationis Jesu Christi, filii David, etc.* Atque ex utroque unus Dominus noster Jesus Christus, Dei et hominis Filius est intelligendus. Et apte primus evangelista Filium hominis eum, secundus Filium Dei nominat, ut a minoribus paulatim ad majora sensus noster exurgeret, ac per fidem et sacramenta humanitatis assumptæ, ad agnitionem divinæ æternitatis ascenderet. Apte qui humanam erat generationem descripturus a Filio hominis cœpit, David videlicet sive Abrahæ, de quorum stirpe substantiam carnis assumpsit. Apte is qui librum suum ab initio Evangelicæ prædicationis inchoabat Filium magis Dei appellare voluit Dominum nostrum Jesum Christum, quia nimirum et humanæ erat naturæ de progenie patriarcharum, sive regum, veritatem carnis suscipere, et divinæ fuit potentæ Evangelium mundo prædicare. Evangelium quippe bonum nuntium dicitur. Quod autem melius est nuntium quam : *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum* (Matth. iii)? Hominis itaque est humanitas nasci, Dei vero, regni cœlestis introitum pœnitentibus prædicare. Et ideo Matthæus recte Filium David nuncupat, quem in carne venientem asseverat. Recte Marcus Filium Dei, quem in prima voluminis sui fronte auctorem Evangelii et sponsorem regni designat æterni. Ubi notandum quod Evangelistæ sancti, qui dispensationem nobis dominicæ incarnationis scriptam reliquere, uno quidem spiritu accensi ad officium scribendi accesserunt, sed diversum narrationis suæ primordium singuli, diversum statuere terminum. Matthæus namque, a nativitate dominica exordium sumens, ad tempus usque dominicæ resurrectionis seriem suæ narrationis perduxit. Marcus,

ab initio evangelicæ prædicationis incipiens, pervenit ad tempus usque ascensionis Domini, et prædicationis discipulorum ejus cunctis gentibus per orbem. Lucas, a nativitate præcursoris inchoans Evangelium terminavit in ascensione dominica, cum redeuntes discipuli Jerosolymam adventum sancti Spiritus divinis in laudibus expectabant. Joannes, ab æternitate verbi Dei, per quod omnia facta sunt, principium sumens, et ipse ad tempus usque dominicæ resurrectionis evangelizando pertingit. Scripturus ergo Evangelium Marcus, congrue primo omnium ponit testimonia prophetarum quibus hoc futurum jam olim præcinebant. Ut eo cunctis vera ac sine scrupulo dubietatis suscipienda quæ scribebat intimaret, quo hæc a prophetis sancto Spiritu impletis antea præscita ac prædicta esse monstraret, simulque uno eodemque Evangelii sui principio et Judæos qui legem ac prophetas susceperant, ad suscipienda etiam Evangelii sacramenta quæ ipsorum prophetæ prædixerant instituit, et gentiles, qui per omnia Evangelii præconia ad Dominum venerant, ad auctoritatem quoque legis et prophetarum suscipiendam venerandamque provocat, ne si qui juxta hæreticos aut Vetus solummodo Testamentum, aut solummodo Novum suscepisset, alienus a testamento Dei remaneret.

Ecce mitto angelum meum, etc. Angelus vocatur Joannes, non naturæ societate juxta hæresim Origenis, sed officii dignitate. *Angelus* enim Græce Latine *nuntius* dicitur. Quo nomine recte appellari potuit homo ille qui *fuit missus a Deo ut testimonium perhiberet de lumine* (Joan. i), et venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirandum mystice Angelum nominari eum quo *inter natos multorum major nemo surrexit* (Matth. xi), cum constet omnes qui sacerdotii gradu rite funguntur ob evangelizandi

officium angelos posse vocari, dicente propheta : *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Malach. II).*

Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, etc. Constat quia unigenitus Filius Verbum Patris vocatur, Joanne attestante qui ait : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I).* Et ex ipsa nostra locutione cognoscimus quia prius vox sonat, ut verbum postmodum possit audiri. Joannes ergo vox a propheta vocatur, quia verbum præcedit. Adventum itaque dominicum præcurrens vox dicitur, quia per ejus ministerium Patris Verbum ab hominibus auditur. Qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Judææ solatium redemptionis annuntiat. Quid autem clamaret, aperitur cum subditur : *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Omnis qui fidem rectam et bona opera prædicat, quid aliud quam venienti Domino ad corda audientium viam parat, ut hæc vis gratiæ penetret, ut lumen veritatis illustret, et rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes per sermonem bonæ prædicationis format? Sane notandum quod ex testimoniis prophetis quæ posuit Marcus, unum solummodo in Isaia, alterum vero invenitur in Malachia. Nec tamen falli aut fallere putandus est evangelista, qui hoc scriptum dicat in Isaia quod Isaia non scripserit, sed potius intelligendum quod etsi non hæc verba quæ de Malachia posuit inveniuntur in Isaia, sensus tamen eorum invenitur in Isaia, et in nonnullis locis aliis, et manifestius in eo quod hic ipse subjunxit : *Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Quis enim non videat quanta sit in utraque sententia concordia? Nam quod dixit Malachias, mittendum angelum ante faciem Domini qui præpararet viam ejus, hoc est utique quod dixit Isaia, vocem clamantis audiendam in deserto, qui diceret : *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Quia sicut Joannes recte angelus potuit vocari, pro eo quod faciem Domini evangelizando prævenit, ita recte appellari et vox potuit, quia Verbum Dei sonando præibat, sicut et supra dictum est. In utraque autem sententia similiter paranda via Domini prædicatur. Ideoque non fallitur evangelista, qui hoc dictum ab Isaia scribit : quod etsi non eisdem verbis, eodem tamen sensu ab ipso scriptum invenit. Potuit autem fieri ut animo Marci Evangelium conscribentis pro Malachia Isaia occurreret, ut fieri solet. Quod tamen sine ulla dubitatione emendaret, saltem ab aliis admonitus, qui ipso adhuc in carne vivente hoc legere potuerunt, nisi cogitaret recordationi suæ quæ sancto Spiritu regebatur, non frustra occurrere aliud pro alio nomen prophetæ, quia ita Dominus hoc scribi constituit. Cur autem ita constituerit Dominus, prima illa causa utilisima debet facillime cogitari, etiam sic esse insinuatam, ita omnes sanctos prophetas uno spiritu locutos mirabili inter se consensione constare, ut hoc multo amplius

A sit, quam si omnium omnia prophetarum uno unius hominis ore dicerentur. Et ideo indubitanter accipi debere quæcumque per eos sanctus Spiritus dixit, et singula esse omnium, et omnia singulorum. Cum ergo et quæ dicta sunt per Isaia tam sint Malachia quam Isaia, et quæ dicta sunt per Malachiam tam sint Isaia quam Malachia, quid opus erat ut emendaret Marcus, cum aliud pro alio sibi nomen occurrens a se scriptum legisset? ac non potius sequens auctoritatem Spiritus sancti, a quo mentem suam regi plus nobis ille utique sentiebat, ita hoc scriptum relinqueret? Sic enim admonendo constituerat ei Dominus ad informandos nos tantam verborum suorum inter prophetas esse concordiam, ut non absurde, imo congruentissime, etiam Isaia B deputarem quod per Malachiam dictum reperimus.

Fuit Joannes in deserto baptizans, etc. Cunctis gentibus liquet quod Joannes baptismum poenitentiae non solum prædicavit, verum etiam quibusdam dedit, sed tamen baptismum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. Notandum itaque quod dicitur, *prædicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum*, quoniam baptisma quod peccata solveret, quia dare non poterat, prædicabat, ut sicut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum poenitentiae quo peccata solvuntur præcurreret suo baptismo, quo peccata solvi non possunt. Et baptizabantur ab illo in Jordane flumine, confitentes peccata sua. Exemplum confitendi peccata, ac meliorem vitam promittendi, datur eis qui baptismum accipere desiderant, sicut etiam prædicante Paulo in Epheso multi credentium veniebant confitentes et annuntiantes actus suos, quatenus, abdicata vita veteri, renovari mererentur in Christo. Unde etiam beato Petro ostensis in lineo cælesti diversis generis animantibus dictum est : *Surge, Petre, occide et manduca (Act. X).* Quod est aperte dicere : *Occide infideles ab eo quod fuerant prius, ab renuntiatione scelerum et promissione piæ religionis, ac sic fidei Christianæ sacramentis imbutos in sanctæ Ecclesiæ membra commuta.*

D *Et erat Joannes vestitus pilis cameli, etc.* Pilis, inquit, vestitus, non lana. Alterum austeræ vestis indicium est : alterum luxuriæ mollioris. Zona autem pellicea qua accinctus fuit et Elias, mortificationis indicium est. Porro quod sequitur : *Et locustas et mel silvestre edebat*, habitatori solitudinis congruum est, ut non delicias ciborum, sed necessitatem humanæ carnis expleret. Potest habitus et victus ejus per significationem, etiam qualitatem internæ conversationis ejus non inconvenienter exprimere. Namque austerioribus utebatur indumentis, sicut etiam Dominus in laudibus ejus protestatus est dicens ad Judæos : *Quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (Matth. XI),* quia vitam peccan-

litum non blandimentis fovit, sed vigore asperæ in-
vectionis increpavit dicens : *Genimina riperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira (Math. xxiii)?* Zonam pelliceam habebat circa lumbos suos, quia carnem suam crucifixit cum vitis et concupiscentiis, quod eorum esse proprium qui sunt Jesu Christi, Apostolo attestante, didicimus. *Locustas et mel silvestre edebat*, quia dulce quidem sapiebat turbis prædicatio ejus, existimante populo et cogitantibus omnibus in cordibus suis de eo ne forte ipse esset Christus. Sed ocius finem sortita est illa opinio, intelligentibus ejus auditoribus quod non ipse Christus, sed præcursor et propheta esset Christi. In melle etenim dulcedo, in locustis est alacer volatus, sed cito deciduus.

Et prædicabat dicens : Veniet fortior, etc. Mos apud veteres fuit ut si quis eam quæ sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Quid ergo inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiæ sponsus apparuit? De quo et idem Joannes dicit : *Qui habet sponsam sponsus est (Joan. iii)*. Sed quia Joannem homines Christum esse putaverunt, quod idem Joannes negat, recte se indignum esse ad solvendam corrigiam ejus calceamenti denuntiat. Ac si aperte dicat : Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo. Quod tamen intelligi et aliter potest. Quis enim nesciat quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus vero Dominus veniens quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit. Sed hujus incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Investigari enim nullatenus potest quomodo corporatur Verbum, quomodo summus et vivificator Spiritus intra uterum matris animatur, quomodo is qui initium non habet et existit concipitur. Corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetiæ spiritum agnovit. *Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.* Non quidem adhuc Joannes Dominum manifeste Deum aut Dei esse Filium, sed tantum virum se fortiosem prædicat. Non enim rudes adhuc auditores tanti capiebant arcana sacramenti, quod Filius Dei æternus homine assumpto ex Virgine deo natus esset in mundo, sed paulatim, per agnitionem glorificatæ humanitatis, introducendi erant ad fidem divinæ æternitatis. Quibus tamen quasi lateenter quodam modo ac velato sermone Deum hunc esse veram declarat, dum eum Spiritu sancto baptizaturum esse confirmat. Cui enim dubium, nullam posse aliam gratiam sancti Spiritus, nisi Deum dare? Tempore autem procedente cum capaciores jam ad intelligendum eosdem suos videret auditores, etiam Filium Dei illum aperte prædicavit, dicens : *Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem et*

A manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei. Baptizatur autem a Domino in Spiritu sancto, non solum cum in die baptismatis fonte vite in remissionem peccatorum abluimur, verum etiam quotidie cum per gratiam ejusdem Spiritus ad agenda quæ Deo placent accendimur.

Et factum est in diebus illis, etc. Triplicem ob causam Salvator a Joanne accepit baptismum. Primo, ut, quia homo natus erat, omnem justitiam et humilitatem legis impleret. Secundo, ut baptismate suo Joannis baptisma comprobaret. Tertio, ut Jordanis aquam sanctificans, per descensionem columbæ Spiritus sancti in lavacro credentium monstraret adventum.

B Et statim ascendens de aqua vidit caelos apertos, etc. Mysterium Trinitatis in baptismate Domini demonstratur. Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie columbæ, Patris vox testimonium Filio præbentis auditur. Aperiantur autem cæli, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus et Ezechiel in principio voluminis sui apertos eos esse commemorat. Sedit quoque columba super caput Jesu, ne quis putaret vocem Patris ad Joannem factam, non ad Dominum. Pulchre autem cum dixisset : *Et Spiritum tanquam columbam descendentem*, addidit, *et manentem in ipso.* Hoc etenim Mediatori Dei et hominum donum est speciale collatum, ut implens semel eum Spiritus sanctus, nunquam recederet, sed perpes in illo maneret. Nam fidelibus

C ejus ad insignia virtutum et miracula facienda aliquando gratia Spiritus confertur, aliquando tollitur. Quibus tamen ad operationem pietatis et justitiæ, ad amorem Dei et proximi conservandum, nunquam gratia Spiritus abest. Unde de illo Spiritu promittitur, dicente eis Domino : *Vos autem cognoscetis eum quia apud vos manebit, et in vobis erit (Joan. xiv)*. Verum specialiter in Domino manet Spiritus semper, non quomodo in electis ejus juxta mensuram fidei, sed sicut Joannes ait : *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis (Joan. i)*. Manet autem in illo Spiritus, non ex eo tantum tempore quo baptizatus est in Jordane,

D sed ex illo potius quo in utero conceptus est virginali. Nam quod in baptizatum descendere visus est Spiritus, signum erat conferendæ nobis in baptismo gratiæ spiritualis, quibus in remissionem peccatorum ex aqua et Spiritu regeneratis amplior ejusdem Spiritus gratia per impositionem manus episcopi solet cœlitus dari. Sicut etiam hoc quod apertus caelos vidit post baptismum, nostri utique gratia factum est, quibus per lavacrum undæ regeneratrici janua panditur regni cœlestis, quæ, peccantibus quondam protoplastis ac paradiso ejectis, toti generi humano interpositis cherubim et flammeo gladio clausa est. Extinguitur namque hæc flamma cuius fidelium, cum aquis vitalibus tingitur. Reconciliatur angelicis spiritibus, cum ad pacem sui redierit Creatoris, adeo ut si percepta fidei sacramenta puro

corde et corpore servaverit, mox solutus carne regna possit intrare coelestia. Alioqui quomodo tunc aperirentur Domine cœli, qui cum homo fieret et habitaret nobiscum in terra, cœlum pariter divina potentia continebat et terram? Sed et hoc quod vox paterna de cœlis innouit: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui*, non ipse Filius quod nesciebat docetur, sed nobis quod credere debeamus ostenditur: Ipsum videlicet qui baptizandus cum aliis venit ad Joannem homo, verum esse Dei Filium; non solum ipsius Joannis, sed et totius mundi Dominum, et ideo veraciter in Spiritu sancto baptizare valentem. Nos quoque vox eadem docuit per aquam ablutionis et spiritum sanctificationis Dei posse filios effici. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1). Bene autem in specie columbæ descendit Spiritus sanctus, quod multum simplex est animal, atque a malitia fellis alienum, ut figurate nobis insinuaret quod simplicia corda quærît, nec habitare dignatur in mentibus impuris, qualis fuit Simon ille cui dicebat Petrus: *Non est tibi pars, neque sors in sermone hoc; in felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse* (Act. viii).

Et statim Spiritus expulit eum in desertum, etc. Mathæus similiter, exposito Domini baptismo, et voce de cœlis facta, quæ diceret: *Ille est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, continuo subjunxit: *Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo* (Matth. iv). Verum ne cui veniret in dubium a quo eum spiritu ductam sive expulsam dicerent in desertum, consulte Lucas primo posuit: quia *Jesus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane*, ac deinde intulit: *Et agebatur in Spiritu in desertum*, ne quid contra eum valuisse spiritus immundus putaretur, qui plenus Spiritu sancto, quo volebat digrediens, quæ volebat agebat. Quadraginta autem dies et noctes, quibus eum tentat, totum hujus sæculi tempus insinuant, quibus membra ejus, videlicet sanctam Ecclesiam, tentare nunquam desistit. Quia nimirum quadripartitus est mundus, in quo Domino famulamur. Decem vero præcepta sunt, per quorum observantiam Domino famulantes contra hostis indefessi malitiam certamus. Decem autem quater ducta quadraginta faciunt. Ideoque totum militiæ nostræ tempus apte quadragenario dierum ac noctium numero comprehenditur. Baptizatus ergo Dominus expellitur a Spiritu in desertum, et tentatur a Satana, ut exemplum vitæ suis fidelibus præbeat, qui post acceptam in baptismo remissionem peccatorum, non solum ad exercenda opera virtutum, verum etiam ad tolerandam propter justitiam persecutionem sint accingendi. Secedit enim in desertum, ut nos doceat, relictis mundi illecebris, et societate pravorum, divinis per omnia servire mandatis. Tentatur solitarius a diabolo, ut nobis insinuet quod omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur, et quod per multas tribulationes oportet nos intrare

in regnum Dei (Act. xiv). Tentatur quadraginta diebus et quadraginta noctibus, ut indicet quod quædam hic viventes Domino servimus, sive prospera blandiantur (quod ad dies pertinet), seu nos adversa feriant (quod noctis figuræ congruit), semper ambulantes in lege Domini adsit toto orbe adversarius, qui iter nostrum tentando impedire non cessat. *Eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi*. Inter bestias commoratur ut homo, sed ministerio utitur angelico ut Deus. Et nos cum in eremo sanctæ conversationis bestiales hominum mores impolluta mente toleramus, ministerium angelorum meremur, a quibus corpore absoluti ad æterna in cœlis gaudia transferamur.

Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam prædicans Evangelium regni Dei, etc. Joanne tradito, recte incipit ipse prædicare. Desinente lege, consequenter oritur Evangelium. Si autem Salvator eadem prædicat quæ Joannes Baptista ante dixerat, ostendit se ejusdem Dei esse filium, cujus ille propheta est. Nemo autem putet traditionem Joannis in carcerem, statim post jejunium quadraginta dierum et tentationem Domini factam. Quisquis enim Joannis Evangelium legerit, inveniet Dominum ante traditionem illius multa et docuisse, et miracula fecisse. Denique habes in Evangelio ipsius: *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ* (Joan. 1). Et iterum: *Necdum enim erat missus in carcerem Joannes* (Joan. 11). Ferunt autem quia cum legisset Joannes Mathæi, Marci et Lucæ volumina, probaverit quidem textum historiæ, et vera eos dixisse firmaverit, sed unius tantum anni in quo et passus est, post carcerem Joannis, historiam texisse. Prætermisso itaque anno cujus acta a tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam clauderetur Joannes in carcere, gesta narravit, sicut manifestum esse poterit iis qui Evangeliorum diligenter quatuor volumina legerint. Quæ res et dissonantiam quæ videbatur Joannis esse cum cæteris tollit. Cum ergo dixisset Marcus quod *venit Jesus in Galilæam prædicans Evangelium regni Dei*, subjunxit et ait: *Et dicens: Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei. Pœnitementi, et credite Evangelio*. Impletum est tempus, inquit. Illud nimirum de quo dicit Apostolus: *Postquam autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* (Galat. iv). Ergo impleta sunt tempora, pœnitementi. Quam olim est quod hoc clamatur, et utinam aliquando audiat: Quoniam impleta sunt tempora, et appropinquavit regnum Dei. *Pœnitementi et credite Evangelio*. Renuuntiate operibus mortuis, credite in Deum vivum. Quid prodest credere sine bonis operibus? Non te bonorum operum meritum adduxit ad fidem, sed fides incipit, ut bona opera consequantur.

Et præteriens secus mare Galilææ, vidit Simonem et Andream, etc. Isti primi vocati sunt, ut Dominum sequerentur. Piscatores et illiterati milituntur ad prædicandum, ne fides credentium non in virtute Dei, sed eloquentia atque doctrina putaretur. Quæri

autem potest quomodo binos vocaverit de naviculis piscatores : primo Petrum et Andream, deinde progressus paululum alios duos filios Zebedæi, sicut narrat Matthæus et Marcus, cum Lucas dicat ambas eorum naviculas impletas magna illa captura piscium, sociosque Petri commemoret Jacobum et Joannem filios Zebedæi vocatos ad adjuvandum, cum retia plena extrahere non possent, simulque miratos tantam multitudinem piscium quæ capta erat, et eum Petro tantum dixisse : *Noli timere, ex hoc jam homines aris capiens* (Luc. v), simul eum tamen subductis ad terram navibus secutos fuisse. Unde et intelligendum est hoc primo esse factum quod Lucas insinuat, nec tunc eos a Domino vocatos, sed tantum Petro fuisse prædictum quod homines esset capturus. Quod non ita dictum est, quasi jam pisces nunquam esset capturus. Nam et post resurrectionem Domini legimus esse piscatos. Dictum est ergo quod deinceps esset homines, non dictum est quod jam non esset capturus pisces. Unde datur secundum Lucam intelligi eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret quod Matthæus et Marcus narrant, quando eos binos vocavit, et ipse iussit ut eum sequerentur, primo duobus Petro et Andream, deinde aliis Zebedæi duobus filiis. Tunc enim non subductis ad terram navibus tanquam cura redeundi, sed ita eum secuti sunt, tanquam vocantem ac jubentem ut sequerentur. Et ingrediuntur Capharnaum, et statim sabbatis ingressus synagogam docebat eos. Quod Sabbatis maxime medicinæ doctrinæque suæ dona frequentat, docet se non sub lege esse, sed supra legem, qui eandem quoque legem adimplere, non autem solvere, venerit; nec Judaicum eligere Sabbathum, quo vel ignem accendere, vel manum pedemque movere non liceat, sed verum Sabbathum, dilectamque Domino esse requiem, si, salutem studentes animarum, ab opere servili, id est, a cunctis continentiam illicitis.

Et stupebant super doctrina ejus, etc. Illi enim ea docebant populos quæ scripta sunt in Moysæ et prophetis : Jesus vero, quasi Deus et Dominus ipsius Moysi, pro libertate voluntatis suæ, vel ea quæ minus videbantur addebat in lege, vel commutans prædicabat populis, ut in Matthæo legimus : *Dictum est antiquis, ego autem dico vobis* (Matth. v).

Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, etc. Non voluntatis ista confessio est, quam præmium sequitur confitendi, sed necessitatis extorsio, quæ cogit invitos confiteri. Et velut si servi fugitivi post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur, sic et demones, cernentes Dominum in terris repente versari, ad judicandos se venisse credebant. Præsentia Salvatoris tormenta sunt dæmonum. *Et comminatus est ei Jesus dicens : Obmutesce, et exi de homine.* Quoniam invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum (Sap. xii), ideo contra ipsum mortis auctorem primo debuit medicina salutis operari : primo lingua serpentina, ne ultra virus spargeret, ocludi ; deinde

A femina, quæ prima seducta est, a carnalis concupiscentiæ febre curari ; tertio vir, qui male sudentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra mundari, ut ipse esset ordo restorationis in Domino, qui erat et casus in protoplastis : *Et discernens eum spiritus immundus, et exclamans voce magno exiit ab eo.* Lucas de spiritu immundo ait quod sic exierit ab homine, ut nihil ei noceret. Potest ergo videri contrarium, quomodo secundum Marcum *discernens*, vel sicut aliqui Codices habent *convexans eum*, cui nihil nocuit secundum Lucam. Sed et ipse Lucas : *Et cum projecisset illum* (inquit) *dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque ei nocuit* (Luc. iv). Unde intelligitur hoc dixisse Marcum *convexans eum*, sive *discernens*, quod Lucas dixit *projecisset eum in medium*, ut quod secutus ait, *nihilque ei nocuit*, hoc intelligatur quod illa jactatio membrorum atque vexatio non eum debilitavit, sicut solent exire dæmonia etiam quibusdam membris amputatis aut evulsis.

Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent, etc. Visa virtute miraculi, novitatem dominicæ admirantur doctrinæ, atque ad inquisitionem eorum quæ audierant per ea quæ viderant excitantur. Quia nimirum ad hoc fiebant signa quæ vel ipse Dominus in assumpto homine faciebat, vel discipulis facere dedit, ut per hæc Evangelio regni Dei, quod prædicabatur, certius crederetur, dum hi qui coelestia in terrenis gaudia futura promittebant, coelestia in terris ac divina opera monstrabant. Verum discipuli ut puri homines donante Domino cuncta gerebant. At Dominus ipse singularis virtute potentiæ et sanitates ac miracula operabatur, et quæ a Patre audiebat, loquebatur in mundo. Nam et prius (teste Evangelio) *erat docens eos quasi potestatem habens, et non sicut scribæ* (Matth. vii). Et nunc, turba attestante, *in potestate imperat spiritibus immundis, et obediunt ei* (Marc. i).

Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, etc. Si virum a dæmonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum significare dixerimus, consequenter femina febribus tentata, sed ad imperium Domini curata, carnem ostendit a concupiscentiæ suæ fervore per continentiam præcepta frenatam. *Omnis enim amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia* (Ephes. iv), *spiritus immundi furor est. Fornicationem vero, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam* (quæ est idolorum servitus [Ephes. v]) febrem illecebrosæ carnis intellige. *Et statim dicunt ei de illa, et accedens elevavit eam apprehensa manu ejus.* In Evangelio Lucæ scriptum est quod rogaverunt illum pro ea, et stans super illam imperavit febrim. Modo enim Salvator rogatus, modo ultro curat ægrotos, ostendens se contra vitiorum quoque passiones, et precibus semper annuere fidelium, et ea nonnunquam quæ ipsi minime in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel pie potentibus, etiam non intellecta, dimittere, et juxta hoc quod

Psalmista postulat: *Delicta quis intelligit? Ab occultis A* monte, cujus commemorationem facit Matthæus. Namque Marcus ita sequitur:

Et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis. Naturale est febricitantibus incipiente sanitate lassescere, et ægrotationis sentire molestiam. Verum sanitas quæ Domini confertur imperio, simul tota redit. Nec solum ipsa redit, sed et tanto robore comitante, ut eis continuo qui se adjuverant ministrare sufficiat, et, juxta leges tropologiæ, membra quæ servierant immunditiæ ad iniquitatem ut fructificarent morti, serviant justitiæ in vitam æternam.

Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum, etc. Solis occubitus passionem mortemque significat illius qui dixit: *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi (Joan. ix).* Et sole occidente, plures dæmoniaci quam ante, plures sanantur ægroti. Quia B qui temporaliter in carne vivens paucos Judæorum docuit, calcato regno mortis, omnibus per orbem gentibus, fidei salutisque dona transmisit. Cujus ministris quasi vitæ lucisque præconibus Psalmista canit: *Iter facite ei qui ascendit super occasum (Psal. lxxvii).* Super occasum quippe Dominus ascendit, quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit.

Et dæmonia multa ejiciebat, etc. Lucas de his scribit apertius: *Exibant etiam dæmonia a multis clamantia, et dicentia: Quia tu es Filius Dei. Et increpans non sinerat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum (Luc. iv).* Dæmonia ergo Filium Dei constabantur; et sciebant ipsum esse Christum, quia quem dierum xl. jejuniis fatigatum diabolus hominem C cognoverat, nec tentando valebat an et Dei Filius esset experiri; jam nunc per signorum potentiam vel intellexit, vel potius suspicatus est esse Filium Dei. Non ergo ideo Judæis eum crucifigere persuasit, quia Christum sive Dei Filium non esse putavit, sed quia se morte illius non prævidit esse damnandum. Vere enim de hoc mysterio a sæculis abscondito dicit Apostolus quod *nemo principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifisissent (I Cor. ii).* Quare autem Dominus se loqui dæmonia prohibeat, Psalmista manifestat qui ait: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam (Psal. xlix), et cætera.* Ne quis dum prædicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris sæpe permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat.

Et diluculo valde surgens, agressus abiit in desertum locum, etc. Si occasu solis mors exprimitur Salvatoris, quare non diluculo redeunte resurrectio ejus indicetur? Cujus manifestata luce abiit in desertum gentium, ibique in suis fidelibus orabat, quia corda eorum per gratiam sui Spiritus ad virtutem orationis excitabat. *Et erat prædicans in synagogis eorum et omni Galilæa, et dæmonia ejiciens.* In hac prædicatione quam dicit eum habuisse in omni Galilæa intelligitur etiam sermo ille habitus in D

monte, cujus commemorationem facit Matthæus. Namque Marcus ita sequitur:

Et venit ad eum leprosus deprecans eum, etc. De hoc leproso mandato connectit, ut ipse intelligatur quem Matthæus commemorat tunc esse mundatum, quando post illum sermonem Dominus de monte descendit. Sic enim ait Matthæus: *Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ (Matth. viii).* *Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine, si vis, potes me mundare, etc.* Et quia Dominus ait: *Non veni solvere legem, sed adimplere (Matth. v),* ille qui excluderetur a lege, purgari se Domini potestate præsumens, non ex lege sed supra legem esse gratiam judicabat, quæ leprosi maculam posset abluere. Verum ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis est et pudoris, ut unusquisque de suæ vitæ maculis erubescat; sed confessionem verecundia non repressit. Ostendit vulnus, remedium postulavit, et ipsa religionis et fidei plena confessio est. *Si vis, inquit, potes me mundare.* In voluntate Domini tribuit potestatem. De voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non præsumpsit. Jesus autem misertus ejus extendit manum suam, et tangens eum ait illi: *Volo, mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est.* Nihil medium est inter opus Dei atque præceptum, quia in præcepto est opus. Denique *dixit et facta sunt (Psal. xxxii).* Vides ergo quod dubitari non potest quin voluntas Dei potestas sit? Si ergo voluntas ejus potestas est, qui unius voluntatis asserunt, unius utique asserunt potestatis. Itaque quasi potestatem habens sanandi, et jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit. *Volo* enim dicit propter Photinum, imperat propter Arium, tangit propter Manichæum. Et lex quidem tangi leprosos prohibet; sed quia Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo tetigit, quia sine tactu mundari non poterat, sed ut probaret quia subjectus non erat legi. Nec contagium timebat ut homines, sed quia contaminari non poterat qui alios liberabat, lepra tactu Domini fugatur, quæ solebat contaminare tangentem. Simulque illud mirabile, quod eo sanavit genere, quo fuerat obsecratus. *Si vis, potes me mundare. Volo, inquit, mundare.* Habes voluntatem, etiam habes pietatis effectum. Non ergo (ut plerique Latinorum putant) jungendum est et legendum *Volo mundare*, sed separatum, ut primum dicat *volo*, deinde imperet, *mundare*.

Et comminatus est ei statim, et ejecit illum, etc. Quare præcipitur nemini dicere, nisi ut diceret non vulganda nostra beneficia, sed præmenda, ut non solum a mercede absterneamus pecuniæ, sed etiam gratiæ.

Sed vade et ostende te principi sacerdotum, etc. Ostendere se sacerdoti jubetur, ut intelligeret sacerdos eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem

case curatum. Offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus quod legem non solveret, sed adimpleret, qui secundum legem g:adiens supra legem sanaret eos, quos remedia legis non sanaverant. Et bene addidit: *In testimonium illis*, hoc est, si Deo credant, si impietatis lepra discedat. Quod si quem movet quomodo Dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, cum id non receperit Ecclesia, memineat nondum cœpisse sacrificium sanctum sanctorum, quod corpus ejus est. Nondum enim obtulerat in passivæ holocaustum suum. Non autem oportebat auferri significantia sacrificia, priusquam illud quod significabatur confirmatum esset contestatione apostolorum prædicantium, et fide credentium populorum. Quia vero typice vir iste peccatis languidum genus designat humanum, recte non solum leprosus, verum etiam, juxta Evangelium Lucæ, plenus lepra fuisse describitur. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. III)*. Illa, scilicet, ut, extenta manu Salvatoris, hoc est incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisca varietate mudentur, possintque cum apostolis audire: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis (Joan. xv)*, et qui diutius abominabiles a populo Dei erant castris secreti, jam aliquando templo reddi, et sacerdoti queant offerri, illi utique qui dicitur: *Tu es sacerdos in æternum (Psal. cix)*, audientes ab Apostolo: *Templum enim Dei sanctum est quod estis vos (I Cor. III)*; offerantque pro emundatione sui sicut præcepit Moyses, id est exhibeant corpora sua *honestam viventem, sanctam, Deo placentem (Rom. XII)*.

At ille egressus cepit prædicare, et diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifeste in civitatem introire, sed foris in desertis locis esset: et conveniebant ad eum undique. Unius perfecta salvatio, multas ad Dominum cogit turbas: ut enim ipse se interius exteriusque doceret esset sanatum, nequaquam perceptum beneficium, ut ab ipso a quo acceperat jussum, tacet: quin potius evangelistæ functus officio, mox egressus cepit prædicare et diffamare sermonem. Unde merito quæritur quidnam sit quod Dominus nonnulla quæ gessit abscondi jussit, et nec ad horam potuerunt abscondi? Nunquid enim unigenitus Filius Patri et Spiritui sancto coæternus, hæc in re velle habuit quod implere non potuit? Sed notandum quod Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit hoc nobis in exemplo actionis præbuit. Miraculum namque faciens, et taceri jussit, et tamen taceri non potuit. Ut videlicet electi ejus exemplum doctrinæ illius sequentes, in magnis quæ faciunt latere quidem in voluntate habeant, sed ut prosint aliis, prædantur inviti, quatenus et magnæ humilitatis sit quod sua opera taceri appetunt, et magnæ sublimitatis sit quod eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit quidquam fieri et minime potuit, sed quid velle ejus membra debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ magisterio exemplum dedit.

CAPUT II.

Et iterum intravit Capharnaum, etc. Salvator omnium Deus salutari omnia lustrat incessu. Et tunc in desertis, nunc in civitate, nunc ad mare, doctrinæ cœlestis et virtutum dona turbis ministrat. Nunc in monte solus orat, nunc laborantes in mari, ne perire debeant, adjuvat. Ubique munera salutis impertit, ut omnes gradus ac conditiones ad suam gratiam pertinere demonstret. Juxta mysticum vero intellectum, post factum in civitate miraculum, secedit in desertum, ibique convenientes ad se turbas benigna pietate suscipit, ut ostendat se magis quietam, et a sæculi curis remotam diligere vitam, atque, ob hujus appetitum, se sanandis curam adhibere corporibus. Et quidem more humano, quasi frequentiam se quærentium declinans, nolebat manifeste in civitatem introire. Sed allegorice docebat quia tumultuositas carnalium mentibus apertam sui manifestationem veritas non exhibet, sed quoscunque ab illecebris rerum temporalium viderit esse discretos, iis suorum lucem donorum largius infundit. Verum quia nec carnales superna pietas deserit, quia etiam iis gratiam suæ visitationis, per quam et ipsi spirituales effici valeant, indulget, post desertum Dominus in civitatem redit: multisque eodem convenientibus loquitur verbum: ac sanato paralytico pluribus occasionem internæ sanationis quæ est in fide tribuit. Quod vero docente Domino et domo tam multi convenerunt, ut non caperent, neque ad januam, nostram proprie salvationem qui de gentibus ad fidem venimus designat, quia prædicante in Judæa Domino necdum intrare ad audiendum valuimus. Ad quos tamen etsi foris positos verba suæ doctrinæ fecit pervenire, quia nos ipse per sanctorum ora prædicatorum collegit, et quamvis extra synagogam in qua ipse prædicabat inventos, Evangelii sui fecit esse participes. *Et venerunt ferentes ad eum paralyticum, quia a quatuor portabatur.* Curatio paralytici hujus salvationem designat animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis, quæ primo omnium ministris qui eam sublevent et Christo afferant, id est bonis doctoribus qui spem sanationis opemque intercessionis suggerant, indiget. Qui bene quatuor fuisse referuntur, sive quia quatuor sancti Evangelii libris omnis prædicantium virtus, omnis sermo firmatur, seu quia quatuor sunt virtutes quibus ad promerendam sospitatem fiducia mentis erigitur. De quibus in æternæ sapientiæ laude dicitur: *Sobrietatem enim et sapientiam docet et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus (Sap. vii)*. Quas nonnulli diversis nominibus prudentiam, fortitudinem, temperantiam et justitiam nuncupant. *Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat.* Desiderant paralyticum Christo offerre, sed turba interposita ab omni parte intercluduntur, quia sæpe anima post infirmi corporis desidiam ad Deum resipiscens, superæque gratiæ remedio cupiens innovari, prisca

consuetudinibus obstaculo retardatur. Sæpe inter ipsas orationis secretæ dulcedines, et quasi suave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens ariem mentis ne Christus videatur impedit. Et quid inter hæc agendum? Non utique in infimis exterius qua turbæ tumultuantur remanendum, sed tectum domus in qua Christus docet ascendendum, id est sacræ Scripturæ sublimitas est appetenda, lexque Domini cum Psalmista die noctuque meditanda. In quo enim corrigit junior viam suam? In custodiendo, inquit, sermones tuos (Psal. cxviii). Et patefacientes, submiserunt grabatum in quo paralyticus jacebat. Patefacto tecto æger ante Jesum submititur, quia, reseratis Scripturarum mysteriis, ad notitiam Christi pervenitur, hoc est ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Et bene domus Jesu juxta alterius evangelistæ narrationem tegulis esse connecta reperitur, quia sub contemptibili litterarum velamine si adsit qui reseret divina, spiritualis gratiæ virtus invenietur. Denudatio etenim tegularum in domo Jesu apertio est in vilitate litteræ sensus spiritualis et arcanorum cœlestium. Quod autem cum grabato deponitur infirmus, significat ab homine in ista adhuc carne constituto Christum debere cognosci.

Cum vidisset autem Jesus fidem illorum, etc. Curaturus hominem a paralyti Dominus, primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum ob nexum culparum artuum dissolutionem fuisse damnatum, nec nisi his relaxatis membrorum posse recuperatione sanari. Sic et illi paralytico, qui juxta Probaticam piscinam diu motum aquæ frustra præstolabatur, sanato a Domino dicitur: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* (Joan. xiv).

Fili, inquit, dimittuntur tibi peccata. O mira humilitas! Despectum et debilem totisque membrorum compaginibus dissolutum filium vocat, quem sacerdotes non dignarentur attingere. Aut recte ideo filium, quia dimittuntur ei peccata sua. Intuendum sane quanti propria cujusque fides apud Deum valeat, ubi tanti valuit aliena, ut totus homo repente, hoc est, exterius interiusque jam salvatus exurgeret, aliorumque merito aliis laxarentur errata.

Erant autem illic quidam de scribis sedentes et cogitantes in cordibus suis, etc. Verum dicunt scribæ, quod nemo dimittere peccata nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus vere Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. Verum Deo testimonium reddunt, sed personam Christi negando falluntur. Errant itaque Judæi, qui cum Christum et Deum esse et peccata dimittere posse credant, Jesum tamen Christum esse non credunt. Sed multo dementius errant Ariani, qui cum Jesum Christum esse, et peccata posse dimittere, Evangelii verbis devicti, negare non audeant, nihilominus Deum negare non timent. At ipse perfidos salvare desiderans, et occulorum cognitione et virtute operum Deum se esse manifestat. Nam sequitur: Quo

statim cognito, Jesus spiritum suum quia sic cogitarent inter se, dicit illis: *Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Ostendit se Deum, qui potest cordis occulta cognoscere. Et quodam modo tacens loquitur: Eadem majestate et potentia qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur. Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge et tolle grabatum tuum et ambula?* Inter dicere et facere, multa distantia est. Utrum sint paralytico peccata dimissa, solus noverat qui dimittebat. Surge autem et ambula, tam ille qui surgebat quam ii qui surgentem videbant approbare poterant. Fit ergo carnale signum, ut probetur spirituale, quanquam ejusdem virtutis sit et corporis et animæ vitia dimittere. Et datur nobis intelligentia, propter peccata plerasque evenire corporum debilitates. Et ideo forsitan prius peccata dimittuntur, ut causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur. Quinque siquidem sunt differentiæ causarum pro quibus in hac vita molestiis corporalibus affligimur. Aut enim ad merita augenda per patientiam justis corporis infirmitate gravamur, ut beati patres, Job et Tobias et innumeri martyres in utroque Testamento. Aut ad custodiam virtutum perceptarum, ne superbia tentante dispereant, sicut apostolus Paulus, cui ne magnitudine revelationum extolleretur, datus est stimulus carnis suæ angelus Satana, qui eum colaphizaret. Aut ad intelligenda et corrigenda peccata nostra sicut Maria soror Aaron in eremo ob verba temeritatis et superbiæ lepra percussa est. Vel sicut paralyticus de quo tractamus, qui nonnisi dimissis primo peccatis, potuit ab infirmitate curari. Aut ad gloriam Dei salvantis sive per seipsum sive per famulos suos, sicut cæcus natus in Evangelio, qui neque ipse peccavit neque parentes ejus, sed ut manifestarentur opera Dei in illo. Sicut Lazarus, cujus infirmitas non fuit ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificaretur Filius Dei per eam. Aut ad inchoationem damnationis æternæ, quod reproborum est, et proprium, sicut Antiochus et Herodes, qui utrique suo tempore adversus Deum repugnantes, quod tormentorum in gehenna perpetuo passuri essent, præsentium afflictionum misera cunctis ostendebant. Quibus congruit illud propheta: *Et duplici contritione contere eos.*

Unde necesse est in omnibus quæ temporaliter adversa patimur, cum humilitate Domino gratias agamus, et infirmitatis nostræ conscii de collatis nobis remediis gratulemur. Necesse est ut ad conscientiam nostram reversi solerter opera nostra simul et cogitationes exploremus, et quidquid nos peccasse deprehendimus, digna castigatione purgemus; quidquid de his quæ nos recte fecisse credebamus, vitio in nobis elationis perisse comperimus, et hoc humiliter satisfactione castigemus. Hæc enim nobis sæpius fit causa flagellorum. Cæterum innocentes et justos ob augmenta præmiorum flagellari, perfectorum est, et donum speciale virorum. Verberibus autem tempo-

ralibus ad æterna tormenta compelli, impenitentium A de teloneario in evangelistam sit repente mutatus. est poena reproborum.

Ut autem sciatis quia potestatem habet Filius hominis, etc. Si et Deus est juxta Psalmistam, qui quantum distat Oriens ab Occasu elongavit a nobis iniquitates nostras, et *Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata*, ergo idem ipse et Deus, et filius hominis est, ut et homo Christus per divinitatis suæ potentiam peccata dimittere possit, et idem Deus Christus per humanitatis suæ fragilitatem pro peccatoribus mori. Spiritualiter autem de grabato surgere est animam se a carnalibus desideriis ubi ægra jacebat abstrahere. Grabatum vero tollere est ipsam quoque carnem per continentiae frena correptam, spe cœlestium præmiorum a deliciis segregare terrenis. Sublato autem grabato domum ire, ad paradysum redire est. Hæc etenim vera est domus nostra, quæ hominem prima suscepit, non jure amissa, sed fraude, tandem restituta per eum qui fraudulentum hosti nihil debuit. Aliter sanus qui languerat domum reportat grabatum, cum anima, remissione accepta peccatorum, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne quid post veniam unde iterum juste feriatur admittat. *Et statim ille surrexit, et sublato grabato abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et honorificarent Deum dicentes, Quia nunquam sic vidimus.* Quam miranda divinæ potentiae virtus, ubi nulla temporis interveniente morula, jussu Salvatoris salus festina comitatur! Merito qui adfuerant, damnatis blasphemiae jaculis, ad laudem tantæ majestatis stupentia corda convertunt. *Et egressus est rursus ad mare, omnisque turba veniebat ad eum, et docebat eos.* Docens in Capharnaum Dominus, virtutem doctrinæ suæ cœlestem paralytici curatione commendabat. Quo factio egressus est ad mare, ut non solum civilem vitam hominum in via veritatis institueret, verum etiam habitatoribus maris Evangelium regni prædicaret, eosque fluctivagos rerum labentium motus contemnere ac fidei firmitate superare doceret. Denique advenientem ad se ibi turbam plurimam docet. Ibi publicanum de teloneo vocatum apostolum et evangelistam facit. Ibi multos peccatores per poenitentiam correctos sua dignos cœna, suorum auditu reddit arcanorum, atque ab undis tumentibus, ac cœtis cupiditatum fallentium sequestratos ad soliditatem quietæ conversationis, quæ est in spe cœlestium honorum pertrahit. Nam sequitur :

Et cum præteriret, vidit Levi Alphaei, etc. Ad teloneum, ad curam dispensationemque vectigalium dicit; τολός enim Græce, Latine *vectigal* nominatur: idem autem Levi qui et Matthæus est. Sed Lucas Marcusque, propter verecundiam et honorem evangelistæ, nomen ponere noluerunt vulgatum. Ipse autem Matthæus, juxta illud quod scriptum est, justus accusator sui est: in primordio sermonis Matthæum se et publicanum nominat; ut ostendat legentibus nullum debere conversum de salute diffidere, cum ipse de publicano in apostolum,

de teloneario in evangelistam sit repente mutatus.

Et surgens secutus est eum. In Evangelio Lucæ plenius scriptum est: *Et relictis omnibus surgens secutus est eum (Luc. v).* Intelligens ergo Matthæus quid sit veraciter Dominum sequi, relictis omnibus sequitur. Sequi enim imitari est. Ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quam affectu consecrari posset, reliquit propria, qui rapere solebat aliena. Perfectamque nobis abrenuntiationis sæculi formam tribuens, non solum lucra reliquit vectigalium, sed periculum contempsit, quod evenire poterat a principibus sæculi, quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum vel cogitationem sibi reservavit. Si quidem ipse Dominus qui hunc exterius humana allocutione ut se sequeretur vocavit, intus divina inspiratione ut mox vocantem sequeretur accendit, ipse invisibiliter quo modo sequendum esset edocuit. Propter quod ille merito obedientiam humana contemnens negotia deserit, dominicorum fidelis dispensator factus est talentorum.

Et factum est cum accumberet in domo illius, multi publicani, etc. Scribit evangelista Lucas quod fecerit ei convivium magnum Levi in domo sua, quod mysteriorum figuris apte congruit. Qui enim domicilio Christum receperit interno, maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, et in ejus qui crediderit recumbit affectu. Et hoc est bonorum operum spirituale convivium quo dives populus eget, pauper epulatur. Publicani autem sicut etiam nomine probant, appellantur ii qui vectigalia publica exigunt, sive qui conductores sunt vectigalium fisci, vel rerum publicarum, necnon et ii qui sæculi hujus lucra per negotia sectantur, eodem vocabulo censentur. Videbant itaque publicanum a peccatis ad meliora conversum locum invenisse poenitentiae, et ob id etiam ipsi non desperant salutem. Neque vero in pristinis vitiis permanentes publicani veniunt ad Jesum, ut Pharisei et Scribæ murmurantes, sed poenitentiam agentes, ut sequens Evangelistæ sermo significat, dicens: *Erant enim multi, qui et sequebantur eum.* Hæc autem Dominus ad convivia peccatorum, ut occasionem haberet docendi, et spirituales invitatoribus suis præberet cibos. Denique cum frequenter pergere ad convivium describant, nihil refertur aliud nisi quid ibi fecerit, quid docuerit, ut et humilitas Domini eundo ad peccatores, et potentia doctrinæ ejus in conversione poenitentium demonstratur.

Et Scribæ et Pharisei videntes quia manducaret cum peccatoribus, etc. Si per Matthæi electionem et vocationem Publicanorum fides exprimitur gentium, quæ prius mundi lucrum inhiabant, at nunc cum Domino epulis charitatis et bonorum operum sedula devotione reficiuntur, profecto supercilium Scribarum et Phariseorum Judæorum invidiam qua de gentium salute torquentur insinuat. Quibus ipse loquitur: *Amen dico vobis, quia publicani et meretrices præce-*

dent vos in regno Dei. — Hoc audito Jesus ait illis : A Non necesse habent sani medicum, sed qui male habent. Non enim veni vocare justos sed peccatores. Suggillat Scribas et Phariseos, qui justos se putantes peccatorum consortia declinabant. Se ipsum medicum dicit, qui miro medicandi genere vulneratus est propter iniquitates nostras, et livore ejus sanati sumus (Isai. LIII). Sanos autem et justos appellat eos qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti (Rom. x); qui ex lege præsumentes Evangelii gratiam non quærunt. Porro male habentes et peccatores vocat eos qui suæ fragilitatis conscientia devicti, nec per legem se justificari posse videntes, Christi gratiæ pœnitendo colla submittunt.

Et erant discipuli Joannis, etc. Alii referunt evangelistæ ipsos Phariseos ac discipulos Joannis hæc Dominum quæstione pulsasse. Illic vero ita sonare videtur evangelicus sermo, quasi alii aliqui quos hujus rei cura movisset, hanc ei quæstionem intulerint. Unde colligendum a pluribus hanc Domino objectam esse quæstionem, et a Phariseis scilicet et a discipulis Joannis, et a convivis, vel aliis quibuslibet, quos hoc movebat, quare discipuli Joannis et Pharisei jejunarent; discipuli autem Salvatoris non jejunarent. Mystico autem sensu potest ita exponi: quod discipuli Joannis et Phariseorum jejunant, Christi autem non jejunant, quia omnis qui vel de operibus legis sine fide gloriatur, vel, quod est gravius, traditiones sequitur hominum, vel certe ipsum etiam Christi præconium aure tantum corporis, non autem et fide cordis percipit, spiritualibus abstinens bonis jejuno corde tabescit. Qui vero Christi membris fideli incorporatur amore, non potest jejunare qui carne ipsius epulatur et sanguine. Aliter Joannes vinum et siceram non bibit, Dominus cum publicanis et peccatoribus manducat ac bibit, quia ille abstinentia meritum auget, cui potentia nulla naturæ. Dominus autem cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere puriores? Sed jejunavit et Christus, ne præceptum declinaret, manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cerneret, agnosceres potestatem. Et ait illis Jesus: *Nunquid possunt filii nuptiarum, quandiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus; et tunc jejunabunt in illa die.* In Matthæo ita positum est: *Nunquid possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus (Matth. ix)?* Sponsus ergo Christus, sponsa Ecclesia est. De quo sancto et spirituali connubio apostoli sunt creati. Qui lugere ac jejunare non possunt, quandiu sponsum in thalamo vident, et sciunt sponsum esse cum sponsa. Quando veru transierint nuptiæ et passionis ac resurrectionis tempus advenerit, tunc sponsi filii jejunabunt. Juxta leges autem tropologiæ sciendum quod quandiu sponsus nobiscum est et in læticia sumus, nec jejunare possumus, nec lugere. Cum

autem ille propter peccata a nobis recesserit et avolverit, tunc indicendum jejunium est, tunc luctus recipiendus. *Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri. Alioquin aufert supplementum novum a veteri, et major scissura fit.* Cum interrogatus esset Dominus, cur discipuli ejus non jejunarent, respondit carnales adhuc quosque et necdum passionis resurrectionisque suæ fide solidatos non posse severiora jejunia et continentiæ sustinere præcepta, ne per austeritatem nimiam etiam credulitatem quam habere videbantur amittant. Ipsos ergo adhuc discipulos tanquam vetera vestimenta dicit, quibus inconvenienter novus pannus assuitur, id est aliqua particula doctrinæ quæ ad novæ vitæ temperantiam pertinet, quia si hoc fiat, et ipsa doctrina quodam modo scinditur, cujus particula quæ ad jejunium ciborum valet, importune traditur, cum illa doceat generale jejunium non a concupiscentia ciborum tantum, sed ab omni lætitia temporalium delectationum. Cujus quasi pannum, id est partem aliquam quæ ad cibos pertinet, dicit non oportere hominibus adhuc veteri consuetudini deditis imperitari, quia et illinc quasi conscissio videtur fieri, et ipsi vetustati non convenit.

Et nemo mittit vinum, etc. Eosdem quoque veteribus comparat utribus, quos vino novo, id est spiritualibus præceptis facilius dirumpi quam id posse continere dicit. Erant autem jam utres novi, cum post ascensum Domini desiderio consolationis ejus orando et sperando innovabantur. Tunc enim acceperunt Spiritum sanctum, quo impleti cum linguis omnibus loquerentur, a Judæis nescientibus, sed tamen vere attestantibus, dictum est: *Quia musto pleni sunt isti (Act. II).* Novum enim vinum jam novis utribus venerat, hoc est Spiritus sancti fervor spiritualium corda repleverat. Aliter. Cavendum doctore est ne animæ nondum renovatæ, sed in vetustate malitiæ perduranti, novorum mysteriorum secreta committat. Quod si quærit aliquis quid inter vinum novum mystice et vestimentum distet novum, facile patet, quia vino intus reficimur et inebriamur, vestimento autem forinsecus induimur. Cum vero utrumque ad significantiam vitæ pertineat spiritualis, vestimentum profecto opera nostra bona quæ foris agimus, et quibus coram hominibus læcemus, insinuat. Vino autem novo fervor fidei, spei, et charitatis, quo in conspectu nostri Conditoris in novitate sensus nostri intus ipsi reformamur, exprimitur.

Et factum est iterum cum Sabbatis, etc. Legimus in sequentibus quia erant qui veniebant et redibant multi, et nec manducandi quidem spatium habebant, et ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas segetum manibus confricant, et in ediam comsolantur, vitæ austerioris indicium est, non præparatas epulas, sed cibos simplices quærentium. Pharisei autem dicebant ei: *Ecce quid faciunt discipuli tui Sabbatis quæ non licet?* Nota quod primi apostoli Salvatoris litteram Sabbati destruunt adversum Hebrionitas, qui cum cæteros recipiant apostolos, Pau-

lam quasi transgressorem legis repudiant. Mystice autem discipuli per sata transeunt, illa videlicet de quibus Dominus ait: *Levate oculos vestros et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit* (Joan. iv), cum doctores sancti eos quos in fide veritatis iustituere quærent cura piæ sollicitudinis inspiciunt, et qualiter unumquemque quove ordine ad salutem attrahere debeant sedula consideratione pendunt. Atque ideo nihil melius esurire quam salutem intelligunt hominum, quam ipse messorum primus quondam inter preces esuriens, mox oblatis sibi eis quas desiderabat dapibus, audivit: *Surge, Petre, occide et manduca* (Act. x). Et mira sacramenti concordia, quia et ibi mactari ac manducari jubentur animalia cœlitus missa, et hic spicas Domino lustrante consecratas vulsisse discipuli, atque juxta aliorum narrationem evangelistarum confricantes manibus manducasse perhibentur. Hoc est enim quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, et exuite vos veterem hominem cum actibus ejus* (Coloss. iii). Quia non aliter transit quisque in corpus Christi, non aliter doctorem profectus sui fructibus pascit, quam si, veteribus abdicatis concupiscentiis, novo dilectionis mandato novus homo fuerit factus. Vellere itaque spicas, est homines a terrena intentione qua solum mentis quasi radicem fixerant eruere; fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ipsa etiam carnis concupiscentia quasi folliculis atque integumentis aristarum puritatem mentis exuere. Grana vero manducare, est mundatum quemque a sordibus vitiorum per ora prædicantium Ecclesiæ membris incorporari. Et bene hæc discipuli prægredientes ante Dominum fecisse memorantur, quia doctoris necesse est sermo præcedat, et sic cor auditoris subsequens gratia supernæ visitationis illustret. Bene *Sabbatis*, quia sancti doctores et ipsi in prædicando pro spe futuræ quietis laborant, et auditores æque suos admonent non propter amorem sæculi supervacuis insistere negotiis, sed potius pro æterna requie bonis insudare laboribus. Item per sata ambulant cum Domino, qui divinis obtemperare studentes imperiis solerter eloquia sacra meditari delectantur. Esuriunt in satis, cum in eisdem sacris eloquiis quæ legendo pertranseunt panem vitæ invenire desiderant, hoc est, ad illa curant verba pervenire, quibus ampliozem in se sui Conditoris amorem incendunt. Et hoc in Sabbatis, cum sopita mente a turbulentis cogitationibus vacare gaudent, et videre *quam suavis est Dominus, quamque beatus vir qui sperat in eo* (Psal. xxxiii). Assumptoque pietatis et humilitatis habitu, ad requiem animarum suarum attingere contendunt. Vellunt spicas quæ forte occurrunt, et tandiu versant manibus contritasque purgant, donec ad escam perveniant, cum testimonia Scripturarum ad quæ legentes perveniunt meditando assumunt, et tandiu scrutatione sedula discutiunt, donec in eis medullam dilectionis quæ latere videbatur invenientes extrahant. Sicut enim asperitate aristarum, quæ horrent, velantur grana

A tritici quæ resciant, ita sæpe sub ea quæ videbatur utilitate litteræ teguntur doctores divina dilectionis, quæ mentes fidelium esurientes sitientesque justitiam suavitatis internæ dapibus pascant. Verum hæc mentium refectio stultis quidem Sabbati defensoribus displicet, sed a Domino Sabbati probatur, quia qui solam litteræ superficiem sequuntur, nec veram mentium refectioem nosse, nec ad internam pervenire animarum requiem norunt. Unde temeritas eorum merito Veritatis ore confunditur, dom subditur:

B *Et ait illis: Nunquam legis, etc.? Ad confutandam calumniam Pharisæorum veteris recordatur historię, quando David fugiens Saulem venit in Nobæ, et ab Abimelech sacerdote susceptus postulavit cibos* (I Reg. xxi). Qui cum panes laicos non haberet, dedit ei consecratos, quibus non licebat vesci nisi solis sacerdotibus et Levitis. Et hoc tantum interrogavit, *si mundi essent pueri a mulieribus*: et illo respondente ab heri et nudius tertius, non dubitaverit panes dare, melius arbitratus (propheta dicente, *Misericordiam volo, et non sacrificium* [Ose. vi]) de famis periculo homines liberare, quam Deo offerre sacrificium. Hostia enim Deo placabilis hominum salus est. Opponit ergo Dominus et dicit: Si et David sanctus est, et Abimelech pontifex a vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, et fames in causa est, cur eandem famem non probatis in apostolis quam probatis in cæteris? Quamquam et in hoc multa distantia sit. Isti spicas in Sabbato manu confricant, illi panes comederunt Leviticos. Ibi et ad Sabbati solemnitatem accendebant neomeniarum dies, quitus in convivis requisitus fugit ex aula regia. Figurata autem quod dicit, David et pueri ejus panes accepere sanctificatos, ostendit sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum, sive quod omnes vitam sacerdotalem delermus imitari, sive quia omnes filii Ecclesiæ sacerdotes sunt. Ungimur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spirituales. De qua tota historia pro captu nostro plenius in expositione libri Regum diximus, et de mensa ac panibus propositionis, in libro expositionis tabernaculi et vasorum ejus. Quod vero Dominus Abiathar principem sacerdotum pro Abimelech appellat, nihil habet dissonantiæ. Ambo etenim fuerunt illic, cum veniens David panes petiit et accepit, Abimelech videlicet princeps sacerdotum, et Abiathar, filius ejus. Occiso autem Abimelech a Saule, cum viris domus suæ generis sacerdotalis octoginta quinque, fugit Abiathar ad David et comes factus est totius exsili ejus. Postea regnante eo summi sacerdotii et ipse gradum accepit, ac toto tempore regni illius in pontificatu perseverans, multo majoris excellentiæ quam pater suus effectus est. Ideoque dignus fuit cujus memoriam Dominus etiam vivente patre quasi summi faceret sacerdotis. Et dicebat eis: *Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter Sabbatum*. Major est cura sanitati et vitæ hominis, quam custodiæ Sabbati adhibenda. Sic cuius et mandatum

est sabbatum custodiri, ut tamen si necessitas esset, A reus non esset qui sabbatum violasset. Ideo Sabbato circumcidi non est prohibitum, quia necesse erat fieri. Nam et Josue muros Hiericho septem diebus cum exercitu circumvit. Et Macchabæi necessitate instante Sabbato pugnant. Unde discipulis esurientibus, quod licitum non erat in lege, necessitate famis factum est licitum. Talis hæc causa est, qualis hodie in jejuniis legitimis : ubi si quis æger jejuniu[m] corruerit, nulla ratione reus tenetur. *Itaque Dominus est Filius hominis, etiam Sabbati.* Si, inquit, David rex sacerdotali cibo pastus excusabilis est, et juxta alterius evangelistæ narrationem sacerdotes sabbatum per templi ministerium violantes crimine carent, quanto magis Filius hominis qui verus rex est et verus sacerdos, et ideo Dominus Sabbati, evul- B sarum sabbato spicarum noxa non tenetur?

CAPUT III.

Et introivit iterum in synagoga, etc. Homo qui manum habet aridam, humanum genus indicat in secunditate boni operis arefactum, sed Domini misericordie curatum. Cujus dextera quæ in primo parente dum vitæ arboris poma decerneret aruerat, per Redemptoris gratiam dum insontes manus in crucis arbore tenderet, bonorum operum succis est restituta saluti. Et bene in synagoga manus erat arida, quia ubi scientiæ donum majus, ibi gravius est inexcusabilis noxæ periculum. *Et ipsi observabant eum si Sabbatis curaret, ut accusarent illum.* Quia destructionem Sabbati quam in discipulis arguebant, C probabili magister excusaverat exemplo, nunc ipsum observando magistrum calumniari voluit, ut si sabbato curet, transgressionis : si non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant. *Et ait homini habenti manum aridam : Surge in medium. Et dicit eis : Si licet Sabbatis bene facere, an male? Præveniens Dominus calumniam Judæorum quam sibi perfida mente paraverant, arguit eos quia legis præcepta prava interpretatione violarent, æstimando in Sabbato etiam a bonis operibus feriandum, cum lex a malis abstinere jubeat dicens : Omne opus servile non facietis in eo, id est peccatum.* Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati. Quo præcepto etiam futuri sæculi formam in præsentibus adumbrat : ubi illi qui per sex hujus sæculi ætates bona fecerunt, in septima D ætate malorum tantummodo, non autem et bonorum sunt ferias habituri. Nam etsi sæcularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laudibus quiescere. *Animam salvam facere, an perdere? Hoc est, hominem curare, an non? Idem est quod præmiserat, Bene facere, an male? Non quod Deus summe bonus, auctor mali nobis aut perditionis esse possit, sed quod ejus non salvare Scripturæ consuetudine perdere dicatur.* Sicut dicitur indurasse cor Pharaonis, non quod molle induraverit, sed quod meritis præcedentibus obduratum misericorditer emollire noluerit. Et nos cum rogamus, *Ne nos inducas in tentationem (Matth. vi)*, protinus addendo, *Sed libera nos a malo*, manifeste docemur ejus indu-

cere in tentationem, non esse aliud quam non liberare a malo, ejusque perdere animam, esse a perditione non salvare. Si quem vero movet, quare Dominus cum corpus esset curaturus, de animæ salvatione interrogaverit, intelligat vel animam more Scripturarum pro homine positam, sicut dicitur : *Hæ sunt animæ quæ exierunt de semore Jacob (Exod. i)*, vel quod illa miracula propter animæ salutem faciebat, vel quod ipsa manus sanatio salutem animæ significabat, quæ a bonis (ut prædixi) cessans operibus, aridam quodammodo dexteram habere videbatur. *At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit ; et restituta est manus illi.* Sananda manus arida jubetur extendi, quia infructuosa debilitas animæ nullo melius ordine, quam eleemosynarum largitate curatur. Unde Joannes Baptista, turbis sciscitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcipit : *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat (Luc. iii).* Et in Ecclesiastico dicitur : *Fili, non sit manus tua ad accipiendum porrecta, et ad dandum correpta (Eccli. iv).* Frustra enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus, extenderit.

Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis, consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. Herodianos Herodis tetrarchæ ministros dicit, qui propter inimicitias quas dominus ipsorum adversus Joannem exercebat, etiam Salvatorem quem Joannes prædicabat, insidiis insequabantur et odiis. Magna autem insipientia fuit eos qui salute plurimum indigebant, de nece Salvatoris agere consilium. Qui quantum nequitie studeant, ostenditur, cum et hoc in crimen reputant, quod ad verbum illius salvam qui languebat extendit dexteram, quasi non ipsorum quisque majora Sabbatis egerit, cibos portando, porrigendo calicem, cæteraque quæ victui necessaria sunt exsequendo. Neque enim ille, qui dixit, *et facta sunt*, Sabbato laborasse poterat convinci.

Et Jesus cum discipulis suis recessit ad mare. Successit quasi homo fugiens persequentium insidias, quia neque adhuc venerat hora passionis ejus, neque extra Jerusalem fuit locus passionis. Recessit fugiens sese odio persequentes ; sed illuc accessit ubi plures invenit sese per amorem sequentes. Nam subditur : *Et multa turba a Galilæa et Judæa secuta est eum, et ab Jerusalem et ab Idumæa, et trans Jordanem, et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.* Ecce Pharisei et Herodiani, magistri videlicet plebis et regis ministri, unanimo Dominum consilio perdere quærent. At turba indocta et vulgus undecunque collectum unanimi illum dilectione sequuntur. Illi videntes opera virtutum ejus, et verba doctrinæ audientes, nihil amplius discere,

quam ut eum persequerentur, volebant. Isti opinione tantum ducti virtutum ejus, congesto agmine permagno veniunt ad audiendum eum, opemque salutis flagitandam. Unde mox suæ voluntatis ac desiderii consequi merentur effectum, plurimis a Domino sanatis, ut in sequentibus legitur. Ubi et exemplum dedit suis, si in una civitate persecutionem paterentur, in alteram fugiendi. Denique Paulus exemplo simul et præcepto Domini edoctus, fugit ex Damasco, ubi insidias appetebatur pravorum. Sed inde digressus, innumeros alibi, qui se ad pietatem sequerentur, populos invenit. Juxta vero leges allegoriæ, Dominus in eo quod egressus de synagoga recessit ad mare, ubique venientem ad se plurimam populi multitudinem sanaturus ac docturus excepit, nostram manifeste salvationem præfiguravit, ad quos venire per fidem relicta ob perfidiam Judæa dignatus est. Recte enim incredulæ diu ac diversis errorum anfractibus jactatæ nationes, instabilitati, amaritudini, obscuritati fluctuantis pelagi comparantur. Sed Dominus venit ad mare cum discipulis, multaque turba a diversis provinciis secuta est eum, quia prædicantibus Apostolis corda gentium adit. Et postquam in eis dilectam sibi domum propitiis consecravit; jam multos ad se venientes benigne suscepit, ac desideratæ salutis donavit esse compotes. Quibus apte congruit quod sequitur: *Et dixit discipulis suis, ut in navicula sibi deservirent propter turbam, ne comprimerent eum. Multos etenim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent.* Navicula etenim deserviens Domino in mari, Ecclesia est, congregata de gentibus, et fluctus sæculi labentis liberæ mentis virtute transgressa.

Quæ quanto sinum cordis amplius recipiendæ gratiæ sui conditoris dilatât, tanto sublimius cunctis transeuntium rerum voluminibus, quasi fluctibus pelagi æstuantis navicula ventis agitata secundis insultat. Distat autem inter comprimere Dominum, et tangere illum. Tangit namque eum, qui fidem ejus ac dilectionem vero corde suscipit.

Comprimunt eum qui carnalibus cogitationibus, aut etiam factis pacem eorum, in quibus veritas manere consueverat, turbant. Unde apte qui eum tetigerunt salvati esse perhibentur, quia nimirum vera fides et dilectio salutem gignere solet æternam.

Propter turbam vero, ne se comprimeret, naviculam Dominus ascendit, quia turbidas carnalium mentes fugiens, ad eos potius qui fluxam sæculi gloriam simul et abjectionem spernere didicerunt, venire et mansionem apud eos facere gaudet.

Quotquot autem habebant plagas, spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei. Procidebant quidem utrique Domino, id est, et qui habebant plagas infirmitatem corporalium, et qui ab spiritibus vexabantur immondis: sed infirmi simplici intentione obtinendæ salutis, dæmoniâci autem vel potius habitantes in eis dæmones, vi divini timoris coacti, nec solum ad procidendum ei, verum etiam

A ad confutendum ejus majestatem compulsi. Perculsi enim præsentia virtutis ejus, ac nimium perterriti, nequaquam celare audebant, quem Filium Dei esse jamjamque cognoverant. Ubi satis superque arianorum est miranda vel potius dolenda cæcitas, qui illum post resurrectionis et ascensionis ipsius gloriam, post dilatatam toto orbe fidem Evangelii, post ædificatas in omnibus gentibus ecclesias, laudatumque in eis nomen Domini salvatoris, a solis ortu usque ad occasum, repente negant Filium Dei, quem dæmones mortali adhuc sub habitu carnis indutum, Filium esse Dei aperta voce profitentur. Sic enim sequitur: *Et clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.* Quare autem spiritus immundos de se loqui prohibeat, Psalmista manifestat, qui ait: *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos post te (Psal. XLIX).*

Prohibetur ergo Dominum prædicare peccator, ne quis dum prædicantem, sequatur errantem. Improbis enim magister est diabolus, qui falsa veris sæpe permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat. Cæterum, non soli dæmones, qui inviti confitebantur, lubenter silere de Christo, sed et illi qui ab eo sanati sponte confiteri volebant. Imo ipsi apostoli qui eum post resurrectionem toto erant orbe prædicaturi, ante passionem ejus præcipiuntur omnino reticere de illo, ne divina videlicet majestate prædicata, passionis dispensatio differretur, et dilata passione, salus mundi quæ per hanc futura erat, negaretur.

Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum, et fecit ut essent duodecim cum illo. Mons ille in quo apostolos elegit Dominus, altitudinem designat justitiæ quæ instituendi erant, et quam prædicatori hominibus. Nam quia missurus erat eos ad prædicandum Evangelium regni cælestis, merito per sublimitatem loci in quo electi sunt, admonere voluit eos, non in infimis desideriis animum dissolvere, sed ad superna desideranda et quærenda semper erigere debere. Sic etiam legem daturus priori populo suo in monte apparuit: de monte quæ agenda essent intonuit. Verum quia necdum erat tempus ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum (Matth. IV):* sed tantum dicebatur, *Honora patrem tuum et matrem, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi (Exod. XX),* quamvis hæc eadem verba typice nobis regnum æternum, quod est in terra viventium promittant: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare valuit; sed de inferioribus quæ dicerentur audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda mysteria quæ dicebantur, ascendere noverat: solusque Moyses quia legem spiritaliter audire didicerat, montis in quo erat Deus, verticem conscendit. Bene autem dicitur, quia *ascendens in montem Dominus, vocavit*

ad se quos voluit ipse. Non enim illorum electionis ac studii, sed divinæ erat dignationis et gratiæ, ut in apostolorum vocarentur. Unde et eis alibi dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (Joan. xv).

Fecitque ut essent duodecim cum illo. Certi utique gratia mysterii, ut videlicet mundi salutem quam verbo prædicarent, suo quoque numero commendarent. Ter etenim quaterni duodecim faciunt. Et ter quaterni ad prædicandum sunt missi apostoli, ut per universas quadrati orbis plagas baptizarent gentes in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti.

Unde et de civitate sancta Jerusalem descendente de caelo a Deo, scriptum est, quia erant ei ab oriente portæ tres, et ab aquilone portæ tres, et ab austro portæ tres, et ab occasu portæ tres (Apoc. xxi). Ubi figuraliter ostenditur, quod prædicantibus apostolis apostolorumque successoribus, cunctæ per orbem nationes in fide sanctæ Trinitatis Ecclesiam essent ingressuræ. In quo etiam sacramento ita quondam filii Israel circa tabernaculum castrametabantur, ut ex omni parte per quadrum ternæ tribus mauerent (Num. i). Quia primitiva nimirum Ecclesia quæ erat in Judæa, undique per circuitum sui credentibus toto orbe nationibus, spiritalia Deo castra erat in fide et confessione sanctæ Trinitatis fixura.

Et ut mitteret eos prædicare Evangelium. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, et ejiciendi demonia. Postquam nefandus spiritus se prædicare prohibuit, elegit sanctos, qui et immundos spiritus ejicerent, et ipsi munda Evangelium mente ac lingua prædicarent. Quibus etiam cæteras infirmitates curandi, nec non et mortuos suscitandi (ut Matthæus evangelista scribit) contulit facultatem, ut promissorum cælestium magnitudini, attestaretur etiam magnitudo factorum, fidemque verbis daret virtus ostensa, et nova facerent qui nova prædicarent. Unde nunc quoque cum fidelium numerositas excrevit, intra sanctam Ecclesiam multi sunt, qui viam virtutum tenent, et signa virtutum non habent.

Quia frustra miraculum foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam juxta magistri genium vocem, *linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus* (Cor. xiv).

Et imposuit Simoni nomen Petrus. Non nunc primum Simoni Petri nomen indidit, verum longe ante cum a fratre Andrea ad se adductum intuitus, dixit: *Tu es Simon filius Joannæ; tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus* (Joan. i). Sed cum volens Evangelista nomina duodecim apostolorum enumerare, necesse haberet Petrum dicere, breviter intumescere curavit quia non hoc ante vocaretur, sed ita eum Dominus cognominaverit, quanvis non tunc, sed quando Joannes ipsa Domini verba posuit, intentos videlicet reddens auditores.

Nam si hoc ante vocaretur, non ita videres mysterium petræ, putans eum casu sic vocari, non providentia Dei. Ideo voluit eum prius aliud vocari,

ut ex ipsa commutatione nominis, sacramenti vivacitas commendaretur. Idem ergo Græce sive Latine Petrus, quod Syriace Cephas. Et in utraque lingua nomen a petra derivatum est: haud dubium quin illa de qua Paulus ait: *Petra autem erat Christus* (I Cor. x). Nam sicut lux vera donavit Christus apostolis, ut lux mundi vocentur, sic et Simoni qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen. Cujus alias alludens etymologiæ dixit: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi). Quod vero Simon, ponens mærorem, sive audiens tristitiam, interpretatur, illi tempore congruit, quando post resurrectionem, viso Domino, vel mortis illius, vel suæ negationis mærorem deposuit: sed suæ confestim mortis tristitiam audivit, dicente Domino: *Cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et duces quo non vis* (Joan. xxi).

Et Jacobum Zebedæi et Joannem fratrem Jacobi (Subauditur a superioribus vocavit ad se, cum ascenderet in montem). Et imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitru. Aptè filii tonitru sunt cognominati, quorum unus e cælestibus intonans vocem illam theologicam, quam nemo prius edere noverat, emisit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, etc.* (Joan. i). Quæ tantæ virtutis pondere grava reliquit, ut si aliquando plus intonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed et ambo sæpe seorsum et in montem a Domino duci, et aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite* (Marc. ix).

Prisca quoque nomina meritis aptissima gestabant. Jacobus enim supplantator. Joannes in quo et gratia, vel Domini gratia, dicitur. Namque ille et carnis curam, Domino vocante, supplantare, et ipsam carnem, Herode trucidante, gavisus est contemnere; iste ob amoris præcipui gratiam quam virginali gloria meruerat, super Redemptoris sui pectus in cæna recubuit.

Et Andream et Philippum et Bartholomæum, et Matthæum, et Thomam. Andreas Græcum nomen est, et interpretatur virilis, ab eo quod Græce vir appellatur ἄνθρωπος. Quo aptissime vocabulo decoratur ille qui ad prædicationem Joannis mox Agnum Dei sequi, videre et audire curavit, et postmodum ipsum se vocantem relictis omnibus sequi, ipsi perpetuo adhærere non tardavit. Philippus os lampadis sive lampadarum interpretatur. Et recte, quia vocatus a Domino lumen gratiæ, quo ipse in corde accensus atque illustratus est, confestim invento fratri per oris officium propinare studuit, dicens: *Quem scripsit Moyses in lege et prophetæ, invenimus, Jesum filium Joseph a Nazareth* (Joan. i). Bartholomæus Syrus est, non Hebræus, et interpretatur, filius suspendentis aquas, quod evidenter Filium Dei sonat, qui prædicatorum suorum mentes ad cælestia contemplanda suspendit, ut quo celsa liberius pervolant, eo terrenorum corda feracius dictorum suorum

guttis inebriant. Matthæus donatus dicitur, videlicet quia magno Domini munere de teloneario ac publicano, in apostoli est et evangelistæ delegatus officium. Thomas, abyssus vel geminus, quod est Græce διδυμος quæ utraque interpretatio ejus statui congruit. Didymus etenim recte vocari potuit, propter dubium cor in credendo effectu dominicæ resurrectionis. Abyssus idem potuit jure dici, cum altitudinem dominicæ virtutis in resurrectione celebratam certa fide penetravit. Notandum sane quod apostolorum nomine describens evangelista Matthæus, ita ponit: Philippus et Bartholomæus, Thomas, et Matthæus publicanus. Cæteri ergo evangelistæ in conjunctione nominum primum ponunt Matthæum, et postea Thomam, et publicanum eum non ascribunt, ne antiquæ conversationis recordantes, suggillare evangelistam viderentur. Ipse vero et Thomam sibi anteponit, et se publicanum appellat, ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia (Rom. v). Et Jacobum Alphæi, et Thaddæum. Jacobum Alphæi cum additamento posuit, ad distinctionem Jacobi Zebedæi. Ipse est qui in Evangeliiis nominatur frater Domini, et in Epistola ad Galatas: quia Maria uxor Alphæi soror fuit Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophæ Joannes evangelista cognominat, fortasse quia vel idem Alphæus etiam Cleophæus est dictus vel ipsa Maria, defuncto post natum Jacobum Alphæo, Cleophæ nupsit. Quia vero Jacobus merito filius Alphæi, id est docti, sit cognominatus, ipsi testantur apostoli, qui eum post Domini passionem statim regendæ Hierosolymorum ordinaverunt Ecclesiæ. Thaddæus autem ipse est quem Lucas et in Evangelio suo, et in Actibus apostolorum Judam Jacobi nominat. Erat enim frater Jacobi fratris Domini, ut ipse in Epistola sua scribit. Unde etiam ipse frater Domini vocabatur, attestantibus civibus ipsius, qui de virtutibus ejus stupentes aiebant: *Nonne iste est fabri filius et Mariæ, frater Jacobi et Joseph, et Judæ, et Simonis (Math. xiii)?*

Et Simonem Chananæum, et Judam Scarioth, qui et tradidit illum. Et hos cum additamento posuit, ad distinctionem Simonis Petri et Judæ Jacobi. Simon autem Chananæus a Chana vico Galilææ cognomen accepit, quod evangelista Lucas cum interpretatione posuit, Simon Zelotes. Chana quippe, zelus. Chananæus dicitur Zelotes, id est æmulator. Judas autem Scarioth, aut a vico in quo ortus est, aut ex tribu Issachar, præsigium suæ damnationis, vocabulum sumpsit. Issachar quippe, quod dicitur merces, pretium proditiōnis insinuat. Scarioth, autem quod memoria mortis interpretatur, arguit eum non repente persuasum, sed meditatam diutius dominicæ traditionis patrasse flagitium. Qui non per imprudentiam, sed per providentiam inter apostolos eligitor. Quanta enim est veritas, quam nec adversarius minister infirmat? Quanta moralitas Domini, qui periclitari apud nos judicium suum quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem, et ideo nec has partes recusavit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi, ut tu a socio

A desertus, a socio proditus, moderate seras tum errasse judicium, periisse beneficium. Ordinatis autem in monte apostolis, qui ad prædicandum Evangelium mitterentur, apte subditur:

Et veniunt ad domum. Electos namque in monte apostolos ad domum reducit, quasi tacite eos admonens ut post acceptum apostolatus gradum ad conscientiam suam redeant, et quo ampliorem docendorum curam susceperunt populorum, eo solertius ipsi habitacula mentium suarum considerando penetrent, et ne quid ibi forte quod occulti inspectoris oculos offendat inveniatur, sedula examinatione perquirant. Sic etenim quisque, sic proximum rite regit, si a suo prius corde studiosa exploratione quidquid inerat pravitate expurgat.

B *Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.* O quam felix occupatio Salvatoris, quam beata frequentia turbæ confluentis, cui tantum studii ad audiendum verbum Dei, tantum fuit curæ ad obtinendam salutem, ut auctori salutis cum eis qui secum erant, ne vescendi quidem hora a solatio vitæ miseris impendendo, libera maneret! Utinam, Domine Jesu, et in nostri temporibus ævi tantum gratiæ tuis fidelibus largitoris, qui doctores suos assiduitate discendi, non solum ab appetitu carnalium voluptatum, verum etiam nonnunquam ab ipsa quoque panis quotidiani perceptione præpediant. Quam quem turba frequentat externa, videamus quanti hunc propinquorum æstimatio pendat. Sequitur,

Et cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim, quoniam in furorem versus est. Vere sicut ipse dicit alibi, *Non est propheta sine honore, nisi in patria sua et in domo sua.* Quem enim cæteri quasi auctorem vitæ, et sapientiam Dei adire, videre, et audire desiderant, hunc propinqui, quasi mentis impotem, esse ligandum decernunt. Quia enim altitudinem sapientiæ quam audiebant capere non poterant, quasi alieno eum sensu locutum esse credebant: juxta exemplum eorum qui sacramentum carnis ejus manducandæ et bibendi sanguinis non ferentes aiebant: *Durus est hic sermo. Quis eum potest audire? Et propterea retro abierunt, et jam cum illo non ambulabant.* Allegorice autem in eo quod turba ad illum conveniente frequenti, ut furiosus a suis contemnitur, salutis credentium de gentibus approbatur, et invidia

D Judæorum perfidiæque notatur. De quibus ait Joannes: *In propria venit, et sui eum non receperunt (Joan. i).* Multum sane distat inter eos qui verbum Dei pro mentis tarditate non intelligunt, et eos qui hoc quod intelligunt de industria blasphemant ac persequantur. His etenim spes salutis adhuc, si forte intellexerint, restat; illis autem qui nolentes intelligere ut bene agant, et iniquitatem meditantur in cubili suo, quæ spes salvandi ultra remanet, cum et hoc quod pro salute animæ suæ recte intelligendo percepit detestando atque odiis insequendo rejicere contendant? Vide enim quid sequitur.

Et scribæ qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant quoniam Beelzebub habet: et quia in principe

dæmonum ejecit dæmonia. Nec sine causa qui tantum A *blasphemiam Domino inferebant, ab Hierosolymis descendisse dicuntur; sed futurum utique portendebant eum a civibus orbis illius usque ad mortem esse persequendum. Legimus quidem supra quia multa turba a Galilæa secuta est eum, et ab Hierosolymis, et ab Idumæa et trans Jordanem, et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. Turba ergo ab Hierosolymis veniens secuta est Dominum, sicut et ab aliis regionibus Judæorum, sive etiam gentium. Quis enim necit Idumæam, Tyrum et Sidonem, provincias sive civitates fuisse gentilium? Sed scribæ ab Hierosolymis descendentes blasphemias illum persequerentur horrendis, quia sic nimirum erat passionis tempore futurum, ut turba illum populi Judæorum cum palmis ac laudibus Hierosolymam perducere, gentiles videre desiderarent, sed scribæ et seniores populi de ejus nece tractarent. Turbis ergo, quæ minus eruditæ videbantur, Domini semper facta mirantibus, illi contra vel negare hæc, vel quæ negare nequiverant sinistra interpretatione pervertere laborabant, quasi non hæc Divinitatis, sed opera essent immundissimi spiritus, id est Beelzebub, qui deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipse est Baal, Zebub autem musca vocatur. Nec juxta quædam mendosa exemplaria, l littera, vel d, in fine est nominis legenda, sed b. Beelzebub ergo Baal muscarum, id est vir muscarum, sive habens muscas interpretatur, ob sordes videlicet immolatiæ cruoris, ex cujus spurcissimo ritu vel nomine principem dæmoniorum cognominabant.*

Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest Satanas Satanam ejicere? Et si regnum in se dividatur, non potest stare regnum illud. Et si domus super semetipsam dispertiat, non poterit domus illa stare. Non potest regnum et civitas contra se divisa, perstare. Sed quomodo concordia parvæ res crescunt, sic discordia maximæ dilabuntur (Sallust.). Si ergo Satanas pugnat contra se, et dæmon inimicus est dæmonis, deberet jam mundi venisse consummatio, ne haberent in eo locum adversariæ potestates, quarum inter se bellum pax hominum est. Si autem putatis, o Scribæ et Pharisei, quod recessio dæmonum obedientia sit in principem suum, ut homines ignorantes fraudulenta simulatione deludant, quid potestis dicere de corporum sanitatibus, quas Dominus perpetravit. Aliud est si membrorum quoque debilitates, et spiritualium virtutum insignia dæmonibus assignatis. *Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, et non poterit stare, sed finem habet.* Hoc dicens ex ipsorum confessione volebat intelligi, quod in eum non credendo in regno diaboli esse delegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisei quod voluerint. Si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent invenire potuerint. Si autem potest, multo magis sibi prospiciant, et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest.

Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum ejus diripiet. Fortem diabolum dicit, vasa ejus, homines ab eo deceptos; domum ejus, mundum qui in maligno positus est. In quo usque ad Salvatoris adventum, male pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium sine ulla contradictione quiescebat. Alligavit autem fortem Dominus, hoc est ab electorum seductione compepercit diabolum, et tunc domum ejus diripuit, quia ereptos a diaboli laqueis eos quos suos esse prævidit, Ecclesiæ suæ membris adunavit, ac per distinctas in ea graduum variorum dignitates ordinavit. Vel certe domum ejus diripuit, quia omnes mundi partes quibus olim hostis dominabatur antiquus, apostolorumque successoribus, ut in sua quisque provincia revocatos ab errore populos ad viam vitæ converteret, distribuit. Ostendit ergo per parabolam, sed jam manifestissimam Dominus, quod non concordi fallax operatione cum dæmonibus, ut calumniabantur, sed diversa prorsus atque adversa virtute divinitatis homines a dæmonibus liberaret: ideoque grande scelus committerent, qui hoc quod Dei esse cognoverant diaboli esse clamabant.

Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, et blasphemiam quibus blasphemaverint. Omnia peccata et blasphemiam non passim dimittuntur omnibus hominibus, sed iis qui dignam pro erratibus suis in hac vita poenitentiam egerint. Neque ullum habet locum pravæ assertionis vel Novatianus ut poenitentibus eis qui in martyrio lapsi sunt veniam neget essetribuendam; vel Origenes, ut asserat post judicium universale, transactis licet sæculorum voluminibus innumeris, cunctos peccatores ac blasphemos veniam peccatorum esse consecuturos, atque ad regnum cœlestis perducendos. Cujus errorem sequentia quoque Domini verba redarguunt, cum subditur:

Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Qui ergo manifeste intelligens opera Dei cum de virtute negare non possit, stimulatus invidia calumniatur, et Christum Deique verbum, et Spiritus sancti opera dicit esse Beelzebub, isti *Non dimittetur neque in præsentis sæculo, neque in futuro.* Non quod negemus et ei, si poenitentiam agere voluerit, posse dimitti ab eo qui vult omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; sed quod ipsi iudicet et largitori veniæ credentes, qui et se poenitentiam semper accepturum, et hanc blasphemiam nunquam dicit esse remittendam, credamus hunc blasphemum exigentibus meritis, sicut nunquam ad remissionem ita nec ad ipsos dignæ poenitentiae fructus esse per venturum. Juxta hoc quod Joannes evangelista de quibusdam blasphemiam suam merito excæcatis, veracissime scripsit: *Propterea non poterant credere, qui iterum dixit Isaias: Excæcavi oculos eorum, et induravit cor eorum, ut non videant oculis, et intelligant corde, et concertantur, et sanem eos (Joan. xii).* Sed ergo blasphemiam in Spiritum sanctum, qua quisque

in similitudinem diaboli et angelorum ejus contra conscientiam suam, majestatem Deitatis oppugnare non trepidat, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti, sicut evangelista manifeste declarat, qui posito hoc Domini testimonio subjunxit, atque ait :

Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet. Nam neque ille qui Spiritum sanctum non esse; neque qui hunc esse quidem sed Deum non esse neque qui hunc Deum quidem esse, sed Patre Filioque minorem credunt et confitentur, quia non invidentia diabolica, sed humana ignorantia ducti faciunt hoc, irremissibilis blasphemix crimine tenentur : qua proprie principes Judæorum et quique simili invidiæ peste corrupti, majestatem blasphemant, sine fine peribunt. Quod vero secundum Matthæum dicitur, *omni qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, vel verbum dixerit contra Spiritum sanctum, non habere remissionem neque in hoc sæculo, neque in futuro,* datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam vero in futuro laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de minimis parvisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsius agitur qui culpam qualiter declinare debeant sciunt, aut in non gravibus culpis errore ignorantix, quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positus minime fuerint relaxata. Hoc tamen sciendum est quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat promereatur.

Et veniunt mater ejus et fratres, et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum. Et sedebat circa eum turba, etc. Fratres Domini, non filii beatæ semper virginis Mariæ, juxta Helvidium, nec filii Joseph ex alia uxore, juxta quosdam, putandi, sed eorum potius intelligendi sunt esse cognati. Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus, ab officio verbi dissimulat egredi, non maternæ refutat obsequia pietatis, cujus præceptum est, *Honora patrem tuum et matrem,* sed paternis se mysteriis amplius quam maternis debere monstrat affectibus : idem nobis exemplo quod verbo commendans, cum ait, *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus* (Matth. 2). Non injuriose fratres contemnit, sed opus spirituale carnis cognationi præferens, religiosiorem cordium copulam docet esse quam corporum. Mystice autem mater et fratres Jesu, Synagoga, ex cujus carne est editus, et populus est Judæorum, qui Salvatore intus docente, venientes intrare nequeunt : cujus spiritualiter intelligere dicta negligunt. Præoccupans enim turba, ejus ingreditur domum, ejus ascultatura sermonibus, ut evangelista Matthæus declarat : quia diferente Judæa gentilitas confluit ad Christum, atque interna vitæ mysteria quanto fide vicinior, tanto mente capacior hausit. Juxta

A quod Psalmista ait, *Acc. dite ad eum, et illuminamini* (Psal. xxxiii).

Et dicunt ei : Ecce mater tua et fratres tui foris quærent te. Et respondens eis ait : Quæ est mater mea et fratres mei? Intus verbum, intus est lumen. Unde alibi, Ut intrantes, inquit, videant lumen (Luc. viii). Si ergo foris stantes nec ipsi agnoscuntur parentes, et propter nostrum fortasse non agnoscuntur exemplum, quemadmodum nos agnoscemur, si foris stemus? Foris enim stantes nolunt Dominum videre cognati ipsius, cum Judæi spiritualem in lege sensum non quærentes, sese ad custodiam litteræ foris fixerunt, et quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quam se ad discenda spiritualia consentiant ingredi.

B *Et circumspiciens eos qui in circuitu ejus sedebant, ait : Ecce mater mea, et fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est.* Cum is qui voluntatem Dei fecerit soror et frater Domini dicitur, propter utrumque sexum qui ad fidem colligitur, mirum non est. Mirandum vero valde est quomodo etiam mater dicatur. Fideles etenim discipulos fratres vocare dignatus est, dicens : *Ite, nuntiate fratribus meis.* Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuerit, quærendum est quomodo etiam mater esse possit. Sed sciendum est nobis quia qui Jesu frater et soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.

CAPUT IV.

Et iterum cepit docere ad mare. Si Evangelium Matthæi inspiciamus, patet profecto hanc doctrinam Domini ad mare eadem die qua superiorem in domo celebratum esse sermonem. Terminato namque eo sermone, subjunxit continuo Matthæus dicens : *In illo die exiens de domo, sedebat secus mare, et congregatæ sunt ad eum turbae multæ, etc.* (Matth. xiii). Non solum autem facta et verba Domini, verum etiam itinera ac loca in quibus virtutes operatur et prædicat, cælestibus sunt plena sacramentis. Post sermonem quippe in domo habitum, ubi nefanda blasphemia dæmonium habere dictus est, egrediens docebat ad mare, ut ostenderet se, relicta ob culpam perfidiæ Judæa, ad gentes salvandas esse transiturum. Gentilium namque superba et incredula discorda merito tumidis amarisque fluctibus maris assimilantur. Domum vero Domini perfidam fuisse Judæam quis nesciat? Sed relicta domo in qua blasphemias perpessus est impiorum, cepit docere ad mare, quia derelicta ob incredulitatem Synagoga, ad colligendam per apostolos populi gentilis multitudinem venit. Unde apte præmittitur, quod eo in domo prædicante, mater ac fratres ejus foris asteterunt et quasi agniti ab illo non sint, ac sic de domo exiens ad mare docturus transierit, quia postquam Synagoga ad custodiam se littoræ foris fixit, internis dominicæ fidei arcanis figuras legis an-

teponere maluit, Dominus sacramenta salutis quæ illa spreverat, externis per orbem nationibus contulit.

Et congregata est ad eum turba multa, ita ut in navem ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat; et docebat eos in parabolis multa. Quod turba multa ad Dominum docentem ad mare congregata est, significat frequentiam populorum prædicantibus apostolis ad fidem veritatis confluentium. Quod vero ipse navem ascendens sedebat in mari, præfigurabat Ecclesiam in medio nationum non credentium et contradicentium ædificandam. Quasi enim Dominus sedet in navi, medio in mari posita, cum mentes fidelium inter fideles commorantium gratia suæ visitationis illustrat, dilectamque sibi in his mansionem consecrat. Porro, turba quæ circa mare super terram posita, verbis Domini auscultabat, ita ut nec fluctibus maris tangeretur, nec cum illo in navi transcensis fluctibus sederet, illorum aptissime gestat figuram qui nuper ad audiendum verbum convenerant. Et quidem pietatis animi a reproborum amaritudine, obscuritate, instabilitate, secreti sunt, sed necdum cœlestibus mysteriis quæ desiderant imbuti.

Et dicebat illis in doctrina sua: Audite; ecce exiit seminans ad seminandum. Ipse Dominus in sequentibus hanc parabolam exponens, semen esse verbum Dei, seminantem vero seipsum asseverat. Quod vero dicit quia *exiit seminans ad seminandum*, nobis commendandum reliquit. *Exiit ergo seminans ad seminandum*, quia Dominus de sinu Patris egrediens venit in mundum, ac verbum veritatis quod apud Patrem vidit, humano generi vel per seipsum, vel per eos quos instituit ipse seminavit, juxta quod in ejus laudibus dicit Abacuc, *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos (Habac. III)*, id est eos quos unctione Spiritus tui consecrare, ac tui sancti nominis participes facere dignaris. Vel certe exiit ad seminandum, cum post vocatam ad fidem suam partem Synagogæ electam, ad collectionem quoque gentium gratiæ suæ dona diffudit. Quod ipsum etiam suo itinere designavit, cum post prædicationem domi habitam ad mare docturus exiit. Denique in domo prædicans, quosdam ob blasphemiam suæ scelus irremissibile deseruit; quosdam ob devotionem pietatis, matrem suam appellavit et fratres. Quod differentiam manifeste Judææ gentis exprimit; in qua multi Domino rebelles, nonnulli sunt divina adoptione condigni.

Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres, et comederunt illud. In Evangelio Lucæ ita de hoc semine scriptum est: *Aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cœli comederunt illud.* Quæcumque ergo Dominus in hac parabola exponere dignatus est, pia fide suscipienda sunt. Quæ vero tacita nostræ intelligentiæ dereliquit, æque pia intentione perquirenda ac perstringenda sunt breviter. Semen quod circa viam cecidit, duplici læsura disperit, et ab itinerantibus scilicet conculcatum, et a volucris

raptum. Via ergo est mens assiduo malarum cogitationum meatu trita atque arefacta, ne verbi semen accipere ac germinare sufficiat; atque ideo quidquid boni seminis vicinia talis viæ contigerit, perit, quia improbo pessimæ cogitationis transitu conculcatum a dæmonibus rapitur. Qui recte volucres cœli, sive quia cœlestis spiritalisque sunt naturæ, sive quia per aera volitant, appellantur.

Aliud vero cecidit super petrosam, ubi non habuit terram multam, et statim exortum est: quoniam non habebat altitudinem terræ. Et quando exortus est sol, exæstuvavit, et eo quod non haberet radicem exaruit. Et hujus mysterium seminis Dominus exponit. In qua videlicet expositione discimus quia nequaquam ipsæ res in una eademque significatione semper allegorice ponantur. Namque petram duritiam protervæ mentis, terram lenitatem animæ obedientis, solem dicit fervorem persecutionis sævientis: cum ipse alibi solem in bono ponat, dicens fulgere justos in futuro quasi solem in regno Patris eorum: et in structura domus spiritalis fodendum in altum, terram ejiciendam, et petram in fundamento doceat esse locandam, hoc est ab intimo cordis sinu cogitationes terrenas expurgandas, et fortitudinem fidei invictæ pro his in fundamento bonorum operum inferendam esse moncat. In hoc ergo loco, altitudinem terræ quæ competenter exulta semen verbi debuerat excipere, probitas est animi, disciplinis cœlestibus exercitati, atque ad auscultandum obediendumque divinis eloquiis regulariter instituti. Petrosa vero loca, quæ tenui cespite contacta, susceptum semen cito germinare queunt, sed vim radicis figendæ non habent, illa nimirum sunt præcordia quæ nullis disciplinæ studiis erudita, nullis tentationum probationibus emolita, dulcedine tantum auditu sermonis ac promissis cœlestibus ad horam delectantur, sed in tempore tentationis recedunt; quia cum momentaneam cœlestis oraculi dulcedinem insitæ sibi austeritati prætendunt, quasi locus semini sancto deputatus, magnam lapidum congeriem pauca terræ humo cooperiunt. Quæ ideo ad fructum pervenire justitiæ non valent, quia parum eis inest desiderii salutaris quod semen vitæ concipiat, et multum inest duritiæ nocentis quod fructui salutis obsistat.

Et dicebat, Qui habet aures audiendi, audiat. Quoties hæc admonitiuncula vel in Evangelio, vel in Apocalypsi Joannis interponitur, mysticum esse hoc quod dicitur, atque ad audiendum descendumque salubre insinuat. Aures enim audiendi, aures sunt cordis, et sensus interiores, aures obediendi et faciendi quæ jussa sunt.

Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt, ut videntes videant, et non videant: et audientes audiant et non intelligant: ne quando convertantur, et dimittantur eis peccata. Notandum in his Domini verbis quod non solum ea quæ loquebatur, verum etiam quæ faciebat parabolæ fuerunt, id est rerum signa mysticarum, cum dicuntur illi quibus in parabolis omnia fiebant, neque quæ videbant, neque quæ audiebant,

ad intellectum potuisse perducere. Quid enim obstaret intuentibus ne ea quæ viderent ejus facta vel itinera intelligerent, si non his aliquid amplius quam carnis oculis patebat spiritualiter vellet intelligi? Illis ergo qui foris sunt, neque appropinquant pedibus Domini, ut accipiant de doctrina ejus, in parabolis omnia sunt, et facta scilicet et verba Salvatoris, quia neque in his quæ operabatur virtutibus, neque in eis quæ prædicabat arcanis, eum cognoscere Deum valent. Ideoque ad remissionem peccatorum quæ per gratiam fidei ipsius obtinenda est, non merentur attingere. *Hi autem sunt qui circa viam, ubi seminatur verbum. Et cum auferint, confestim venit Satanas, et auferit verbum quod seminatum est in corde eorum, etc.* In hac Domini expositione omnis eorum qui audire quidem verba salutis potuerunt, sed ad salutem pervenire nequeunt, distantia comprehenditur. Sunt namque qui verbum quod audiunt nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem tentandæ utilitatis occasione percipere dignantur. Quorum indisciplina ac deris cordibus mandatum verbum, confestim immundi spiritus quasi vitæ tritæ volucres semen eripiunt. Sunt qui auditi verbi et utilitatem probant, et desiderium gustant, sed ne ad id quod probant perveniant, alios hujus viæ adversa terrendo, alios prospera blandiendo retardant. Quorum primos Dominus terræ petrosæ, secundos comparat spinosæ. Excipiuntur sane gentiles, qui ne audire quidem verba vitæ merentur. Nec mirum videri debet quare spinis divitias comparaverit Dominus, cum illæ pungant, istæ delectent. Recte enim spinæ vocantur, quia cogitationum suarum punctationibus mentem lacerant. Et cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Sed et exceptis viutorum punctationibus, divitiarum cupido plurimum mentem devastat, ac securum esse non sinit. Cum enim quisque sollicitus invigilat, quo ordine sive arte ea quæ nondum habet acquirat, qua rursus providentia ea quæ jam acquisierat conservet, qua denique gloria ac dignitate acquiritorum copia perfruat: quantis necesse est misera mens per horas singulas curarum stimulis exulceretur? Unde apto Dominus in expositione spinarum appellaturus divitias, præmisit ærumnas dicens: *Et alii sunt qui in spinis seminantur, hi sunt qui verbum audiunt: et ærumna sæculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum: et sine fructu efficitur. Ærumna (inquit), sæculi, et deceptio divitiarum. Quemcumque enim supervacuus divitiarum decipit appetitus, necesse est mox curarum ærumna continuarum comitans, sive etiam præcurrens, affligat. Quid enim ærumnosius illi, qui quanto plus habent, tanto plus egent, et minus sibi ipsi habere videntur? Juxta quod poetarum quidam philargyris illudens ait:*

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
(Joven.)

Quantoque feliciores non solum appetitu verarum divitiarum, verum etiam ipso contemptu falsarum, qui se esse veraciter fatentur tanquam nihil haben-

PATROL. XCII.

tes, et omnia possidentes? Bene autem cum dixisset: *Et ærumnæ sæculi, et deceptio divitiarum*, addidit: *Et circa reliqua concupiscentiæ.* Præcipit enim Scriptura: *Concupiscens sapientiam, serva mandata, et Deus præbet illam tibi.* Et iterum dicit: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus cupit nimis (Psal. cxl).* Cui contra, qui, neglecta sapientia mandatisque Domini contemptis, circa reliqua concupiscens aberrat, nec fructum accipere sapientiæ, nec ad gaudium potest veræ beatitudinis attingere. Suffocant enim hujusmodi concupiscentiæ verbum, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant. Et dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quæ aditum status vitalis necant. Cui justo judicio contingit ut quantum circa reliqua concupiscit, tantum longe absit ab illo pauperum spiritu ac desiderio, quo cupiunt dissolvi, et esse cum Christo (Philip. i). Quin potius timet miser quod revera eventurum est ei, dissolvi ab hac vita, et esse cum diabolo.

Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum et suscipiunt et fructificant, unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum. Terra bona, hoc est fidelis electorum conscientia, omnibus teræ nequam proventibus contraria facit, quia et commendatum sibi semen verbi libenter excipit, et exceptum inter adversa ac prospera constanter ad fructus usque tempora conservat. *Fructificat autem, et facit unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum.* Triginta videlicet, cum fidem sanctæ Trinitatis electorum cordibus insinuat. Sexaginta, cum perfectionem docet bonæ operationis. Nam quia in senario numero mundi ornatus expletus est, recte per hunc bonæ operatio designatur. Centum, cum in universis quæ agimus quærenda nobis in regno cælesti præmia demonstrat. Centum namque quæ computando in dexteram transferuntur, recte in significatione ponuntur perpetuæ beatitudinis. Siquidem triginta et sexaginta in læva adhuc manu continentur, centum transeunt ad dexteram. Quamvis enim magna sit fides, quæ nobis cognitionem nostri Conditoris revelat, magna sint opera quibus fides, ne sit otiosa, consummatur, in hac tamen ambo sunt vita necessaria, præmium vero fidei et operationis, quæ per dilectionem exercentur, in futura est vita sperandum.

Et dicebat illis: Nunquid venit lucerna, ut sub modio ponatur aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Quia supra dixerat apostolis et eis qui cum illis erant: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt, nunc ostendit per eos, aliquando etiam cæteris idem mysterium esse revelandum, et pectus omnium qui domum Dei essent intraturi fidei statomis illustrandum. Quibus etiam verbis typico fiduciam docet prædicandi, ne quis timore carnalium incommodorum lucem scientiæ, quam novit, abscondat. Modii namque et lecti nomine, vitam hanc præsentem, et carnem, in qua vivimus; lucernæ au-

tem vocabulo, verbum quo illustratur, designat. A Nam quia tempus vitæ nostræ sub cœlia divinæ provisionis mensura continetur, recte modio comparatur. Lectum vero animæ, corpus, in quo temporali- ter inhabitans, quiescit, recte appellari posse quis non videat? Unde sanato cuidam dicitur: *Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam* (Matth. ix). Quod est aperte dicere: Surge de corpore negligentiæ; et corpus, in cuius desideriis diutius jacetas, in exercitia bonorum operum sedulus attolle: et sic domum æternæ habitationis, præmia bonorum operum percipientis, ingredi. Qui ergo amore hujus vitæ temporalis et illecebrarum carnalium, occultat verbum Dei, quasi modio vel lecto lucernam operit, quia concupiscentias carnis præponit manifestationi veritatis, quam prædicare metuit. Super candelabrum autem ponit lucernam, qui corpus suum ministerio Dei subjicit, ut superior sit prædicatio veritatis, et inferior servitus corporis: per ipsam tamen corporis servitatem excelsior luceat doctrina, quæ per officia corporalia, id est, per vocem et linguam et cæteros corporis motus, in bonis operibus insinuat discentibus. Super candelabrum ergo ponit lucernam, cum dicit Apostolus: *Non sic pugno, tanquam aerem cœdens, sed castigo corpus meum, et servituti subijcio: ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar* (1 Cor. ix).

Non enim est aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut palam veniat. Nolite, inquit, e. ubescere Evangelium Dei, sed inter tenebras persecutorum, lumen verbi supra vestri corporis candelabrum levate, fixa mente retinentes illum retributionis extremæ diem, quo illuminabit Dominus abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordium. Tunc enim et vos a Deo laus, et adversarios veritatis pœna manet æterna.

Si quis habet aures audiendi, audiat. Si quis habet sensum intelligendi verbum Dei, non se subtrahat, non auditum ad fabulas convertat, sed scrutandis eis quæ veritas dixit diligenter aurem accommodet, diligenter manus implendis eis quæ jam intellexit, diligenter linguam prædicandis opportune importu- neque subjiciat.

Et dicebat illis: Videte quid audiat. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur vobis. Si solerter (inquit) omnia quæ vobis bona facere, ac proximo intimare studetis: aderit divina pietas quæ vobis, et in præsentem, sensum altiora capiendi, ac potiora gerendi, effectum conferat; et in futuro, supra id quod sperare nostis, dona vobis æternæ retributionis vere adjiciat.

Qui enim habet, dabitur illi. Et qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab illo. Tota (inquit) intentione, verbo quod auditis, reminiscendo et scrutando operam date: quia qui amorem habet verbi, dabitur illi etiam sensus intelligendi quod amat. At qui verbi amorem non habet audiendi, etiam si vel naturali ingenio vel litterarum sibi callere videtur exercitio, nulla veræ sapientiæ dulcedine gaudebit. Quod etsi

specialiter dictum esse videtur de apostolis, quibus charitate fideque potius datum est scire mysterium regni Dei, et de perfidis Judæis, qui in parabolis videntes, non videbant; et audientes, non intelligebant; quod videlicet litteram legis in qua gloriabantur, essent amissuri: potest tamen et generaliter accipi quod nonnunquam lector ingeniosus negligendo se privet sapientia, quam tardus ingenio, sed studiosus, elaborando degustat.

Et dicebat illis: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jactet semen in terram et dormiat: et exurgat nocte ac die, et semen germinet et increseat dum nescit ille. Ulro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Semen homo jactat in terram, cum cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit, quia jam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit ac die, quia inter adversa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit, dum ille nescit; quia et cum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur. Et ultro terra fructificat, quia præveniente se gratia, mens hominis spontanea ad fructum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba pervenit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti et perfecti operis possit. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus productio fructu mittit falcem, et messem suam desecat, quia cum unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducatur. Cum ergo desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cum in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Nullus itaque ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, quia frumentum Dei ab herba incipit ut granum fiat.

Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei, aut cui parabola comparabimus illud? Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra. Regnum Dei prædicationis Evangelii est, et notitia Scripturarum quæ ducit ad vitam, et de qua dicitur ad Judæos: Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus. Simile est ergo hujusmodi regnum grano sinapis, quod, juxta Evangelium Matthæi, accipiens homo seminavit in agro suo (Matth. xiii). Homo qui semina a plerisque Salvator intelligitur, quod in animis cre-

dentium seminaret. Ab aliis homo ipse seminans in terra sive agro suo, hoc est in semetipso, et in corde suo. Quis est iste qui seminat, nisi sensus noster, et animus? Qui suscipiens granum prædicationis, et fovens sementem humore fidei, facit in agro sui pectoris pullulare.

Quod cum seminatum, inquit, fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra. Et cum seminatum fuerit, ascendit et fit majus omnibus oleribus, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cæli habitare. Prædicationis Evangelii minima est in omnibus disciplinis.

Ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Dominum Deum mortuum et scandalum crucis prædicans. Confer hujusmodi doctrinam dogmatibus philosophorum, et libris eorum et splendori eloquentiæ compositionique sermonum, et videbis quanto minor sit cæteris seminibus sementis Evangelii. Sed illa cum creverint, nihil mortuæ, nihil vividum, nihil vitale demonstrat. Totum flaccidum marcidumque ebullit in olera et in herbis, quæ arescunt et corruunt. Hæc autem prædicationis quæ parva videbatur in principio, vel cum in anima credentis, vel cum in toto mundo sata fuerit, non exurgit in olera, sed crescit in arborem, ut in aliis Evangelistis apertissime dicitur. Ascendit ergo granum sinapis seminatum in terra sive agro Domini, et de olera mutatur in arborem, cujus natura est altitudine, amplitudine, annositate, herba-

rum omnium transcendere naturam. Magna est enim hujus altitudo arboris, quia mentes auditorum suorum prædicationis Evangelii ad appetenda cælestia sustollit. Diffusa est ramis, quia per prædicatores ex sese nascentes, totius mundi terminos occupavit. Diuturnitate præminet, quia veritas quam prædicat, nullo unquam sine delebitur. Sub umbra illius volucres cæli habitant, quoniam animæ fidelium quæ ad cælestia per desiderium volare, et neglectis temporalium rerum cupiditatibus sursum cor habere consueverunt, juxta Psalmistæ vocem: *In protectione alarum Domini sperabunt* (Psal. xc). Unde et sponsa in Canticis canticorum, hoc est una de multis animabus collecta sanctorum Ecclesia, gloriatur et dicit: *Sub umbra illius, quem desiderabam, sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* (Cant. ii). Quod est aperte dicere: Sub protectione illius quem videre desiderabam, me cæterorum solatio destitutam subjeci, et gaudium aspectus ac præsentia illius dulcis cordi meo, quidquid extra illum est me contemnere, imo fastidire cogit.

Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire. Sine parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserabat omnia. Non hoc ita dictum est quasi nullum apertum ad turbas sermonem fecerit, sed per solas parabolas locutus eis fuerit: verum ita potius, quia nullus facile sermo ejus invenitur, in quo non aliquid parabolarum sit intermixtum.

LIBER SECUNDUS.

Et ait illis illa die cum sero esset factum: Transimus contra. Et dimittentes turbam, assument eum, ita ut erat in navi, et aliæ naves erant cum illo. In hac navigatione Dominus, utramque, unius eundemque suæ personæ naturam dignatur ostendere, dum ipse qui ut homo dormit in navi, furorem maris verbo compescit ut Deus. Porro, juxta allegoriam mare quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque sæculi præsentis æstus accipitur. Navicula autem quam ascendit, nulla melius quam sacratissimæ passionis ipsius intelligitur arbor. Cujus beneficio quique fideles adjuti, transcendens mundi fluctibus, ad habitationem patriæ cælestis, quasi ad stabilitatem securi littoris perveniunt. Aliæ autem naves quæ fuisse dicuntur cum Domino, nec tamen in altum ductæ, vel aliquid tempestatis pertulisse narrantur, illos nimirum significans qui ita fide dominicæ crucis imbuti sunt, ut necdum turbine tribulationum pulsati, tantum in pace Ecclesiæ suscepta fidei mysteria conservent; vel certe qui post crebras tentationum procellas aliquantula ad tempus serenitate concessæ pacis utuntur. Incertum namque est naves illæ utrum nuper factæ in portum deductæ sint, an post experta maris pericula ad portum deductæ. Unde utrosque recte possunt designare, et eos videlicet qui necdum sunt tentationibus probati, et illos qui post examinationem crebram tribu-

lationum pro Christo aliquantulum sopitis tentationibus, sunt rerum tranquillitate potiti.

Et facta est procella magna venti, et fructus mittebatur in navem, ita ut impleretur navis. Et erat ipse in puppi super cervicali dormiens. Discipulis navigantibus Christus obdormivit: quia calcantibus sæculum fidelibus futuri regni quietem animo meditantibus, et vel secundo Spiritus sancti flatu, vel remigio proprii conatus, infidos mundi fastas certatim post terga jactantibus, tempus subito dominicæ passionis advenit. Unde bene hoc sero factum gestum fuisse perhibetur, ut veri solis occubitus non sola Domini dormitio, sed et ipsa decedentis lucis hora significet. Ascendente autem illo puppim crucis, qua somnum mortis caperet, fluctus blasphemantium persecutorum dæmoniis excitati procellis, assurgunt. Quibus tamen non ipsius patientia turbatur, sed discipulorum imbecillitas concutitur, trepidat, periclitatur.

Et excitant eum, et dicunt ei: Magister, non ad te pertinet, quia perimus? Et excitant Dominum discipuli, ne eo dormiente fluctuum feritate dispereant, quia cujus mortem viderant, maximis votis resurrectionem quærebant, ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spiritali in perpetuum morte periret. Unde bene sequitur:

Et exurgens comminatus est vento, et dixit mari:

Tace, obmutesce. Et cessavit ventus, et facta est tranquillitas magna. Vento quippe exurgens comminatus est, quia resurrectione celebrata diaboli superbiam stravit, dum per mortem destruit eum qui habebat mortis imperium. Mare quoque silere præcepit, ac tranquillitatem reduxit, quia vesanam Judæorum rabiem, quæ caput quatiens clamaverat: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei* (*Matth. xxvii*), mortem superando ac de sepulcro resurgendo dejecit. Ubi notandum juxta litteram quod omnes creaturæ sentiant Creatorem. Quibus enim increpatur et imperatur, sentiunt imperantem. Non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia, sed majestate Conditoris. Quæ enim apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Et ait illis: Quid timidi estis? Necdum habetis fidem. Recte arguuntur, qui præsentem Christo timebant, cum utique qui ei adhæserit, perire non possit. Cui simile est hoc quod post mortis somnium, discipulis apparens exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, qui his, quia viderant eum resurrexisse, non crediderunt (*Marc. ult.*). Iterumque dixit ad eos: *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam* (*Luc. ult.*)? Ac si per metaphoram navigii diceret: Nonne oportuit Christum soporari, verrentibus undique fluctibus navem in qua dormiebat, et ita expurgatum sedatis extemplo tumidis gurgitum æstibus, divinitatis suæ cunctis patefacere virtutem? *Et timuerunt timore magno, et dicebant ad alterum: Quis putat esse iste? Quia ventus et mare obediunt ei.* Matthæus ita scribit: *Porro homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic? etc.* Non ergo discipuli, sed nautæ et cæteri qui in navi erant mirabantur, et de ejus, cui ventus et mare obediret, persona dubitabant. Sin autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus recte homines appellatos, quia necdum potentiam noverant Salvatoris. Et nos quoque singuli cum signo dominicæ crucis imbuti, sæculum relinquere disponimus, navem profecto cum Jesu conscendimus, mare transire conamur. Sed qui non dormitabit, neque obdormiet, Israel custodiens semper, nobis tamen sæpe navigantibus, quasi inter æquoris fremitus obdormivit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus, vel immundorum spirituum, vel hominum paucorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit. Verum inter hujusmodi procellas ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum sedulo excitemus, qui non serviat sed imperet ventis. Mox tempestates compescet, refundet tranquillitatem, portum salutis indulgebis.

CAPUT V.

Et venerunt trans fretum maris in regionem Geræsonorum. Gerasa est urbs insignis Arabiæ trans Jordanem, juncta monti Galaad, quem tenuit tribus Manassæ non longe a stagno Tiberiadis, in quod porci

præcipitati sunt. Significat autem nationem gentium, quam post somnum passionis, resurrectionisque suæ gloriam missis prædicatoribus Salvator est visitare dignatus. Unde bene Gerasa, sive Gergesii (ut quidam legunt) colonum ejiciens, sive, advena propinquans, interpretatur; videlicet insinuans quia gentium populus et eum a quo nequiter incolebatur hostem de suo corde repulerit, et qui erat longe, factus sit prope in sanguine Christi.

Et exeunte eo de navi, statim occurrit ei de monumentis homo in spiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis. Homo iste qui spiritu vexabatur immundo, et Domino vesanus, sed mox curandus occurrit, figuram habet populi gentilis, qui usque ad tempora dominicæ incarnationis, dæmonicis delusis doctrinis idola pro Deo colebat. Qui *domicilium habebat in monumentis*, quia in mortuis operibus, hoc est in peccatis delectabatur. Quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quædam defunctorum sepulcra, in quibus non Dei habitat sermo, sed anima peccatis mortua recluditur?

Et neque catenis jam quisquam eum poterat ligare, quoniam sæpe compedibus et catenis vinctus dirupisset catenas, et compedes comminuisse. Et nemo poterat eum domare. Catenis et compedibus graves et duræ leges significantur gentium, quibus et in eorum republica peccata cohibentur. *Ruptisque catenis* (ut Lucas scribit) *agebatur a dæmonio in deserto*, qui etiam ipsis transgressis legibus ad ea scelera cupiditate ducebatur quæ jam vulgarem consuetudinem excederent.

Et semper nocte ac die in monumentis et in montibus erat, et clamans, et concidens se lapidibus. Semper nocte ac die furebat dæmoniosus, quia gentilitas sive adversis rerum casibus laboraret, seu pax et prosperitas aliqua mundi blandientis arderet, nequaquam a servitio malignorum spirituum collum mentis excutere noverat, sed per operum fœditatem quasi in monumentis jacebat, per factum superbiæ in montium jugis errabat, per verba durissimæ infidelitatis, quasi arreptis furibunda cautibus, seipsam concidebat. Sed attestante Joanne Baptista Dominus de lapidibus suscitavit filios Abraham, dum dura infidelium corda ad gratiam pietatis convertit.

Videns autem Jesum a longe cucurrit, et adoravit eum, et clamans voce magna dixit: Quid mihi et tibi, Jesu fili Dei altissimi? Quanta Arii vesania Jesum creaturam et non Deum credere, quem Filium Dei altissimi dæmones credunt et contremiseunt! Quæ impietas Judæorum, eum dicere in principe dæmoniorum ejecisse dæmonia, quem ipsa dæmonia fatentur nihil secum habere commune! Qui hoc ipsum, quod tunc per dæmoniacy clamare furorem, postmodum in delubris idolorum dicere et confiteri non cessarunt, Jesum videlicet esse Christum Filium Dei altissimi, nec sese aliquid cum illo pacis aut societatis habere.

Adjuro te per Deum, ne me torqueas. Dicebat enim

illi: *Exi, spiritus immunde, ab homine.* Host's humanæ salutis non exiguum sibi ducit esse tormentum ab hominis læsione cessare, quantoque hunc diutius possidere solebat, tanto difficilior dimittere consentit.

Unde studendum summopere est ut et si quando, ut homines, a diabolo superemur, mox ejus laqueos evitare satagamus, ne si aliquanto tardius ejus viribus resistatur, laboriosius quandoque peccat.

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio nomen mihi est, quia multi sumus. Non velut inscius nomen inquit, sed ut confessa publice peste quam furens tolerabat, virtus curantis gratior emicaret. Sed et nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones ejicere norunt, solent dicere patientes non aliter curari, nisi quantum sapere possunt, omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu, vel alio quolibet corporis, aut animi sensu vigilantes dormientesve pertulerint, confitendo patenter exponant.

Quod vero dicebat spiritus, *Legio nomen mihi est, quia multi sumus*, significat populum gentium non uni cuilibet, sed innumeris ac diversis idololatriæ cultibus esse mancipatum.

Cui contra scriptum est, quod *multitudinis creditum erat cor unum, et anima una* (Act. iv). Unde bene in Babylonis constructione linguarum unitas per spiritum superbiam scissa, in Jerosolyma est per gratiam sancti linguarum varietas adunata. Et illa confusio, hæc visio pacis interpretatur, quia videlicet electus in pluribus linguis et gentibus una fides ac pietas toto orbe pacificando confirmat; reprobos autem plures sæctæ quam linguæ dissociando confundunt.

Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem. In Evangelio Lucæ ita scriptum est: *Et rogabant eum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* Sciebant ergo dæmones aliquando futurum ut per adventum Domini mitterentur in abyssum, non ipsi futura prædivinantes, sed prophetarum de se dicta recolentes. Ideoque gloriam dominici adventus, quam mirabantur, ad suam pertimescebant tendere damnationem.

Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens. Et deprecabatur eum spiritus, dicentes: *Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus.* Et concessit eis statim Jesus. Ideo permisit, quod petebant, dæmonibus, ut per interfectionem porcorum, hominibus salutis occasio præberetur. Pastores enim ista cernentes, statim nuntiant civitati. Erubescat Manichæus. Si de eadem substantia et ex eodem auctore hominum bestiarumque sunt animæ, quomodo ob unius hominis salutem duo millia porcorum suffocantur. In quorum tamen interitu figuratim homines immundi, vocis et rationis expertes, judicantur, qui in monte superbiam pascentes, intulenti oblectantur in actibus. Talibus enim per cultus idolorum possunt dæmonia dominari. Nam nisi quis porci more vix-

erit, non in eum diabolus accipiet potestatem, aut ad probandum tantum, non autem etiam ad perdendum accipiet.

Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos, et magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, et suffocati sunt in mari. Significat quod jam clarificata Ecclesia, et liberato populo gentium a dominatione dæmoniorum, in abditis agunt sacrilegos ritus suos, qui Christo credere noluerunt, cæca et profunda curiositate submersi. Et notandum quod spiritus immundi in porcos irent, nisi hoc illis benignus ipse Salvator petentibus, quos certe in abyssum posset relegare; concederet. Rem necessariam docere nos volens, ut scilicet noverimus eos multo minus posse sua potestate nocere hominibus, qui nec pecoribus qualibuscunque potuerunt. Hanc autem potestatem Deus bonus occulta justitia dare nobis potest, injusta non potest.

Qui autem pascebant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in agros. Quod pastores porcorum fugientes ista nuntiant, significat quosdam etiam primates impiorum, quanquam Christianam legem fugiant, potestatem tamen ejus per gentes stupendo et mirando prædicare.

Et egressi sunt videre quid esset factum. Et ventunt ad Jesum, et vident illum qui a dæmonio vexabatur sedentem, vestitum et sanæ mentis, et timuerunt, e.c. In Evangelio Lucæ scriptum est, *Sedentem ad pedes ejus.* Significat autem multitudinem vetera sua vita delectatam, honorare quidem, sed nolle pati Christianam legem, dum dicunt quod eam implere non possunt, admirantes tamen fidelem populum a pristina perditâ conversatione sanatum. Sedere namque ad pedes Domini, est eum a quo dæmonia exierant, eos qui a peccatis correcti fuerint, fixa mentis intentione vestigia sui Salvatoris quæ sequantur intueri. Vestitum resumere, est virtutum studia quæ vesani perdiderant, jam sana mente recipere. Cui figuræ apte congruit illa Domini parabola, in qua rediens ad patrem filius luxuriosus et prodigus, mox stola prima cum annulo induitur, manifeste insinuans quod quisquis vero corde de amissis penituerit, potest donante Christi gratia, prima justitiæ opera de quibus ceciderat, cum annulo inviolatæ fidei recuperare.

Et rogare eum cœperunt, ut discederet a finibus eorum. Conscii fragilitatis suæ Geraseni, præsentia Domini judicant se indignos, non capientes verbum Dei, nec infirma adhuc mente pondus sapientiæ sustinere valentes. Quod et Petro ipsi viso piscium miraculo contigisse legitur: *Et vidua Sareptana beati Eliæ cujus se sensit hospitio benedici, nihilominus se putavit præsentia gravari dicens: Quid mihi et tibi, vir Dei? Ingressus es ad me ut rememorarentur iniquitates meæ, et occideres filium meum* (III Reg. xvii).

Cumque ascenderet navem, cœpit illum deprecari, qui a dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo; et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad

uos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, et **A** nisertus sit tui. Hæc ex illa Apostoli sententia recte possunt intelligi, cum ait : *Dissolvi et esse cum Christo, multo magis optimum, manere in carne, necessarium propter vos* (Philip. 1); ut sic quisque intelligat post remissionem peccatorum redendum esse sibi in conscientiam bonam, et serviendum Evangelio, propter aliorum etiam salutem, ut deinde cum Christo requiescat, ne cum præpropere jam vult esse cum Christo, negligat ministerium prædicationis fraternæ redemptioni accommodatum. Quod verò Mattheus duos dicit a dæmonum legione curatos, Marcus autem et Lucas unum commemorant, intelligas unum eorum fuisse personæ alicujus clarioris et famosioris, quem regio illa maxime dolebat, et pro cuius salute plurimum satagebat. Hoc volentes significare duo Evangelistæ, solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latius præclatius flagraverat.

Sed et allegoriæ summa concordat, quia sicut unus a dæmonio possessus, sic et duo gentilis populi typum non inconvenienter expriment. Nam cum tres filios Noe generaverit, unius solum familia in possessionem ascita est Dei, ex duobus reliquis diversarum nationum quæ idolis manciparentur, procreati sunt populi.

Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus, et videns eum, procidit ad pedes ejus, etc. In hac lectione ubi archisynagogus salvare filiam petit suam, sed pergente ad domum ejus Domino, præoccupans hæmorrhøissa mulier præripit sanitatem, ac deinde **B** filia archisynagogi ad optatam pervenit sanitatem, imo de morte revocata est ad vitam, salus ostenditur generis humani, quæ Domino in carne veniente ita dispensata est, ut primo aliqui ex Israel ad fidem venirent, deinde plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret.

Quis ergo archisynagogus iste, quid ad Dominum pro filia rogaturus advenit, melius quam ipse Moyses intelligitur? Unde bene Jairus, id est illuminans, sive illuminatus, vocatur, quia accepit verba vitæ dare nobis, et per hæc ceteros illuminat, et ipse a Spiritu sancto, quo vitalia monita scribere vel docere posset, illuminatus est.

Qui videns Jesum, procidit ad pedes ejus, quæ **D** prævidens in spiritu venturum in carne Dominum, humili corde se ejus potentia subdidit : quem ita circa finem sæculi hominem incarnandum esse cognovit, ut æternum ante omne sæculum Deum existere non dubitaret. Si enim caput Christi Deus, pedes ejus, quid aptius quam assumpta humanitas, qua terram nostræ mortalitatis tetigit, accipiendi sunt? Et procidere archisynagogum ad pedes Jesu, est legislatorem cum tota progenie patrum Mediatorem Dei et hominum longe sibi dignitatis gloria præferendum esse cognoscere, et confiteri cum Apostolo, quia *quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* (I Cor. 1).

Et deprecabatur eum multum, dicens : Quoniam filia

mea in extremis est, veni, impone manus super eam, ut salva sit et vivat. In Evangelio Lucæ ita scriptum est quia filia unica erat illi fere annorum duodecim, et hæc moriebatur. Filia ergo archisynagogi ipsa est Synagoga, quæ sola legali institutione composita, quasi unica Moysi nata erat. Et hæc velut duodeclimo ætatis aetate, hoc est tempore pubertatis appropinquante, moriebatur, quia nobiliter a prophetis educata, postquam ad intelligibiles annos pervenerat, postquam spiritalem Deo sobolem generare debebat, subito errorum languore consternata, spiritualis vitæ vias ingredi desperabiliter omisit, et si non a Christo succurreretur, horrendam per omnia corruisset in mortem.

Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa : et comprimebant illum. Ad puellam pergens sanandam Dominus a turba comprimitur, quia genti Judææ salutaria monita præbens, quibus ægram vitis ejus conscientiam erigeret, noxia carnalium populorum est consuetudine gravatus.

Et mulier quæ erat in profusio sanguinis duodecim annis. Mulier sanguine fluens, sed a Domino curata, Ecclesia est congregata de gentibus, quæ ingenito carnalium delectationum polluta fluxu, atque a cœtu jam fuerat segregata fidelium, sed dum verbum Dei Judæam salvare decerneret, illa paratam jam promissamque aliis præripuit spe certa salutem. Notandumque quod et archisynagogi duodenis sit filia, et mulier hæc ab annis duodecim sanguine fluxerit, hoc est eodem quo hæc nata sit tempore, illa cœperit **C** infirmari.

Unde enim pene eademque sæculi hujus ætate, et Synagoga in patriarchis nasci, et gentium exterarum natio per orbem cœpit idololatriæ sanie fœdari. Nam et fluxus sanguinis bifariam, hoc est, et super idololatriæ pollutione, et super iis quæ carnis ac sanguinis delectatione geruntur, potest recte intelligi.

Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat. Medicos sive falsos intellige theologos, sive philosophos legumque doctores sæcularium, qui multa de virtutibus vitisque subtilissime disputantes, utilia vivendi credendique instituta se mortalibus dare promittebant, seu certe ipsos spiritus immundos, qui velut hominibus consulendo sese pro Deo colendos ingerebant. Quibus certatim audiendis gentilitas quanto magis naturalis industriæ vires expenderat, tanto minus potuit ab iniquitatis suæ sorde purgari. Sed hæc ubi populum Judæorum ægrotasse, verumque de cœlo cognovit adesse medicum, cœpit et ipsa languoris sui sperare pariter et inquirere remedium.

Cum audisset de Jesu venit in turba retro, et tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim quia si tetigero vestimentum ejus, salva ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus. Venit, et Dominum tangit Ecclesia, cum ei per fidei veritatem appropinquat. Venit autem retro, sive juxta id quod ipse ait : *Si quis mihi mini-*

strat, me sequatur (Joan. xii). Et alibi præcipitur : *A* Post Dominum Deum tuum ambulabis. Sive quis præsentem in carne Dominum non videns, peractis jam sacramentis incarnationis illius, ad fidei et agnitionis ejus gratiam pervenit. Sicque dum participatione sacramentorum ejus salvari a peccatis meruit, quasi lacu vestimentorum ejus fontem sui sanguinis siccavit.

Fons quippe sanguinis est origo peccati. Cujusque fons sanguinis, est immundæ primordium cogitationis, ex quo peccatam omne nascitur. Sed Dominus cum verbis evangelicis non solum opera et verba iusta compescere, sed et cogitationum nequam radicem extirpare curavit, cum hæc utraque sacramentis evangelicis emundari donavit, quasi virtutem exsiccandi fontis obsceni suis vestimentis indidit.

Et statim Jesus cognoscens in semetipso virtutem quæ exterior de eo, conversus ad turbam aiebat : Quis tetigit vestimenta mea ? Non ut ipse quæ nesciat doceatur interrogat, sed ut virtus quam bene noverat, imo quam ipse dederat, in muliere declararetur, et declarata agnitaque virtute fidei multi ad salutem perveniant.

Et dicebant ei discipuli sui : Vides turbam comprimentem te, et dicis, Quis me tetigit ? Quem turba passim comitans comprimit, una credula mulier Dominum tangit, quia qui diversis inordinate glomerantium hæresibus, sive perversis moribus gravatur, solo catholicæ Ecclesiæ fideliter corde veneratur. Nam sicut quidam videntes non vident, et audientes non audiunt, ita etiam tangentes non tangunt, qui non simplici, sed dubio vel simulato corde Christum tangunt. Unde eisdem amanti quidem, sed nondum plene credenti, dicit ipse : *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum (Joan. xx).* Aperte dicens quid sit ipsum veraciter tangere, Patri scilicet æqualem credere.

Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat. Non obliviscitur fidelium suorum Dominus, nec in se sperantes intueri desistit, sed omnes qui salvari merentur, suo dignos intuitu ac miseratione judicat. *Iste autem pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum.*

Mulier autem timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem. Ecce quo interrogatio Domini tendebat, ut videlicet constante palam muliere veritatem suæ diutinæ infirmitatis, subtilæ credulitatis, divinæ propitiationis, ac donatæ sibi sanationis, et ipsa certius confirmaretur in fide, et pluribus salutis et vitæ præberetur exemplum. Denique sequitur.

Ille autem dixit : Filia, fides tua te salvam fecit. Vade in pace, et esto sana a plaga tua. Nec dixit : Fides tua te salvam factura est, sed salvam fecit. In eo enim quod credidisti, jam salva facta es : *Adhuc eloquente, veniunt ad archisynagogum dicentes : Quia filia tua mortua est, quid ultra vexas magistrum ?* Sa-

nata a profluvio sanguinis muliere, mox filia archisynagogi mortua nuntiatur, quia dum Ecclesia a vitiorum labe mundata, et ob fidei meritum filia est cognominata, continuo Synagoga perfidiæ simul et invidiæ luctu soluta est. Perfidiæ quidem, quia in Christo credere noluit. Invidiæ vero, quia Ecclesiam credere doluit. Scriptum namque est in Actibus apostolorum : *Sequenti autem sabbato, pene universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt zelo, et contradicebant his quæ a Paulo dicebantur, maledicentes (Act. xiii).* Et quod aiebant nuntii archisynagogo, *Quid ultra vexas magistrum ?* per eos hodieque dicitur qui adeo destitutum synagogæ statum vident, ut restaurari posse non credant; ideoque pro resurrectione illius supplicandum esse non æstimant. Sed *quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum (Marc. x);* unde apte sequitur :

Jesus autem verbo quod dicebatur audito, ait archisynagogo : Noli timere, tantummodo crede. Archisynagogus, cæcus doctorum legis accipiatur, de quo Dominus ait : *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei (Matth. xxiii).* Qui si credere ipse voluerit, etiam subjecta ei Synagoga salva erit.

Et veniunt in domum archisynagogi, et vident tumultum, et flentes et ejulantes multum. Et lætentur, inquit, omnes qui sperant in te, in æternum exultabunt, et inhabitabis in eis. Quia vero Synagoga lætitiâ hanc dominicæ inhabitationis merito infelicitatis amisit, quasi inter flentes et ejulantes mortua jacet. Nec tamen superna pietas funditus eam interire patitur, quin potius circa finem sæculi reliquias ejus secundum electionem gratiæ salutis et vitæ restituit. Unde apte subjungitur :

Et ingressus ait eis : Quid turbamini et ploratis ? Puella non est mortua, sed dormit. Homines mortua, qui suscitare nequiverant, Deo dormiebat, in ejus dispositione et anima recepta vivebat, et caro resuscitanda quiescebat. Unde mos Christianus obtinuit ut mortui qui resurrecturi esse non dubitantur, dormientes vocentur; sicut Apostolus : *Nolumus, inquit, vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut et cæteri, qui spem non habent (I Thess. iv).* Sed et in parte allegoricæ, cum anima quæ peccaverit ipsa moriatur, tamen ea quam Dominus resuscitandam atque ad vitam æternam prævidit esse venturam, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormivisse dici non incongrue potest.

Et irridebant eum. Ipse vero, ejectis omnibus, assumit patrem et matrem puellæ, etc. Quia verbum resuscitantis irridere quam credere malebant, merito foras excluduntur, ut pote indigni qui potentiam resuscitantis ac resurgentis mysterium viderent. Item foras turba ejicitur, ut puella suscitetur, quia si non prius a secretioribus cordis expellitur, importuna sæcularium multitudo curarum anima quæ intrinsecus jacet mortua, non resurget. Nam dum se

per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit

Et tenens manum puellæ, ait illi: Tabatha cumi, quod est interpretatum: Puella tibi dico, surge. Quærat diligens lector quare verax Evangelista dictum Salvatoris exponens, interposuerit de suo: *tibi dico*, cum in Syro sermone quem posuit non plus sit dictum quam *Puella, surge.*

Nisi forte propter exprimendam vim dominicæ jussionis, hoc agendum putavit, magis sensum loquentis quam ipsa verba suis curans intimare lectoribus.

Nam et familiare constat esse Evangelistis atque apostolis, cum de Veteri Testamento testimonia assumunt, magis sensum propheticum ponere curare quam verba. Tenens autem manum puellæ Dominus, suscitavit eam, quia nisi prius mundatæ fuerint manus Judæorum, quæ sanguine plenæ sunt, synagoga eorum mortua non consurget.

Et confestim surrexit puella, et ambulabat. Bene, *surrexit et ambulabat.* Quemcumque enim peccatis mortuum supernæ manus miserationis resuscitatura tetigerit, non solum a sordibus et veterino scelerum exurgere, sed et in bonis continuo proficere debet operibus, videlicet juxta psalmistam, ingrediens sine macula, et opera exercens justitiæ.

Et obstupuerunt stupore maximo. Et præcepit illis vehementer ut nemo id sciret. Et jussit dari illi manducare. Ad testimonium quidem veræ resuscitationis dari puellæ manducare præcepit, ne non veritas sed phantasma, quod apparebat, ab incredulis putaretur. Sed et si quis a spiritali morte surrexerit, cœlesti necesse est mox pane satiatur, et divini scilicet verbi et sacrosancti altaris particeps efficitur. Nam juxta moralem intellectum, tres illi mortui quos Salvator in corporibus suscitavit, tria genera resurrectionis animarum significant. Siquidem nonnulli consensum malæ delectationi præbendo, latente tantum cogitatione peccati sibi mortem consciscunt. Sed tales se vivificare significans Salvator, resuscitavit filiam archisynagogi nondum foras elatum, sed in domo mortuam, quasi vitium secreto in corde regentem. Alii non solum noxiæ delectationi consentiendo, sed et ipsum malum quo delectantur explendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt. Et hos se si pœniteant, resuscitari demonstrans, suscitavit juvenem filium viduæ extra portas civitatis elatum, et reddidit matri suæ, quia resipiscentem a peccati tenebris animam unitati restituit Ecclesiæ. Quidam vero non solum cogitando, vel faciendo illicita, sed et ipsa peccandi consuetudine se, quasi repeliendo corrumpunt. Verum nec ad hos erigendus minor sit virtus et gratia Salvatoris, si tamen adsint cogitationes sollicitæ, quæ super eorum salute velut devotæ Christo sorores invigilant. Nam ad hoc intimandum, resuscitavit Lazarum quatuor dies in monumento habentem, et sorore attestante jam felentem, quia nimirum pes-

simam noxios actus solet fama comitari. Notandum autem, quod quanto gravior animæ mors ingruerit, tanto acrius necesse est, ut resurgere mereatur, pœnitentis fervor insistat. Nam leviores et quotidiani erratus levioris pœnitentiæ possunt remedio curari. Quod occulte nolens ostendere Dominus, jacentem in conclavi mortuam facillima ac brevissima voce resuscitat dicens: *Puella, surge.* Quam etiam ob facilitatem resuscitandi jam mortuam fuisse negaverat. Delatum autem foras juvenem mortuum, pluribus ut reviviscere debeat dictis corroborat, cum ait: *Juvenis, tibi dico, surge.* Quatriduanus vero mortuus, ut longa prementis sepulcri claustra evadere posset. *Fremuit spiritu Jesus, turbavit seipsum, lacrymas sudit, rursus fremuit, ac magna voce clamavit: Lazare, veni foras.* Et sic tandem qui erat desperatus, discusso tenebrarum pondere, vitæ lucique redditur. Sed et hoc notandum, quod quia publica noxa publico eget remedio, levis autem peccata leviori et secreta queunt pœnitentia deleri, puella in domo jacens paucis arbitris exurgit, eisdemque vehementer ut nemini id manifestent præcipitur. Juvenis extra portam turba multa comitante atque intuente, suscitatur. Lazarus de monumento vocatus, in tantum populis innotuit, ut ob eorum qui videre testimonium, plurimæ Dominus turbæ cum palmis occurrerent, et multi propter illum abirent ex Judæis, et crederent in Jesum. Quartum vero mortuum nuntians discipulo Dominus audivit, sed quia qui pro ejus excitatione precarentur, vivi defuerant: *Dimitte, inquit, ut mortui sepeliant mortuos suos (Luc. ix),* id est mali malos noxiis laudibus gravent: et quia non adest justus, qui corripiat in misericordia, oleum peccatoris impinguet caput eorum.

CAPUT VI.

*Et egressus inde abiit in patriam suam, et sequebantur illum discipuli sui; et facta sabbato cepit in synagoga docere. Et multi audientes admirabantur in doctrina ejus dicentes: Unde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia quæ data est illi, et virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur? Patriam ejus Nazareth dicit, in qua erat nutritus. Sed quanta Nazarenorum cæcitas, qui eum quem in verbis factisque ipsius, si mens non leva fuisset, Christum cognoscere poterant, ob solam generis notitiam contemnant. Sapientiam autem ad doctrinam, virtutem referunt ad sanitatem et miracula, quæ faciebat. Quæ solerti ac pulchra distantia commemorat Apostolus dicens: *Judæi signa petunt, et Græci sapientiam quarunt; nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsi vero vocatis Judæis et Græcis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam (I Cor. 1).* In qua nimirum sententia virtutem ad signa retulit propter Judæos, sapientiam autem ad doctrinam propter Græcos, id est gentes.*

Nonne iste est faber filius Mariæ, frater Jacobi, et Joseph, et Judæ, et Simonis? Nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Scand-

dalum et error Judæorum, salus nostra est, et hæreticorum condemnatio. In tantum enim cernebant hominem Jesum Christum, ut hunc fabrum, et juxta alium Evangelistam, fabri clamarent filium; fratres quoque et mores ejus secum esse testarentur. Qui tamen non liberi Joseph aut Mariæ, juxta hæreticos, putandi sunt, sed potius juxta morem sacræ Scripturæ, cognati ipsorum sunt intelligendi, quo modo Abraham et Lot fratres appellantur, cum esset Lot filius fratris Abrahæ. Et multa habes hujusmodi.

Non autem sine certi provisione sacramenti Dominus in carne apprensus, faber et fabri filius æstimari ac dici voluit: quin potius etiam per hoc se ejus ante sæcula filium esse docuit, qui fabricator omnium in principio creavit cælum et terram (Joan. 1). Nam etsi humana non sunt comparanda divinis, typus tamen integer est, quia pater Christi igni operatur et spiritu. Unde et de ipso tanquam de fabri filio præcursor suus ait: *Ipsæ vos baptizabit in Spiritu sancto et igni* (Matth. 3). Qui in domo magis hujus mundi diversi generis vasa fabricat, imo vasa iræ sui spiritus igne molliendo, in misericordie vasa commutat: sed hujus sacramenti Judæi ignari: divinæ virtutis opera prosapiæ carnalis contemplatione despiciunt.

Et dicebat eis Jesus, quia non est propheta sine honore, nisi in patria sua, et in cognatione sua, et in domo sua. Prophetam dici in Scripturis Dominum Jesum Christum, et Moyses testis est, qui futuram ejus incarnationem prædicens filiis Israel, ait: *Prophetam vobis suscitavit Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis*. Non solum autem ipse qui caput et Dominus est prophetarum, sed et Elias et Jeremias, cæterique prophetæ, minores in patria sua quam in exteris civitatibus habitati sunt, quia propemodum naturale est cives semper civibus invidere. Non enim considerant præsentia viri opera, sed fragilem recordantur infantiam, quasi non et ipsi per eandem ætatis gradus ad maturam ætatem venerint.

Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem illorum. Non quo etiam illis incredulis facere non potuerit virtutes multas, sed quo ne multas faciens, cives incredulos condemnaret. Potest autem et aliter intelligi, quod Jesus despiciatur in domo et in patria sua, hoc est in populo Judæorum, et ideo pauca signa ibi fecerit, ne penitus inexcusabiles fierent.

Majora autem signa quotidie in gentibus per apostolos facit, non tam in sanatione corporum, quam in animarum salute. Quod autem mirari dicitur Dominus incredulitatem illorum, non quasi inopinata et improvisa miratur, qui novit omnia antequam fiant, sicut nec fidem Centurionis, quasi novam et ante incognitam mirari tunc cœpit, quando audirens verba piæ confessionis ejus ait: *Quia nec in Israel tantam fidem inveni* (Luc. vii), sed qui novit

occulta cordis, quod mirandum intimare vult hominibus, mirari se coram hominibus ostendit. Miranda enim erat fides Centurionis, qui sine homine doctore, sine eloquiis Scripturarum, sine oraculis angelorum, tantum naturali sensu divinitus illuminato cognovit per miracula Deum esse verum quem per humanæ fragilitatis infirma hominem esse verum noverat. At contra, non minus admiranda Nazænorum infidelitas, qui et doctoribus abundantes, et eloquiis divinis in quibus Christi prædicabatur adventus, ipsum etiam præsentem habentes Christum, agnitionem sui illis et verbis ingerentem et signis, nihilominus increduli durabant. Sed in uno eorum, Judæorum miranda notatur cæcitas, qui nec prophetis suis credere de Christo, nec ipsi inter se nato voluerunt credere Christo. In altero fides coronatur gentium, qui inter Judæos natum, sed expulsum ipsi cum oraculis sacris mediatorem Dei et hominum, hominem Jesum Christum suscipere meruerunt.

Et circumibat castella in circuitu docens; et vocavit duodecim et cœpit eos mittere binos, et dabat illis potestatem spirituum immundorum. Benignus et clemens Dominus ac magister non invidet servis atque discipulis ad virtutes suas; et sicut ipse curaverat omnem languorem et omnem infirmitatem, apostolis quoque suis dedit potestatem, ut curarent omnem infirmitatem, et omnem languorem. Sed multa distantia est inter habere et tribuere, donare et accipere. Iste quodcumque agit, potestate Domini agit, illi si quid faciunt, imbecillitatem suam et virtutem Domini constituentur, dicentes, ut Petrus: *In nomine Jesu Christi Nazareni, surge et ambula* (Act. iii).

Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Non peram, non panem, neque in zona ves, sed calceatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. Tanta prædicatori debet in Deo esse fiducia, ut præsentis vitæ sumptus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat. Ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis provideat æterna. Solet autem quæri, quomodo Matthæus et Lucas commemoraverint, dixisse Dominum discipulis, ut nec virgam ferrent; cum dicat Marcus: *Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum*. Quod ita solvitur, ut intelligamus, sub alia significatione dictam virgam, quæ secundum Marcum ferenda est, et sub alia illam, quæ secundum Matthæum et Lucam non est ferenda: sicut sub alia significatione intelligitur tentatio, de qua dictum est, *Deus neminem tentat*, et sub alia dictum est, *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum*. Illa seductionis est, hæc probationis. Utrumque ergo accipiendum est a Domino apostolis dictum, et ut nec virgam ferrent, et ut non nisi virgam ferrent. Cum enim secundum Matthæum diceret eis: *Nolite possidere aurum, neque argentum, etc.*; continuo subjecit: *Dignus est enim operarius cibo suo*. Unde satis ostendit cur eos hæc possidere ac ferre noluerit. Non quod necessaria non sint sustentationi

hujus vitæ, sed quia sic eos mittebat, ut eis hæc deberi monstraret ab illis, quibus Evangelium credentibus annuntiarent. Claret autem, hæc non ita præcepisse Dominum, tanquam Evangelistæ vivere aliunde non debeant, quam eis præbentibus quibus annuntiant Evangelium. Alioquin contra hoc præceptum fecisset apostolus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset; sed potestatem dedisse, in qua scirent sibi ista deberi. Cum autem a Domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedienciæ culpa est. Cum autem potestas datur, licet unicuique non uti, et tanquam de suo jure cedere. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinasse dicit apostolus, iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, illa apostolis loquebatur, ut securi non possiderent, nec portarent huic vitæ necessaria, nec magna, nec minima. Ideo apposuit, *Nec virgam*, ostendens a fidelibus suis omnia deberi ministris suis, nulla superflua requiritibus. Ac per hoc addendo, *Dignus est enim operarius cibo suo*, prorsus aperuit et illustravit, unde hæc omnia loqueretur. Ilanc ergo potestatem virgæ nomine significavit, cum dixit, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, ut intelligatur quia per potestatem a Domino acceptam (quæ virgæ nomine significata est) etiam quæ non portantur, non deerunt. Hoc et de duabus tunicis intelligendum est, ne quidquam eorum præter eam, quam esset indutus, aliam portandam putaret, sollicitus ne opus esset, cum ex illa potestate posset accipere. Proinde Marcus dicendo calcari eos sandaliis vel soleis, aliquid hoc calceamentum mysticæ significationis habere admonet, ut pes neque tectus sit, neque nudus ad terram, id est, nec occultetur Evangelium, nec terrenis commodis innitatur.

Et quod non portari vel haberi duas tunicas, sed expressius indui prohibet, dicens; et ne induerentur duabus tunicis, quid eos admonet, nisi non dupliciter, sed simpliciter ambulare? Aliter. In duabus tunicis videtur mihi duplex ostendere vestimentum, non quod in locis Scythiæ glaciali nive rigentibus, una quis tunica debeat esse contentus; sed quod in tunica vestimentum intelligamus, ne aliud vestiti, aliud nobis futurorum timore servemus. Allegorice autem per peram, onera sæculi, per panem deliciæ temporales, per æs in zona occultatio sapientiæ designatur.

Qui enim sapientiæ verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in zona clausam tenet: et scriptum est: *Sapientia abscondita, et thesaurus occultus, quæ utilitas in utrisque* (Eccli. xi. 1)? Non ergo apostolis pera, non panis, non æs in zona ferendum est, quia quisquis officium doctoris accepit, neque oneribus sæcularium negotiorum deprimi, neque desideriis carnalibus resolvi, neque commissum sibi talentum verbi, sub otio debet lenti torporis abscondere.

Et icebat eis: *Quocunque introieritis in domum, illic manete, donec exeatis inde.* In Matthæo ita scri-

ptum est: *In quamcunque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete, donec exeatis* (Matth. x). Dat constantiæ generale mandatum, ut hospitalis necessitudinis jura custodiant, alienum a prædicatore regni celestis astruens cursitare per domos, et inviolabilis hospitii jura amittere. Nec otiose secundum Matthæum, domus quam ingrediantur apostoli eligenda decernitur, ut mutandi hospitii necessitudinisque violandæ causa non suppetat.

Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris, in testimonium illis. Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint civitatem, et prædicatio apostolica ad illos usque pervenerit. Sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant, ut ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverint.

Et exeuntes prædicabant ut poenitentiam agerent, et demonia multa ejiciebant, etc. Dicit apostolus Jacobus: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super ipsum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et si in peccatis sit, dimittentur ei* (Jac. v). Unde patet ab ipsis apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ morem esse traditam, ut energumeni, vel alii quilibet ægroti ungantur oleo, pontificali benedictione consecrato.

Et audivit Herodes rex (manifestum enim factum est nomen ejus) *et dicebant, quia Joannes Baptista resurrexit.* Quanta Judæorum invidia, qui contra Dominum malitiæ furor exstiterit, ex omnibus locis Evangelii docemur; ecce enim Joannem de quo dictum est, quia *signum fecit nullum, a mortuis potuisse resurgere, nullo attestante credebant. Jesus autem virum approbatum a Deo virtutibus et signis* (Act. ii), in cujus videlicet morte elementa tremuerunt, resurrectionem vero atque ascensionem, angeli, apostoli, viri ac femine certatim prædicabant; non resurrexisse, sed fortim esse ablatum, credere maluerunt.

Qui cum dicerent Joannem resurrexisse a mortuis, et propterea virtutes inopinatas sive operatas esse in illo, bene omnimodis de virtute resurrectionis senserunt, quod majoris potentiæ futuri sint sancti cum a mortuis resurrexerint, quam fuero cum carnis adhuc infirmitate gravarentur.

Sed et ipsum resurrectionis miraculum non esse incredibile docuerunt, quod nullo docente sponte crediderunt, qui tamen seipsos rem credibilem in Domino non credidisse, suæ merito cæcitatibus et invidiæ probarunt.

Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit. Lucas de hoc ita scripsit: *Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, et hæsitabat, eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes resurrexit a mortuis; a quibusdam vero, quia Elias apparuit, etc.* (Luc. ix). Intelligendum est ergo, aut post hanc hæsitationem confirmasse eum in animo suo, quod ab aliis dicebatur, cum ait: *Quoniam ego*

decollari Joannem, hic a mortuis resurrexit. Aut ita pronuntianda sunt hæc verba, ut hæsitantem adhuc indicent. Si enim diceret: Nunquid nam hic est, aut nunquid forte hic est Joannes Baptista? non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, quia dubitans atque hæsitans intelligatur. Nunc quia ita verba desunt, utroque modo pronuntiari potest, ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis credendum dixisse accipiamus, aut adhuc (sicut Lucas commemorat) hæsitantem.

Ipsa enim Herodes misit ac tenuit Joannem, et vincit eum in carcere propter Herodiadem. Vetus narrat historia Philippum Herodis majoris filium, sub quo Dominus fugit in Ægyptum, fratrem ejus Herodis sub quo passus est Christus, duxisse uxorem Herodiadem, filiam regis Aræ. Postea vero, socerum ejus, exortis quibusdam contra generum similitudinibus, tulisse filiam suam, et in dolorem mariti prioris, inimici ejus nuptiis copulasse. Quis sit autem hic Philippus, Evangelista Lucas plenus docet? Anno quintodecimo imperii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ et Trachonitidis regionis (Luc. III). Ergo Joannes Baptista, qui venit in spiritu et virtute Eliæ, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat et Jezabel, arguit Herodem et Herodiadem quod illicitas nuptias fecerint, et non liceat fratre vivente germano, illius uxorem ducere, malens periclitari apud regem, quam propter adulterium esse inmemor præceptorum Dei.

Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cænam fecit principibus, etc. Soli mortalium Herodes et Pharaö leguntur diem natalis sui gaudii festivis celebrasse; sed uterque rex infausto auspicio festivitatem suam sanguine sordavit. Verum Herodes tanto majore impietate, quanto sanctum et innocentem doctorem veritatis, et præconem vitæ ac regni cælestis occidit, et hoc pro voto ac petitione saltatrici, æque eum caput occisi ante convivas inferre pavuit. Nam Pharaö nil talis vanitiæ commisisse legitur, sed tantum peccantem sibi eunuchum vita privari jubens, quo longius a veræ cultu religionis aberrat, eo levius in violatione suæ festivitatis deliquit. Attamen ex utriusque exemplo probatur, utilius esse nobis diem mortis futuræ timendo, et caste agendo sæpius in memoriam revocare, quam diem nativitatis luxuriando celebrare. Homo enim ad laborem nascitur in mundo (Job. v), et electi ad requiem per mortem transeunt e mundo.

Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi. Non excusatur Herodes quod invitus et nolens propter juramentum homicidium fecerit, quia ad hoc forte juravit, ut futuræ occisioni machinas præpararet. Alioquin si ob jusjurandum fecisse se dicit, si patris, si matris postuisset interitum, facturus fuerat, an non? Quod in se ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit et in propheta.

Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? Et

illa dixit: Caput Joannis Baptistæ, etc. Herodias timens ne Herodes aliquando resipisceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio solverentur, monet filiam, ut in ipso statim convivio caput Joannis postulet, digno opere saltationis, dignum sanguinis præmium!

Et contristatus est rex, propter jusjurandum, et propter simul recumbentes noluit eam contristari, sed misso spiculate præcepit afferri caput ejus in disco, etc. Consuetudinis Scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Joseph ab ipsa quoque Maria appellatur pater Jesu, ita et nunc Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant. Dissimulator enim mentis suæ et artifex homicida, tristitiam præferebat in facie, cum lætitiâ haberet in mente. Scelusque excusat juramento, ut sub occasione pietatis, impius fieret. Quod autem subjicit: *Et propter simul recumbentes*, vult omnes scelæris sui esse consortes, ut in luxurioso impuroque convivio, cruentæ epulæ deferrentur.

Et attulit caput ejus in disco, et dedit illud puellæ, et puella dedit matri suæ. Hoc juxta litteram factum sit, nos autem usque hodie cernimus in capite Joannis prophætæ, Judæos Christum, qui caput prophetarum est, perdidisse. Aliter: Decollatio Joannis minorationem famæ illius, qua Christus a populo credebatur, insinuat, sicut exaltatio in cruce Domini Salvatoris, profectum designabat fidei, quia ipse prius a turbis propheta esse putabatur Dominus prophetarum, et Christus Dei filius a cunctis fidelibus est agnitus. Minutus ergo capite Joannes, exaltatus est in cruce Dominus, quia, sicut idem Joannes ait, illum oportebat crescere, Joannem autem minui. Illum autem qui propheta æstimabatur Christum cognosci, et eum qui Christus pro virtutum sublimitate putabatur, Christi esse prophetam, et præcurso-rem decebat intelligi. Quod ipsum quoque distinctione temporis quo uterque illorum natus est, satis aperte signatum est, quia Joannes quidem, quem oportebat minui, cum divinum lumen decrescere incipit, natus est. Dominus autem, qui vera lux mundi est, eo anni tempore quo dies crescere incipit, lucifera nobis suæ dona nativitatis exhibuit.

Quo audito, discipuli ejus venerunt, et tulerunt corpus ejus, et posuerunt illud in monumento. Narrat Josephus, vinctum Joannem in castellum Macherunta abductum, ibique truncatum. Narrat Historia ecclesiastica, sepultum eum in Sebaste urbe Palestinæ, quæ quondam Samaria dicta est. At tempore Juliani principis, invidentes Christianis qui sepulcrum ejus pia sollicitudine frequentabant, paganos invasisse monumentum, ossa dispersisse per campos, et rursum collecta igni cremasse, ac denuo dispersisse per agros. Affuisse tunc temporis ibidem de Jerosolymis monachos, qui, mixti paganis, ossa legentibus maximam eorum partem congregaverunt, et ad patrem suum Philippum Jerosolymam detulerunt. Et ille mihi ea beato Athanasio Alexandriæ episcopo, ili-

que servata usque ad tempora Theophili ejusdem A urbis episcopi, quando, jubente Theodosio principe, omnia gentium fana destructa sunt. Tunc expurgato a sordibus templo Serapis, ibidem illata, et basilicam pro ædicula Serapis in honorem sancti Joannis esse consecratam. Lege undecimum Historiæ ecclesiasticæ librum.

Et convenientes apostoli ad Jesum, renuntiaverunt illi omnia quæ egerant et docuerant. Non solum quæ ipsi egerant, et docuerant, apostoli Domino renuntiant; sed etiam quæ Joannes eis in docendo occupatis sit passus, vel sui, vel ejusdem Joannis ei discipuli renuntiant, sicut Matthæus describit. Unde hoc quod sequitur:

Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum, etc. Non solum causa facit requiescentium ipsorum: sed et mysticæ gratia significationis, quia videlicet derelicta Judæa, quæ prophetiæ sibi caput non credendo abstulerat, in deserto Ecclesiæ quæ virum non habuerat, verbi esset cibaria credentibus, quasi epulas panum largiturus et piscium. Ibi etenim prædicatores sancti, qui apud Judæam non credentem, et contradicentem, aliquandiu gravi tribulationum sarcina premebantur, requiem nacti sunt de collata gentibus gratia fidei. Quæ autem necessitas fuerit concedendæ requiei discipulis, subsequenter ostenditur, cum dicitur:

Erant enim qui veniebant, et redibant multi, et nec manducandi spatium habebant. Ubi magna temporis illius felicitas de labore docentium simul et discipulorum studio demonstratur, qui utinam nostro in ævo rediret, ut tanta ministris verbi frequentia fidelium desistat auditorum, quæ nec liberum eis curandi corporis spatium concedat. Nam quibus necessaria curandi corporis hora negatur: quanto minus illecebris animæ sive carnis studendi facultas adest? Quin potius a quibus verbum fidei et salutare ministerium opportune importune exigitur, horum animus consequenter ad agenda semper et cogitanda cœlestia succenditur, ne ea quæ verbis docent, factis impugnent.

Et ascendentes in navem, abierunt in desertum locum seorsum. Non discipuli soli, sed assumpto Domino ascenderunt in navem, et locum petiere desertum, ut evangelista Matthæus aperte demonstrat.

Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi, et pedestres de omnibus ei, etc. Dum pedestres eos prævenisse dicuntur, ostenditur quod non in aliam maris sive Jordanis ripam navigio pervenerunt discipuli cum Domino, sed cum transito navi aliquo freto aut stagno, proximos ejusdem regionis locos adierunt, quo etiam indigenæ pedestres pervenire potuerunt.

Et cœrens, vidit turbam multam Jesus et misertus est super eos, qui erant sicut oves non habentes pastorem, et cepit docere illos multa. Quomodo misertus sit super eos, Matthæus exponit plenius dicens: *Et misertus est eis, et curavit languidos eorum.* Hoc est enim veraciter pauperum et non habentium pasto-

rem misereri, et viam eis veritatis docendo aperire, et molestias corporales medicando auferre; sed et jejunos reficiendo ad laudem supernæ largitatis animare. Quod etiam sequentia lectionis hujus eam fecisse commemorant. Tentat autem fidem turbarum, et probatam digna mercede recompensat. Potendo enim solitudinem an sequi curant explorat. Ilic sequendo, et non in jumentis aut vehiculis diversis: sed proprio labore pedum iter arripiendo deserti, quantam salutis suæ curam gerant ostendunt. Rursum ipse, ut potens piusque salvator ac medicus, excipiendo fatigatos, docendo incios, sanando ægrotos, recreando jejunos, quantum devotione credentium delectetur, insinuat. Juxta vero leges allegoriæ, petentem deserta gentium Christum, multæ fidelium castervæ relictis mœnibus priscae conversationis, neglectoque variorum dogmatum præsidio, sequuntur. Et qui primum notus in Judæa Deus, postquam dentes Judæorum arma et sagittæ, et lingua eorum machæra acuta facta est (Psal. lvi), exaltatus est super cœlos Deus, et super omnem terram gloria ejus.

Et cum jam hora multa foret, accesserunt discipuli ejus dicentes: Desertus est locus, et jam hora præterit. Dimitte illos ut euntes in proximas villas et vicos, emant sibi cibos quos manducant. Horam multam, vespertinum tempus dicit, Luca teste, qui ait: *Dies autem cœperat declinare, et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas,* etc. (Luc. ix). Die autem declinata turbas Salvator reficit, quia vel sine sæculorum propinquante, vel cum sol justitiæ pro nobis occubuit, a diutina spiritalis inediæ sumus tabe salvati.

Et respondens ait illis: Date eis manducare, etc. Provocat apostolos ad fractionem panis, ut illis se non habere testantibus, magnitudo signi notior fiat: simul insinuans, quia quotidie per eos jejuna nostra corda sunt pascenda, videlicet cum eorum vel exemplis vel litteris ad amanda cœlestia suscitamur. Notandum autem quod hoc miraculum panum scripturus evangelista Joannes, præmisit, quod proximum esset Pascha, dies festus Judæorum. Matthæus vero et Marcus, hoc, interfecto Joanne, continuo factum esse commemorant. Unde colligitur Joannem, imminente eadem festivitate paschali, suis decollatum, et anno post hunc sequente, cum denuo tempus paschale rediret, mysterium dominicæ passionis esse completum. Et propterea quod in libro Sacramentorum, natale ejus quarto Kalendarum Septembris denotatum est, et in Martyrologio, quod Eusebii et Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur, quarto Kalend. Septemb. in Edessa civitate Phœnicæ provinciæ, natale Joannis Baptistæ, die quo decollatus est: non specialiter ipsum diem decollationis ejus, sed diem potius, quo caput ejus in eadem Edessa civitate repertum, atque in ecclesia est conditum, designat. Siquidem ut Chronica Marcellini comitis testantur, tempore Marci principis, duo monachi orientales venerant adorare in Jerosolymis, et loca

sancta videre; quibus per revelationem assistens idem præcursor Domini præcepit, ut ad Herodis quodam regis habitaculum accedentes, caput suum ibi requirerent, et inventum digno honore reconderent. Quod ibi ab eis inventum et assumptum, sed non malto post culpa incuriæ perditum, perlatum est Edessam ab aliis, et in quodam specu in urna sub terra, non pauco tempore ignobilitate reconditum, donec denuo idem Joannes sese suumque caput ostendit Marcello cuidam religioso abbati ac presbytero, dum in eodem specu habitaret. Quod videlicet caput Julioramo ejusdem episcopo civitatis, per præfatum presbyterum constat inventum. Ex quo tempore cœpit in eadem civitate beati præcursoris decollatio, ipso (ut arbitramur) die quo caput inventum sive elevatum est celebrari. De quibus latius in præfato Chronicorum libro scriptum reperies.

Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite et videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, et duos pisces. Per quinque panes Apostolorum, et duos pisces, tota Testamenti veteris scriptura signatur. Per quinque videlicet panes, quinque Mosaicæ legis libri, quibus divinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, procurus sæculi labentis, et vera Deo serviendi religio generi humano innotuit. Per duos vero pisces, psalmi sunt, et prophetæ figurati, qui eruditum in lege Dei populum de promissione Dominicæ incarnationis nova gratia dulcedine pascabant. Qua trina Scripturæ sacræ distinctione, totam veteris instrumenti seriem comprehendendi Dominica auctoritate docemur. Apparens enim post resurrectionem discipulis ait Dominus ipse, quia oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in lege, Moysi, et prophetis, et Psalmis de me (Luc. xxiv). Et cum aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, et intellectas spiritaliter fidelibus traderent auditoribus, quasi benedicens panibus apostolicis ac piscibus, hosque internæ navitatis dono multiplicans, turbis dispertiri præcepit. Bene autem juxta Evangelium Joannis, panes qui legem designant, hordeacei fuisse referuntur, qui jumentorum maxime rusticorumque est cibus servorum, quia incipientibus necdumque perfectis auditoribus, asperiora et quasi grossiora sunt committenda præcepta. *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei (I Cor. II).* Atque ideo Dominus pro suis cuique viribus dona tribuens, semperque ad perfectiora provocans, primo quinque panibus quinque millia, secundo septem panibus quatuor hominum millia refecit, tertio discipulis suæ carnis et sanguinis mysterium credit: ad ultimum magno munere dat electis, ut edant et bibant super mensam suam in regno suo.

Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes, per centenos, et per quinquagenos. Diversi convivantium discubitus distinctos per orbem Ecclesiarum conventus, quæ unam catholicam faciunt, designant. Quos bene Dominus quinquagenos per turmas vel centenos discumbere præcepit,

ut videlicet turba fidelium escam suam et locis distincta, et moribus conjuncta perciperet. Jubilæi quippe requies quinquagenarii numeri mysterio continetur, et quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perveniatur. Quia ergo prius a malo quiescit opere, ut post anima plenius quiescat in cogitatione, alii quinquageni; alii autem centeni discubunt, quoniam sunt nonnulli qui a pravis actibus habent requiem operis, et sunt nonnulli qui a perversis cogitationibus habent jam requiem mentis. Bene etiam super viride fœnum discubuerunt. Scriptum quippe est, *Omnis caro fœnum (Isa. xl).* Et illi super viride fœnum discumbentes Dominicis pascuntur alimentis, qui per studium continentiæ calcatis illecebris carnalium concupiscentiarum, audjendis implendisque Dei verbis operam impendunt.

Et acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, intuens in cœlum benedixit, et fregit, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos, et duos pisces divisit omnibus. Turbis esurientibus Salvator non nova creat cibaria, sed acceptis eis quæ habuerunt discipuli, benedixit; quia veniens in carne, non alia quam prædicta sunt, prædicabat, sed legis et prophetarum scripta, quam sint mysteriis gratiæ grævada demonstrat. Intuetur in cœlum, ut illuc dirigendam mentis aciem, ibi lucem scientiæ doceat esse quærendam. Frangit, et autem turbas ponenda discipulis distribuit, quia sacramenta prophetiæ sanctis doctoribus qui hæc toto orbe prædicent, patefecit.

Et manducaverunt omnes et saturati sunt, et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus. Quod turbis superest, a discipulis sustollitur; quia sacratiora mysteria quæ a rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, sed sunt inquirenda perfectis. Nam per cophinos duodecim apostoli, et per apostolos cuncti sequentium doctorum chori figurantur, foris quidem hominibus despecti, sed intus salutaris cibi reliquiis ad alenda humilium corda cumulati. Constat enim, cophinis opera servilia geri solere, sed ipse cophinos panum fragmentis implevit, qui infirma hujus mundi, ut fortia confunderet, elegit.

Erant autem qui manducaverunt, quinque millia virorum. Quia quinque sunt exterioris hominis sensus, quinque millia viri Dominum secuti designant eos, qui in sæculari habitu adhuc positi exterioribus, quæ possident, bene uti noverunt. Qui recte quinque panibus aluntur, quia tales necesse est legalibus adhuc præceptis institui. Nam qui mundo ad integrum renuntiant, et quatuor sunt millia, et septem panibus refecti, hoc est et Evangelica perfectione sublimes, et spiritali sunt gratia intus eruditi.

Et statim coegit discipulos suos ascendere navem, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum, etc. Quare coegerit discipulos ascendere navem, et ipse mox dimisso populo in montem oraturus abierit, Joannes manifeste declarat, qui, completa refectio illa cœlesti, continuis subjicit: *Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi*

essent ut roperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus (Joan. vi). Ubi necessarium nobis vivendi monstrat exemplum, ut in bonis quæ agimus, humani favoris retributionem vitemus, neque nos operatio virtutum spiritualium ad concupiscentiam reflectat temporalium voluptatum. Nonnullis etenim contigit, ut dum ob meritum vitæ sublimioris mirandi in moribus ac laudabiles existerent, et jure honorandi putarentur, acceptis pecuniis sive prædiis, inchoata justitiæ rudimenta perderent, et cum carnalibus sese illecebris atque avaritia incauti corrumpere, ipsis etiam a quibus honorabantur pro bonis, denuo pro malis actibus non solum in fastidium, verum etiam devenirent in odium. Minusque multo periculosum est in his quæ recte agimus, adversantium nos improbitate fatigari, quam honorantium favore demulceri. Illic etenim securiorem sæpe corrumpit animum, illa circumspicuum semper reddit et cantum. Unde Dominus viam nobis vitæ quam sequamur initians, cum illi qui virtutes ejus admirabantur, regem eum facere vellent, fugit in montem orare. Cum vero illi qui virtutibus ejus invidabant, eum morti tradere disponent, occurrit promptus, et vincendum se cruciandumque furentibus obtulit, evidenti nos informans exemplo, ut parati simus ad adversa sæculi toleranda, cauti ad blandimenta cum forte arriserint, declinanda : et ne nos prospera mundi affluant, emolliendo decipiant, crebris a Domino precibus imploremus. Prædebeant autem Dominum discipuli trans fretum ad Bethsaidam, quæ est in Galilæa civitas Andreæ et Petri et Philippi apostolorum, prope stagnum Genezareth, ut in locorum libris invenimus. Ubi merito monet, quomodo dicat Marcus, peracto miraculo panum discipulos venisse trans fretum ad Bethsaidam, cum videatur dicere Lucas, quod in locis Bethsaidæ factum fuerit miraculum illud memorabile, et reflectio cœlestis. Ait enim : *Assumptis illis, recessit : seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt illum, et excepit illis (Luc. ix).* Et cætera quæ sequuntur, usque ad completam sacræ refectionis historiam. Nisi forte intelligamus eo, quod Lucas ait in locum desertum, qui est Bethsaida, non ipsius viciniam civitatis, sed loca deserti ad eam pertinentis esse designata. Marcus enim dicit aperte, quod præcederent eum ad Bethsaidam : ubi ipsius fines civitatis constat esse notatos. Lucas vero, qui non dicit in locum desertum quæ est Bethsaida, sed qui est Bethsaida, potest, nisi fallor, recte intelligi, quia non ipsam civitatem voluerit intelligi, sed locum desertum ipsius, id est ad ejus confinia pertinentem. Narrat autem Evangelista Joannes manducasse panem turbas juxta Tiberiadem, et ascendentes navem discipulos, venisse trans mare in Capharnaum, quæ ambæ sint civitates in Galilæa juxta stagnum Genezareth, quod etiam Tiberiadis a civitate Tiberiade vocatur

Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Non omnis qui orat, ascendit in montem ; est enim oratio

quæ peccatum facit. Sed qui bene orat, qui Deum orando quærit, hic a terrenis ad superiora progrediens, vericem curæ sublimioris ascendit. Qui vero de divitiis, aut de honore sæculi, aut certe de iniuncta morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis jacens, viles ad Deum preces mittit. Orat autem Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit in potestate filii ; filius tamen, ut formam hominis impleteret, obsecrandum patrem putat pro nobis, quia advocatus est noster. *Advocatum enim, inquit Apostolus, habemus apud patrem Jesum Christum (I Joan. ii).* Si advocatus est, debet pro meis intervenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quod omnia quæ velit possit ? Et advocatus et iudex est. In altero pietatis officium, in altero insigne est potestatis.

Et cum sero esset factum, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, erat enim ventus contrarius eis. Labor discipulorum in remigando, et contrarius eis ventus, labores sanctæ Ecclesiæ varios designat, quæ inter undas sæculi adversantis, et immundorum status spirituum ad quietem patriæ cœlestis quasi ad fidem fittoris stationem pervenire conatur. Ubi bene dicitur, quia *navis erat in medio mari, et ipse solus in terra.* Quia nonnunquam Ecclesia tantis gentilium pressuris, non solum afflicta, sed et cœdata est, ut (si fieri posset) redemptor ipsius eam prorsus deseruisse ad tempus videretur. Unde est illa vox ejus inter undas procellasque tentationum verrentium deprehensæ, atque auxilium protectionis illius gemebundo clamore quærentis. *Unde quid, Domine, recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione (Psal. ix)?* Quæ pariter vocem inimici persequentis exponit sequentibus psalmi subjiciens : *Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus ; avertit faciem suam ne videat usque in finem (Ibid.).* Verum ille non obliviscitur orationem pauperum, neque avertit faciem suam a sperantibus in se : quin potius et certantes cum hostibus ut vincat adjuvat, et victores in æternum coronat. Unde hic quoque aperte dicitur, quia *vidit eos laborantes in remigando.* Vidit quippe Dominus laborantes in mari, quamvis ipse positus in terra, quia etsi ad horam differre videatur auxilium tribulatis impendere, nihilominus eos ne in tribulationibus deficiant, suæ respectu pietatis corroborat, et aliquando etiam manifesto adjutorio, victis adversitatibus, quasi calcatis, redatisque fluctuum voluminibus, liberat, sicut hic quoque subsequenter insinuat cum dicitur :

Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare. Stationes et vigiliæ militares in terna horarum spatia dividuntur. Quando ergo dicit, quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum, ostendit tota nocte percolatus, et extremo noctis tempore eis auxilium præbitum.

Laborant ergo toto noctis opacæ tempore, sed diluculo appropinquante, et Lucifero solis dieique exortum promittente, venit Dominus, et superari-

hulans, tumida freti terga comprimit. Quia cum A deute in naviculam Domino, ventus cessavit. In pressuris obsita fragilitas humana, pusillitatem virium suarum considerat, nihil erga se aliud quam tenebras angustiarum, et æstus cernit hostium configentium. Cum vero mentem ad superni lumen præsidii, et perpetuæ dona retributionis erexerit : quasi inter umbras noctis repente exortum Luciferi conspicit, qui diem proximum nuntiet. Lucifer namque cum plurimum, tres horas noctis, id est totam vigiliam matutinam illuminare perhibetur.

Aderitque Dominus qui, sopitis tentationum periculis, plenam libertatis fiduciam suæ protectionis attribuat. Sequitur :

Et volebat præterire eos. At illi ut viderunt eum super mare ambulans, putaverunt phantasma esse, et exclamaverunt. Omnes enim eum viderunt, et conturbati sunt. Adbuc hæretici putant phantasma fuisse Dominum, nec veram assumpsisse carnem de virginæ. Denique Theodorus Pharanitanus quondam episcopus ita scripsit, corporale pondus non habuisse secundum carnem Dominum : sed absque pondere et corpore super mare deambulasse. At contra fides catholica, et pondus secundum carnem habere eum prædicat, et onus corporeum, et cum pondere atque onere corporali incedere super aquas non infusus pedibus. Nam Dionysius, egregius inter ecclesiasticos scriptores, in opusculis de divinis Nominibus, hoc modo loquitur : *Ignoramus enim qualiter de virgineis sanguinibus alia lege præter naturalem formabatur, et qualiter infusus pedibus corporale pondus habentibus, et materiale onus, deambulabat in humidam et instabilem substantiam.* Quomodo autem volebat Dominus eos præterire, tanquam alienos, ad quos de periculo naufragii liberandos advenerat, nisi ut ad horam turbati et paventes, sed continuo liberati, amplius ereptionis suæ miraculum stupeant, ac majores ereptori suo gratias referrent ? Quia et in tempestatibus passionum quæ pro constantia fidei a periculis ingeruntur, talis nonnunquam provisio divinitus ostenditur. Sæpe enim ita fideles in tribulatione positos superna pietas deseruisse visa est, ut quasi laborantes in mari discipulos præterire Jesus voluisse putaretur. Unde est et illud in psalms, Ecclesiæ in martyrii certamine desudantis : *Quare me obtus es, quare me repulisti, et quare tristis incedo dum affligit me inimicus ? Dum confringuntur omnia ossa mea, etc.* Sed dicunt inimici terrentes, *Ubi est Deus eorum (Psal. 111) ? quasi naufragium fessis minitantes apostolis. Dicit ipse Deus eorum : Cum transieris per aquas tecum ero, et flumina non operient te. Cum ambulaveris in igne, non comburoris, et flamma non ardebit in te (Isa. 43).* Unde hic quoque recte subditur :

Et statim locutus est eis, et dixit illis : Confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in navem, et cessavit ventus. Prima trepidantium et periclitantium subventio est, incussum cordibus expellere timorem. Secunda tempestatum furias suæ præsentis virtute compeescere. Nec mirandum si, arden-

te in naviculam Domino, ventus cessavit. In quocunque enim corde Deus per gratiam sui adest amoris, mox universa vitiorum, et adversantis mundi, sive spirituum malignorum bella compressæ quiescunt.

Et plus magis intra se stupebant. Non enim intellexerant de panibus. Erat enim cor illorum obtæcatum. Dominus quidem et in miraculo panum, quod esset conditor rerum, ostendit : et in ambulando super undas, quod haberet corpus ab omni peccatorum gravedine liberum, edocuit : et in placando ventos, undarumque rabiem sedando, quod elementis dominaretur, monstravit. Sed cardinales adhuc discipuli, necdum hunc Deum esse cognoscunt. Et quidem virtutem magnitudinem stupebant : necdum tamen in eo veritatem divinæ majestatis cognoscere valebant.

Cum egressi essent de navi, continuo cognoverant eum : Et percurrentes universam regionem illam, ceperunt in grabatis eos qui se male habebant circumferre, ubi audiebant eum esse. Cognoverant eum rumore, non facie : vel certe pro signorum magnitudine quam parabat in populis, etiam plurimis vultu notus erat. Et vide quanta fides sit hominum terræ Genesareth, ut non præsentiam tantum salute contenti sint, sed mittant ad alias per circuitum civitates, quo omnes currant ad medicum.

Et quocunque introibat in vicos vel in villas, aut in civitates : in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quotquot tangebant eum, salvi fiebant. Qui male se habent, non tangant corpus Jesu, neque totam vestimentum ejus, sed extremam fimbriam. Et quicunque tetigerint, sanabuntur. Fimbriam vestimenti ejus, minimum mandatum intellige, quod qui transgressus fuerit, minimus vocabitur in regno celorum : vel assumptionem carnis per quam venimus ad verbum Dei, et illius postea fruimur majestate.

CAPUT VII.

Et conveniunt ad eum Pharisei, et quidam de Scribis venientes ab Jerosolymis. Et cum viderent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus (id est non lotis) manducare panes, vituperaverunt. Quam vera illa confessio Domini ad patrem, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Homines terræ Genesareth, qui minus docti videbantur, non solum ipsi veniunt, sed et suos infirmos adducunt : imo gestant ad Dominum, ut vel fimbriam ejus quo salvari queant, mereantur contingere. Ideoque confestim merita cupiditæ salutis mercede potiuntur. At vero Pharisei et Scribæ, qui doctores esse populi debuerant, non ad verbum audiendum, non ad quærendam medelam, sed ad movendas solum quæstionem pognas, ad Dominum concurrunt : eosque de non lotis corporis manibus vituperant, in quorum operibus quæ per manus sive per cætera corporis membra fiunt, nihil immunditiæ sordidantis invenire valebant ; cum se magis ipsos culpæ debuorint, qui lotas aquæ

manus habentes, conscientiam livore pollutam gestabant. Pharisei enim et omnes Judæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum, et a foro nisi baptizentur, non comedunt.

Superstitiosa est hominum traditio, semel lotos ad manducandum panem crebrius lavare, et a foro nisi baptizentur, non comedere. Sed necessaria est doctrina veritatis, quæ jubet eos, qui cum pane vitæ descendente de cælo participare desiderant, crebro eleemosynarum, lacrymarum aliorumque justitiæ fructuum lavamento sua opera purgare, ut casto corde et corpore cælestibus valeant communicare mysteriis. Necessarium est inquinamenta quæ ex temporalium negotiorum curis quisque contraxerit, subsequenti bonarum cogitationum et actuum perundet instantia, si internæ refectiois cupit epu'is perfrui. Sed Pharisei spiritalia prophetarum verba carnaliter accipientes, quæ illi de cordis et operis castigatione præcipiebant, dicentes: *Lavamini, mundi estote, et mundamini, qui fertis vasa Domini (Isa. 1)*, isti de corpore solummodo lavando servabant.

Frustra autem Pharisei, frustra omnes Judæi lavant manus, et a foro baptizantur, quandiu contemnunt fonte Salvatoris ablui. In vanum baptismata servant vasorum, qui cordium suorum et corporum eluere sordes negligunt: cum certum sit Moysen, et prophetas qui vasa populi Dei vel aquis dilui, vel igne purgari, vel oleo sanctificari quacunq; ex causa jusserunt, non in hoc materialium rerum emundationem, sed mentium potius et operum castigationem ac sanctimoniam, atque animarum nobis mandare salutem.

Et interrogabant eum Pharisei et Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? Mira Phariseorum Scribarumque stultitia. Dei filium arguunt, quare hominum traditiones et præcepta non servet. Manus autem, id est opera, non corporis utique manus, sed animæ lavandæ sunt, ut fiat in illis verbum Dei.

Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis. Falsam calumniam vera responsione confutat. Cum (inquit) vos propter traditionem hominum præcepta Domini negligatis, quare discipulos meos arguendos creditis, quod seniorum jussa parvi pendant, ut Dei scita custodiant.

Moyse enim dixit: Honora patrem tuum et matrem tuam. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Honor in Scripturis non tantum in salutationibus et officiis deferendis, quantum in eleemosyna ac munerum collatione sentitur.

Honora (inquit) Apostolus) viduas quæ vere viduæ sunt (I Tim. v). Illic honor donum intelligitur. Et in alio loco: Presbyteri duplici honore sunt honorandi, maxime qui laborant in verbo et doctrina Domini (Ibid.). Et per hoc mandatum jubemur, bovi trituranti os non claudere, ut dignus sit operarius mercede sua (Ibid.).

Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut ma-

tri, corban (quod est donum) quodcunque ex me, tibi profuerit. Et ultra non dimititis eum quidquam facere patri suo aut matri, etc. Præcepit Dominus vel imbecillitates, vel a'tates, vel penurias parentum considerans, ut filii honorarent etiam in vitæ necessariis ministrandis parentes suos. Hanc providentissimam Dei legem volentes Scribæ Phariseique subvertere, ut impietatem sub nemine pietatis inducerent, docuerunt pessimos filios, ut si quis ea quæ parentibus offerenda sunt, Deo vovere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini præponatur parentum numeribus. Vel certe ipsi parentes quæ Deo consecrata sunt, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur; atque ita fiebat ut oblatio liberorum sub occasione templi et Dei in sacerdotum lucra cederet. Hæc pessima Phariseorum consuetudo de tali occasione veniebat. Multos habentes obligatos aere alieno, et nolentes sibi creditum reddere, delegabant sacerdotibus, ut, exacta pecunia, ministeriis templi et eorum usibus deserviret. Potest autem et hunc breviter habere sensum: Munus quodcunque ex me est, tibi proderit. Compellitis, inquit, filios ut dicant parentibus suis: Quodcunque donum oblaturus eram Deo, in tuos consumo cibos, tibi que prodest, o pater et mater, ut illi timentes accipere, quod Deo videbant mancipatum, inopem magis vellent vitam ducere quam comedere de consecratis.

Et advocans iterum turbam dicebat illis: Audite me, omnes, et intelligite: Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare. Sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem. Verbum communicat, proprie Scripturarum est, et publico sermone teritur. Populus Judæorum partem Dei esse se jactans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines. Verbi gratia: aullam carnem, ostreas, lepores, et istiu' modi animantia, quæ ungulam non findunt, nec ruminant, nec squamosa in piscibus sunt. Unde et in Actibus Apostolorum scriptum est: Quod Deus sanctificavit, tu ne commune dixeris (Act. 1). Commune ergo quod cæteris hominibus patet, et quasi non est de parte Dei, pro immundo appellatur. Nihil est (inquit) extra hominem introiens in eum quod possit eum coinquinare. Sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ coinquinant hominem. Opponat prudens lector et dicat: Si quod intrat in os, non coinquinat hominem, quare idolothytis non vescimur? Et Apostolus scribit: Non potestis calicem Domini bibere, et calicem demoniorum (I Cor. 1). Sciendum ergo quod ipsa quidem cibaria, ut Dei creatura, per se munda sint, sed idolorum ac dæmonum invocatio ea facit immunda.

Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam. Et ait illis: Sic et vos imprudentes estis? Quod aperte dictum fuerat, et patebat auditu, apostoli per parabolam dictum putant, et in re manifesta mysticam quærent intelligentiam. Corripiunturque a Domino quare parabolice dictum putant quod perspicue locutus est. Ex quo animad-

vertimus vitiosum esse auditorem qui obscure manifesta aut manifeste dicta obscure velit intelligere.

Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare, quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem et in secessum emittitur purgans omnes escas? Omnium Evangeliorum loca apud hæreticos et perversos plena sunt scandalis. Et ex hac sententiola quidam calumniantur, quod Dominus, physicae disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, et in secessu digeri, cum statim infusæ escæ per artus et venas ac medullas nervosque fundantur. Unde et multos videmus qui vitio stomachi perpetem sustinent vomitum, post cœnas et prandia statim evomere quod ingesserint, et tamen corpulentos esse, quia ad primum tactum liquidior cibus et potus per membra funditur. Sed istiusmodi homines dum volunt alterius imperitiam reprehendere, ostendunt suam. Quamvis enim tenuissimos humor et liquens esca, cum in venis et artibus concocta fuerit et digesta, per occultos meatus corporis, quos Græci *πόρος* vocant, ad inferiora delabitur, et in secessum vadit. Dicebat autem quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem. Ab intus enim de corde hominum cogitationes malæ procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritia, et cætera. De corde, inquit, exeunt cogitationes malæ. Ergo animæ principale non, juxta Platonem, in cerebro, sed juxta Christum in corde est. Et arguendi ex hac sententia, qui cogitationes a diabolo immitti putant, et non ex propria nasci voluntate. Diabolus adjutor esse et iucutor malarum cogitationum potest, auctor non potest. Sin autem semper in insidiis positus, levem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammavit, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari, sed ex corporis habitu et gestibus æstimare quid versemus intrinsecus. Verbi gratia, si pulchram mulierem non crebro viderit respicere, intelligit cor amoris jaculo vulneratum.

Et inde surgens abiit in fines Tyri et Sidonis. Scribis et Phariseis calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri et Sidonis, ut Tyrios Sidoniosque curaret.

Et ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere. Merito quaeritur quomodo dicatur quod Dominus neminem voluerit iter suum scire, nec tamen latere potuerit. Quid enim est quod ille non potuerit, qui etiam temporaliter inter homines positus omnia invisibiliter quæ foris agebantur intus cum Patre disponebat? Aut quam ob causam putandus est fines Tyri et Sidonis intrasse, nisi ut filiam Syrophœnissæ a dæmonio liberaret, ac per fidem feminae gentilis perfidiam argueret scribarum ac Phariseorum? Sed fideliter ac pie sentiendum est quia nequaquam de illo hac in re, quod ipse noluit factum est, sed fidelibus iter ejus sequentibus quid principaliter in bonis quæ agunt velle debeant ostensum. Ingressus quippe domum præcepit discipulis ne se cuiquam in regione ignota quis esset aperirent.

Attamen ipse suum illum introitum gentili feminae, quibuscumque voluit ipse prudentibus publicavit, ipse cor illius ad quaerendam a se salutem invisibili accendit instinctu, ut exemplo ejus discerent quibus sanandi infirmos gratiam conferret in exhibitione miraculorum humani gloriam favoris, quantum possent, declinare, nec tamen a pio virtutis opere cessare, quando hæc fieri vel fides bonorum juste mereretur, vel incredulitas pravorum necessario cogeret.

Et non potuit, inquit, latere. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus habebat filiam spiritum immundum, intravit et procidit ad pedes ejus. Erat autem mulier gentilis Syrophœnissa genere. Typico autem mulier hæc gentilis, sed cum fide ad Dominum veniens, Ecclesiam designat de gentibus collectam. Quæ pro filia dæmoniaca Dominum rogat, cum pro populis suis necdum credentibus, ut et ipsi a diaboli fraudibus absolvantur, supernæ pietati supplicat. Quæ bene juxta Matthæum de finibus suis egressa, in hoc vero Evangelista ingressa esse ad Dominum, atque ad pedes ejus prociidisse refertur, quatenus ex utriusque assertione colligatur quod illi solum fideliter ac recte pro errantibus orant, qui priscas suæ perfidiae mansiones relinquunt, atque in domum Domini, vixelicet Ecclesiam, pia se devotione transferunt.

Et rogabat, inquit, eum ut dæmonium eiceret de filia ejus. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios. Quasi apertius diceret: Restat futurum ut etiam vos qui de gentibus estis, salutem consequamini; sed primo oportet Judæos, qui merito antiquæ electionis filiorum Dei soleant nomine censerī, pane celesti refici, et sic tandem gentibus vitæ pabula ministrari.

Non est enim bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. At illa respondit et dixit ei: Utique, Domine. Num et catelli comedunt de micis puerorum. Mira sub persona mulieris Ghananitidis Ecclesie fides, patientia, humilitas, prædicatur. Fides, qua credidit sanari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta (ut Matthæus scribit) in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere ad mensam cum patre; sed contenta sum reliquiis catulorum, et humilitate micarum ad panis integri veniam magnitudinem. Mira rerum conversio, Israel quondam filius, non canes, pro diversitate fidelis ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur: *Circumdederunt me canes multi (Psalm. xxi).* Et: *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem (Philipp. iii).* De nobis a latrata blasphemie contradictionis ad pietatis gratiam conversis ipse alibi dicit: *Et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audiant (Joan. x).* Notandum sane quod mystice loquitur, credens ex gentibus mulier, quia catelli sub mensa comedant de micis puerorum. Mensa quippe est Scriptura sancta, quæ nobis panem vitæ ministrat. Hinc etiam

dicit Ecclesia : *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me (Psal. xxii)*. Micæ puerorum interna sunt mysteria Scripturarum, quibus humilium solent corda relfci. De quibus alias sanctæ Ecclesiæ promittitur, dicente Propheta de Domino : *Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te (Psal. cxlvii)*. Non ergo crustas, sed micæ de pane puerorum edunt catelli, quia conversi ad fidem, qui erant despecti in gentibus, non litteræ superficiem in Scripturis, sed spiritualium medullam sensuum, qua in bonis actibus proficere valeant, inquirunt. Et hoc sub mensa dominorum, dum, verbo sacri eloquii humiliter subditi, ad implenda quæ præcepta sunt cuncta sui cordis et corporis officia supponunt, quatenus ad speranda quæ a Domino promissa sunt præmia in cœlis merito se debite humilitatis erigant.

Et ait illi : Propter hunc sermonem vade. Exiit dæmonium de filia tua. Propter humilem matris fidelemque sermonem filiam deseruit dæmonium. Ubi datur exemplum catechizandi et baptizandi infantes, quia videlicet per fidem et confessionem parentum in baptismo, liberatur a diabolo parvuli, qui necdum per se sapere vel aliquid agere boni possunt aut mali.

Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Decapolis est (ut ipso nomine probatur) regio decem urbium trans Jordanem ad Orientem circa Hippum et Pellem et Gadaram, contra Galilæam. Quod ergo dicitur quod Dominus venit ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos, non ipsos fines Decapolis cum intrasse significat. Neque enim mare transnavigasse dicitur, sed potius ad mare usque venisse, atque ad ipsum pervenisse locum qui medios fines Decapolis longe trans mare positos respiciebat.

Et adducunt ei surdum et mutum; et deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Surdus et mutus est, qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit proloquendis, quales necesse est ut hi qui loqui jam et audire divina eloquia longo usu didicerunt, Domino sanandos offerant, quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipse gratiæ suæ dextera salvet.

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in aurículas. Prima salutis janua est infirmum apprehendente Domino de turba seorsum educi. Apprehendens namque infirmum de turba seorsum educit, cum mentem peccatis languidam, visitatione suæ pietatis illustrans, a consuetis humanæ conversationis moribus avocet, atque ad sequenda præceptorum suorum itinera provocat. Mittit digitos suos in aurículas, cum per dona sancti Spiritus aures cordis ad intelligenda ac suscipienda verba salutis aperit. Namque digitum Dei appellari Spiritum sanctum testatur ipse Dominus, cum dicit Judæis : *Si ergo in digito Dei ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt (Luc. ii)?* Quod exponens alius Evangelista dicit : *Si ego in spiritu Dei ejicio dæmonia (Matth. xii)*. Quo nimirum digito et magi in

Ægypto superati sunt a Moyse dicentes : *Digitus Dei est hic (Exod. viii)*; et lex in tabulis scripta est lapideis, quia per donum sancti Spiritus et ab insidiis defendimur hominum, sive spirituum malignorum, et in agnitione divinæ voluntatis erudimur. Digni ergo Dei in aurículas misit ejus qui sanandus erat, dona sunt sancti Spiritus, quibus corda quæ a via veritatis aberraverant, ad scientiam salutis auctendam discendamque revelat. Et quia cognitam veritatis lucem sequi confessio debet, apte subjungitur :

Et expuens tetigit linguam ejus. Expuens quippe Dominus linguam tangit ægroti, cum ad confessionem fidei ora catechizatorum instruit. Sputum namque Domini saporem designat sapientiæ, quæ, teste viro sapiente, loquitur : *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita (Eccli. xxiv)*. Unde et alibi sputo ejus terræ comisto, cæcus natus illuminatur. Sputum etenim quod ex capite Domini descendit divinam ejus naturam, quæ ex Deo est; portio terræ cui idem sputum immiscuit, humanam quæ ex hominibus assumpta est, designat. Et per medicamentum ex sputo suo ac terra compositum oculos cæci nati aperuit, quia genus humanum per confessionem utriusque suæ naturæ ab ingenitis errorum suorum tenebris eruit. Expuens ergo Dominus, linguam muti ut loqui valeat tangit, cum ora diu bruta ad verba sapientiæ proferenda contactu suæ pietatis informat. Bene autem subditur :

Et suspiciens in cælum, ingemuit; et ait illi : Effeta, quod est adaperire. Suspexit namque in cælum, ut inde mutis loquelam, inde surdis auditum, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse querendam. Ingemuit autem, non quia ipsi opus esset cum gemitu aliquid petere a Patre, qui cuncta petentibus donat cum Patre, sed ut nobis gemendi daret exemplam, cum vel pro nostris vel pro nostrorum erratibus proximorum supernæ pietatis præsidia invocamus. Quod autem ait : *Effeta, id est adaperire*, ad aures proprie pertinet. Aures etenim ad audiendum aperiendæ, lingua vero ut loqui posset a retinaculis erat suæ tarditatis solvenda; unde et subditur :

Et statim apertæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte. Ubi utraque unius ejusdemque mediatoris Dei et hominum natura manifeste distincta est. Suscipiens enim in cælum quasi homo Deum precaturus ingemuit, sed mox uno sermone quasi divina potens majestate curavit. Bene autem dicitur de eo, cujus Dominus aperuit aures, ac linguæ vinculum solvit, quia loquebatur recte. Ille etenim solus recte loquitur, sive Deum confitendo, seu aliis prædicando, cujus auditum ut cœlestibus possit auscultare et obsecundare mandatis, divina gratia reserat, cujus linguam Dominus tactu sapientiæ, quæ ipse est, ad loquendum instituit. Talis autem merito potest dicere cum Psalmista : *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam (Psal. l)*. Et cum Isaia : *Do-*

minus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum (Isai. L).

Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebatur, tanto magis plus prædicabant, et eo amplius admirabantur dicentes: Bone omnia fecit, et surdos fecit audire, et mutos loqui. Si sciebat eos, sicut ille qui notas habebat et præsentem et futuras hominum voluntates, tanto magis prædicaturos quanto magis ne prædicarent eis præcipiebat, ut quid hoc præcipiebat, nisi quia pigris volebat ostendere quanto studiosius quantoque ferventius eum prædicare debeant, quibus jubet ut prædicent, quando illi qui prohibebantur tacere non poterant?

CAPUT VIII.

In illis diebus iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustentant me, nec habent quod manducant, etc. Et in hac lectione consideranda est in uno eodemque Redemptore nostro distincta operatio divinitatis et humanitatis; atque error Eutychetis, qui unam tantum in Christo operationem dogmatizare præsumit, procul a Christianis finibus expellendus. Quis enim non videat hoc quod super turbam miseretur Dominus, ne vel inedia vel viæ longioris labore deficiat, affectum esse et compassionem humanæ fragilitatis? Quod vero de septem panibus et pisciculis paucis quatuor hominum millia saturavit, divinæ opus esse virtutis? Mystice autem hoc miraculo designatur quod viam sæculi præsentis aliter incolumes transire nequimus, nisi nos gratia Redemptoris nostri alimento verbi sui reficiat. Hoc vero typice inter hanc refectionem et illam quinque panum ac duorum piscium distat, quod ibi littera Veteris Instrumenti spiritali gratia plena esse signata est, hic autem Novi veritas ac gratia Testamenti fidelibus ministranda monstrata est. Sane utraque relectio in monte celebrata est, ut aliorum evangelistarum narratio declarat, quia utriusque Scriptura Testamenti recte intellecta altitudinem nobis cœlestium et præceptorum mandat et præmiorum: utraque altitudinem Christi, qui est mons domus Domini in vertice montium consona voce prædicat. Qui enim ædificatam super se civitatem sive domum Domini, id est, Ecclesiam in altum bonorum extollit operum, et cunctis manifestam gentibus exhibet, ipse hanc ab infimis delectationibus abstractam pane cœli reficit, atque ad appetitum supernæ suavitatis dato pignore cibi spiritalis accendit.

Misereor, inquit, super turbam, quia ecce jam triduo sustentant me, nec habent quod manducant. Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via. Quare triduo turba Dominum sustinuerit, Matthæus exposuit plenius, qui ait: Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, et alios multos, et projecerunt eos ad pedes ejus, et curavit eos (Matth. xv). Turba ergo triduo Dominum propter

Asanationem infirmorum suorum sustinet, cum electi quique fide sanctæ Trinitatis lucidi Domino pro suis suorumque peccatis, animæ videlicet languoribus, perseveranti instantia supplicant. Item turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium, peccata quæ perpetravit per poenitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione, atque in cogitatione convertit. Quos dimittere jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficient in via, quia videlicet conversi peccatores in præsentem vitam deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo lassentur in hujus peregrinationis itinere, pascendi sunt sacra admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia quæ processit ex ore veritatis, qua dicitur:

Quidam enim ex eis de longe venerunt. Est enim qui nihil fraudis et nihil carnalis corruptionis expertus ad omnipotentis Dei servitium festinavit. Iste de longinquo non venit, quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus, ad ministerium spiritale conversus est. Neque iste venit e longinquo, quia usus conjunctione concessa per illicita non erravit. Alii vero post carnis flagitia, alii post falsa testimonia, alii post facta furta, alii post illatas injurias et violentias, alii post perpetrata homicidia, ad poenitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei servitium convertuntur. Illi videlicet ad Dominum de longinquo veniunt. Quanto enim quisque plus in pravo opere erravit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Dentur ergo alimenta eis etiam qui de longinquo veniunt, quia conversis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in Deum vires reparent, quas in flagitiis amiserunt. Item Judæi quicumque in Christo crediderunt, de prope ad illum venerunt, quia legis et prophetarum erant litteris edocti de illo. Credentes vero ex gentibus de longe utique venerunt ad Christum, quia nullis paginarum sauctarum monumentis de ejus erant fide præmoniti.

Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Bene septem panes in mysterio Novi Testamenti ponuntur, in quo septiformis gratia Spiritus sancti plenius fidelibus cunctis et credenda revelatur, et credita datur. Neque hordeæci fuisse produntur, sicut illi quinque, de quibus quinque sunt hominum millia saturata, ne iterum sicut in lege vitale animæ alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur. Hordei etenim medulla tenacissima palea legitur.

Et præcepit turbæ discumbere super terram. Super in refectione quinque panum turba super fenem viride discumbebat, nunc ibi septem panibus reficienda est, supra terram discumbere præcipitur, quia per Scripturam legis carnis desideria calcare et comprimere jubemur. Omnis enim caro fenem, et omnis gloria ejus tanquam flos feni (1 Petr. 1). In Novo autem Testamento ipsam quoque terram ac facultates temporales derelinquere præcipimur. Vel certe quia

mons in quo turba dominicis panibus reficiebatur, altitudinem (ut supra diximus) Redemptoris nostri significat, ibi super fenum, hic super terram reficitur. Ibi enim celsitudo Christi propter carnales homines et Jerusalem terrenam, carnali spe et desiderio tegitur; hic autem, remota omni cupiditate carnali, convivas Novi Testamenti, spei permanentis firmamentum tanquam ipsius montis soliditas, nullo feno interposito, continebat.

Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent, et apposuerunt turbæ. Dominus accipiens panes dabat discipulis, ut ipsi acceptæ turbæ apponerent, quia spiritalis dona scientiæ tribuens apostolis, per eorum ministerium voluit Ecclesiæ suæ, per orbem vitæ cibaria distribuere. Quod autem fregit panes quos discipulis daret, apertionem designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Cum enim ait ipse Dominus: *Et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (Matth. ii), quid nisi panem vitæ nobis per se aperendum demonstravit, ad cuius interiora cernenda per nos ipsos penetrare nequivimus? Cui contra propheta miserabilem quorundam famem deplorans aiebat: *Parvuli petierunt panem, nec erat qui frangeret eis* (Thren. iv). Quod est aliis verbis dicere: Indocti quæsierunt pabulum verbi Dei, quo ad virtutem bonæ operationis convalescerent refecti, nec erat, magister deficientebus, qui eis Scripturarum arcana patefaceret, eosque ad viam veritatis institueret. Acceptis autem ad frangendum panibus Dominus gratias agit, ut et ipse quantum de salute generis humani congaudeat ostendat, et nos ad agendas semper Deo gratias informet, cum vel terreno pane carrem, vel animam cœlesti superna gratia largiente reficimus.

Et habebant pisciculos, et ipsos benedixit et jussit apponi. Si in panibus septem Scriptura Novi Testamenti designatur, in cujus lectione per gratiam sancti Spiritus internas mentium epulas invenimus, quid in pisciculis quos benedicens pariter Dominus turbæ jussit apponi, nisi sanctos accipimus illius temporis, quo eadem est condita Scriptura, vel quorum ipsa Scriptura fidem, vitam, et passionem continet? Qui de turbulentis hujus sæculi fluctibus erepti, ac divina benedictione consecrati, refectorem nobis internam, ne in hujus mundi trauseuntis excursu deficiamus, exemplo suæ vel vitæ præbuere vel mortis.

Et manducaverunt et saturati sunt. Manducant de panibus Domini ac piscibus, et saturantur, qui audientes verba Dei et exempla intuentes, ad profectum vitæ correctioris per hæc excitari atque assurgere festinant. Quibus apte congruit illud Psalmistæ: *Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum qui requirent eum. Vivet cor eorum in sæculum sæculi* (Psal. xxi). Quod est aperte dicere: Audient humiles verbum Dei et facient, et ad laudem non suam, sed superni largitoris, cuncta quæ bene

gerunt referent. Umle merito ad vitam interioris hominis æternam, utpote pane vitæ saturati pervenient. Cui contra tardis auditoribus per prophetam exprobratur: *Manducastis, et non estis saturati.* Manducant namque et non saturantur, qui panem verbi Dei audiendo degustant, sed non faciendo quæ audiunt, nihil ex his internæ dulcedinis quo cor ipsorum confirmetur in ventre memoriæ recipiunt.

Et sustulerunt quod superaverat de fragmentis septem sportas. Quod turbis saturatis supererant apostoli sustulerunt, et septem sportas implent, quia sunt altiora perfectionis præcepta, vel potius exhortamenta et consilia, quæ generalis fidelium multitudo nequit servando et implendo attingere. Quorum executio illos proprie respicit, qui majore sancti Spiritus gratia pleni, generalem populi Dei conversionem mentis atque operis sublimitate transcendunt. Quilibet dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes* (Matth. xix), etc. Unde bene sportæ, quibus dominicorum sunt condita fragmenta ciborum, propter sepiiformem spiritus gratiam, septem fuisse memorantur. Nam quia sportæ junco et palmarum foliis solent contexti, merito in sanctorum significatione ponuntur. Juncus quippe super aquas nasci consuevit, palma vero victricem ornat manum. Et juncis vasis recte comparantur electi, cum radicem cordis, ne forte ab amore æternitatis arcescat, in ipso vitæ fonte collocant. Assimilantur et eis quæ de palmarum sunt foliis contexta, cum in defectivam æternæ retributionis memoriam puro in corde retinet. Et bene turba quamvis reliquias dominici prandii non caperet, manducasse tamen et saturata esse narratur. Quia sunt nonnulli qui etsi omnia sua relinquere nequeunt, neque explere hoc quod de virginibus dicitur: *Qui potest capere capiat* (Matth. xix), cætera quoque hujusmodi, tamen esurientes et sitientes justitiam saturantur, cum audiendo mandata legis Dei, ad vitam perveniunt æternam.

Erant autem qui manducaverunt quasi quatuor millia, et dimisit eos. Bene quatuor millia, ut ipso etiam numero docerent evangelicis se pastos esse cibariis.

Et statim ascendens navem cum discipulis suis venit in partes Dalmanutha. Pro hoc in Matthæo legimus: *Et dimissa turba ascendit in naviculam, et venit in fines Magedan* (Matth. xv). Non autem dubitandum est eundem locum esse sub utroque nomine. Nam plerique Codices non habent, etiam secundum Marcum, nisi Magelan.

Et exierunt Pharisei, et cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum. Sic signum quærent, quasi quæ viderant, signa non fuerint. Sed quid quærant ostenditur, cum dicitur: *Quærentes ab illo signo de cælo.* Vel in morem Eliæ ignem de sublimi venire cupiebant, vel in similitudinem Samuelis, tempore æstivo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere, quasi non possint et illa calumniari, et dicere ex occultis et variis acris passionibus accidisse. At tu qui calum-

maris ea quæ oculis vides, manu tones, utilitate senti; quid facies de his quæ de cælo venerint? Uique respondebis, et Magos in Ægypto multa signa de cælo fecisse. Vel certe signum de cælo quærunt, et qui multa hominum millia secundo paucis de panibus satiavit, nunc in exemplum Moysi manna coelitus misso et per omnia passim disperso, populum omnem multo tempore reficiat. Quod in Evangelio Joannis post eductum panum turbas ab eo quæsisse legimus, dicentes: Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manna manducaverunt in deserto (Joan. vi), sicut scriptum est: *Pane n de cælo dedit eis manducare* (Ibid.).

Et ingemiscens spiritu ait: Quid generatio ista quærit signum? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum. Qui supra turbam credentem coelesti beneficio refecturus gratias agebat, nunc obstultam Pharisæorum non credentium et tentantium petitionem gemit et contristatur, quia veram hominis naturam, veros humanæ naturæ circumferens affectus, sicut de hominum salute lætatur, ita super eorum dolet et ingemiscit erroribus. Unde et alibi, cum multi ad salutem apostolis prædicantibus essent perducti, scriptum est de illo: *In ipsa hora exsultavit in Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater Domine cæli et terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis* (Luc. x.) Et cum Judæ facinus esset redarguturus, turbatus est spiritu, ut Joannes scribit, et protestatus est, et dixit: *Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me* (Joan. xiii). Quod autem ait: *Si dabitur generationi isti signum*, significat non dabitur, juxta illud in psalmo: *Semel juravi in sancto meo, si David mentiar* (Psal. lxxxviii), id est, non David mentiar. Denique sanctus Augustinus, de consensu evangelistarum loquens, ita in Marco scriptum esse testatur: *Et signum non dabitur ei.* Non ergo dabitur generationi illi signum, id est tentantium Dominum et resistentium verbis ejus. Tale utique signum quale tentantes quærebant, hoc est de cælo. Quibus tamen multa cælestia signa dabat in terra. Caterum generationi quærentium donum requirentium faciem Dei Jacob, signum de cælo ostendebat, quando, cernentibus apostolis, ascendit in cælum, quando, misso desuper Spiritu, primitivam implevit Ecclesiam, quando ad impositionem manus apostolorum in Samaria, Cæsarea, Epheso, aliisque urbibus ac locis plurimis, gratiam de cælo Spiritus sancti credentibus ministravit.

Et dimittens eos ascendit navim iterum et abiit trans fretum. Et oblitii sunt sumere panes, et nisi unum panem non habebant secum in navi. Quærat aliquis et dicat quomodo panes non habebant qui, statim impletis septem sportis, ascenderunt naviculam, et venerunt in fines Magedan, ibique audiunt navigantes quod cavere debeant a fermento Pharisæorum et Sadducæorum. Sed Scriptura testatur quod oblitii sint eos secum tollere. Quod autem navigaturi trans

A fretum oblitii sunt vaticum sumere secum, indicium est quam modicam carnis curam haberent in reliquis, quibus ipsa reficiendi corporis necessitas, quæ naturaliter cunctis mortalibus inest, intentione dominici comitatus menti excesserat. Unus vero panis quem secum habebant in navi, mystice ipsum panem vitæ, Dominum videlicet Salvatorem, designat. Cuius amore quia semper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane, quo corpus pasci solet, curabant.

Et præcipiebat eis dicens: Videte et caveate a fermento Pharisæorum et fermento Herodis. Fermentum Pharisæorum est decreta legis divinæ traditionibus hominum postponere, vel certe legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum eorum est Dominum tentare, nec doctrinæ ejus aut operibus credere, sed insultando alia quibus credere debeant petere. Fermentum Herodis est adulterium, homicidium, temeritas jurandi, simulatio religionis, et quod omnium caput est et origo scelerum, odium ac persecutio in Christum et præcursores ejus præuenque primum regni cælestis. A quo utrorumque fermento etiam Apostolus non prohibens ait: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, et nequitia, sed azymis sinceritatis et veritatis* (I Cor. v).

Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus. Quo cognito Jesus ait illis: Quid cogitatis quia panes non habetis? Nondum cognovistis neque intelligitis? Adhuc cæcaturum habetis cor vestrum? Oculos habentes non videtis, et aures habentes non auditis, nec recordamini quando quinque panes fregi in quinque millia, et quot cophinos fragmentorum sustulistis? etc. Per occasionem præcepti quo Salvator jusserat dicens: *Caveate a fermento Pharisæorum et fermento Herodis*, docet eos quid significant quinque panes et septem, sive pisciculi, aut quinque millia hominum et quatuor millia quæ pasta sunt in eremo. Quod licet signorum magnitudo perspicua sit, tamen aliud spiritali intelligentia demonstratur. Si enim fermentum Pharisæorum et Sadducæorum, et fermentum Herodis non corporalem panem, sed traditiones perversas et hæretica significat dogmata, quare et cibi quibus nutritus est populus Dei, non veram doctrinam integramque significant? Istiusmodi fermentum, quod omni ratione vitandum est, habuit Marcion et Valentinus, et omnes hæretici. Fermentum hanc vim habet, ut si farinae mistum fuerit, quod parvum videbatur crescat in majus, et ad saporem suum universam conspersionem trahat. Ita et doctrina hæretica, si vel modicam scintillam in tuum pectus jecerit, in brevi ingens flamma succrescet, et totam hominis possessionem ad se trahet. Hoc est de quo et Apostolus loquitur: *Modicum fermentum totam massam corrumpit* (Galat. v).

Et veniunt Bethsaida, et adducunt ei cæcum, et rogabant eum ut illum tangeret. Cuncti qui a Domino curantur languores spiritalium sunt signa languorem quibus anima per peccatum æternæ morti propin-

quæ. Sicut enim in surdo et muto a Domino sanato sanatio mentis insinatur eorum qui neque audire verbum Dei neque loqui noverant, et mox in refectione turbæ esurientis quæ Dominum secuta fuerat suavitas figuratur illa qua diligentium se et quærentium solet corda nutrire, ita in hoc cæco paulatim curato a Domino illuminatio designetur cordium stultorum, ac longe a via veritatis aberrantium. Rogabant autem eum ut illum tangeret, scientes quia tactus Domini sicut leprosum mundare, ita etiam cæcum illuminare valeret. Tangimus autem Dominum nos, cum ei fide integra et sincera adhæremus. Quem profecto tactum nobis esse saluberrimum exemplo mulieris quæ Ambriam ejus felici audacia tetigit ediscimus. Tangit nos Dominus cum mentem nostram afflatu sui spiritus illustrat, atque ad agnitionem nos propriæ infirmitatis studiumque bonæ actionis accendit.

Et apprehendens manum cæci, eduxit eum extra vicum. Apprehendit manum cæci, ut eum ad executionem bonæ operationis quam pro diutina cordis obscuritate non noverat confortaret. Eduxit extra vicum, ut a vita vulgari segregatus voluntatem sui conditoris, qua illuminari mereretur, liberius sedulo corde scrutaretur. Quisquis enim lumen æternitatis videre desiderat, non exempla turbarum, sed ductum necesse est semper sui redemptoris sequatur.

Et exspuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si aliquid videret. Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, et cepit videre, et restitutus est ita ut videret clare omnia. Ideo secum hunc Dominus paulatim et non statim repente curat quem uno mox verbo, si vellet, poterat curare, ut magnitudinem humanæ cæcitatæ ostenderet quæ quasi pedetentim et per quosdam profectuum gradus ad lucem divinæ visionis solet pervenire, seu ut suæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam singula nostræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint nec deficient, adjuvat. De sputo autem oris Domini, quod gratiam spiritus ejus designet, sæpe dictum est. De tactu manuum ejus, quod virtutem adjutorii ipsius insinuent, nulli dubium est. Sputum quippe ab intus de capite Domini procedit; manus vero sunt membra corporis exterius posita. Exspuens ergo in oculos cæci Dominus, imponit manus suas ut videat, quia cæcitatem generis humani et per invisibilia divinæ pietatis dona et per exhibita foris sacramenta assumptæ humanitatis abstersit. Primo autem is qui curabatur, videbat homines velut arbores ambulantes, hoc est formam quidem corporum inter umbras aspiciens, sed nulla membrorum lineamenta, visu adhuc caligante, discernere valeus, quales condensæ arbores a longe spectantibus, vel certe in luce nocturna solent apparere, ita ut non facile arbor an homo sit possit dignosci. Quia primus nimirum cuique virtutis introitus est, hominum vitam moresque cæterorum inspicere, ut quidquid usquam boni viderit, imitetur,

A quidquid mali, caveat ac detestetur. Sed quisquis ita deipit, ac longi temporis obscuritate depressus est, ut inter bonum et malum, fidem et perfidiam, sincera pietatis opera et simulationem justitiæ adhuc discernere nesciat, quasi ambulantes homines instar arborum cernit, quia facta multitudinis absque læsa discretionis videt. Et quid talibus superest, nisi ut divina dignatio, quæ ei curam hominis considerandi tribuit, etiam donum conferat discernendi quæ maxime hominum vita sequenda, quorum sit audienda doctrina? Unde apte dicitur quia secunda impositione manuum suarum Dominus ei lucem clare omnia vivendi restituerit. Clare namque videt omnia qui cæcus fuit, cum is qui illuminari intus meruit manifeste didicerit quomodo credendum, qualiter vendum, quæ pro fide veritatis atque operatione justitiæ præmia sint in futuro speranda.

Et misit illum in domum suam dicens: Vade in domum tuam: et si in vicum introieris, nemini dixeris. Quod eum in domum suam ire præcepit, mystice admonet omnes qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor suum redeant, et quantum sibi donatum sit sollicita mente perpendant, collatisque sibi beneficiis digra operum executione respondeant. Quod vero eum sicut et multos quos sanavit alios, sanationem suam silentio tegere jubet, exemplum suis tribuit, ne de his quæ faciunt mirandis favorem vulgi requirant, sed divinis tantum aspectibus ubi et merces operum restat, sint placere contenti.

Et egressus est Jesus et discipuli ejus in castellum Cæsareæ Philippi. Philippus iste est frater Herodis de quo supra diximus, tetrarcha Ituræ et Trachonitidis regionis, qui in honorem Tiberii Cæsaris Cæsaream Philippi, quæ nunc Paneas dicitur, appellavit, et est in provincia Phœnicis; imitatus Herodem patrem, qui in honorem Augusti Cæsaris appellavit Cæsaream, quæ prius Turris Stratonis vocabatur, et ex nomine filiæ ejus Libyadem trans Jordanem extruxit. Iste locus est Cæsareæ Philippi, ubi Jordanis ad radices oritur Libani, et habet duos fontes, unum nomine Jor, et alteram Dan, qui simul nisi Jordanis nomen efficiunt.

Et interrogabat in via discipulos suos dicens: Quem me dicunt esse homines? Qui responderunt illi dicentes: Alii Joannem Baptistam; alii Eliam; alii vero quasi unum de prophetis. Pulchre Dominus, fidem discipulorum exploraturus, primo hominum sententiam interrogat, ne videlicet illorum confessio non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur opinionione firmata, nec comperta credere, sed instar Herodis de auditis hæsitare putentur. Unde et Petro ac Christum consenti secundum Matthæum dicit: *Quis caro et sanguis non revelavit tibi (Matth. xvi)*, hoc est, doctrina humana fidei te veritatem non docuit. Pulchre etiam qui diversam de Domino sententiam ferunt hominum nomine notantur. Nam qui veritatem potentiam ejus fideliter ac pia mente cognoscunt, nequaquam homines, sed dii appellari merentur. Quia-

les fuisse apostolos secunda sua interrogatione Dominus ostendit. Nam sequitur :

Tunc dicit illis : Vos vero quem me dicitis esse ? Attende enim, prudens lector, quod ex consequentibus textusque sermonis apostoli nequaquam homines, sed dii appellentur. Cum enim dixisset : *Quem me esse dicunt homines*, subiecit : *Vos vero, quem me dicitis esse ?* Illis quia homines sunt humana opinantibus, vos, qui dii estis, quem me esse existimalis ?

Respondens Petrus ait : Tu es Christus. Licet cæteri apostoli sciant, Petrus tamen respondit præ cæteris. Complexus est itaque omnia, qui et naturam et nomen expressit, in quo summa virtutum est. Etiamne nos de generatione Dei disserimus quæstiones ? Cum Paulus indicaverit nihil se scire nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum, Petrus nihil amplius quam Christum Dei Filium putaverit confitendum, nos et quando et quomodo natus sit, et quantus sit humanæ infirmitatis contemplatione rimamur. Finis ergo fidei meæ Christus est, finis fidei Filius est. Non licet mihi scire generationis seriem, non liceat tamen nescire generationis fidem.

Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et cæpit docere illos quoniam oportet Filium hominis multa pati, et reprobari a senioribus, et a summis sacerdotibus, etc. Idcirco se ante passionem et resurrectionem noluit prædicari, ut, completo postea sanguinis sacramento, opportunius apostolis diceret : *Finites docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Quia non prodesset eum publice prædicari, et ejus vulgari in populis majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sint et crucifixum, multa pati a senioribus et scribis, et principibus sacerdotum. Et notandum quod eum qui multa pati et occidi, et resurgere debeat, Filium hominis appellat, quia, passo in carne Christo, divinitus impassibilis mansit.

Et apprehendens eum Petrus, cæpit increpare eum. Quomodo increpaverit eum Matthæus exponit apertius, dicens : *Et assumens Petrus cæpit increpare illum dicens : Absit a te, Domine, non erit tibi hoc (Matth. xvi).* Sæpe diximus nimii ardoris, atque amoris quam maximi fuisse Petrum in Dominum Salvatorem. Quia ergo post confessionem suam qua dixerat, *Tu es Christus Filius Dei vivi*, et præmium Salvatoris, quo audierat secundum Matthæum : *Beatus es Simon Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est (Matth. xvi)*, repente audit a Domino oportere eum ire in Jerosolymam, ibique multa pati a senioribus et scribis et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere : non vult destrui confessionem suam, nec putat fieri posse ut Dei Filius occidatur ; apprehenditque eum in affectum suum, vel separatim ducit, ne præsentibus cæteris condiscipulis magistrum videatur arguere. Et cæpit increpare illum amanti affectu, et optantis dicere : *Absit a te, Domine, vel (ut melius habetur in Græco), Propitius esto tibi, Do-*

mine, non erit istud ; hoc est, non potest fieri, nec recipiunt aures meæ, ut Dei Filius occidendus sit.

Qui conversus, et videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens : Vade post me, Satana. Satanas interpretatur adversarius, sive contrarius. Quia contraria (inquit) loqueris voluntati meæ, debes adversarius appellari. Multi putant quod non Petrus corruptus sit, sed adversarius spiritus, qui hæc dicere apostolo suggererat. Sed mihi error apostolicus, et de pietatis affectu veniens, nunquam incentivum videbitur diaboli. Vade, Satana, diabolo dicitur : *Vade post me.* Petrus audit : *Vade post me*, hoc est sequere sententiam meam.

Quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Meæ voluntatis est, et Patris, cujus veni facere voluntatem, ut pro hominum salute moriar. Tu tuam tantum considerans voluntatem, non vis granum tritici in terram cadere, ut multos fructus afferat.

Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis : Si quis vult post me sequi, denegat seipsum, etc. Postquam discipulis mysterium suæ passionis et resurrectionis ostendit, hortatur eos una cum turba ad sequendum suæ passionis exemplum. Et omnibus quidem propter se tribulationem perpassis, salutem in futuro promittit animarum, non tamen omnibus, verum perfectioribus : quanta ipse passurus, quodve a mortuis esset resurrecturus, aperuit. Ubi formam docendi ministris verbi prælixit, ut capacitatem considerantes auditorum, pro suo quemque modo instruere meminerint, neque infirmis auditoribus altiora quam capiunt arcana committant. *Si quis vult (inquit) post me sequi, denegat seipsum.* Tunc autem nos ipsos abnegamus, cum vitam quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur quo per novitatem vocamur. Pensemus quo modo se Paulus abnegaverat, qui dicebat : *Vivo autem jam, non ego (Galat. ii).* Exstinctus quippe fuerat sævus ille persecutor, et vivere cœperat prædicator pius. Si enim ipse esset, pius profecto non esset. Sed qui se vivere denegat, dicat unde est quod sancta verba per doctrinam veritatis clamat. Protinus subdit : *Vivit vero in me Christus (Ibid.).* Ac si aperte dicat : Ego quidem a memetipso exstinctus sum, quia carnaliter non vivo ; sed tamen essentialiter mortuus non sum, qui in Christo spiritaliter vivo. Dicat ergo Veritas, dicat : *Si quis vult post me sequi, denegat seipsum.* Quia nisi quis a semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est non appropinquat. Nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit nectare quod est. Sed jam qui se a vitis abnegat, exquirendæ ei virtutes sunt in quibus crescat. Nam cum dictum est : *Si quis vult post me sequi, denegat seipsum*, protinus adiungitur :

Et tollat crucem suam, et sequatur me. Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinenciam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter utroque modo Paulus crucem suam tulerat, qui dicebat : *Castigo corpus*

meum, et in servitatem reitgo, ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiat (I Cor. 12). Ecce in afflictione corporis audivimus crucem carnis; nunc in compassione proximi audiamus crucem mentis. Ait: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror (iI Cor. 11)?* Perfectus quippe prædicator, ut exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Qui autem perdidit animam suam propter me et Evangelium, salvam eam faciet. Sic dicitur fidei: *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Qui autem perdidit animam suam propter me et Evangelium, salvam faciet.* Ac si agricolæ dicatur: *Frumentum si servas, perdis; si seminas, renovas.* Quis enim nesciat quod frumentum cum in semine mittitur perit ab oculis, in terra deficit? Sed unde putrescit in pulvere, inde virescit in renovatione. Quia vero sancta Ecclesia aliud tempus habet persecutionis, atque aliud pacis, Redemptor noster ipsa ejus tempora designavit in præceptis. Nam persecutionis tempore, ponenda est anima. Pacis autem tempore, ea quæ amplius dominari possunt frangenda sunt desideria terrena. Unde et nunc dicitur:

Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, et detrimentam faciat animæ suæ? Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua? Cum persecutio ab adversariis deest, valde vigilantius custodiendum est. Nam pacis tempore quia licet vivere, licet etiam ambire. Plerumque autem et avaritiam vincimus, sed adhuc obstat quod vias recita-

dis minor tenemus custodia, perfectioni. Nam sæpe habentia cuncta despiciamus, sed tamen adhuc humanæ verecundiæ usu præpedimur, ut rectitudinem quam servamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Et tantum Dei faciem ad justitiæ defensionem negligimus, quantum humanas facies contra justitiam veremur. Sed huic quoque vulnere congruum subjungitur medicamentum, cum Dominus dicat:

Qui enim me confessus fuerit, et mea verba, in generatione ista adultera et peccatrice, et Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis. Sed ecce nunc apud se homines dicant: Nos jam Dominum et sermones ejus non erubescimus, quia aperta eum voce confitemur. Quibus ego respondeo quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur, quia cunctos Christianos esse conspiciunt. Non ergo ad probationem fidelis vox sufficit professionis, quam defendit a verecundia confessio generalitatis. Et tamen ubi se quisque interroget, ut in confessione Christi se veraciter probet, si non jam nomen ejus erubescit, si plene virtuti mentis humanum pudorem subdidit. Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles substantiis denudari, de dignitatibus dejici, verberibus affligi. Pacis autem tempore, quia hæc a nostris persecutionibus desunt, est aliud ubi ostendamus nobis. Veremur sæpe a proximis despici, dedignamur injurias verbi tolerare. Si contingat jurgiu fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit.

LIBER TERTIUS.

CAPUT VIII.

Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec, etc. Regnum Dei hoc loco præsens Ecclesia vocatur. Et quia nonnulli ex discipulis usque adeo in corpore victuri erant, ut Ecclesiam Dei constructam conspicerent, et contra mundi hujus gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.* Sed cum tanta Dominus subeundæ mortis præcepta ederet, quid necessarium fuit ut ad hanc subito promissionem veniret? Quod si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis agatur agnosceremus. Discipulis enim rudibus etiam de præsentis vita aliquid promittendum fuit, ut possent robustius in futura solidari. Sic Israelitico populo ex Ægypti terra liberando repromissionis terra promittitur, ut dum vocandus esset ad dona cælestia, terrenis promissionibus suaderetur. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Dedit eis regiones gentium, et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant*

(Psal. civ). Sic ergo hoc loco rudibus discipulis Veritas loquens videndum regnum Dei promittit in terra, ut hoc ab eis fidelius in cælo præsumatur. Quod si regnum Dei hac sententia futuram in cælis beatitudinem velimus accipere, et hoc quidem de stantibus non post multos dies in monte viderunt. Quod pia utique provisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii, tametsi raptim atque ad breve momentum delibata, fortius instantia sæculi transeuntis adversa tolerarent. Decentissimo sane verbo sanctos mortem gustare testatur, a quibus nimirum mors corporis quasi libando gustatur, vita vero animæ veraciter possidendo tenetur.

Et post dies sex assumpsit Jesus Petrum et Jacobum et Joannem, et duxit illos in montem excelsum secretum solus, et transfiguratus est coram ipsis. In Evangelio Lucæ ita scriptum est: *Factum est autem post hæc verba fere dies octo, et assumpsit Petrum, et Jacobum, et Joannem, et ascendit in montem ut orarent (Luc. 12).* et cætera: Octava autem die Dominus promissam futuræ beatitudinis gloriam discipulis manifestat: ut et osteusa cælestis vitæ dulcedine, cunctorum quæ

hæc audire possint corda releveat, et octonario die-um numero, verum tempore resurrectionis gaudium loceat esse venturum. Nam et ipse octava die, id est, post sextam Sabbati quia crucem ascendit, ac septimam Sabbati qua in sepulcro quievit, a mortuis resurrexit, et nos post sex hujus sæculi ætates in quibus pro Domino pati et laborare gaudemus, ac septimam Sabbati animarum, quæ interim in alia vita geritur, octava profecto ætate resurgemus. Nam quod Matthæus, Marcusque Dominum post sex transfiguratum dicunt dies, nec temporis ordine nec ratione mysterii discrepant a Luca, qui octo dies dicit, quia illi medios tantum ponunt dies, unde et absolute post sex dies factum commemorant. Hic primum quo hæc Dominus promisit, et ultimum quo sua promissa complevit adjungit. Ideoque temperantius fere dies octo ponit. Et in ratione mystica illic post sex mundi ætates sanctis ab omni labore quiescendum, hic vero tempore octavo designat esse resurgendum. Unde pulchre et sextus psalm. *Pro octava* inscribitur, cui initium est, *Domine, ne in furore arguas me*, quia nimirum per sex ætates quibus operari licet precibus est insistendum, ne in octavo retributionis tempore a iudice corripiamur irato. Quod et ipse Dominus hoc loco voluit nos, ostenso suæ orationis exemplo, docere, de quo secundum Lucam dicitur quia *ascendit in montem ut oraret*. In montem namque oraturus et transfiguratus sic ascendit, ut ostendat eos qui fructum resurrectionis expectant, qui regem in decore suo videre desiderant, mente in excelsis habitare, et continuis precibus incumbere debere. Tres solummodo secum discipulos ducit, vel quia *multi sunt vocati, pauci vero electi* (Math. xx), vel quod ii qui nunc fidem quæ imbuti sunt sanctæ Trinitatis incorrupta mente servaverint, tunc æterna ejus merentur visione lætari.

Et transfiguratus (inquit) *coram ipsis, et vestimenta ejus facta sunt splendentia candida nimis velut nix*. Transfiguratus Salvator non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam futuræ vel suæ vel nostræ resurrectionis ostendit. Qui qualis tunc apostolis apparuit, talis post judicium cunctis apparebit electis. Nam ipso tempore judicandi et bonis simul et malis in forma servi videbitur, ut videlicet impii quem sprevere, Judæi quem negavere, milites quem crucifigere, Pilatus Herodesque quem judicavere, queant agnoscere judicem. Vestimenta autem Domini, recte sancti ejus accipiuntur, teste Apostolo qui ait: *Quicumque ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Galat. iii). Quæ videlicet vestimenta, Domino in terris consistente, despecta aliorumque similia videbantur; sed ipso montem petente, novo calore refulgens, quia nunc, quidem filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. *Scimus autem quia cum apparuerit, similes ei erimus. Videbimus enim eum sicut est* (I Joan. iii). Unde bene de eisdem vestimentis subditur: *Qualia fullo super terram non potest candida facere*. Nam quia ille hoc loco intelligendus est fullo, quem penitens Psalmista precatur:

Amplius lava me ab injustitia mea, et a delicto meo munda me (Psal. l). Non potest suis fidelibus in terra dare claritatem, quæ eos conservata manet in cælis.

Et apparuit illis Elias cum Moyse, et erant loquentes cum Jesu. Moyses et Elias quorum unum mortuum, alterum in cælis raptum legimus, visi in majestate cum Domino (ut Lucas scribit) futuram in illo omnium sanctorum gloriam significant. Qui videlicet tempore judicii, vel vivi in carne reperiendi, vel ei, olim gustata morte, resuscitandi et pariter sunt regnaturi cum illo. Attestante etenim Apostolo: *Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi; deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus* (I Thess. iv). Aliter. Moyses et Elias, hoc est legislator et prophetarum eximius, apparent et loquuntur cum Domino in carne veniente, ut ostendant ipsum esse quem cuncta legis et prophetarum oracula promiserunt. Apparent autem non in infimis, sed in monte cum illo, quia nimirum soli illi qui mente terrena desideria transcendunt majestatem sanctæ Scripturæ, quæ in Domino est adimpleta, perspiciunt. Denique et filii Israel videre Moysen, sed ad Deum in montana subeuntem sequi non merentur, ad se quoque reversum non sine velamine cernunt. Eliam novere, sed solus triumphum ascendentis cum filiis prophetarum contemplatur Eliseus. Quia multi passim Scripturæ verba legimus; sed quam celsa in Christi mysteriis splendeat, perpauci perfectiores intelligunt.

Et respondens Petrus ait: Rabbi, bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula, tibi unum, et Moyse unum, et Eliæ unum. Non enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. O quanta felicitas visioni deitatis inter angelorum choros adesse perpetuo, si tantum transfigurata Christi humanitas, duorumque societas sanctorum ad punctum visa delectet, ut eam ne discedant etiam obsequio Petrus sistere velit, qui et si pro stupore humanæ fragilitatis nesciat quid dicat, insitum tamen sibi dat affectus indicium! *Nesciebat enim quid diceret*, qui oblitus est regnum Dei sanctis a Domino, non alicubi terrarum, sed in cælis esse promissum. Nec recordatus est se suosque coapostolos mortali adhuc carne circumseptos, immortalis vitæ statum subire non posse, cui mente excesserat, quod in domo patris quæ in cælis est, domus manu facta necessario non sit. Sed et usque nunc imperitiæ notatur, quisquis legi et prophetis et evangelicis tria tabernacula facere cupit, cum hæc ab invicem nullatenus valeant separari, unum habentia tabernaculum, hæc est Ecclesiam Dei.

Et facta est nubes obumbrans eos. Qui materiale tabernaculum quæsit, nubis accepit obumbraculum, ut discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos. De qua Psalmista: *Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt* (Psal. xxiv). Et in Apocalypsi sua Jannes: *Et templum, inquit, non vidi in ca*

(Apoc. xxi), Dominus omnipotens templum illius est, et agnus.

Et venit vox de nube dicens: Hic est Filius meus charissimus, audite illum. Quia imprudenter interrogaverant, propterea responsionem Domini non merentur; sed Pater respondet pro Filio, ut verbum Domini completeretur. *Ego testimonium non dico pro me, sed Pater qui me misit, ipse pro me dicit testimonium* (Joan. v). Vox quoque de cælo Patris loquentis auditur, quæ testimonium perhibeat de Filio, et Petrum, errore sublato, doceat veritatem: imo in Petro cæteros apostolos. *Hic est* (inquit) *Filius meus charissimus*; huic sigendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est Filius, illi servi sunt, Moyses et Elias. Debent et ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum præparare. Concordat sane hic Evangelii locus cum verbis ipsius Moysi, quibus incarnationi dominicæ testimonium ferens aiebat: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus vestris: eum tanquam meipsum audietis, juxta omnia quæ locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima quæcumque non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe* (Deut. xviii). Quem ergo Moyses cum venerit in carne, audiendum ab omni anima quæ salvari velit prædixit, hunc jam venientem in carne Deus Pater audiendum discipulis ostendit, et suum esse Filium cælesti voce signavit. Et quasi manifestius fidem adventus ejus illis insinuans: *Hic vir* (inquit) *hic est ille, quem Moyses iste vobis sæpius in mundo nasciturum promisit.* Hujus verbis juxta præceptum ipsius Moysi et vos auscultate, et omnes veri amatores auscultare jubete. Et notandum quod sicut Domino in Jordane baptizato, sic et in monte clarificato totius sanctæ Trinitatis mysterium declaratur. Quia nimirum gloriam ejus quam in baptismo credentes constemur, in resurrectione videntes collaudabimus. Nec frustra Spiritus sanctus hic in lucida nube, ut alius evangelista commemorat, illic apparebat in columba, quia qui nunc simplici corde fidem quam percepit servat, tunc luce apertæ visionis quod crediderat contemplabitur, ipsaque ita illustrabitur in perpetuum gratia protegetur.

Et statim circumspectantes neminem viderunt amplius, nisi Jesum tantum secum. Ubi cœpit Filius designari, mox servi discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Aliter, cum fieret vox super Filium, inventus est ipse solus, quia cum manifestaverit seipsum electis, erit Deus omnia in omnibus; imo ipse cum suis unus per omnia Christus, id est, caput cum corpore splendet. Propter quam unitatem alibi dicebat: *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo* (Joan. iii).

Et descendentibus illis de monte, præcepit illis, ne cui quæ vidissent narrarent, nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexerit. Futuri regni præmeditatio, et gloria triumphantis demonstrata fuerat in monte. Non vult ergo hoc in populis prædicari, ne et incre-

dibile esset pro rei magnitudine, et post tantam gloriam apud animos sequens crux scandalum faceret.

Et interrogabant eum dicentes: Quid ergo dicunt Pharisei et Scribæ quia Eliam oporteat venire primum. Tradiitio Phariseorum est, juxta Malachiam prophetam, qui est novissimus in duodecim, quod Elias veniat ante adventum Salvatoris, et reducat cor patrum ad filios, et filiorum ad patres, et restituat omnia in antiquum statum. Æstimant ergo discipuli transformationem gloriæ hanc esse, quam in monte viderant, et dicunt: Si jam venisti in gloria, quomodo præcursor tuus non apparet? Maxime quia Eliam viderant recessisse. Quando autem adjiciunt scribæ, et dicunt: *quia Eliam oporteat primum venire*, primum dicendo ostendunt, quod nisi Elias venerit, non sit secundus Salvatoris adventus.

Qui respondens ait illis: Elias cum venerit, primo restituet omnia. Omnia restituet, utique illa quæ propheta præfatus ostendit dicens: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum* (Malach. iv). Restituet et hoc quod morti debet, ac diu vivendo distulit. Quod etiam hic Dominus consequenter intimavit, cum protinus adjunxit:

Et quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur et contemnatur. Id est quomodo de Christi passione multifarie prophetæ multa scripserant, sic et Elias, cum venerit, multa passurus est, contemnendus ab impiis. Restituet ergo omnia, primo videlicet corda hominum illius ævi, instituendo ad credendum Christo, ac resistendum perfidiæ Antichristi; deinde ipse suam animam propter martyrium fidei Christi ponendo. De quo in Apocalypsi plenius mystico sermone narratur.

Sed dico vobis, quia et Elias venit, et fecerunt illi quæcumque voluerunt, sicut scriptum est de eo. Ipse qui venturus est in secundo Salvatoris adventu juxta corporis fidem, nunc per Joannem venit in virtute et spiritu. *Fecerunt ei quæcumque voluerunt*, hoc est spreverunt, et decollaverunt eum.

Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, et scribas conquirentes cum illis. Et confestim omnis populus videns eum stupefactus est, et expaverunt. Et accurrentes salutabant eum. Notanda in omnibus locis distantia mentis scribarum et turbæ. Erat enim cum discipulis turba, erant et scribæ; sed, adveniente Domino, mox omnis turba stupefacta expavit, eumque salutans accurrit. Scribæ nihil devotionis, fidei, humilitatis et reverentiæ, ei exhibuisse narrantur. Quid autem cum discipulis Domini turbæ sive scribæ conquirerent, evangelista non dicit. Potest vero (ni fallor) apte intelligi de hoc quæstionem fuisse motam, quare ipsi cum essent discipuli Salvatoris, salvare dæmoniacum, qui in medio erat positus, non possent. Quod ex sequentibus Evangelii verbis potest conjici, dum dicitur:

Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis? Et respondens unus de turba dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum; qui ubicunque eum apprehenderit, allidit eum, et spumat, et stridet dentibus, et arescit. Et dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, et non potuerunt. Notandum autem quod semper loca rebus congruunt. In monte Dominus orat, transformatur, discipulis arcana suæ majestatis aperit. In inferiora descendens turbæ occursum excipitur, miserorum fletu pulsatur. Sursum discipulis mysteria regni reserat, deorsum turbis peccata infidelitatis exprobrat. Sursum Patris vocem iis qui sequi se poterant pandit; deorsum spiritus malos ab his qui vexabantur expellit. Qui etiam nunc pro qualitate meritum aliis ascendere, aliis vero non desistit descendere. Nam carnales adhuc et incipientes, quasi ima petens confortat, docet, castigat. Perfectos autem quorum conversatio in cœlis est, sublimius extollendo glorificat, liberius de æternis instruit, et sæpe quæ a turbis ne audiri quidem valeant docet. Dæmoniacum autem hunc, quem descendens de monte Dominus sanavit, Marcus quidem surdum mutumque, Matthæus vero lunaticum fuisse commemorat. Significat autem eos de quibus scriptum est: *Stultus ut luna mutatur.* Qui nunquam in eodem statu permanentes, nunc ad hæc, nunc ad illa vitia mutati, crescunt atque decrescunt. Qui muti sunt, non confitendo fidem: surdi, nec ipsum aliquatenus veritatis audiendo sermonem. Spumant autem cum stultitia tabescunt. Stultorum namque et languentium atque hebetum est spumas salivarum ex ore dimittere. Strident dentibus, cum iracundiæ furore flammescunt. Arescunt, cum otio torpente languescunt, et, nulla virtutis industria confortati, œnerviter vivunt. Quod autem ait: *Et dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, et non potuerunt,* latenter apostolos accusat, cum impossibilitatis curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur, dicente Domino: *Fiat tibi secundum fidem tuam (Matth. 11).*

Qui respondens eis dixit: O generatio incredula, quandiu apud vos ero, quandiu vos patiar? Non quod lædio superatus sit, mansuetus ac mitis, qui non aperuit sicut agnus coram tendente os suum, nec in verba furoris erupit, sed quo in similitudinem medici, si ægrotum videat contra sua præcepta se gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? quousque artis meæ perdam industriam, me aliquid jubente et te aliud perpetrante? In tantum autem non est iratus homini sed vitio, et per unum hominem Judæos arguit infidelitatis, ut statim intulerit:

Afferre illum ad me. Et attulerunt eum. Et cum vidisset illum, statim spiritus conturbavit eum, et elisas in terram volutabatur spumans. Allatum Domino puerum spiritus conturbat et elidit, quia sæpe dum converti ad Dominum post peccata conamur, majoribus novisque antiqui hostis pulsamur insidiis. Quod ob id utique callidus facit adversarius, ut vel

odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Hinc est enim (ut de specie transeamus ad genus) quod Ecclesiæ sanctæ primordiis tot gravissima inferebat certamina persecutionum, quod suo regno dolebat subito animarum illata fuisse dampnia.

Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo hoc ei accidit. At ille ait: Ab infantia. Et frequenter eum et in ignem, et in aquas misit, ut eum perderet. Erubescat Julianus, qui dicere audeat omnes homines absque ulla peccati contagione nasci in carne, tamque innocentes per omnia quam fuit Adam quando creatus est. Quid enim habuit iste puer, ut ab infantia dæmonio vexaretur acerbissimo, si non ullo originalis peccati vinculo tenebatur, quem constat nullum adhuc proprium potuisse habere peccatum? Constatetur Catholicus, quia nemo immunis a noxa primæ prævaricationis nascitur, et invocet gratiam Dei, qua liberetur de corpore mortis per Jesum Christum Dominum nostrum. Intelligat scriba doctus in regno cœlorum, in hoc dæmoniaci a Domino curato salvationem omnium fidelium esse designatam, qui originalis culpæ reatu astruti veniunt in mundum, nec nisi unius Redemptoris Jesu Christi fide sunt et gratia salvandi. Quod autem dictum est: *Et frequenter eum et in ignem et in aquas misit,* maxima humanæ vecordiæ facinora designat. Ignis namque ardor ad fervorem iracundiæ referendus est. Aqua ad voluptates carnis, quæ dissolvere mentem per delicias solent. Vel certe in ignem fertur dæmoniacus, quo adulterantium corda succensa sunt, et in aquas quæ solent extinguere charitatem.

Sed si quid potest, adjuva nos, misertus nostri. Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia credenti. Aptum Dominus responsum reddit petenti. Ipse enim ait: *Si quid potes, adjuva nos.* Et Dominus: *Si potes, inquit, credere, possum vos misertus adjuvare, quia fides non ficta omnia quæ salubriter petit, impetrare meretur.* Cui contra leprosus qui fideliter clamabat: *Domine, si vis, potes me mundare (Luc. 9),* congruum suæ fidei accepit responsum: *Volo, mundare (Ibid.).*

Et continuo exclamans pater pueri cum lacrymis dicebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam. Nemo repente fit summus: sed in bona conversatione a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Alia namque sunt virtutis exordia, aliud perfectus, aliud perfectio. Si enim et ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur: iste interrogatus an crederet, non responderet, *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Si enim credebatur, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se moverat, quomodo credebatur? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritum suorum gradibus fides crescit: uno eodemque tempore is qui necdum perfecte crediderat, simul et credebatur, et incredulus erat.

Et cum videret Jesus concurrentem turbam, commi-

nitus est spiritui immundo, dicens illi : Surde et mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, et amplius ne intres in eum. Comminatio Domini, divini est virtus imperii. Non autem puero qui vim patiebatur, sed dæmoni qui inferretur comminatus est. Quia qui peccantem emendare desiderat, vitium utique increpando et execrando debet exterminare, sed hominem amando refovere. Bene autem Dominus qui spiritum immundum pellit ab homine, simul ne amplius in eum ingrediatur imperat. Quia ille veraciter a dæmonica dominatione liberatur, qui ad peccata a quibus semel pœnitendo mundatus est, vitæ malè vivendo reverti.

Et exclamans et malum discernens eum, exiit ab eo. Exiit ab homine spiritus immundus discernit eum, ac furenti clamore terruit intuentis. Quia plerumque diabolus dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat quam prius excitaverat, quando hoc quietus possidebat.

Et factus est sicut mortuus; ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit illum et surrexit. Quem hostis impius jam fugere compulsus stravit, ac mortuo similem reddidit, hunc pius Salvator miti suæ dexteræ tactus levavit. Qui sicut verum se esse Deum potentia salvandi docuit, ita etiam veram se habuisse carnis naturam more tactus humani declaravit. Negat namque Manichæus insanus veraciter eum carne indutum fuisse: sed ipse cum tot languentis suo tactu erexit, mundavit, illuminavit, hæresim illius et antequam nata esset damnavit.

Et cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et jejunio. Dum docet apostolos quomodo dæmon nequissimus debeat expelli, omnes instituit ad vitam, ut scilicet noverimus gravissima quæque vel immundorum spirituum vel hominum tentamenta, jejunii et orationibus esse superanda. Iram quoque Domini cum in ultionem nostrorum scelerum fuerit accensa, hoc remedio singulari posse placari. Jejunium autem generale est non solum ab escis, sed et a cunctis illecebris abstinere carnalibus, imo ab omnibus vitiorum se continere passionibus. Sic et oratio generalis non in verbis solum est, quibus divinam clementiam invocamus, verum etiam in omnibus quæ in obsequium nostri conditoris fidei devotione gerimus, teste apostolo qui ait: *Semper gaudentes, sine intermissione orate* (1 Thess. v). Quomodo enim quis omnibus horis atque momentis sine intermissione Deum potest invocare sermonibus? Sed tunc sine intermissione oramus, cum ea solum opera gerimus quæ nos pietati nostri commendat auctoris. Quo nimirum jejunio, et qua oratione, juvante Domino, cunctas antiqui hostis debellabimus ac propulabimus insidias.

CAPUT IX.

Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam, nec volebat quemquam scire. Docebat autem discipulos suos,

et dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum et occidetur eum. Et occisus tertia die resurget. Semper prosperis miscet tristia, ut cum repente venerint, non terreant apostolos, sed a præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat eos quod occidendus est, debet lætificare quod die tertio resurrecturus est.

At ignorabant verbum istud, et timebant interrogare eum. Hæc ignoratio discipulorum, non tam de tarditate ingenii eorum quam de amore nascitur Salvatoris, qui carnales adhuc et mysterii crucis ignari, quem Deum verum cognoverant, morituum credere nequibant. Et quia per figuras cum sæpe loquentem audire solebant, horrentes eventum mortis ejus, etiam in eis quæ de sua traditione et passione aperte loquebatur, figurate aliud significari volebant.

Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos. Quid in via tractabatis? At illi tacebant. Si quidem inter se in via disputaverant quis esset illorum major. Inde orta videtur disputatio discipulorum de primatu, quia viderant Petrum, Jacobum et Joannem seorsum ductos in montem, secretumque eis ibi aliquid esse creditum. Sed et Petro superius juxta quod Matthæus narrat, claves regni cælorum promissas, Ecclesiamque Domini super petram fidei a qua ipse nomen acceperat, ædificandam esse. Querebantur ergo vel ipsos tres cæteris, vel omnibus apostolis Petrum esse prælatum.

Et residens vocavit duodecim, et ait illis: Si quis vult primus esse inter vos, erit omnium notissimus et omnium minister. Et accipiens puerum statuit eum in medio eorum. Quem complexus esset, ait illis: Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit. Videns cogitationes discipulorum Dominus curat desiderium gloriæ, humilitatis contentione sanare, primatumque non esse querendum: et prius simplici humilitatis commonet imperio, et mox puerilis innocentie docet exemplo. Quod enim ait: Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit; vel simpliciter pauperes Christi, ab his qui velint esse majores, pro ejus ostendit honore recipiendos, vel certe malitia parvulos ipsos esse suadet, ut instar ætatis parvulæ simplicitatem sine arrogantiâ, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundiâ conservent. Quod autem complectitur puerum, significat humiles suo dignos esse complexu ac dilectione, talesque cum impleverint quod præcepit: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi), jure posse gloriari ac dicere: *Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me* (Cant. ii). Bene autem cum dixisset, Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit, addidit: in nomine meo, ut videlicet formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, juvante rationis industria, sequantur. Sed quia se in pueris recipi docebat, videlicet quasi ca-

pat in membris suis, ne putaretur hoc esse solum A quod videbatur, adjunxit atque ait:

Et quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui me misit. Talem se utique ac tantum credi volens qualis et quantus est Pater. Usque adeo enim, inquit, nihil distat inter me et eum, ut qui me receperit, recipiat et eum qui misit me.

Respondit illi Joannes dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. Joannes præcipua devotione Dominum amans, ideoque redamari dignus, excludendum beneficio putavit eum qui non utatur officio, sed docetur neminem a bono quod ex parte habet arcendum, sed ad hoc potius, quod nondum habet, esse provocandum. Nam sequitur: *Jesus autem ait: Nolite prohibere eum; nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.* Hæc doctus sententia dicit Apostolus: *Sed sive occasione, sive veritate Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo (Philip. 1).* Sed licet ille gaudeat, etiam de his qui Christum annuntiant non sincere, et tales aliquando in nomine Christi signa facientes ob aliorum salutem censeantur non esse prohibendi; non tamen ipsis per talia signa, secunda sua conscientia redditur, quin potius in illa die cum dixerint: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus (Matth. vi)?* Responsum accipiant: *Quia nunquam novi vos; discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem (Ibid.).* Itaque in hæreticis ac malis catholicis non sacramenta communia, in quibus nobiscum sunt, et adversum nos non sunt, sed divisiones pacis veritati contrarias, quæ adversum nos sunt, et Dominum non sequuntur nobiscum, detestari et prohibere debemus.

Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam (Psal. cxi). Legimus in propheta David: Ad excusandas excusationes in peccatis, quod multi peccatorum suorum quasi iustas prætendebant occasiones, ut quod voluntate delinquant, videantur necessitate peccare. Dominus scrutatur cordis et renem, qui futuras cogitationes in singulis contuetur, dixerat: *Quisquis unum parvulum receperit in nomine meo, me recipit.* Poterat aliquis cavari et dicere: Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet, ut hospitalis esse non possim. Et hanc excusationem levissimo præcepto diluit, ut calicem aquæ, et hanc frigidæ, juxta Matthæum, toto animo porrigamus. Frigidæ, inquit, aquæ, non calidæ, ne et in calida paupertatis et penuriæ lignorum occasio quæreretur. Tale quid et Apostolus ad Galatas præcipit, *Communicetis qui catechizatur ei qui se catechizat, in omnibus bonis (Gal. vi).* Et discipulos ad magistrorum refrigeria cohortatur. Et quia poterat quilibet obtendere paupertatem, et præceptum eludere, priusquam illud proponat, imminenti solvit quæstionem dicens: *Notite errare: Deus non irridetur.*

(Quæ enim seminaverit homo, hæc et metet (Ibid.).

Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, et in mare mitteretur. Quamquam hæc generalis possit esse sententia adversum omnes qui aliquem scandalizant, tamen juxta consequentiam sermonis, etiam contra apostolos dictum intelligi potest, qui inter se disputantes, quis esset illorum major, videbantur invicem de dignitate contendere. Et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter se de honore pugnare. Quod autem dixit: *Bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus,* secundum ritum provinciæ loquitur, quo majorum criminum B apud veteres Judæos pœna fuerit, ut in profundum ligato saxo demergerentur. Et revera melius est innoxium, pœna quamvis atrocissima temporali, tamen vitam finire corpoream, quam lædendo fratrem, mortem animæ mereri perpetuam. Recte autem qui scandalizari potest, pusillus appellatur. Qui enim magnus est, quæcumque viderit, quæcumque passus fuerit, non declinat a fide. Qui autem pusillus est animo et parvus, occasiones quærit quomodo scandalizetur. Propterea denique oportet nos maxime his consulere, qui parvi sunt in fide, ne occasione nostri offendantur, et recedant a fide, ac decidant a salute. Notandum sane, quod in nostro bono opere, aliquando cavendum est scandalum proximi: aliquando vero pro nihilo contemnendum. In quantum enim C sine peccato possumus vitare proximorum scandalum, debemus. Si autem de veritate scandalum oritur, utilius permittitur scandalum nasci, quam veritas relinquatur. Item per molam asinariam, sæcularis vitæ circuitus ac labor exprimitur, et per profundum maris, extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo cæteros destruit, vel exemplo; melius profecto erit ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa cæteris imitabilem demonstrarent. Quia nimirum si solus caderet, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam. Bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem. Quia supra docuerat, ne scandalizemus eos qui credunt in eum, nunc consequenter admonet quantum cavere debeamus eos qui scandalizare nos, id est, verbo vel exemplo suo ad ruinam peccati propellere certant. Manum quippe nostram appellat necessarium amicum, cujus opere atque auxilio quotidiano opus habemus. Sed talis si nos lædere in causa animæ voluerit, excludendus est a nostra societate, ne si cum perditio in hac vita partem habere voluerimus, simul in futura cum illo pereamus. Quod aut subditur:

Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non existinetur. In verme putredinem gehennæ, sicut in igne

ardorem designat, sive vermis dicit seram scelerum ponitudinem, quæ nunquam in tormentis conscientiam afflictorum mordere cessabit : ut ignis sit pœna extrinsecus sæviens, vermis dolor interius accusans.

Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum. Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inexstinguibilis, etc. In pede sicut et in manu charos, inemendabiles docet alienandos a nobis, ne per immunditiam eorum quos castigare nequimus, et ipsi polluti pereamus. Sed manus propter opus necessarium nobis, pes sunt dicti tales propter ministerium discursusque in nostris usibus accommodos.

Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. In oculo quoque propter scandalum eruendo, iidem nostri carnaliter amici, spiritaliter vero adversarii designantur. Sed cum nos eorum consulto ac provisione opus habemus, illi vero consilio nos pravo decipere, atque in iter erroris deflectere quærunt, penitus nobis eorum omittenda est societas. Scandalum quippe sermo Græcus est, quod nos offendiculum, vel ruina et impacti pedis dicere possumus. Quidam, scandalum Græce, Latine scrupulum dicunt. Ille ergo scandalizat fratrem, qui ei dicto factove minus recto occasionem ruinæ dederit. Potest et simpliciter dici : Si quis ita necessarius nobis esse videtur, ut manus, pes, et oculus, utilis videlicet atque sollicitus et acutus ad perspicendum, scandalum autem nobis facit, et per dissonantiam morum nos trahit in gehennam, ne sic quidem temporalibus ejus commodis cum periculo animarum nostrarum uti ac refoveri debemus. Quia vero Dominus tertio mentionem vermis et ignis fecit æterni, restat dicere quomodo fetorem vermis, et ignis valeamus evitare tormentum. Sequitur :

Omnis enim igne salietur, et omnis victima sale salietur. Fetor quippe vermium de corruptione solet nasci carnis et sanguinis. Ideoque caro recens sale conditur, ut exsiccat humore sanguineo vernescere nequeant. Caro ergo et sanguis vermes creant, quia delectatio carnalis, cui condimentum continentiae non resistit, pœnam luxuriosis generat æternam. Cujus fetorem quisquis vitare desiderat, et corpus suo continentiae, et mentem studeat condimento sapientiae ab erroris et vitiorum labe constringere. Mire autem dictum est : *Omnis enim igne salietur.* Quod enim sale salitur, vermis putredinem ardet. Quod vero igne salitur, id est, ignibus sale aspersis conditur, non solum omnem vermium contagionem longe abigit, sed ipsam quoque quæ ita salitur carnem consumit. Quod in hostiis quæ in altari cremabantur, fieri solere divinæ legis scita declarat, ubi in omni victima et sacrificio sal offerri præceptum est. Sal ergo dulcedinem sapientiae, ignis Spiritus sancti gratiam designat. *Et omnis igne salietur,* quia omnis electus, sapientia debet spiritali a corruptione concupiscentiæ carnalis expurgari, ut victima divini

A altaribus apta possit effici. Unde bene, cum dixisset, *Omnis enim igne salietur,* addidit : *Et omnis victima sale salietur.* Ille etenim veraciter victima Domini existit qui suum corpus et animam a vitiiis emundando per amorem sancti Spiritus Deo consecrat. Nec solum victima talis sale aspergitur, sed et igni consumitur, quando non peccati tantum contagio pellitur, sed ab electorum mente ipsa etiam vitæ præsentis quæ in carne est delectatio, tollitur, et futuræ magis vitæ conversatio intenta mente suspiratur. An non hostia sacro igne salita erat qui dicebat : *Nostra autem conversatio in caelis est (Phil. III).* Unde etiam *Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ (Ibid.).* Qui enim spe certissima futuræ immortalitatis quasi jam reformatum in similitudinem dominicæ resurrectionis, corpus suæ fragilitatis intuebantur, quasi sacrata igne spiritali Deo victima etiam in præsentem vivebant, juxta illud ejusdem apostoli : *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem (Rom. xv).* Possumus et ita recte intelligere quod dictum est : *Omnis enim igne salietur. Et omnis victima sale salietur (Marc. ix),* quod altare sit Dei cor electorum, hostiæ vero sacrificia in hoc altari offerenda, bona sint opera fidelium : In omnibus autem sacrificiis sal debeat offerri, quia nullum est opus bonum quod non sal sapientiæ ab omni corruptione vanæ laudis, cæterisque pravis sive superfluis cogitationibus expurgat. Nam cura continentiae a carnalibus castigat illecebris. Ignis autem qui sacrificia in altari consumit, ille est utique de quo Joannes ait : *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni (Ibid. III) ;* per quem nostra bona opera, ut vel inchoari vel perfici valeant, juvantur, vel certe ignis tribulationis quo patientia fidelium ut perfectum opus habere possint exercitur. *Omnis ergo igne salietur, et victima sale salietur (Ibid. ix),* quia omnis fidelis qui æterni vermem tormenti cavere vult, igne vel gratiæ spiritalis, vel incurrentium deforis tribulationum debet castigari, ut dignum Deo sacrificium fieri possit. Respicit hic locus ad superiora, ubi membra scandalizantia evelli præcepta sunt : quæ et hoc igni saliri est, id est, temptationibus exerceri, proximos nobis ac dilectos, ob Christi amorem negare.

Bonum sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condicis? Bonum est Dei verbum audire frequentius, sale sapientiæ spiritalis cordis arcana condire, imo ipsum cum apostolis sal terræ fieri, id est, eorum quoque qui adhuc terrena sapiunt, imbuendis mentibus sufficere. At si quis semel condimento veritatis relictus, ad apostasiam redierit, quo alio doctore corrigitur, qui eam quam ipse gustavit sapientiæ dulcedinem, vel adversus sæculi perterritus, vel allectus prosperis respuit? Cui apte congruit illud viri sapientis : *Quis medebitur incantatori a serpente percussu?* Hac sane sententia specialiter Judæ Scariothi socios ipsumque designari non immerito credetur

qui philagria corruptus et gradum apostolicus perdere, et Dominum tradere non dubitavit. Verum quia sunt nonnulli, quos dum major scientia erigit, a cæterorum societate disjungit, et quasi quo plus sapiunt, eo longius a concordia virtute desipiunt, recte subjungitur :

Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos. Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Sal quippe sine pace non virtutis est donum, sed damnationis augmentum. Quo enim quisque melius sapit, eo deterius delinquit. Et ideo inexcusabiliter merebitur supplicium, qui prudenter, si voluisset, potuit vitare peccatum.

CAPUT X.

Et inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem. Hucusque Marcus evangelista ea narravit de Domino quæ in Galilæa fecit et docuit. Hic incipit ea narrare quæ in Judæa fecit et docuit, sive passus est. Et primo quidem trans Jordanem ad orientem, deinde etiam cis Jordanem, quando venit Jericho, Bethaniam et Hierosolymam. Nam cum omnis Judæorum provincia generaliter ad distinctionem aliarum gentium Judæa dicta sit, specialius tamen meridiana ejus plaga appellatur Judæa, ad distinctionem Samaritæ, Galilææ, Decapolis, et cæterarum in eadem provincia regionum.

Et conveniunt iterum turbæ ad eum, et sicut consueverat iterum docebat illos. Et accedentes Pharisei interrogabant eum si licet viro uxorem dimittere, tentantes eum. Et hic notanda mentium distantia in turbis et Phariseis. Hæ conveniunt, ut doceantur, et sui sententur infirmi, sicut evangelista Matthæus aperte commemorat. Illi accedunt, ut Salvatorem ac doctorem veritatis tentandæ decipiant. Neque hoc mirandum. Nam hos devotio pietatis, illos stimulus adduxit livoris. Interrogant ergo, utrum liceat homini dimittere uxorem suam qualibet causa, ut quasi cornuto eum teneant syllogismo, et quodcumque responderit captioni pateat. Si dixerit dimittam esse uxorem qualibet ex causa, et ducendas alias, pudicitia prædicator sibi docere contraria videbitur. Si autem responderit non omnem ob causam debere dimitti, quasi sacrilegii reus tenebitur, et adversus doctrinam Moysi ac per Moysen Dei facere. Igitur Dominus sic responsionem temperat ut decipulam transeat, Scripturam sanctam adducens in testimonium, et naturalem legem primamque Dei sententiam secundo opponens, quæ non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est.

Quid, inquit, vobis præcepit Moyses? Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudiij scribere et dimittere. Quibus respondens Jesus ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis, etc. Quod dicit istiusmodi est. Nunquid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud ante jusserit, et sententiam suam novo frangat imperio? Non ita sentiendum est. Sed Moyses cum videret propter desiderium secundarum conjugum,

quæ vel ditiores vel juniores vel pulchriores essent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam, quam odia, et homicidia perseverare ac perpetrari. Simulque considera quod non dixit, propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyses; ut juxta Apostolum, consilium sit hominis, non imperium Dei.

Ab initio autem creaturæ masculum et feminam fecit eos Deus. Hoc in exordio Genesens scriptum est. Dicendo autem masculum et feminam, ostendit secunda vitanda conjugia. Non enim ait masculum et feminas, quod ex prioro repudio quærebatur, sed masculum et feminam, ut unius conjugis consortio uerterentur.

Propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit ad uxorem suam. Similiter ait, *Adhærebit ad uxorem suam, non ad uxores.*

Et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Præmium est uxoriarum e duabus unam carnem fieri. Castitas juncta spiritui unius efficitur spiritus.

Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Quæ Deus conjunxit, unam faciendo carnem viri et femine, hæc homo non potest separare, nisi forsitan solus Deus. Homo separat, quando propter desiderium secundæ uxoris primam dimittit. Deus separat qui et conjunxerat, quando ex consensu propter servitatem Dei, eo quod tempus in arcto sit, sic habemus uxores quasi non habentes.

Et in domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et dixit illis: Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, mæchatur. In Matthæo scriptum plenius est: *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur (Math. v).* Una ergo solummodo causa est carnalis, fornicatio: una spiritalis, timor Dei, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege perscripta, ut vivente ea quæ relicta est, alia ducatur.

Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Non quod nolent eis Salvatoris et voce et manu benedici, sed quod necdum habentes plenissimam fidem, putarent eum in similitudinem hominum, offerentium importunitate lassari.

Quos cum videret Jesus, indigne tulit, et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, et ne prohiberitis eos, talium est enim regnum Dei. Significanter dixit, talium est, non istorum, ut ostenderet non ætatem regnare, sed mores; et his qui similem haberent innocentiam et simplicitatem, præmium repromitti. Apostolo quoque in eandem sententiam congruente: *Fratres, nolite fieri pueri sensibus, sed malitia parvuli estote, sensus autem ut perfecti sitis.*

Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud. Sicut puer non perseverat in iracundia, non læsus meminit, non

videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat, aliud loquitur; sic et vos nisi talem habueritis innocentiam et animi puritatem, regnum cœlorum non poteritis intrare. Aliiter regnum Dei, id est, doctrinam Evangelii sicut parvuli accipere jubemur, quia quomodo parvulus in discendo non contradicit doctoribus, neque rationes et verba componit adversum eos resistens, sed fideliter sœscipit quod docetur, et cum metu obtemperat et quiescit; ita et nos in obediendo simpliciter et sine ulla retractatione verbis Domini facere debemus.

Et complexans eos et imponens manus super illos benedicebat eos. Complexus benedicit parvulos, ut humiles spiritu sua benedictione, gratia et dilectione dignos esse significet.

Et cum egressus esset in viam, procurrrens quidam genuflexo ante eum rogabat eum dicens, etc. Audierat credo iste quæsitior vitæ æternæ a Domino, tantum ens qui parvulorum velint esse similes, dignos esse introitu regni cœlestis, atque ideo curam gerens tractatus certioris possit sibi non per parabolas, sed aperte quibus operum meritis vitam æternam consequi possit, exponi.

Jesus autem dixit ei : Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus Deus. Quia magistrum vocaverat bonum, et non Deum, vel Dei filium confessus fuerat, discit quamvis sanctum hominem, comparatione Dei non esse bonum, de quo dicitur : *Confitemini Domino quoniam bonus (Psal. cv).* Unus autem Deus bonus, non Pater solus intelligendus est, sed et Filius qui dicit : *Ego sum pastor bonus (Joan. x)*; sed et Spiritus sanctus, quia *Pater de cœlo dabit Spiritum bonum potentibus se (Luc. xi)*, id est, ipsa una et individua Trinitas, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, solus et unus Deus, bonus est. Non ergo Dominus se bonum negat, sed esse Deum significat; non magistrum bonum se esse negat, sed magistrum absque Deo nullum bonum esse testatur.

Hæc est puerilis innocentæ castitas, quæ nobis imitanda proponitur, si regnum Dei volumus intrare. Notandum sane, quod justitia legis suo tempore custodita, non solum bona terræ, verum etiam suis cultoribus vitam conferebat æternam.

Et ille respondens ait : Magister, hæc omnia observavi a juventute, etc. Non est putandus homo iste vel voto tentantis (ut quidam putavere) Dominum interrogasse, vel de sua esse vita mentitus, cum se legis mandata custodisse dicebat, sed simpliciter, ut vixerit esse confessus. Quia si mendacii aut simulationis noxa reus teneretur, nequaquam intuitus arcana cordis ejus, eum diligere diceretur Jesus. Diligit enim Dominus eos, qui mandata legis quamvis minora custodiunt, sed nihilominus quod in lege minus fuerat, iis qui perfecti esse desiderant, ostendit, quia non venit solvere Legem aut Prophetas, sed adimplere. Ad quam profecto adimplerionem pertinet quod hic consequenter adjungitur.

Vade, quaecunque habes vende, et da, etc. Quicumque perfectus esse voluerit, debet vendere quæ habet,

et non ex parte vendere sicut Ananias et Sapphira, sed totum vendere, et cum vendiderit dare omne pauperibus; et sic sibi præparare thesaurum in regno cœlorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas divitias Salvatorem sequatur, nisi post relictis malis faciat bona. Facilius enim sæculus contemnitur quam voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est, et per vestigia illius graditur. Qui enim dicit se in Christo credere, debet quomodo ille ambulavit et ipse ambulare.

Qui contristatus in verbo abiit mœrens. Erat enim habens possessiones multas. Hæc est tristitia, quæ ducit ad mortem. Causaque tristitiæ redditur, quod habuerit possessiones multas, id est, spinas nascentes et tribulos, quæ sementem dominicam suffocaverunt.

Et circumpiciens Jesus ait discipulis suis : Quam difficile qui pecunias habent, in reg., etc. Claret quidem, quia qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnant : sed inter pecunias habere, et pecunias amare, multa distantia est. Multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Item alii et habent et amant. Alii nec habere, nec amare se divitias sæculi gaudent, quorum tutior status est, quia dicere cum Apostolo valent : *Nobis mundus crucifixus est, et nos mundo (Gal. v).* Unde et Salomon non ait, qui habet, sed *qui amat divitias, fructus non capiet ex eis (Eccle. v).* Et ipse Dominus obstupescens in verbis hujus sententiæ discipulis exponendo subjunxit dicens :

Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire. Ubi notandum quod non ait, quam impossibile, sed quam difficile est. Quod enim impossibile est, fieri omnino non potest. Quod difficile, cum labore potest. Potest etenim fieri, sed cum maximo labore, juvante Dei gratia, ut pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exitis philargyriæ retinaculis, januam intrent regni cœlestis : *Facilius est camelum per foramen, etc. (Matth. xix).* Si facilius est camelum ingentibus membris enormem, angustum foramen acus penetrare, quam divitem intrare in regnum Dei, nullas ergo dives intrabit in regnum Dei. Et quomodo vel in Evangelio Matthæus, Zacchæus, et Joseph, vel in Veteri Testamento quam plurimi divites intraverunt in regnum Dei? Nisi forte, quia divitias vel pro nihilo habere, vel ex toto corde relinquere, Domino inspirante, didicerunt. Nunquid enim David in regni divitiis confidebat? qui et de semetipso canit : *Quoniam unicus et pauper sum ego (Psal. xxiv)*; et alios hortatur, *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere (Psal. lxi).* Credo non ausus dicere, nolite suscipere. Nunquid Abraham Domino substantiam prætulisse credibile est, pro quo unicum ferire non dubitavit hæredem? Altiore autem sensu facilius est Christum pati pro dilectoribus sæculi quam dilectores sæculi ad Christum posse converti. Cameli enim nomine se intelligi voluit, qui sponte humilitatis infirmitatis nostræ onera sustulit. In quo enim manifestus intelligitur quam in

ipso, quod scriptum est : *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* (Eccli. iii)? Per arum autem punctiones significat, per punctiones dolores in passione susceptos. Foramen ergo acus dicit angustias passionis. Quia scissa nostræ quasi vestimenta naturæ quodam modo resarcire, id est, recuperare dignatus est; quatenus post lapsum melius reformati, gaudeamus ad testimonium Apostoli dicentis : *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Gal. iii).

Qui magis admirabantur dicentes ad semetipsos : Et quis potest salvus fieri? Quo pertinet ista responsio cum incomparabiliter major sit turba pauperum, quæ divitibus perditis potuerit salvari, nisi quia intellexerunt cunctos qui divitias amant, etiam si adipisci nequeant, in divitum numero deputari?

Et intuens illos Jesus ait : Apud homines impossibile est, sed non apud Deum. Omnia enim possibilia sunt apud Deum. Non ita accipiendum est, quod cupidi et superbi, qui nomine illius divitis significati sunt, in regnum cælorum sint intraturi cum suis cupiditatibus et superbia : sed possibile est Deo, ut per verbum ejus, sicut etiam factum esse et quotidie fieri videmus, a cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, et a perniciosa superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur.

Cæpit Petrus ei dicere : Ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus te. Grandis fiducia. Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu et arte quærebat, et tamen loquitur confidenter, *Dimisimus omnia.* Et quia non sufficit tantum dimittere, jungit quod perfectum est : *Et secuti sumus te.* Fecimus quod justisi, quid ergo nobis dabis præmii?

Respondens Jesus ait : Amen dico vobis : Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, et propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in sæculo futuro vitam æternam. Quidam ex occasione hujusmodi sententiæ, Judaicam mille annorum fabulam post resurrectionem justorum dogmatizant, quando omnia quæ propter Deum dimisimus, multiplici nobis sint fœnore reddenda, insuper et vita æterna donanda. Nec vident inepti, quod et si in cæteris digna sit re promissio, in uxori- bus tamen juxta alios evangelistas centenis appareat turpitudine, præsertim cum Dominus et in resurrectione nubendum non esse testetur, et ea quæ dimissa fuerint propter se, recipienda in hoc tempore cum persecutionibus asseveret. Quas utique persecutiones illi Chiliastæ, sicut et cætera quoque contraria, mille annis suis omnimode abesse confirmant. Sensus ergo iste est : Qui propter Evangelium Christi carnalia reliquerit, spiritualia bona recipiet : quæ comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius numerus comparetur. Quia nimirum a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. *Lego Actus*

apostolorum, quod *multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, et erant illis omnia communia, nullusque egens erat inter eos* (Act. iv), qui sua pro Domino reliquerant. De quibus et Apostolus ait, *Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes* (II Cor. vi). Potest sane hoc quod ait, *Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros cum persecutionibus* (Marc. x), per significationem altius intelligi. Centenarius quippe numerus de læva translatus in dexteram, licet eandem in flexu digitorum videatur tenere figuram quam habuerat denarius in læva, nimium tamen quantitatis magnitudine supercrescit. Quia videlicet omnes qui propter regnum Dei temporalia spernunt, etiam in hac vita persecutionibus plenissima, ejusdem regni gaudium fide certa degustant, atque in expectatione patriæ cœlestis (quæ jure in dextera significatur) omnium pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur. Verum quia multi virtutum studia non eadem qua incipiunt intentione pietatis consummant, sed vel accepto virtutum amore tæpescunt, vel ex integro ad scelerum volutabra relabuntur, terribilis mox sententia subinfertur.

Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. Vide enim Judam de apostolo in apostatam versum, et dicit, quod multi erunt primi novissimi; vide latronem in cruce factum confessorem, eodemque die quo pro suis crucifixus est peccati, gratia fidei cum Christo in paradiso gaudentem, et dicit quod et novissimi erunt primi. Sed et quotidie videmus multos in laico habitu constitutos magnis vitæ meritis excellere, et alios a prima ætate spiritali studio ferventes, ad extremum otio torpentes, flaccescere, atque inertii stultitia, quod spiritum cæperant, carne consummare.

Erant autem in via ascendentes Jerosolymam, et præcedebat illos Jesus, et stupabant, et sequentes timebant. Ideo Jerosolymam tendentes discipuli cum Domino, stupebant et timebant, quia meminerant sermonis ejus quo se passurum multa a summis sacerdotibus et scribis, et occidendum prædixerat esse, metuentes ne vel ipsi cum eo occiderentur, vel saltem ille cujus vita et magisterio gaudebant, inimicorum manibus occumberet.

Et assumens iterum duodecim, cæpit illis dicere quæ essent ei ventura. Quia ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus, et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum, et tertia die resurget. Redemptor noster prævidens ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longe ante et ejusdem passionis pœnam, et resurrectionis suæ gloriam prædicit, ut cum morientem (sicut prædictum esset) cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent. Ubi paganorum quoque dementiam, qua ejus crucem deridere solent, apertissime confutat, cum proximæ suæ passionis et tempus quasi futurorum præsciis ostendit, et locum mortis quasi intrepidus adiit.

Et accedunt ad eum Jacobus et Joannes filii Zebedæi dicentes: Magister, volumus ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Matthæus scribit, hæc matrem filiorum Zebedæi Dominum postulasse pro illis; sed Marcus ipsorum desiderium atque consilium volens aperire legentibus, tacet de interveniente matre, ipsos potius dicit postulare, quod ipsorum rogatu per matrem noverat esse postulatum. Denique Dominus secundum utrumque Evangelistam, non matri, sed ipsis respondit:

Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor baptizari? At illi dixerunt ei: Possumus. Nesciunt quid petant, qui sedem gloriæ a Domino quam nondum merebantur inquirunt. Jam enim delectabat eos culmei honoris, sed prius viam habebant exercere laboris. Desiderabant regnare sublimiter cum Christo, sed prius erat pati humiliter pro Christo. Nomine enim calicis sive baptismi, passionem designat martyrii, qua et ipsum, et illos decebat consummari. Unde et alibi de sua passione loquitur: *Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur (Luc. xii)?* Et eidem passioni appropians, orabat dicens: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me (Marc. xiv).*

Jesus autem ait eis: Calicem quidem quem ego bibo, bibetis; et baptismo quo ego baptizor baptizabimini. Queritur, quo modo calicem martyrii Zebedæi filii, Jacobus videlicet et Joannes biberint, aut quomodo baptismo Domini fuerint baptizati, cum Scriptura narret, Jacobum tantum apostolum ab Herode capite truncatum; Joannes autem propria morte vitam fluierit. Sed si legamus ecclesiasticas historias, in quibus fertur quia et ipse propter martyrium sit missus in ferventis olei dolium, et inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit, statimque exsilio relegatus in Pathmos insulam sit, videbimus martyrio animum non defuisse, et bisse Joannem calicem confessionis, quem et tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuderit sanguinem. Quod autem subjungit:

Sedere autem ad dexteram meum vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est, sic intelligendum est: *Regnum cælorum non est dantis, sed accipientis.* Non est enim personarum acceptio apud Deum (Rom. ii), sed quicumque talem se præbuerit, ut regno cælorum dignus sit, hic accipiet quod non personæ, sed vitæ paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini regnum cælorum, quod Pater meus triumphans et victoribus præparavit, vos quoque accipietis illud. Item, *non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.* Non est meum dare superbis, hoc enim adhuc erant. Sed si vultis accipere illud, nolite esse quod estis. Aliis paratum est, et vos alii estote, et vobis paratum est. Quid est, alii estote? Prius humiliamini, qui jam vultis exaltari.

Et audientes decem cæperunt indignari de Jacobo et

Joanne. Decem apostoli non indignantur matri filiorum Zebedæi, nec ad muliorem audaciam referunt postulationis, sed ad filios, qui ignorantes mensuram suam, immodica cupiditate exarsērunt. Quibus et Dominus dixerat: *Nescitis quid petatis.*

Jesus autem vocans eos, ait illis: Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis, et principes eorum potestatem habent ipsorum. Non ita autem in vobis, etc. Humilis magister et mitis, nec cupiditatis immodicæ duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat et livoris, sed tale ponit exemplum, quo doceat eum majorem esse qui minor fuerit, et illum dominum fieri qui omnium servus sit. Frustra igitur aut illi immoderata quæsierunt, aut isti dolent super majorum desiderio, cum ad summitatem virtutum non potentia, sed humilitate veniatur. Denique sui proponit exemplum, ut si dicta parvi penderent, erubescerent ad opera. Et dicit:

Nam et Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro multis. Nota quod crebro diximus, eum qui ministraret, Filium hominis appellari, et dare animam suam redemptionem pro multis; quando formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet. Et non dixit, dare animam suam redemptionem pro omnibus, sed pro multis, id est, pro eis qui credere voluerunt.

Et veniunt Jericho, et proficiscente eo de Jericho, et discipulis ejus, et plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat juxta viam mendicans. Qui cum audisset, quia Jesus Nazarenus est, cæpit clamare, etc. Matthæus hoc in loco duos juxta viam sedentes, et ad Dominum clamantes cæcos dicit esse illuminatos. Lucas autem cum appropinquaret Jericho, pari ordine illuminatum ab eo cæcum esse perhibet. Ubi nemo sapiens autemet Evangelistas sibi met contraria scribere, sed alium scribere plenius quod alter omisit. Quod vero Matthæo referente, quia Dominus duos illuminaverit cæcos, Marcus unum maluit ponere illuminatum, cui tamen alterum adfuisse non negat, intelligendum est unum eorum fuisse notissimum. Quod ex hoc etiam satis apparet, quod et nomen ejus et patris ejus Marcus commemoravit, quod in tot superius sanatis a Domino non facile occurrit, nisi cum Jairum archisynagogum etiam nomine expressit, cujus filiam resuscitavit Jesus. In quo etiam magis iste sensus apparet, quia et ille archisynagogus utique in loco illo nobilitate fuit. Procul dubio itaque Bartimæus iste Timæi filius, ex aliqua magna felicitate dejectus, notissima et famosissima miseriam fuit, qui non solum cæcus, verum etiam mendicus sedebat. Hinc est ergo, quod ipsum solum voluit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas. Cæci ergo quos Dominus ad se clamantes illuminavit, homines sunt veræ lucis (quæ Christus est) inscii, et ipso donante ad cognoscendam continentiamque suam

cæcitatem ac petendam veritatis lucem compuncti. A Jericho autem quæ interpretari dicitur luna, defectam nostræ mutabilitatis ac mortalitatis significat. Quod ex illa maxime Evangelii parabola claruit, ubi homo descendens a Jerusalem in Jericho incidit in latrones, et vulneratus ab eis ac despoliatus, per piam Samaritani industriam ad salutem revocatus est, quia nimirum genus humanum a visione summæ pacis, in desideria sæculi hujus labe mortifera decidens, per Dominum Salvatorem ad vitam quam errando perdiderat, reducitur. Appropinquans ergo Dominus Jericho, cæco lumen reddidit, quia veniens in carnem et passioni appropinquans multos ad fidem et confessionem divinæ cognitionis adduxit. Non enim primis incarnationis suæ temporibus, sed paucis antequam pateretur annis, id est, postquam triginta esse cœperat annorum, ministerium verbi mundo quo illuminaretur exhibuit. Sed et de Jericho proficiscens, cæcos illuminavit: quia resurgens a mortuis atque ascendens in cœlum, misit Spiritum sanctum apostolis, eosque ad illustrationem omnium populorum dispersit in mundum. Quod autem appropinquans Jericho unum illuminavit, et proficiscens de Jericho duos, h. c. intimavit typice, quod ante passionem suam uni tantum populo Judæorum prædicavit, post resurrectionem vero atque ascensionem suam manifestus per apostolos et Judæis et gentibus, et æternæ divinitatis et assumptæ a se humanitatis arcana patefecit. Quod vero Marcus unum illuminatum scribit, ad gentium salutem specialiter respicit, qui omnimodis a luce veritatis extorres fuerant. Et ideo quantum famosa infidelitatis eorum erat cæcitas, tantum famosa facta est illuminantis eos gratia Salvatoris. Et bene Marcus, qui in gentibus scribebat Evangelium, unum dicit illuminatum, ut eorum quos instituebat ad fidem salvationi figura congrueret. Matthæus vero qui credentibus ex Hebræis suum scribebat Evangelium, quod in gentium quoque notitiam erat perventurum, recte duos dicit illuminatos, ut ad utrumque populum unam eandemque fidei gratiam pertinere doceret. Quod etiam in sequenti lectione de asino, in quo Dominus sedere dignatus est, eadem Evangelica servare Scriptura curavit. Matthæus namque qui fidelibus ex Judæis evangelizabat, asinam simul et pullum adductos Domino refert. Porro cæteri tres Evangelistæ qui congregatæ de nationibus Ecclesiæ scripserunt, asini solummodo ad Dominum adducti faciunt mentionem, de matre omnino reticent. Quia illi simpliciter fidem gentium figurant; iste autem natus ex fidei synagoga fidelem gentium populum proximo ordine suæ narrationis intimare curavit. Proficiscente ergo Domino et discipulis ejus et plurima multitudine de Jericho, cæcus sedebat juxta viam mendicans; quia ascendente ad cœlos Domino, et multis fidelium sequentibus, in eo cunctis ab initio mundi electis, una cum illo januum regni cœlestis ingredientibus, mox gentium populus diu perfidia cæcus, auditio Salvatoris adventu cœpit et ipse suæ salutis atque

illuminationis spem habere. De quo bene dicitur, quia *sedebat juxta viam mendicans*. Mendicat enim juxta viam sedens, qui necdum iter veritatis ingrediens, necdum cognoscens, sædula intentione atque inquisitione desiderii salutaris ad hoc pervenire contendit, et qui sit verus religionis cultus investigare persistit. Quod in historia Cornelii centurionis præcipue declaratum est, qui Deum quem colebat crebris precibus ut sese illuminare dignaretur, orabat. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam miserus est, qui per divinitatis potentiam a nobis mentis nostræ tenebras exclusit? Qui enim propter nos natus et passus est, qui resurrexit et ascendit in cœlum, quasi transit Jesus; quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans cæcum illuminavit, quia non sicut illa temporalis dispensatio, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innovat omnia. Stare enim Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces potentis transiens audivit, stans lumen reddidit. Quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit. Sed qui Deum quem colebat, crebris precibus, ut sese illuminare dignaretur, orabat.

Cum audisset quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare ac dicere: *Fili David Jesu miserere mei. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille magis clamabat multo dicens, Fili David miserere mihi*. Audiens Jesus cæcus, misereri sui precatur, nec multis licet prohibentibus a clamando desistit. Quia populus gentium agnita fama nominis Christi, particeps ejus fieri quærebat; contradicebant multi, primo Judæi, ut in apostolorum Actibus legimus, deinde etiam gentiles acriori ac fortiori persecutione frequenter instabant, ne illuminandus sanandusque Christum mundus invocaret; nec tamen eos qui ad vitam erant præordinati æternam, vesanus impugnantium furor disposita valebat salute privare.

Et stans Jesus præcepit illum vocari. Ecce stat qui ante transibat. Qua in re aliquid nobis Dominus innuit, quod intelligi de humanitate ac divinitate illius utiliter possit. Clamantem etenim cæcum transiens audivit, sed stans miraculum illuminationis exhibuit. Et vocant cæcum, dicentes ei: *Animæquior esto: surge, vocat te*. Clamantem ad se cæcum Dominus vocat, cum populo gentium scientiam veritatis desideranti per sanctos prædicatores verbum fidei committit. Qui nimirum vocantes cæcum, animæquior esse, et surgere atque ad Dominum venire præcipiunt, cum prædicando verbum in doctis, spem eos salutis habere ac de torpore vitiorum erigi, atque ad virtutum studia, quibus illuminari mereantur, sese accingere jubent, dicentes cum propheta: *Accedite ad eum, et illuminamini (Psal. xxxiii)*; et iterum: *Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus (Ephes. v)*. Et quia primitiva de gentibus Ecclesia tanto promissi in Christo luminis desiderio fervebat, ut plurimi, relictis mundi fa-

cultatibus, nudi evangelicam vitam sequerentur, quo æternum in cœlis mererentur habere thesaurum, recte de illuminando cæco subditur :

Qui projecto vestimento suo exiliens venit ad eum. Projecto quippe vestimento exsilit, ut adveniens illuminetur a Christo, qui abjectis mundi retinaculis expedito mentis gressu ad largitorem æternæ lucis properat.

Et respondens Jesus, dixit illi : Quid vis tibi faciam? Cæcus autem dixit ei : Rabboni, ut videam. Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet cæcus ignorabat? Sed peti vult hoc, quod et nos petere, et se concedere prænoscit. Importune namque ad orationem nos admonet et dicit : *Scit namque Pater vester, quid opus sit vobis antequam petatis eum* (Matth. vi). Ad hoc ergo requirit ut petatur, ad hoc requirit ut cor ad orationem excitet. Unde et cæcus protinus adjungit : *Rabboni, ut videam.* Ecce cæcus a Domino non aurum, sed lucem requirit. Parvi pendit extra lucem aliquid quærere, quia etsi habere cæcus quælibet potest, sine luce non potest videre quod habet. Imitetur ergo eum quem et corpore et mente audivimus salvatum. Non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores a Domino, sed lucem quæramus. Illam videlicet lucem quam videre cum solis angelis possumus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam projecto lucem via fides est. Unde recte et illuminando cæco protinus respondetur.

Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim, inquit, vidit, et sequebatur eum in via. Videt et sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt autem, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bene operari contemnit. Jesum enim Dominum sequitur, qui imitatur. Hinc namque dicit : *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii). Consideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Ecce cum sit Dominus et creator angelorum, suscepturus naturam nostram quam condidit, in uterum virginis venit. Nasci tamen in hoc mundo per divites noluit, parentes pauperes elegit, unde et agnus qui pro illo offerretur defuit, columbarum pullos et par turturum ad sacrificium mater invenit. Prosperari in hoc mundo voluit, opprobria irrisionesque toleravit, sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucem sustinuit. Et quia rerum corporalium delectatione a gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur ostendit.

CAPUT XI.

Et cum appropinquarent Jerosolymæ, et Bethaniæ ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis, et ait illis : Ite in castellum quod contra vos est. Bethania est villula sive civitas in latere montis Oliveti, quasi stadiis quindecim a Jerusalem, sicut Joannes evangelista manifestat, ubi Lazarus est suscitatus a mortuis, cujus et monumentum ecclesia nunc ibidem constructa demonstrat. Bethania autem domus obedientiæ dicitur. Et apte Dominus Jerosolymam ven-

turus, ac mundum suo sanguine redempturus, primo Bethaniam præsentis suæ dignatione sublimavit, ibique a muliere devota mystico chrismate perunctus est, quia nimirum multos ante passionem suam docendo, domum sibi obedientiæ, in qua per Spiritum gratiæ inhabitaret, effecit, quorum pia actione delectatus, ipse quasi odorifero delibutus est unguento. Hinc etenim civitas hæc in monte Oliveti posita esse refertur, ut Ecclesiam per gratiam sui conditoris salvandam esse designet, qui nos unctione spiritualium charismatum, et scientiæ pietatisque perpetua luce, resovet. Unde alibi cum dixisset : *Non potest civitas abscondi supra montem posita*, continuo subjecit : *Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio* (Matth. v). Quia mons idem Oliveti, id est, summus spiritualium distributor gratiarum, qui civitatem suam ut emineat exaltat, hanc quoque oleo exultationis ut lucere possit, ne desiciat, impinguat. Et quia idem lumen sub modio poni noluit, misit discipulos in castellum quod contra eos erat, hoc est doctores qui indocta ac barbara totius orbis loca, quasi contra positi castelli mœnia, evangelizando penetrarent, destinavit. Recte autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, et operationis munditiam, seu geminæ dilectionis, Dei videlicet et proximi, sacramentum toto orbe prædicandum.

Et statim introeuntes illud, invenietis pullum ligatum super quem nemo adhuc hominum sedit. Solvite illum, et adducite. Et si quis vobis dixerit : Quid facitis? dicite : Quia Domino necessarius est, et continuo illum dimittet huc. Introeuntes mundum prædicatores sancti invenerunt populum nationum perfidias viculis irretitum. Funiculis enim peccatorum suorum unusquisque constrictus erat; nec solum nationum, verum etiam Judæorum. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* (Rom. iii). Unde bene apud Matthæum asina quoque cum pullo alligata reperitur. Asina quippe, quæ subjugalis fuit et edomita Synagogam quæ jugum legis traxerat, pullus asinæ lascivus et liber populum nationum significat. Super quem nemo adhuc hominum sedit, quia nemo rationalium doctorum frenum correptionis, quo vel linguam cohibere a malo, vel in arctam vitæ viam ire cogeretur, nemo indumenta salutis quibus spiritaliter calefieret, populo gentium utilia suadendo contulerat. Sederet namque super illum homo, si qui ratione utens ejus stultitiam deprimendo corrigeret. Unde non immerito possunt duo discipuli ad exhibenda Domino animalia destinati duo prædicatorum ordines, unus videlicet in gentes, alter in circumcisionem directus, intelligi.

Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, et solvunt eum. Bene pullus ante januam foris invenitur in bivio. Janua enim ipse est qui ait : *Ego sum janua ovium. Per me si quis introierit salvabitur, et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet.* Quibus vitæ pascuis pullus iste, id est, populus gentium carehat, cum adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat. Et recte in bivio, quia non unam car-

tns vitæ fideique viam tenebat, sed plures dubiosque A sectarum calles sequebatur erroneus.

Et quidam de illic stantibus dicebant illis : Quid facitis solventes pullum? In Evangelio Lucæ ita scriptum est : Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum? Et apte satis. Multos quippe habebat dominos, quia non unum dogmati et superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad varios diversosque miser raptabatur errores, ad simulacra muta prout ducebatur incedens. Denique vernacula quadam Scripturæ consuetudine commune esse dicitur, quod immundum est. Sicut et ad Petrum vox de cælo dicit : Quod Deus mundavit, tu commune ac dixeris (Act. 1). Quia qui sanctus est solius Dei est, et cum nullo communis est. Qui autem peccator est et immundus, multorum est. Multi enim dæmones possident eum, et ideo communis appellatur.

Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Jesus, et dimiserunt eis, et duxerunt pullum ad Jesum. Qui solvendo pullo contradixerant, auditio Domini nomine quiescunt. Quia magistri errorum, qui, venientibus ad salutem gentium doctoribus, obsistebant, eatenus suas tenebras defendere, donec, miraculis attestantibus, veri possessoris ac Domini virtus emicuit. At postquam fidei dominicæ potestas apparuit, cedentibus passim adversariorum querelis, libere credentium cœtus ad Deum quem corde portaret adducebatur.

Et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum. Vestimenta apostolorum vel doctrina virtutum, vel edisseritio Scripturarum, vel certe ecclesiasticorum dogmatum varietates intelligi possunt, quibus illa corda hominum ante nuda et frigida, quo Christo sessore digna fiant, operiunt.

Multi autem vestimenta sua straverunt in via. Portante Dominum asino, multi vestimenta sua in via sternunt, quia sancti martyres propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu mentis ad supernæ moria civitatis quo Jesus ducit incedant. Item Salvator noster asellum sedens Jerusalem tendit, quando uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum, ad pacis intimæ visionem ducit. Jumentum sedet etiam cum sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam elomant, ut ei iter ad men em parent, vel exempla bona sequentibus præbeant.

Alii autem frondes cædebant de arboribus, et sternerant in via. Et qui præibant et qui sequebantur clamabant dicentes : Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini. Frondes vel ramos de arboribus cædunt, qui in doctrina veritatis verba atque sententias Patrum de eorum eloquio excerptunt, et hæc in via Dei ad auditoris animum venientis humilitati prædicatione sub-

nuntiant. Sed qui præibant et qui sequebantur clamabant dicentes : Osanna. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse poterant, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei et hominum crediderunt, et credunt, qui præeunt, et qui sequuntur, Osanna clamabant. Osanna autem Latina lingua salva nos dicitur. Ab ipso autem salutem et priores quæsierunt, et præsentem quarunt. Et benedictum qui venit in nomine Domini credentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi spectata passione ac resurrectione ejus sanati sunt, ita nos præterita passione illius ac permanente in sæcula resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, hunc nos et venisse credimus et amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.

Benedictum quod venit regnum patris nostri David, Osanna in excelsis. Et introivit Jerusalem in templum, etc. Legimus in Evangelio Joannis quod reflectæ de quinque panibus et duobus piscibus turbæ voluerunt rapere Jesum et constituere eum regem; sed ne hoc perficere possent, ipse in montem fugiendo precavit. Nunc autem ubi passurus Jerusalem venit, non refugit eos qui se regem faciunt, qui agmine glorifico et hymnis Dei Filio ac rege dignis ad civitatem regiam ducunt; non reprimit voces eorum qui regnum patriarchæ David in eo restaurandum et priscae benedictionis dona recuperanda concinunt. Ut quid ergo hoc quod prius fugiendo declinavit modo libens amplectitur, regnumque quod adhuc victurus in mundo suscipere noluit jamjam exiturus per passionem crucis de mundo non negavit suscipere, nisi ut aperte doceret quod non temporalis et terreni, sed æterni in cœlis Rex esset imperii? Ad quod profecto regnum per contemptum mortis, gloriam resurrectionis et triumphum ascensionis perveniret. Hinc est enim quod post resurrectionem apparens discipulis ait : Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra, et cætera ejusdem loci. Notandum sane quanta sit consonantia turbæ Dominum collaudantis, cum voce evangelizantis virginis matri Gabrielis qui ait : Hic enim erit magnus, et filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum (Luc. 1). Accepit autem sedem sive regnum David Dominus, ut gentem cui David quondam temporalis regni gubernacula simul et exempla justitiæ præbuit, quaque modulis hymnorum spiritualium ad fidem atque amorem sui conditoris accendere solebant, hanc ipse verbis, donis, factis et promissis, tanto mediatore Dei et hominum dignis, ad regnum cælestis et immortale vocaret atque ad ipsam Dei Patris visionem introduceret. In quo jungitur : Osanna in excelsis, id est salus. Quo perspicue ostenditur, quod adventus Christi non tantum hominum salus, sed totius mundi sit; terrena jungens cælestibus, ut

omne genu flectatur ei, cœlestium, et terrestrium et infernorum. Notandum sane quod *Osanna* verbum Hebraicum, compositum est ex duobus, corrupto et integro. *Salva* namque, sive *salvifica* apud eos dicitur *Osi*, at vero *anna* interjectio est deprecantis. Quomodo apud Latinos interjectio est dolentis *heu*, et interjectio admirantis *papæ*. Denique in psalmo centesimo decimo septimo, ubi septuaginta Interpretes transtulerunt *O Domine, salvum me fac*, in Hebræo scriptum est: *Anna Adonai, osi anna*. Quod interpret noster Hieronymus diligentius elucidans ita transtulit: *Obsecro, Domine, salva obsecro*. Idem namque significat *O Domine*, per interjectionem obsecrantis, quod *obsecro, Domine*, per ipsum verbum obsecrationis. *Osanna* itaque *salva obsecro* significat, consumpta littera *i* vocali, quæ verbum prius terminat, cum perfecte dicitur *osi*, per virtutem litteræ vocalis a qua verbum sequens incipit *anna*. Quod metrici in versibus scandendis synalæpham vocant, quamvis illi scriptam litteram scandentes transiliant; in hoc autem verbo *Osanna*, *i* littera nec saltem scribatur, sed sensu loquentium salvo, funditus interimatur.

Et introivit Jerosolyman in templum. Quod ingressus civitatem primo templum adiit, formam nobis religionis, quam sequamur, præmonstrat. Ut cum forte villam aut oppidum, aut alium quemlibet locum in quo sit domus orationis Deo consecrata, intramus, primo ad hanc divertamus; et postquam nos Domino per orationum studia commendaverimus, sic deinde ad agenda ea propter quæ venimus temporalia negotia secedamus. Appropinquante autem tempore passionis, appropinquare voluit Dominus loco passionis, ibique proximus manere, ubi constituto ac præfinito ante sæcula tempore inveniri posset ab eis per quos eadem erat passio complenda. Quo etiam per hoc cunctis intimaret audientibus quod non invitus mortem, ut profani putavere, sed sua sponte subiret. Cujus hora proximante intrepidus locum adiit, in quo se passurum, et per seipsum, et per prophetarum suorum ora, longe ante prædixerat. Notandum vero quod hic introitus ejus in Jerusalem ante quinque dies Paschæ, in quo mysterium sacrosanctæ passionis suæ implere decreverat, factus est. Narrat enim Joannes quod ante sex dies Paschæ venerit Bethaniam, ubi cœna ei facta, et discumbentibus multis soror eum Lazari Maria unguento mystico perfuderit; atque in crastinum asino sedens, obviantem cum palmis plurima turba, venerit Jerosolyman. Ubi non prætereunda silentio est non tantum concordia in rebus, verum etiam in temporibus Veteris et Novi Testamenti, umbræ et veritatis, legis et Evangelii. Scriptum namque in lege est, dicente Domino ad Moysen et Aaron: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Loquimini ad universum cœlum filiorum Israel, et dicite eis: Decima die mensis hujus, tollat unusquisque agnum per familias et domos suas*. Et paulo post: *Et servabitur eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitque*

A cum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam (*Exod. xii*). Decima ergo die mensis primi, agnus qui in Pascha immolaretur, domum introduci jussus est, quia et Dominus decima die ejusdem mensis, hoc est ante quinque dies Paschæ, in civitatem in qua pateretur erat ingressurus. Et sicut agnus de toto grege electus certum suæ victimationis diem expectabat, ita et Dominus, conjurante adversum se omni seniorum et principum concilio, certus præstolabatur horam, in qua seipsum pro salute mundi oblationem Deo et hostiam in odorem suavitatis offerret. Immolabatur agnus quarta decima die primi mensis ad vesperam, et Dominus eadem hora agnum cum discipulis manducans, ubi legalis Paschæ decreta complevit, egressus est cum eis statim ad locum orationis, ubi comprehensus a Judæis et ligatus, jam sacramenta beatæ suæ victimationis inchoaret.

Et circumspexit omnibus, cum jam vespere esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. Non hoc semel fecit; sed per omnes quinque dies ex quo Jerosolyman ascenderat usque ad tempus passionis, hoc ipsum agere solebat, ut per diem in templo doceret, noctibus vero exiens moraretur in monte Oliveti, sicut in Luca legimus. Docendo enim incredulos, officium correctionis sedulus impendebat. Commanendo autem apud fideles, gratiam eis benignitatis propitius exhibebat. Bene autem dicitur quod, circumspexit omnibus, exiit in Bethaniam. Inspicit quippe internus arbiter omnium corda, et cum in contradicentibus ac resistentibus veritati non invenit ubi caput reclinet, secedit ad fideles, et in eis qui obediunt verbo mansionem sibi una cum Patre facere gaudet. Bethania namque *domus obedientiæ* dicitur. Hoc quoque intelligendum est, quod tantæ Domini fuerit paupertatis, et ita nulli sit adulatus, ut in urbe maxima nullum hospitem, nullam invenerit mansionem, sed in agro parvulo apud Lazarum sororesque ejus habitaret. Eorum quippe vicus Bethania est.

Et alia die cum exiret a Bethania, esuriit. Esuriit, vel veritatem humanæ carnis ostendens, vel esuriens salutem credentium, æstuans ad incredulitatem Israel.

Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit ei quid sit inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit præter folia. Non enim erat tempus ficorum. Et respondens Jesus dixit ei, Jam non amplius in æternum quisquam ex te fructum manducet. Quomodo Dominus multa in parabolis dicere, ita etiam nonnulla in parabolis facere solebat. Quid enim causæ erat ut esuriens fructus in ficulnea quæreret, quorum tempus nondum esse quilibet homo noverat, arboremque quod fructum per id tempus non haberet, æternæ sterilitatis maledictione damnaret, nisi quia plebem, quam verbo docebat, hoc etiam facto terrebat, ne quis habendo folia, et fructum non habendo, hoc est verba justitiæ absque operibus prætendendo, excidi et in ignem mereretur projici? Unaquæque enim arbor non de fructibus, non de foliis, sed de fructu suo cognoscitur, id est, unusquisque

homo non de aestimatione famæ vel sermonum pompa, sed de suarum testimonio probatur actionum. Esuriens ergo Dominus vidit ficum habentem folia, et venit querere fructum in illa, nec invenit. Quia salutem desiderans humani generis, vidit Judæam habentem eloquia legis et prophetarum, venitque probare docendo, corripiendo, miracula faciendo, si quem forte in eorum corde fructum fidei et vitæ posset invenire. Sed quia folia sine fructibus habere reperta est ficulnea, damnatur, quia Judæa quæ verba Scripturæ sine operibus sonabat digna est ultione punita. Hoc autem dixerim, non quod tota Synagoga fuerit abjecta, ex qua utique constat quod primitiva fuerit Ecclesia constructa. Sed illa nimirum portio Synagogæ damnari meruit, quæ esurientem Christum pascere bene operando recusavit, quæ foliis verborum spiritualium magis obumbrari, quam fructibus Spiritus voluit honestari. Quibus ipse dicit alibi: *Ego vado, et quaritis me, et in peccato vestro moriemini (Joan. v)*. Congruit sane hic locus illi ejus parabolæ, ubi ait: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit querens fructum in illa, et non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illum et mittam stercora. Et si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides illum (Luc. xiii)*. Cultor autem vineæ ordo est apostolorum doctorumque spiritualium qui Synagoga, ne periret, diligenter ad pœnitentiam vocare proque ejus salute Domino supplicare studuerunt. Præcipue Jacobus frater Domini, qui regendæ Jerosolymorum Ecclesiæ prælatas est. Verum quia illa nec in legalibus edictis, nec in prophetis contestationibus, nec in ipsa coruscantis Evangelii gratia fructum obedientiæ ferre consensit, quasi tribus annis sicus sterilis permanens, abjecta est a Domino, et æterna maledictione subversa. Namque non solum ab electorum sorte repulsa, sed ab ipsa etiam quam inanis occupabat terra abscissa est. Sed et tu, si non vis audire in iudicio a Christo: *Discede a me, maledicta, in ignem æternum, quia esurivi, et non dedisti mihi manducare (Matth. xxv)*, arbor esse sterilis in hac vita caveto, quin potius pauperi Christo et esurienti fructum pietatis quo indiget offerito.

Et veniunt Jerosolymam. Et cum introisset templum, cepit ejicere vendentes et ementes e templo, et mensas nummulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit. Quod maledicendo ficum infructuosam per figuram fecit Dominus, hoc idem mox apertius ostendit, ejiciendo improbos e templo. Neque enim aliquid peccavit arbor, quod, esuriente Domino, poma non habuit, quorum necdum tempus advenerat; sed peccare sacerdotes qui in domo Domini sæcularia negotia gerebant, et fructum pietatis quem debuerant, quemque in eis Dominus esuriebat, ferre supersederant. Arcfecit Dominus arborem maledicto,

ut homines hæc videntes sive audientes, multo magis intelligerent sese divino condemnandos esse iudicio, si absque operum fructu de plausu tantum sibi religiosi sermonis, vel ut de sonitu et tegumento blandirentur, viridantium foliorum. Verum quia non intellexerunt, in ipsos consequenter districtiorem meritæ ultionis exercuit. Et eiecit commercia rerum humanarum de domo illa, in qua divinas tantum res agi, hostias et orationes Deo offerri, verbum Dei legi, audiri et decantari, præceptum erat. Et quidem credendum est quia ea tantum vendi vel emi reperit in templo, quæ ad ministerium necessaria essent ejusdem templi, juxta hoc quod alias factum legimus; cum idem templum ingrediens invenit in eo vendentes et ementes oves et boves et columbas. Quia nimirum hæc omnia, non nisi ut offerrentur in domo Domini, eos qui de longe venerant ab indigenis comparare credendum est. Si ergo Dominus nec ea volebat vendi in templo, quæ in templo volebat offerri, videlicet propter studium avaritiæ, sive fraudis, quod proprium solent esse negotiantium facinus, quanta putas animadversione puniret, si invenisset ibi aliquos risui vel vaniloquio vacantes, aut alii cuilibet vitio mancipatos? Si enim ea quæ alibi liberi gerere poterant, Dominus in domo sua temporalia negotia geri non patitur, quanto magis ea quæ nusquam fieri licet plus cœlestis iræ merentur, si in ædibus Deo sacratis aguntur? Verum quia Spiritus sanctus in columba super Dominum apparuit, recte per columbas sancti Spiritus charismata signantur. Qui autem sunt in templo Dei, hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus accipiunt? per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus cœlitus datur. Columba ergo venditur, quando manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium præbetur. Sed Redemptor noster cathedras vendentium columbas evertit, quia talium negotiatorum sacerdotium destruit. Hinc est quod sacri canones Simoniacam hæresim damnant, et eos sacerdotio privari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quia illi qui spiritalem gratiam vendunt, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio privantur.

Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum. De vasis dicit illis quæ mercandi gratia inferebant. Cæterum absit ut vasa Deo dicata Dominus eiecisset de templo, vel introferri prohiberet in templum, ubi futuri sui examinis insigne prætendit exemplum; sed potius immunda et profana eliminat vasa de templo, ac ne amplius inferantur prohibet, quando non solum de Ecclesia omnes repellit ac deturbat reprobos, verum etiam, ne ultra ad turbandam Ecclesiam intrent, æterno eos verbere compeccit. Sed et in præsentem hæc est vera domus Domini, id est, cordis fidelium purificatio, ut non tantum peccata quæ inerant divinitus immissa compunctio tollat, sed etiam ne hæc ultra repetant, divina in eis gratia perseverans adjuvet.

Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Omnibus, inquit, gentibus non uni gen'i Judaicæ, nec in uno Jerosolymæ urbis loco, sed in toto orbe terrarum, et nequaquam taurorum et hircorum et arietum, sed orationis.

Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Qui ad accipienda munera in templo residebant, profecto quin quibusdam non dantibus læsiones exquirent, dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Templum quoque et domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium, quæ si quando in læsione proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latronum resident. Et simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos qui in nullo rei sunt læsionis gladios deligunt. Mens enim fidelium non jam domus orationis, sed spelunca latronum est, quando, relicta innocentia et simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde valeat proximis nocere.

Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. Non rami tantum aut stipites infructuosæ fici, sed ipsa etiam radix arefendo, sententiam divinæ in se reprobationis ostendit. Et Joannes ait quia *securis ad radicem arborum posita est (Matth. iii)*. Arefacta est itaque ficus a radicibus, ut ostenderetur gens impia, non ad tempus vel ex parte corripienda externorum incuribus, et mox, miserante Domino, post actam pœnitentiam prisicæ restituenda libertati, ut sæpe factum sacra historia refert; sed æterna potius damnatione ferienda, arefacta est radix, ut intimeretur nefanda plebs non solum humana gloria foripsecus, verum etiam divino intus favore funditus esse destituenda. Nam et salutem vitamque quam accipere poterat in cœlis, et quam jam perceperat patriam, perdidit in terris.

Et respondens Jesus, ait illis: Habete fidem Dei. Amen dica vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere et mittere in mare, et non habitaerit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei. Solent gentiles qui contra Ecclesiam maledicta scripsere, impropere nostris quod non habuerint plenam fidem Dei, quia nunquam montes transferre potuerint. Quibus respondendum est non omnia scripta esse quæ in Ecclesia sunt gesta, sicut etiam de factis ipsius Christi Dei et Domini nostri Scriptura nostra testatur. Unde et hoc quoque fieri potuisset, ut mons ablatum de terra mitteretur in mare, si necessitas id fieri poposcisset. Quomodo legimus factum precibus beati patris Gregorii Neocesariæ Ponti antistitis, viri meritis et virtutibus eximii, ut mons in terra tantum loco cederet, quantum incolæ civitatis opus habebant. Cum enim volens ædificare Ecclesiam in loco apto, videret eum angustiore esse, quam res exigebat, eo quod ex una parte rupe maris, ex alia monte proximo coarctaretur, venit nocte ad locum, et genibus flexis admonuit Domi-

num promissionis suæ, ut montem longius juxta fidem petentis ageret. Et mane facto reversus invenit montem tantum spatii reliquisse structoribus ecclesiæ, quantum opus habuerant. Poterat ergo hic, poterat alius quis ejusdem meriti vir, si opportunitas exegisset, impetrare a Domino, merito fidei, ut etiam mons tolleretur et mitteretur in mare. Verum quia montis nomine nonnunquam diabolus significatur, videlicet propter superbiam qua se contra Deum erigit, et esse vult similis Altissimo, mons ad præceptum eorum qui fortes fide sunt tollitur de terra, et in mare projicitur, cum prædicantibus verbum doctoribus sanctis immundus Spiritus ab eorum corde repellitur, qui ad vitam sunt præordinati, et in turbulentis amarisque infidelium mentibus vesaniam suæ tyrannidis exercere permittitur. Non quod ibi etiam antea sedem regnumque non habuerit, sed quia tanto acrius in eos quo licet desævit, quanto amplius se dolet a læsione piorum fuisse depulsum. Cui simile est illud Apocalypsis: *Et secundus angelus tuba cecinit, et ecce tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare (Apoc. viii)*. Canente etenim angelo tuba, mons igneardens missus est in mare, quia, prædicante verbum doctore veritatis, antiquus hostis invidiæ facibus accensus, perversorum animos gravius corrupturus adiit, ut dolorem expulsionis suæ de fidelibus vindicaret in perfidis.

Et cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut et pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra, etc. Notanda distinctio deprecantium. Qui perfectam habet fidem, quæ per dilectionem operatur, ille orando, vel etiam jubendo, potest montes transferre spiritales. Quomodo fecit Paulus de Helyma mago, quem et oculis et arte nefanda privavit. Quomodo de Pythonissa in Philippis, de qua spiritum malignum, montem videlicet superbissimum, ejecit. Sed idem mons in mare projectus quantum furibundi ignis huic intulerit, subsecuta confestim contra eum gentilium persecutio perdocuit. Qui vero tantæ fastigium perfectionis necdum conscendere queunt, potuissent sibi peccata dimitti, quo ad vitam intrare mereantur perpetuam, et absque dubio impetrabunt quod petunt, si tamen in se peccantibus aliis primo ipsi dimittunt. Sin autem hoc facere contemnunt, non solum orando virtutes facere, sed nec suorum possunt veniam consequi peccatorum.

Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, et scribæ, et seniores, et dicunt illi: In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem ut ista facias? Diversis modis eandem quam supra calumniam struunt, quando dixerunt: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejecit dæmonia.* Quando enim dicunt, In qua potestate hæc facis? de Dei dubitant potestate, et subintelligi volunt diaboli esse quæ faciat. Addentes quoque: *Quis tibi dedit hanc potestatem?* manifestissime Dei Filium negant, quem putant non suis, sed alienis viribus signa facere.

Jesus autem respondens ait: Interrogabo vos et ego

unum verbum, et respondete mihi, et dicam vobis in qua potestate hæc faciam. Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. Poterat Dominus aperta responsione tentatorum calumniam confutare, sed prudenter interrogat, ut suo vel silentio vel sententia condemnentur.

At illi cogitabant secum dicentes: Si dixerimus, de cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis ei? Quem enim confitemini de cælo habuisse prophetiam, mihi testimonium perhibuit, et ab illo audistis in qua ista faciam potestate.

Si dixerimus ex hominibus, Timemus populum. Omnes enim habebant Joannem, quia vere propheta esset. Viderunt ergo quod utrumlibet horum respondissent, in laqueum se casuros, timentes lapidationem, sed magis timentes veritatis confessionem.

Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam. Non vobis dico quod scio, quia non vultis fieri quod scitis. Justissime repulsi, utique confusi abcesserunt. Et impletum est quod in psalmo per prophetam dicit Deus Pater: Paravi lacernam Christo meo, id est, ipsum Joannem. Inimicos ejus induam confusione (Paul. cxxxii). Notandum autem quod duas ob causas maxime scientia veritatis est occultanda quærentibus. Cum videlicet is qui quærit, aut minus capax est ad intelligendum quod quærit, aut odio vel contemptu ipsius veritatis indignus est cui debeat aperiri quod quærit. Propter quorum unum Dominus ait: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo. Propter alterum vero discipulis præcepit: Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

CAPUT XII.

Et cœpit illis in parabola loqui: Vineam pastinavit homo, et circumdedit sepem, et fodit lacum, et ædificavit turrim. Homo iste qui pastinavit vineam ipse est qui in aliqua parabola conduxit operarios in vineam suam. Qui plantavit vineam de qua Isaias plenissimo per canticum loquitur, ad extremum inferens: Vineam Domini Sabaoth, domus est Israel. Et in psalmo, Vineam (inquit) de Ægypto transtulisti, ejecisti gentes et plantasti eam. Et sepem circumdedit ei, vel murum urbis, vel angelorum auxilia. Et fodit in ea lacum, sive torcular, aut altare, aut illa torcularia quorum et tres psalmi titulo prænotantur, octavus, et octogesimus, et octogesimus tertius. Et ædificavit turrim, haud dubium quoniam templum de quo dicitur per Michæam: Et tu turris nebulosa filia Sion.

Et locavit eam agricolis. Quos alibi vineæ operarios appellavit, qui conducti fuerant hora prima, tertia, sexta et nona. Et peregre profectus est, non loci mutatione. Nam Deus unde abesse potest, quo complentur omnia? Et qui dicit per Jeremiam: Ego Deus appropinquans, et non de longe dicit Dominus? Sed abire videtur a vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.

Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ. Qui apprehensum cum

acciderunt, et dimiserunt vacuum. Bene tempus fructum posuit, non proventum. Nullus enim fructus exstitit populi contumacis, nullus hujus vineæ proventus, tametsi crebre ac sollicitè quæreretur, inventus est. Servus ergo qui primo missus est, ipse legifer Moyses intelligitur, qui quadraginta annos continuos fructum aliquem legis quem dederat, a cultoribus inquirebat, sed cæsum eum dimiserunt vacuum. Irritaverunt enim Moysen in castris, et Aaron sanctum Domini. Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt Spiritum ejus. Qui et ipse servus quid de fructu vineæ hujus sentiat, palam carmine declarat dicens: Et vinea enim Sodomorum, vitis eorum, et propago eorum ex Gomorrha. Ina eorum uva fellis, et botrus amaritudinis in ipsis, furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis (Deut. xxxii).

Et iterum misit ad illos alium servum, et illum in capite vulneraverunt, et contumeliis affecerunt. Servus aliter David regem prophetamque et cæteros psalmistas significat, qui post Moysen missi sunt, ut colonos vineæ post edicta legalia psalmodiæ modulatione et dulcedine citharæ ad exercitium boni operis excitarent. Nam et ipse David, qui cor populi ad cœlestia desideranda suspenderet, inter ritus carnalium victimarum laudes Domini continuas, suavi melodia decantari constituit. Sed et hunc affectum contumeliis in capite vulneraverunt, quia psalmistarum carmina quæ ad laudem Domini vocabant, parvi pendentes, ipsum qui psalmodiæ caput in Spiritu sancto et fons claruerat, David abjecerunt. Dicentes enim: Quæ nobis pars in David, aut quæ hereditas in filio Isai (III Reg. xi) ? regnum simul ejus ignobili stirpe, et religionem impietate mutaverunt. Attamen ipse pro hac vinea, quæ de Ægypto translata, Palestinæ montes sua obumbratione protegerat, ne radicibus exterminaretur orabat: Domine Deus virtutum, convertere nunc, respice de cælo, et vide, et visita vineam istam, et dirige eam quam plantavit dextera tua (Psal. lxxix). Ubi pariter exposuit quis sit homo ille qui hanc vineam plantavit, Dominus videlicet Deus virtutum.

Et rursus alium misit, et illum occiderunt, et plures alios, quosdam cædentes, alios vero occidentes. Tertium cum suis sociis servum, prophetarum chorum intellige, qui continuis attestationibus populum convenerunt, et quæ huic vineæ ventura imminerent mala prædixerunt. Sed quem prophetarum non sunt persecuti? Et occiderunt eos qui prænuuntiabant de adventu Domini Salvatoris (Act. vii). Et hi omnes, multa de hujus vineæ sterilitate dixerunt, sed unius Jeremiæ plantum ponere sufficit. Ego autem, inquit, plantavi te vineam electam, omne semen verum, quomodo conversa es in pravum vineæ alienæ (Jerem. ii) ? His sane tribus servorum gradibus omnium sub lege doctorum figuram posse comprehendere, Dominus vobis manifeste pronuntiat, dicens: Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi et prophetis et psalmis de me (Luc. xxiv).

Adhuc ergo unum habens filium cherrissimum, et il-

lum misit ad eos notissimum dicens : Quia reverebuntur filium meum. Quod ait : Quia reverebuntur filium meum , non de ignorantia venit. Quid enim nesciat paterfamilias , qui hoc loco Deus pater intelligitur ? Sed semper ambigere dicitur Deus , ut libera voluntas homini reservetur. Interrogemus Arium et Eunomium. Ecce pater dicitur ignorare , et sententiam temperat , et quantum in nobis est , probatur esse mentitus. Quidquid pro patre responderint , hoc intelligant pro filio , qui se dicit ignorare consummationis diem.

Coloni autem dixerunt ad invicem : Hic est hæres , venite occidamus eum , et nostra erit hæreditas. Manifestissime Dominus probat Judæorum principes non per ignorantiam , sed per invidiam crucifixisse Filium Dei. Intellexerunt enim hunc esse cui dictum est : Postula a me , et dabo tibi gentes hæreditatem tuam (Psal. 11). Et propterea quasi sibi consulentes aiebant : Ecce mundus totus post eum abit. Et si dimittimus eum sic , omnes credent in eum (Joan. 11). Hæreditas ergo illi Ecclesia est , cunctis ei data de gentibus , quam non moriens ei pater reliquit , sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit , quam resurgendo possedit. Hanc autem , occiso eo , mali coloni præripere moliebantur , cum crucifigentes eum Judæi fidem quæ per eum extinguere , et suam magis , quæ ex lege est justitiam præferre , ac gentibus imbuendis conabantur inserere.

Et apprehendentes eum occiderunt , et ejecerunt extra vineam. Notat eos malitiæ pertinacis , qui nec crucifixo ac resuscitato a mortuis Domino ad prædicationem apostolorum credere voluerint , sed quasi cadaver vile projecerunt. Quia quantum in se erat a suis eum finibus excludentes gentibus suscipiendum dederunt.

Quid ergo faciet Dominus vineæ ? Venit et perdet colonos , et dabit vineam aliis. Hunc versiculum Dominus apud Matthæum mox exposuit ipse , dicens : Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum Dei , et dabitur genti facienti fructus ejus (Math. 21). Quod ita futurum etiam signraliter ostenderat , cum in exemplum non credentium Judæorum infructuoso sico malediceret. Qui e contrario postmodum credentes , sive de Judæis , sive de gentibus , fructiferæ atque exinix comparavit arbori , dicens : Ego sum vitis , vos palmites. Qui manet in me et ego in eo , hic fert fructum multum (Joan. xv). Cum autem dixisset quia veniens Dominus vineæ post perditionem malorum agricolarum , vineam daturus esset aliis , hoc idem ita divinitus fui-se procuratum , prophetico statim affirmavit exemplo , subjiciens :

Nec Scripturam hanc legisitis : Lapidem quem reprobarunt ædificantes , hic factus est in caput anguli ? A Domino factum est istud , et est mirabile in oculis nostris. Quomodo , inquit , implebitur hæc prophetia , quod lapidem ab ædificantibus reprobatum in caput anguli dicit esse ponendum , nisi quia Christus a vobis reprobatus , et occisus , credituris est gentibus prædicandus , ut quasi lapis angularis duos condat

in semetipso , atque ex utroque populo unam sibi fidelium civitatem , unum templum ædificet ? Eosdem enim Synagogæ magistros quos supra colonos dixerat , nunc ædificantes appellat. Quia qui subditam sibi plebem ad ferendos vitæ fructus quasi vineam jubebantur excolere , ipsi quoque hanc Deo inhabitatore dignam quasi domum construere atque ornare præcipiebantur. Unde et Apostolus fidelibus scribens , ait : Dei agricultura , Dei ædificatio estis (1 Cor. 3). Sed qui fructum vineæ Dei quasi pessimi coloni reddere inagno patrifamilias negabant , iidem quasi mali cæmentarii laborant domui Dei lapidem pretiosum et electum , qui vel in fundamentis , vel in angulo ponendus erat , subtrahere , hoc est fidem Christi auditoribus suis conabantur eripere.

Et quærebant eum tenere , et timebant turbam. Cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerat , et relicto eo abierunt. Principes sacerdotum et scribæ , quasi mentientem contra se Dominum quærebant interficere. Sed hoc idem quærendo , docebant vera esse quæ dixerat. Ipse quippe est hæres , cujus injustam necem aiebat esse vindicandam a patre. Illi nequam coloni , qui ab occidendo Dei Filio ad modicum quidem timore humano retardari , donec veniret hora ejus , nunquam vero divino amore potuere cobiberi. Morali sane intellectu , cuique fidelium cum mysterium baptismi quod exerceat operando committitur , quasi vinea quam excolat locatur. Mititur servus unus , alter , et tertius , qui de fructu accipiant , cum lex , psalmodia , prophetia , quarum admonitionem bene agendo sequatur , legitur. Sed missus servus contumeliis affectus vel cæsus ejicitur , cum sermo auditus contemnitur , vel (quod pejus est) etiam blasphematur. Missum insuper hæredem (quantum in se est) occidit , qui et Filium Dei conculcaverit , et spiritui gratiæ , quo sanctificatus est , contumeliam fecerit. Perdito malo cultore , vinea dabitur alteri , cum dono gratiæ quod superbus sprevit , humilis quique ditabitur. Sed et hoc quod principes sacerdotum , scribæ , ac seniores manum mittere quærentes in Jesum , timore turbæ retinentur , quotidie geritur in Ecclesia , cum quilibet solo de nomine frater eam , quam non diligit ecclesiasticæ fidei ac pacis unitatem , propter cohabitantium fratrum bonorum multitudinem aut erubescit , aut timet impugnare. Qui tamen sicut de stultissima avium struthione Dominus ait , cum tempus fuerit , in altum alas erigit , quia persequendo Ecclesiam quasi Dominum cruci addicere et ostentui gaudebit habere.

Et mittunt ad eum quosdam ex Phariseis et Herodianis , ut eum caperent in verbo. Herodianus dicit milites Herodis tetrarchæ , qui et ipse tunc temporis erat Jerosolymis , atque in spernendo et irridendo Dominum Pilato et Judæis consentiebat , ut Lucas evangelista testatur. Quærentes ergo Dominum comprehendere summi sacerdotes , scribæ , et seniores timebant turbam. Atque ideo quia per se non poterant , terrenæ potestatis manibus efficere tentabant , ut velut ipsi a morte ejus viderentur immunes. Nu-

per enim sub Cæsare Augusto Judæa subjecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, et erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate et quiete, qua Romani pro omnibus militabant, debere tributa persolvi; Phariseis vero qui sibi applaudebant in justitia, e contrariis nitentibus, non debere populum Dei qui decimas solveret, et primitias daret, et cætera quæ in lege scripta sunt, humanis legibus subjacere. Cujus seditionis adeo fomes invaluit, ut post Domini resurrectionem, insistentibus Romanis, patriam gentem, et regnum, augustum quoque illud cum sua religione templum, insuper ipsam lucem, perdere, quam tributa pendere, maluerint.

Qui venientes dicunt ei : *Magister, scimus quia verax es, et non caras quemquam. Nec enim vides in faciem hominis, sed in veritate viam Domini doces. Licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?* Blanda et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem, ut magis Deum quam Cæsarem timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut statim audientes Herodiani, seditionis contra Romanos auctorem eum teneant.

Qui sciens versutiam eorum, ait illis : *Quid me tentatis? Afferte mihi denarium ut videam. At illi attulerunt ei. Sapientia semper sapienter agit, ut suis potius tentatores sermonibus confutentur: Afferte mihi, inquit, denarium. Hoc est genus nummi, quod pro decem nummis imponabatur, et habebat imaginem Cæsaris.*

Et ait illis : *Cujus est imago hæc et inscriptio?* Qui potant interrogationem Salvatoris, ignorantiam esse, et non dispensationem, discant ex præsentis loco quod utique potuerit scire Jesus cujus imago esset in nummo: sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

Dicunt illi : *Cæsaris. Respondens autem Jesus, ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. Quod ait: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, nummum, tributum, et pecuniam; et quæ sunt Dei, Deo, decimas, primitias et oblationes ac victimas sentiamus. Quomodo et ipse reddit tributa pro se et Petro, et Deo reddidit quæ Dei sunt, patris faciens voluntatem. Aliter: Reddite quæ Cæsaris sunt Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo. Quemadmodum Cæsar a nobis exigit impressionem imaginis suæ, sic et Deus, ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo reddatur anima lumine vultus ejus illustrata atque signata. Unde Psalmista: *Signatum est, inquit, in nobis lumen vultus tui, Domine (Psal. iv).**

Hoc quoque lumen est totum hominis, et verum bonum, quod non oculis sed mente conspicitur. Signatum autem dixit in nobis, tanquam denariis signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corruptit. Bonum ergo ejus est verum atque æternum si renascendo signetur.

Et mirabantur super eo. Qui credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt, quia calliditas eorum insidiandi non invenisset locum. Et, sicut Matthæus

A scribit, *relicto eo abierunt, infidelitatem pariter cum miraculo reportantes.*

Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse. Duæ erant hæreses in Judæis, una Phariseorum, et altera Sadducæorum. Pharisei traditionum et observationum quas illi deuterocanis vocant, justitiam præferebant, unde et divisi vocabantur a populo. Sadducæi autem qui interpretantur *justi*, et ipsi vendicabant sibi quod non erant. Prioribus et corporis et animæ resurrectionem credentibus, consentientibusque et angelos et spiritus, sequentes, juxta Acta apostolorum, omnia denegabant.

Et interrogabant eum dicentes : *Magister, Moyses scripsit nobis ut si cujus frater mortuus fuerit, et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, et resuscitet seminem fratri suo. Septem ergo fratres erant, et primus accepit uxorem, et mortuus est, non relicto semine, etc. Qui resurrectionem corporum non credebant, animas judicantes interire cum corporibus, recte istiusmodi fingunt fabulam, quæ deliramenti arguat eos qui resurrectionem asserant corporum. Potest autem fieri ut vere in gente eorum aliquando hoc acciderit.*

In resurrectione ergo cum surrexerint, cujus de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem. Turpitudinem fabulæ opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem; verum mystice septem hi fratres sine illis defuncti, reprobis quibusque congruunt, qui per totam hujus sæculi vitam quæ septem diebus volvitur, a bonis operibus steriles existunt. Quibus viritum misera morte præceptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio, quam illi absque fructu vitalis operis exegerant, quasi uxor infecunda transibit.

Et respondens Jesus, ait illis : *Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas neque virtutem Dei? Propterea erratis quia Scripturas nesciunt. Et quia Scripturas ignorant, consequenter nesciunt virtutem Dei, hoc est Christum, qui est Dei virtus et Dei sapientia (I Cor. i).*

Cum enim a mortuis surrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in cælis. Latina consuetudo Græco idiomati non respondet. Nubere proprie dicuntur mulieres, et viri uxores ducere. Sed nos simpliciter dictum intelligamus, quod nubere de viris, et nubi de uxoribus dictum sit. Si in resurrectione non nubent neque nubentur, resurgent ergo corpora quæ possunt nubere et nubi. Nemo quippe dicit de lapide et arbore, et his rebus quæ non habent membra genitalia, quia non nubant neque nubantur, sed de iis qui cum possint nubere, tamen aliqua ratione non nubant. Quod autem inferitur: Sed sunt sicut angeli in cælis, spiritualis reponitur conversatio. Sunt enim sicut angeli in cælis, qui gloria resurrectionis innovati, absque ullo mortis metu, absque ulla labe corruptionis, absque ullo terreni status actu, perpetua Dei visione fruuntur. Ad quam necesse est angelicæ dignitatis æqualitatem quisquis ascendere desiderat, nunc minimis fratribus pie agendo coadescendat.

De mortuis autem quod resurgant non legistis in libro Moysi super rubum, quomodo dixerit illi Deus inquit: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob? Ad comprobendam resurrectionis veritatem multo aliis manifestioribus exemplis uti potuit, e quibus est et illud: Suscitabantur mortui, et resurgenti qui in sepulcris sunt. Et in alio loco: Multi dormientium de terræ pulvere consurgent, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, et confusionem æternam (Dan. xii). Quæritur itaque quid sibi voluerit Dominus hoc proferens testimonium, quod videtur ambiguum, vel non satis ad resurrectionis pertinet veritatem. Supra diximus Sadducæos, nec angelos, nec spiritum, nec resurrectionem corporum constantes, animarum quoque interitum prædicasse. Hi quinque tantum libros Moysi recipiebant, prophetarum vaticinia respicientes. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, quorum auctoritatem non sequebantur. Porro ad æternitatem animarum probandam ponit exemplum: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob. Statimque infert:

Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Ut cum probaverit animas permanere post mortem (neque enim poterat fieri, ut eorum esset Deus qui nequam subsisterent) consequenter introduceretur et corporum resurrectio, quæ cum animabus bona malave gesserunt.

Et accessit unus de scribis qui audierat illos conquiritantes. Et videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. Jesus autem respondit ei quod primum omnium mandatum est: Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Primum omnium et maximum mandatum dicit, hoc est quod ante omnia debeamus in imo in corde singuli, quasi unicum pietatis fundamentum locare. Quod apertius in conclusione demonstravit, cum ait: Majus horum aliud mandatum non est. Primum ergo omnium et maximum mandatum est, cognitio atque confessio divinæ unitatis cum executione bonæ operationis. Bona autem operatio in dilectione Dei et proximi perficitur. Quam breviter aliis verbis commendat Apostolus, dicens: In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur (Galat. v).

Et ait illi scriba: Bene, magister, in veritate dixisti quia unus est Deus, et non est alius præter eum. Et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine, et diligere proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocaustis et sacrificiis. Ostenditur ex hac responsione scribæ gravem sæpe inter scribas et Phariseos quæstionem esse versatam quod esset mandatum primum sive maximum divinæ legis, quibusdam videlicet hostias et sacrificia laudantibus, aliis vero majore auctori-

tate fidei et dilectionis opera præferentibus, eo quod plurimi patrum ante legem absque omni victimarum et sacrificiorum consuetudine ex fide tantum, quæ per dilectionem operatur, placerent Deo, summique apud ipsum loci haberentur; nemo autem unquam absque fide ac dilectione per holocausta solum et sacrificia Deo placuisse inveniretur. In qua sententia scriba iste etiam se fuisse declaravit.

Jesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Non longe fuit a regno Dei, quia sententiæ illius quæ Novi Testamenti et evangelicæ perfectionis est propria, fautor extitisse probatus est. Unde solertius inquirendum quomodo dicat Mattheus quod scriba hic sive legis doctor (ut ipse appellat) tentans Dominum, de mandato primo sive maximo interrogaverit, quem secundum hunc evangelistam Dominus non longe esse a regno Dei asseverat, cum constet eos qui tentando sapientiam quærunt hanc invenire non posse, ideoque nec regni cœlestis quæ sapientibus solum panditur appropinquare januæ. Dicit enim Scriptura: Et in simplicitate cordis quærte illum, quoniam invenitur ab iis, qui non tentant illum (Sap. i). Nisi forte dicamus quod tentaturus quidem Dominum adierit, sed audito ejus responso, correptus, mox ad pietatis gratiam redierit; et quem prius tentando decipiendum putabat, postmodum amplectendo sequendum esse cognoverit. Aut certe ipsam tentationem non accipiamus malam, tanquam decipere volentis inimicum, sed cautam potius, tanquam experiri amplius volentis ignotum. Neque enim frustra scriptum est:

Qui facile credit, levis corde minorabitur (Eccli. xii).

Et nemo jam audebat eum interrogare. Pharisæi et Sadducæi, et cæteri principes Judæorum quærentes occasionem calumniæ, et verbum aliquod invenire quod pateret insidiis, quia in sermonibus confutati sunt, ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem superari, sed difficile conquiescere.

Et respondens Jesus, dicebat docens in templo: Quomodo dicant scribæ Christum Filium David esse? Ipse enim dicit in Spiritu sancto: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse enim David dicit eum Dominum, et unde est filius ejus? Interrogatio Jesu nobis proficit usque hodie contra Judæos. Et hi enim qui contententur Christum esse venturum, hominem simplicem et sanctum asserunt de genere David. Interrogemus ergo eos docti a Domino, si simplex est homo, et tantum filius David, quomodo vocet eum David Dominum suum, non erroris incerto, nec propria voluntate, sed in Spiritu sancto. Non autem reprehenduntur, quia David filium dicunt, sed quia Dei Filium eum esse non credunt: siquidem ipse et Dominus David, Deus ante tempora manendo, et filius David apparuit homo in temporis fine nascendo. Quod autem a Patre subjiciuntur ei inimici, non infirmitatem Filii, sed unitatem naturæ, quia in altero alter operatur, significat. Nam et Filius sub-

jicit inimicos Patri, quia Patrem clarificat super A
terram.

Et dicebat eis in doctrina sua : Caveat a scribis qui
volunt in stolis ambulare, et salvari in foro, et in pri-
mis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus
in cœnis. Ambulare in stolis, cultioribus vestimentis
indutos ad publicum procedere significat, in quo
inter cœtera dives ille qui epulabatur quotidie splen-
dide peccasse describitur. Notandum autem quod
non salvari in foro, non primos sedere vel discum-
bere vetat eos quibus hoc officii ordine competit,
sed eos nimirum qui hæc sive habita, seu certe non
habita, indebite amant, a fidelibus quibusque quasi
improbos docet esse cavendos, animum, videlicet,
non gradum justa distinctione redarguens : quamvis
et hoc culpa non careat, si iidem in foro litibus in-
tersint, qui in cathedra Moysi Synagogæ magistri
cupiunt appellari. Duplici sane ratione a vanæ glo-
riæ cupidis attendere jubemur, æstimantes bona esse
et facienda quæ faciunt, vel æmulatione inflamme-
mur, frustra gaudentes in bonis laudari quæ simu-
lant.

Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ
orationis, hi accipient prolixius judicium. Non tantum
ait, Accipient judicium, sed adjunxit prolixius, ut
insinuet etiam illos qui in angulis stantes orant ut
videantur ab hominibus damnationem mereri, sed
eos qui hæc prolixius quasi religiosiores agendo
non solum laudes ab hominibus, verum etiam pecu-
nias quærunt, graviore esse judicio plectendos. Sunt
enim qui se justos et magni apud Deum meriti simu-
lantes, ab infimis quibuslibet et peccatorum suo-
rum conscientia turbatis, quasi patroni pro eis in
judicio futuri, pecunias accipere non dubitant : et
cum porrectæ manus pauperi preces juvare soleant,
illi ob hoc maxime in precibus, ut pauperi nummum
tollant, pernocant. Quibus illa Judæa maledictio non
immerito congruit : Cum judicatur, exeat condemna-
tus, et oratio ejus fiat in peccatum (Psal. cviii). Con-
demnatus quippe cum judicatur, exit, et orationem
suam in peccatum recipit, qui magnæ nunc æstima-
tionis apud homines habitus, in divino tunc examine
non solum se pro aliis intervenire non posse, sed
nec sua sibi merita sufficere posse deprehendit,
immo ipsarum quibus humanum judicium sefellera D
precum, inter crimina pœnas luit.

Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat
quomodo turba jectaret aë in gazophylacium. Quia
sermone Græco φιλάνθρωπος servare dicitur, et gaza
lingua Persica divitiæ vocantur, gazophylacium locus
appellari solet quo divitiæ servantur. Quo nomine et
arcam in qua donaria populi congregabantur, ad
usus templi necessarios, et porticus in quibus serva-
bantur appellabant. Habes exemplum de porticibus
in Evangelio. Hæc, inquit, verba locutus est Jesus in
gazophylacio, docens in templo (Joan. viii). Habes de
arca in libro Regum : Et tulit Joiada pontifex gazo-
phylacium unum, aperuitque foramen desuper, et

posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientibus
domum Domini. Mitterantque in eo sacerdotes, qui
custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ deferebatur
ad templum Domini. Cumque viderent nimiam pecu-
niam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis et
pontifex, effundebant, et numerabant pecuniam quæ
inveniebatur in domo Domini (IV Reg. xii). Itaque
Dominus qui appetitores primatus et vanæ gloriæ
cavendos esse monuerat, qui simulatis orationibus
prolixius judicium prædixerat esse rependendum,
etiam dona ferentes in domum Domini certo examine
discernit, ut retribuatur singulis secundum cor et
opera eorum, quia eodem modo semper in Ecclesia
idem internus arbiter agere non cessat.

Et multi divites jactabant multa. Cum venisset autem
una vidua pauper, misit duo minuta, quod est qua-
drans. Quadrantem vocant calculatores quartam
partem cujuscunque rei, videlicet aut loci, aut tem-
poris, aut pecuniæ. Forsitan ergo hoc loco quartam
partem sicli, id est, quinque obolos significat.

Et convocans discipulos ait illis : Amen dico vobis
quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit qui
miserunt in gazophylacium. Hic nobis locus moraliter
quidem intimat quod sit acceptabile Deo quidquid
bono animo obtulerimus, qui non substantiam offe-
rentium, sed conscientiam pensat, nec perpendit
quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur.
Juxta vero leges allegoriæ, divites qui in gazophy-
lacium munera mittebant, Judæos de justitiæ legis
elatos, porro vidua pauper Ecclesiæ simplicitatem
designat. Quæ recte pauper appellatur, quia vel
superbiæ spiritum vel concupiscentias temporalium
rerum, quasi mundi divitias abjecit. Vidua vero,
quia vir ejus pro ea mortem pertulit, et nunc in
cœli penetralibus, ab ejus oculis occultus, quasi in
parte alterius regionis vivit. Hæc in gazophylacium
minuta duo mittit, quia in conspectum divinx Ma-
jestatis, qua oblationes devotæ nostræ operationis
quasi certo numero conscriptæ et consignatæ ser-
vantur, sive dilectionem Dei et proximi, seu fidei
orationisque suæ munera deserit. Quæ consideratu
propriæ fragilitatis minuta, sed merito piæ intentio-
nis accepta, cunctis superbientium Judæorum operi-
bus præstant.

Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt.
Hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit misit totum
victum suum. Ex abundantia sibi Judæus mittit in
munera Dei qui, de justitia sua præsumens, hæc apud
se oral : Deus, gratias ago tibi, quoniam non sum sicut
cæteri hominum, raptores, injusti, etc. (Luc. xviii).
Omnem autem victum suum in Dei munera mittit
Ecclesia, quia omne quod vivit, non sui esse meriti,
sed divini muneris intelligit, dicens : Deus propitius
esto mihi peccatori (Ibid.). Et iterum : Fortitudinem
meam ad te custodiam, quia tu Deus susceptor meus
es, Deus meus ? misericordia ejus præveniet me (Psal.
Lviii).

LIBER QUARTUS.

CAPUT XIII.

Et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis, Magister, aspice quales lapides et quales structuræ. Et respondens Jesus ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat. Juxta historiam manifestus est sensus. Recedente autem Domino de templo, omnia legis ædificia et compositio mandatorum ita destructa est, ut nihil posset a Judæis impleri; et capite sublato, universa inter se membra compugnant. Et quia fundata in gentibus fide, et Ecclesia Christi, Judæa dignas suæ perfidiæ pœnas erat luitura, apte Dominus post laudatam in paupere vidua devotionem Ecclesiæ, egreditur de templo, ruinamque ejus futuram atque ædificia tunc admiranda non multo post complananda esse prædixit. Divinitus autem procuratum est ut patefacta per orbem fidei evangelicæ gratia, templum ipsum quondam augmentum cum suis cærimoniiis tolleretur, ne quis forte adhuc parvulus ac lactens in fide, si videret illa permanere quæ a prophetis sanctis facta, quæ a Domino sunt instituta, admirando sanctum sæculare, paulatim a sinceritate fidei, quæ est in Christo Jesu, ad carnalem laboreretur judaismum. Providens ergo Deus infirmitati nostræ, et Ecclesiam suam multiplicari desiderans, omnia illa subverti fecit ac penitus auferri, quatenus umbra et typo cessante, veriore ipsa jam veritas per orbem declarata palmam teneret.

Et cum sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, Jacobus, et Joannes et Andreas. Dic nobis quando ista fient, et quod signum erit quando hæc omnia incipient consummari? Quia laudantibus quibusdam ædificationes templi, Dominus palam responderat hæc esse omnia destruenda, discipuli secreto tempus et signa prædicte destructionis interrogant. Sedet autem Dominus in monte Olivarum contra templum, cum de ruina templi et excidio gentis disputat, ut etiam ipso corporis situ verbis quæ loquitur congruat, mystice designans quia quietus manens in sanctis, superbiorum detestatur amentiam. Quis enim non videat quod mons Oliveti fructiferam designet sanctæ Ecclesiæ celsitudinem, quam Dominus semper inhabitare delectatur? Quia videlicet mons ille non infructuosas habere arbores, et silvam sterilem, sed olivas gignere solebat, quibus ad repellendas noctium umbras lumen alitur, solvuntur infirmitates et requies lassis tribuitur. Quæ cuncta specialiter in Ecclesia fieri probat ipsa cum dicit: Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini sperabo in misericordia Dei mei (Psal. LI).

Et respondens Jesus cœpit dicere illis: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes, Quia ego sum, et multos seducunt. Multi

A imminente Jerosolymorum excidio principes extiterunt qui se esse christos dicerent, tempusque libertatis jam jamque appropinquare referrent. Multi in Ecclesia ipsis etiam temporibus apostolorum hæresiarchæ prodire, qui, inter alia plurima, veritati contraria, diem Domini prædicarent instare. Quos Apostolus in Epistola ad Thessalonicenses damnat. Multi in nomine Christi venere Antichristi, quorum primus est Simon Magus: cui, sicut in Actibus apostolorum legimus, auscultabant omnes qui in Samaria erant a minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei quæ vocatur magna, eo quod multo tempore magicis artibus suis dementasset eos (Act. vii).

Cum audieritis autem bella et opiniones bellarum, ne timueritis. Oportet enim fieri, sed nondum finis. Bella ad hostes pertinent, seditiones ad cives. Quæ utraque a tempore Dominicæ passionis in populo Judæorum, qui sibi pro Salvatore Christo aditio:um latronem elegit, satis superque constat abundasse. Sed his adventantibus apostoli ne terreantur, ne Jerosolymam, Judæamque deserant, admonentur, quia videlicet statim finis, quæ in quadagesimum potius differenda sit annum, id est desolatio provincie, ultimumque urbis ac templi sequatur excidium.

Exsurget autem gens contra gentem, et regnum super regnum, et erunt terræmotus per loca, et pestilentie et fames. Initium dolorum hæc. In Evangelio Lucæ ita scriptum est: Et terræmotus magni erunt per loca, et pestilentie et fames (Luc. xxi). Constat autem hæc ante ultimos acerbissimosque dolores, quibus omnis est vastata, imo erasa provincia, hoc est tempore Judaicæ seditionis, ad litteram contigisse. Potest vero regnum super regnum, et pestilentia eorum quorum sermo serpit ut cancer, et fames audiendi verbum Dei, et commotio universæ terræ, et a vera fide separatio, in hæreticis magis intelligi, qui, contra se invicem dimicantes, Ecclesiæ victoriam faciunt. Quod autem merito Jerosolymis ac provincie Judæorum universæ tot eroganda fuerint adversa, Dominus subdendo manifestat cum dicit:

Videte autem vosmetipsos, tradent enim vos in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante reges et præsides stabitis propter me in testimonium illis. Ea quippe Judaicæ genti, vel sola vel maxima causa erat exitii, quia post occisionem Domini Salvatoris, nominis quoque ac fidei ejus præcones simul et confessores immania crudelitate vexabat.

Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium Dei. Hoc ita fuisse completum Ecclesiasticæ testantur historie, in quibus refertur quod apostoli omnes multo ante excidium Judææ provincie ad prædicandum Evangelium toto fuerint orbe dispersi, excepto Jacobo Zebedæi, et Jacobo fratre Domini,

qui prius in Judæa pro verbo Evangelii sanguinem A fuderant. Quoniam ergo noverat Dominus corda discipulorum de excidio ac perditione suæ gentis esse contristanda, hoc eos solatio allevat, ut nosset sibi etiam Judæis abjectis, socios non defore gaudii regniq̄e cœlestis, imo plures multo quam de Judæa perirent ex omnibus toto orbe nationibus esse colligendos.

Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini, sed quod datum vobis fuerit in illa hora id loquimini. Non enim estis vos loquentes, sed Spiritus sanctus. Cum propter Christum ducimur ad iudices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus efferre. Cæterum ipse Christus qui in nobis habitat, loquitur, et Spiritus sancti in respondendo gratia ministrator.

Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos. Et eritis odio omnibus, propter nomen meum. Qui autem, etc. Hoc in persecutionibus crebro fieri videmus nec ullos esse inter eos fidus affectus, quorum diversa fides est.

Cum autem videritis abominationem desolationis stantem ubi non debet, qui legit intelligat. Pro eo quod Marcus ait : *Stantem ubi non debet*, in Matthæo scriptum est : *Stantem in loco sancto (Matth. xxiv)*; qui usum omnimodis idemque significat, quoniam nimirum in sancto loco non debet abominatio stare desolationis. Quando autem ad intelligentiam provocamus, mysticam monstratur esse quod dictum est. Potest autem simpliciter aut de Antichristo accipi, aut de imagine Cæsaris quam Pilatus posuit in templo, aut de Adriani equestri statua, quæ in ipso sancto sanctorum loco multo tempore stetit. Abominatio quoque secundum veterem Scripturam idolum nuncupatur. Et idcirco additur, *desolationis*, quod in desolato templo atque deserto idolum positum sit.

Tunc qui in Judæa sunt fugiant in montes. Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat tollere aliquid de domo sua. Et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum. Hæc juxta litteram facta esse constat, cum appropinquante Romano bello et exterminio Judæicæ gentis, oraculo admoniti, omnes qui erant in provincia Christiani longius discesserant, ut ecclesiastica narrat historia, et trans Jordanem sedentes, manebant ad tempus in civitate Pella sub tutela Agrippæ regis Judæorum, cujus in Actibus apostolorum mentio est, qui cum ea quæ sibi obtemperare volebat parte Judæorum, semper Romanorum imperio subditus agebat. Juxta vero sensus spirituales, cum viderimus abominationem desolationis stare ubi non debet, hoc est hæreses et flagitia regnare inter eos qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati, cum operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum et dolosos quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderit, tunc quicumque in Judæa, hoc est in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tanto altius

virtutum culmen debemus ascendere, quanto plures ampla et errabunda vitiorum sequi itinera videmus. *Tunc qui super tectum est*, hoc est qui excedens animo carnalia, tanquam in aura libera spiritualiter vivit, ne descendat ad infimos actus pristinae conversationis, neque ea quæ reliquerat mundi carnisve desideria repetat. Domus namque nostra, vel mundus hic, vel ipsa in qua degimus, non tra intelligenda est caro, de qua dicit Apostolus : *Scimus enim quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus (I Cor. v)*. Et qui operatur in Ecclesia, ac sicut Paulus et Apollo plantat et rigat (I Cor. iii), non respiciat spem sæcularem, cui renuntiavit, nec retinacula vitæ labentis, quibus se jam jamque, ut nudus Christus sequetur, exuerat, resumere incautus præsumat.

Væ autem prægnantibus et nutrientibus in illis diebus. Væ præsentī captivitate prægnantibus et nutrientibus, quarum vel uteri vel manus filiorum sarcina prægravatæ, fugæ necessitatem non minimum impediunt. Lege Regum historiam, ubi uxor Jonathæ malum captivitatis præpropera fuga vitando lapsum sinu filium perpetua claudum recepit.

Orate vero ut hiema non fiat. In Matthæo scriptum est : *Orate autem ut non fiat fuga vestra hieme vel sabbato.* Si de captivitate Jerusalem voluerimus accipere, quando a Tito et Vespasiano capta est, orare debent ne fuga eorum hieme vel sabbato fiat, quia in altero duritia frigidis prohibet ad solitudinem pergere, et in montibus desertisque latitare; in altero aut transgressio legis est, si fugere voluerint, aut mors imminens, si remanserint. Si autem de consummatione mundi intelligitur, hoc præcipit ut non refrigescat fides nostra et in Christum charitas, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato. Hæc enim Domini locutio partim ad captivitatem Judaicam quæ a Romanis facta est, partim ad diem judicii pertinet. Nam et apud Matthæum ita discipuli Dominum, cum hæc esset locuturus, interrogasse leguntur : *Dic nobis quando hæc erunt et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi?*

Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus usque nunc, neque fient. Hæc temporibus Antichristi proprie congruunt, quando non solum tormenta crebriora quam prius consueverunt, ingerenda sunt fidelibus, sed (quod gravius est) signorum quoque operatio eos qui tormenta ingerunt, comitabitur: teste Apostolo, qui ait, *Cujus est adventus secundum operationem Satanae, in omni seductione, signis, et prodigiis mendacii (II Thess. ii)*. Quanta enim sæpe miracula, quot virtutes sancti martyres coram persecutoribus fecerunt, nec tamen credere illi neque a persequendo cessare voluerunt. Quis ergo ad fidem convertitur incredulus, cujus jam credentis non pavet et concutitur fides, quando persecutor pietatis sit etiam operator virtutis, idemque ipse qui tormentis sævit ut Christus negetur, provocat miraculis ut Antichristo credatur? Quod ergo in his suffugium,

quæ spes remanebit electis , nisi ut superna gratia quæ virtutem patientiæ pijs largitur , potentiam persequendi ac tribulandi citius demat impijs ? Unde provida pietate subjungitur.

Et nisi breviasset Dominus dies , non fuisset salva omnis caro. Sed propter electos quos elegit , brevavit dies. Hæc etenim tribulatio quanto cæteris quæ præcessere pressurarum pondere gravior , tanto est temporis brevitatis inmoderatio futura. Namque tribus annis ac dimidio , quantum de prophetia Danielis et Apocalypsi S. Joannis conjici potest , Ecclesiam per orbem impugnatura esse creditur.

Et tunc si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus , ecce illic , ne credideritis. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophetae , et dabunt signa et portenta ad seducendos , si fieri potest , etiam electos. Quidam hæc ad captivitatis judaicæ tempus referunt , ubi multi christos se esse dicentes , deceptas post se catervas populi trahebant. Sed notandum , quod in illa miserabilis et miseræ civitatis obsidione nullus erat fidelis , ad quem divina exhortatio , ne perversos magistros sequeretur , fieri deberet : verum omnes pariter , et minores et majores , et obsessi et obsidentes , alieni a Christo derabant. Unde melius de hæreticis est accipiendum , qui contra Ecclesiam venientes christos se esse mentirentur. Quorum primus Simon Magnus fuit , extremus autem ille major cæteris , est Antichristus.

Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contumbrabitur , et luna non dabit splendorem suum , stellæ cæli erunt decedentes. Sidera in die judicii videntur obscura , non diminutione suæ lucis accedente , sed superveniente claritate veri luminis , hoc est summi judicis , cum venerit in majestate sua , et Patris , et sanctorum angelorum ; quamvis nil prohibeat intelligi veraciter solem tunc et lunam cum sideribus cæteris ad tempus suo lumine privari , quomodo factum de sole constat tempore dominicæ passionis. Luna enim tunc temporis cum esset plena , sub abdito terræ latebat. Unde imperfecta restat usque hodie prophetia illa Joel , qui cum dixisset : *Sol convertetur in tenebras* , addidit : *Et luna in sanguinem , antequam veniat dies Domini magnus et manifestus (Joel. ii).* Et quod de die judicii loquens Isaias : *Et erubescet (inquit) luna et confundetur sol , cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion et in Hierusalem , et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus (Isa. xxiv).* Cæterum peracto die judicii et clarescente futuræ gloriæ vitæ , cum fuerit cælum novum et terra nova , tunc fiet quod idem propheta dicit alibi : *Et erit lux luna sicut lux solis , et lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum.*

Et virtutes quæ sunt in cælis movebuntur. Quid mirum homines , qui et natura sunt et sensu terrestres , ad hoc judicium perturbari , cujus aspectum et ipsæ cælorum virtutes , hoc est angelicæ tremant potestates ? Beato quoque Job attestante , qui ait : *Columnæ cæli contremiscunt , et pavent ad nutum ejus (Job. xxvi).* Quid ergo facient tabulæ , quando tremant co-

lumina ? Quid virgula deserti patitur , cum cedrus paradisi concutitur ?

Et tunc mittet angelos suos , et congregabit electos suos a quatuor ventis , a summo terræ , usque ad summum cæli. A quatuor ventis , a quatuor mundi climatibus dicit , Oriente , Occidente , Aquilone et Austro. Et ne quisquam putaret a quatuor solummodo plagis terræ , et non potius a cunctis ejus finibus simul et mediterraneis regionibus electos esse congregandos , apte subjunxit : *A summo terræ , usque ad summum cæli* , id est , ab extremis terræ finibus per directum , usque ad ultimos terminos ejus , ubi longe aspectantibus circulus cæli terræ videtur indicare. Nullus ergo in die illa remanebit electus , qui non venienti ad judicium Domino in aera occurrat , sive vivens adhuc in corpore repertus , seu de morte jam resuscitatus ad vitam. Veniunt ad judicium reprobis et ipsi , alii in corpore viventes inventi , alii ad vitam a morte suscitati. Sed ea nimirum distantia , quod justis congregantur in gaudium Domini sui ; inimici autem ejus peracto judicio dissipentur , et pereant a facie Dei.

A ficu autem discite parabolam : cum jam ramus ejus tener fuerit , et n' a fuerint folia , cognoscitis quod in proximo sit æstas. Sic et vos , etc. Sub exemplo arboris , docuit consummationis adventum. Quomodo , inquit , cum teneri fuerint in arbore ficus cauliculi , et gemma erumpit in florem , cortexque folia parturit , intelligitis æstatis adventum , et favonii ac veris introitum ; ita cum omnia hæc quæ scripta sunt videritis , nolite putare jam adesse consummationem mundi , sed quasi proemia et præcursores quosdam venire , ut ostendant quod prope sit et in januis. Potest autem hæc fructificatio fici juxta mysticos sensus altius intelligi , videlicet super statu Synagogæ , quæ quondam veniente ad se Domino , quia fructum justitiæ non habebat , in eis qui tunc increduli erant , æterna sterilitate damnata est. Sed quoniam dixit Apostolus , *quia cæcitas ex parte facta est in Israel , donec plenitudo gentium intraret , et sic omnis Israel salvus erit (Rom. xi).* Cum hoc adfuerit tempus , ut ablata diutina cæcitate perfidiæ , omnis Israel lucem recipiat et salutem , quid nisi diu sterilis arbor fici fructum quem negaverat reddet ? juxta illud beati Job : *Lignum habet spem , si præcisum fuerit , rursum virescit , et rami ejus pullulant. Si senuerit in terra radix ejus , et in pulvere mortuus fuerit truncus illius , ad odorem aquæ germinabit , et faciet comam , quasi cum primum plantatum est.* Quod ubi factum videris , diem extremi discriminis , et æstatem veræ pacis ac lucis esse in proximo non ambiges.

Amen dico vobis , quoniam non transibit generatio hæc donec omnia ista fiant. Nomine generationis aut omne hominum significat genus , aut specialiter Judæorum. *Cælum et terra transibunt , verba autem mea non transibunt.* Cælum quod transibit , non aethæreum sive sidereum , sed aereum , a quo et aves cæli et nubila cæli cognominantur , intelligere debemus , Petro attestante qui dicit : *Quod cæli erant prius et*

terra de aqua, et per aquam, consistens Dei verbo; per A
 quæ ille tunc mundus aqua inundatus peritit. Cæli autem qui nunc sunt, et terra, eodem verbo depositi sunt, igni reservati in diem iudicii, et perditionis hominum impiorum (II Petr. III), aperte docens quia non alii cæli sunt igne perituri, quam qui aqua perituri, hoc est inania hæc et nebulosa ventosi aeris spatia. Neque enim aqua diluvii, quæ quindecim tantum cubitis montium cacumina transcendit, ultra aeris ætherisque confinia pervenisse credenda est. Quocumque autem pervenire potuit, eo nimirum, juxta præfatam beati Petri sententiam, ignis quoque iudicii perveniet. Si autem cælum et terra transibunt, moveri potest quomodo dicat Ecclesiastes: *Generatio præterit et generatio advenit, terra vero in æternum stat* (Eccel. I). Sed aperta ratione cælum et terra per eam, quam nunc habent imaginem transeunt, attamen per essentiam siue sine subsistunt. *Præterit enim figura hujus mundi* (I Cor. VII). Et ad Joannem angelus: *Erit, inquit, cælum novum et terra nova* (Apoc. XXI); quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovanda. Cælum ergo et terra et transit et erit, quia et ab ea quam nunc habet specie, per ignem tergitur, et tamen in sua semper natura servatur. Unde et per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, et mutabuntur* (Psal. CI). Quam quidem ultimam commutationem suam, ipsæ nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra a sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore virescit. Cælum quotidie caligine noctis obducitur, et divina claritate renovatur. Hinc ergo, hinc fidelis quisque colligat, et interior hæc, et tamen per innovationem refici, quæ constat nunc assidue velut ex defectu reparari.

De die autem illi vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater. Gaudet Arius et Eunomius, quasi ignorantia magistri, gloria discipulorum sit: et dicunt: *Non potest æqualis esse qui novit, et qui ignorat.* Cum vero omnia tempora fecerit Jesus, hoc est Verbum Dei (omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, in omnibus autem temporibus etiam dies iudicii sit, quia consequentia potest ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Causa ergo reddenda est, cur ignorare dicatur. Apostolus super Salvatore scripsit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi* (Coloss. II). Quare absconditi? Post resurrectionem interrogatus ab apostolis de die iudicii, manifestius respondit: *Non est vestrum scire tempora et momenta, quæ Pater posuit in sua potestate* (Act. I). Quando dicit, *non est vestrum scire*, ostendit quod ipse sciat, sed non expediat nosse apostolis, ut semper incerti de adventu iudicii, sic quotidie vivant quasi die illa iudicandi sint. Denique et consequens Evangelii sermo idipsum cogit intelligi. Docens quoque Patrem solum nosse, in Patre comprehendit et Filium Omnis enim pater, filii nomen est.

*Videte, vigilate, et orate. Nescitis enim quando tem-
 pus sit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit de-*

rum suam, et dedit servis suis potestatem, etc. Per-
 spicue ostendit Dominus quare dixerit: *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.* Quia non expediat scire apostolis, ut pendulæ expectationis incerto semper eum credant esse venturum, quem ignorant quando venturus sit. Et non dixit, quia nescimus, quæ hora Dominus venturus sit, *sed nescitis.* Præmissoque patri-
 familias exemplo, cur reticeat consummationis diem, manifestius docet, dicens:

Vigilate ergo; nescitis enim quando Dominus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane. Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes. Homo autem qui peregre profectus reliquit domum suam, haud dubium quin Christus sit, qui ad Patrem post resurrectionem victor ascendens, Ecclesiam corporaliter reliquit: quam tamen nunquam divini præsidio præsentis destituit, manens in illa omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Carnis enim locus proprie terra est, quæ velut ad peregrina ducta est, cum per Redemptorem nostrum est in cælo collocata. Dedit autem servis suis potestatem cujusque operis: quia fidelibus suis, concessa sancti Spiritus gratia, facultatem tribuit bonis operibus servandi. Janitori quoque præcepit ut vigilaret: quia ordini pastorum ac rectorum spiritualium, commissæ sibi Ecclesiæ curam solerti observantia jubet impendere.

Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. Non apostoli tantum et successores eorum, rectores nimirum Ecclesiæ, sed et omnes vigilare præcipimur. Universi januas cordium nostrorum, ne hostis antiquus mala suggerendo irrumpat, instanter servare jubemur. Ne nos dormientes Dominus veniens inveniat, sedulo singuli præcavere debemus. Unusquisque enim pro se reddet rationem Deo. Vigilat autem, qui ad aspectum veri luminis, mentis oculos apertos tenet. Vigilat, qui servat operando quod credit. Vigilat, qui a se torporis et negligentis tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: *Evigilate, justi, et nolite peccare* (I Cor. XV). Hinc rursus ait: *Hora est jam nos de somno surgere* (Rom. XIII).

CAPUT XIV.

Erat autem Pascha, et azyma post biduum. Pascha, D
 quod Hebraice dicitur *phaas*, non a passione ut plerique arbitrantur, sed a transitu nominatur, eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum, pertransiit, nec percussit eos, vel ipse Dominus præbens auxilium populo suo, deauper ambulavit. Cujus sacramentum vocabuli sublimius exponens evangelista Joannes ait: *Ante diem autem festum Paschas sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem* (Joan. XIII). Ubi manifeste declarat, ideo solemnitatis hujus diem per legem mystice transitum esse vocatum, quod Agnus Dei qui peccata mundi tolleret, in eo, de hoc mundo sive ipso transiturus, sive nos salubri transitu, quasi de Ægyptia esset servitute ducturus. Hoc sane juxta veteris Instrumenti scripturam inter pascha et azy-

ma distat, quod pascha ipse solus dies appellatur, in quo agnus occidebatur ad vespeream, hoc est quarta-decima luna primi mensis. Quintadecima autem luna, quando egressum est de Ægypto, succedebat festiuitas azymorum, quæ septem diebus, id est, usque ad vigesimum primum diem ejusdem mensis ad vespeream est statuta solemnitas. Verum evangelistæ indifferenter, et diem azymorum pro Pascha, et pro diebus azymorum Pascha ponere solent. Dicit enim Marcus: *Erat autem Pascha et Azyma post biduum* (Marc. xiv). Dicit Lucas: *Dies festus azymorum, qui dicitur Pascha* (Luc. xxii). Item Joannes, cum primo azymorum die, id est, quindecima luna res ageretur, ait: *Et ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha* (Joan. xviii). Quod ideo fecero, quia et paschæ dies in azymis panibus est celebrari præceptus, et nos quasi pascha perpetuum facientes, semper ex hoc mundo transire præcipimur. Uno quippe die agno immolato ad vespeream, septem ex ordine dies sequuntur azymorum, quia Christus Jesus semel pro nobis in plenitudine temporum passus in carne, per totum hujus sæculi tempus (quod septem diebus agitur), in azymis sinceritatis et veritatis (I Cor. v) præcepit esse vivendum, omnique semper nisi, nos desideria terrena quasi Ægypti retinacula fugere, et velut a mundana conversatione secretam solitudinem iter admonet subire virtutum.

Et quærebant summi sacerdotes et scribæ, quomodo eum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem, Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Qui debuerant Pascha vicino parare victimas, levigare templi parietes, pavimenta verrere, vasa mundare, et secundum ritum legis purificari, ut esu agni digni fierent, congregantur incautes consilium quomodo occidant Dominum, non timentes seditionem, ut simplex sermo demonstrat, sed caventes, ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, et recumberet. Passurus pro omni mundo, et universas nationes suo sanguine redempturus, moratur in Bethania in domo obedientiæ, quæ quondam fuit Simonis leprosi; non quod leprosus illo tempore permaneret, sed quia ante leprosus, postea a Salvatore mundatus est, nomine pristino permanente, ut virtus curantis appareat. Nam et in catalogo apostolorum cum pristino vitio et officio Matthæus publicanus appellatur, qui certe publicanus esse desiderat. Quidam Simonem leprosum volunt intelligere partem populi quæ crediderit Domino, et ab eo curata sit. Simon quoque obediens dicitur.

Venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabaastro effudit super caput ejus. Mulier ista Maria erat Magdalene, soror Lazari, quem suscitavit Jesus a mortuis, ut Joannes aperte commemorat, qui hoc etiam factum ante sex dies paschæ testatur pridie quam asino sedens cum palmis et laude turbarum Jerosolymam veniret. Ipsa est autem, non alia, quæ quondam (ut Lucas scribit)

peccatrix adhuc, veniens pedes Domini lacrymis pœnitentiæ rigavit, et unguento piæ confessionis linivit, et quia multum dilexit, multorum veniam peccatorum a pio iudice promeruit. Nunc vero justificata et familiaris effecta Domino, non tantum pedes ejus (ut idem Joannes narrat) verum etiam caput (ut Matthæus Marcusque perhibent) oleo sancto perfudit. Est autem alabastrum genus marmoris candidi, variisque maculis interincti, quod ad vasa unguentaria cavari solet, eo quod optime servare ea incorrupta dicatur. Nasciur circa Thebas Ægyptias, et Damascus Syriæ cæteris candidius, probatissimum vero in India. Nardus vero est frutex aromatica, gravi (ut aiunt) et crassa radice, sed brevi ac nigra fragilique, quamvis pingui, sinum redolente, aut cypressum, aspero sapore, folio parvo deusoque, cujus cacumina in aristas se spargunt. Ideoque gemina dote pigmentarii nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est quod ait Marcus: *Unguenti nardi spicati pretiosi.* Quia videlicet unguentum illud quod attulit Maria Domino, non solum de ra lice confectum nardi, verum etiam, quo pretiosius esset, spicarum quoque et foliorum ejus adjunctione odoris ac virtutis illius erat accumulata gratia. Ferunt autem de nardo physiologi, quod principalis sit in unguentis. Unde merito unctioni capitis et pedum Domini oblata est. Sunt quidem multa ejus genera, sed omnia hebetiora præter Indicum, quod pretiosius est. Mystice autem devotio hæc Mariæ Domino ministrantis fidem ac pietatem designat Ecclesiæ sanctæ, quæ loquitur in amoris cantico dicens: *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum* (Cant. i). Quæ nimirum verba, et semel juxta litteram manibus Mariæ complexa, et quotidie in omnibus suis membris spiritaliter implere non desinit, quæ toto diffusa orbe gloriantur, et dicunt: *Deo autem gratias qui semper triumphat nos, in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco.* Quia Christi bonus odor sumus Deo (II Cor. ii). Quæ cum potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre est, digna reverentia confitetur, laudat, et prædicat, caput profecto illius unguento perfundit pretioso. Cum vero assumptæ mysteria humanitatis æque digna reverentia suspicit, in pedes utique Domini unguentum nardi pisticum, id est fidele ac verum perfundit, quia illam ejus naturam qua terram contingere, hoc est inter homines conversari dignatus est, pia prædicatione commendat, ac devotis veneratur obsequiis.

Erant autem quidam indigno ferentes intra semetipsos, et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud venundari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Marcus quoque hæc, quomodo et Matthæus, synecdochicas loquitur, pluralem videlicet numerum pro singulari ponens. Nam Joannes distinctius loquens, Judam hæc locutum esse testatur, et hoc gratia cupiditatis, eo quod fur fuisset, et loculos habens ea quæ ibittebantur, portaret. Potest etiam intelligi quod et alii discipuli aut

aenserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente A num ac magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro mulieribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim dixit : *Ego sum veritas*. Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia *Deus charitas est*. Qui ergo charitatis et veritatis jussa spernunt, Deum utique, qui est charitas et veritas, produnt, maxime cum non infirmitate vel ignorantia peccant, sed in similitudinem Judæ quærunt opportunitatem qualiter arbitris absentibus, mendacio veritatem, virtutem crimine mutant.

Et fremebant in eam, nequaquam de bonis ac diligentibus Christum apostolis dictum crediderim; sed de illo potius sub numero plurali, qui nec Domino nec discipulis ejus fideliter adhæsisse, neque pauperum curam habuisse probatus est.

Jesus autem dixit : Sinite illam. Quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, et cum volueritis, potestis illis benefacere; me autem non semper habebitis. Alia oboritur quæstio, quare Jesus post resurrectionem dixerit ad discipulos : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem mundi (Matth. xxviii)*; et nunc loquitur, *Me autem non semper habebitis*. Sed mihi videtur in hoc loco de præsentia dicere corporali : quia nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem, quomodo nunc in omni convictu et familiaritate. Cujus rei memor Apostolus ait : *Et si novissimus Jesum Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus eum (II Cor. v)*.

Quod habuit, hoc fecit; prævenit ungere corpus meum in sepulturam. Quod vos putatis perditionem esse unguenti, officium sepulturæ est. Nec mirum, si mihi bonum odorem suæ fidei dederit, cum ego pro ea fusurus sim sanguinem meum.

Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Evangelium istud in universum mundum, et quod fecit hæc narrabitur in memoriam ejus. Attende notitiam futurorum, quod passurus post dies paucos sciat, Evangelium suum toto orbe celebrandum. Notandum autem quod sicut Maria gloriam adeptæ est toto orbe, quocunque Ecclesia sancta diffusa est, de obsequio quod Domino piæ devotionis exhibuit, ita e contrario ille qui obsequio ejus detrudere temeraria lingua non timuit, perfidiæ nota longe lateque infamatus, et D. o simul atque hominibus merito factus est exosus. Sed Dominus bonum laude digna remunerans, futuræ impij contumelias tacendo præterit.

Et Judas Scariothis unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. Infelix Judas ! damnatum quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, vult magistri pretio compensare, nec certam jam postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio, sed quasi vile tradens mancipium, in potestate erementium posuit, quantum vellent dare. Quod autem dixit, *Abiit ad summum sacerdotem, ut proderet eum illis*, ostendit eum non a principibus invitatum, non ulla necessitate constrictum, sed sponte propria sceleratum mentis iniisse consilium.

Quod audientes gavisi sunt, et promissurunt ei pecuniam se daturas. Et quærebat quomodo illum opportune traderet. Multi hodie Judæ scelus quod Domi-

num ac magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro mulieribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim dixit : *Ego sum veritas*. Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Dominum produnt, quia *Deus charitas est*. Qui ergo charitatis et veritatis jussa spernunt, Deum utique, qui est charitas et veritas, produnt, maxime cum non infirmitate vel ignorantia peccant, sed in similitudinem Judæ quærunt opportunitatem qualiter arbitris absentibus, mendacio veritatem, virtutem crimine mutant.

Et primo die azymorum quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli : Quo vis eamus, et paremus tibi comedere pascha? Primum diem azymorum quartumdecimum primum mensis appellat, quando fermento abjecto, pascha immolare, id est agnum occidere solebant ad vesperam. Quod exponens Apostolus, ait : *Etenim Pascha nostrum immolctus est Christus (I Cor. v)*. Qui licet die sequenti, hoc est quintadecima sit luna crucifixus, hæc tamen nocte qua agnus immolabatur, et carnis sanguinisque sui discipulis tradidit mysteria celebranda, et a Judæis tentus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est passionis suæ sacravit exordium.

Et mittit duos ex discipulis suis et dicit eis : Ite in civitatem et occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans. Indicium quidem præsciæ divinitatis est, quæ cum discipulis loquens quid alibi futurum sit novit. Pulchre autem paraturus pascha discipulis, homo lagenam, sive juxta alium evangelistam, amphoram aquæ bajulans occurrit, ut ostendatur hujus paschæ mysterium pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandum. Aqua quippe lavacrum gratiæ, lagena fragilitatem designat eorum, per quos eadem erat gratia mundo ministranda. Unde aiunt : *Habemus autem thesaurum istum in vasculis fictilibus (II Cor. iv)*. Parant ergo pascha discipuli ubi aquæ inferitur lagena, ut adesse tempus insinuent quo cultoribus veri Paschæ typicus de limine ac postibus cruor auferatur, et ad tollenda mundi crimina vivifici fontis baptismata consecratur.

Sequimini eum, et quocunque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit : Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Consulte tam aquæ bajuli quam domini domus, sunt prætermissa vocabula, ut omnibus verum pascha celebrare volentibus, hoc est Christi sacramentis imbui, eumque suæ mentis hospitio suscipere quærentibus, facultas danda signetur.

Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande stratum, et ibi parate nobis, etc. Cœnaculum magnum, lex spiritalis est, quæ de angustiis litteræ egrediens, in sublimi loco recipit Salvatore. Nam qui adhuc occidentem litteram servaverit, qui non aliud in agno quam pecus intellexerit, iste nimirum minus pascha facit : quia majestatem spiritus in verbis Dei com-

prehendere necdum didicit. At qui aquæ bajulum, hæc est gratiæ præconem, in domum Ecclesiæ fuerit secutus, hic per spiritum illustrantem superficiem litteræ transcendendo in alto mentis solario Christo refectionem præparat, quia cuncta vel paschæ sacramenta, vel cætera legis decreta, ejus esse sacramenta cognoscit.

Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, et manducantibus, ait Jesus : Amen dico vobis quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. Qui de passione prædixerat, et de proditore prædicit, dans locum poenitentiae, ut cum intellexisset scribi cogitationes suas, et occulta conscientiae, poeniteret eum factisui. Et tamen non designat specialiter, ne manifeste coargutus impudentior fieret. Mittit crimen in numero, ut agat conscius poenitentiam.

At illi ceperunt contristari, et dicere ei singillatim : Nunquid ego ? Et certe noverant undecim apostoli quod nihil tale contra Dominum cogitent, sed plus crederent magistro quam sibi ; et timentes fragilitatem suam, tristes interrogabant de peccato cujus conscientiam non habebant.

Qui ait illis : Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino. O mira Domini potentia ! Primum dixerat, *unus ex vobis me tradet*, perseverat proditor in malo, manifestus arguit, et tamen nomen proprie non designat. Judas cæteris contristatis et retrahentibus manum, et interdicentibus cibos oris, temeritate et impudentia qua magistrum proditorum erat, etiam manum cum magistro mittit in catinum, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.

Et Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo. Væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur. Nec primo, nec secundo correptus a prodicione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, et thesaurizat sibi iram in die iræ. Poenam prædicit, ut quem pudor non vicerat, corrigant denunciata supplicia. Sed et hodie quoque et in sempiternum væ illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidiis mente conditis, qui præcordiis aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi oblationibus sacrosanctis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Judæ Filium hominis tradit, non quidem Judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus, membris videlicet suis, quibus ille ad inestimabile et inviolabile dominici corporis ac sanguinis sacramentum temerare præsumit. Ille Deum vendit, qui ejus timore atque amore neglecto, terrena pro illo et caduca, imo etiam criminosa, diingere et curare convincitur.

Bonum caset ei, si non esset natus homo ille. Non ideo putandus est ante fuisse quam nasceretur, quia nulli possit esse bene, nisi ei qui fuerit. Sed simpliciter dictum est, multo melius esse non subsistere, quam male subsistere.

Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis, et ait : Sumite, hoc est

corpus meum. Finitis paschæ veteris solemnibus, quæ in commemoratione antiquæ de Ægypto liberationis populi Dei agebantur, transit ad novum quod in suæ redemptionis memoriam Ecclesiam frequentare volebat, ut videlicet pro carne agni ac sanguine, sui corporis sanguinisque sacramentum exhiberetur, ipsi quoque se esse monstraret : *Cui juravit Dominus et non poenitebit eum : Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Me'chisedech (Psal. cix).* Frangit autem ipse panem quem discipulis porrigit, ut ostendat corporis sui fractionem non absque sua sponte ac procuracione venturam, sed sicut alibi dicit, potestatem se habere ponendi animam suam, et potestatem se habere iterum sumendi eam. Quem videlicet panem certique gratia sacramenti, priusquam frangeret benedixit, quia naturam humanam quam pissurus assumpsit, ipse una cum Patre et Spiritu sancto gratia divinæ virtutis implevit. Benedixit panem et fregit, quia hominem asumptum ita morti subdere dignatus est, ut ei divinæ immortalitatis veraciter inesse potentiam demonstraret, ideoque velocius eum a morte resuscitandum esse doceret.

Et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Cum appropinquare passioni dicitur, accepto pane gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit, ut hinc videlicet ostendat, quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ ; ut hinc ostendat quid in correptione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit æquales.

Et ait illis : Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Quia panis corpus confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne : hic ad corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem. Verum quia et nos in Christo, et in nobis Christum manere oportet, vino dominici calicis aqua miscetur. Attestante enim Joanne, *aquæ populi sunt.* Et neque aquam solam, neque solum vinum, sicut nec granum frumenti solum sine aquæ admistione et coactione in panem cuiuslibet licet offerre, ne talis videlicet oblatio quasi caput a membris secernendum esse significet, et vel Christum siue nostræ redemptionis amore pati potuisse, vel nos sine illius passione salvari ac Patri offerri posse contingat. Quod autem dicit : *Hic est sanguis meus novi testamenti (Math. xxvi)*, ad distinctionem respicit veteris testamenti, quod hircorum et vitulorum est sanguine dedicatum, dicente inter aspergendum legislatore : *Hic est sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus (Hebr. ix).* Necessè est enim exemplaria quidem veterum his mundari ; ipsa autem cælestia melioribus hostiis quam istis ; juxta quod Apostolus per totum ad Hebræos epistolam, inter legem distinguens et Evangelium, pulcherrima expositione ac plebarratione declarat.

Amen dico vobis, quod jam non bibam de genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei. Vitem sive vineam Domini appellatam esse Synagogam, et omnis sparsim Scriptura, et apertius testatur Isaias in cantico de illa cantato: *Vinea, inquit, Domini Sabaoth, domus Israel est (Isai. v).* De qua nimirum vinea Dominus multo tempore bibebat, quamvis pluribus ramis in amaritudinem vitis alienæ conversis, quia tametsi multis in illa plebe exorbitantibus a recto fidei itinere, non defuere plurimi toto legis tempore, quorum piis cogitationibus summisque virtutibus delectaretur Deus. Verum passo in carne Domino ac resurgente a mortuis, tempus fuit ut legalis illa, et figuralis observatio cessaret, atque ea quæ secundum litteram gerebantur, in spiritualem translata sensum, melius in novo testamento, jurante sancti Spiritus gratia, tenerentur. Iturus ergo ad passionem Dominus ait: *Jam non bibam de genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.* Ac si aperte dicat: Non ultra carnalibus Synagogæ cæremoniis delectabor, in quibus etiam ista paschalis agni sacra locum tenere præcipuum. Aderit enim tempus mæ resurrectionis, aderit dies ille, cum ipse in regno Dei positus, id est, gloria vitæ immortalis sublimatus, de salute ejusdem populi fonte gratiæ spiritus regenerati, novo vobiscum gaudio perfundat.

Et hymno dicto, exierunt in montem Olivarum. Hoc est, quod in psalmo legimus: *Edent pauperes et satiabuntur, et laudabunt Dominum, qui requirunt eum (Psal. xxi).* Potest autem hymnus etiam ille intelligi quem Dominus, secundum Joannem, Patri gratias agens, decantabat, in quo et pro seipso, et pro discipulis, et pro eis qui per verba eorum credituri erant, elevatis sursum oculis precabatur. Et pulchre discipulos sacramentis sui corporis ac sanguinis imbutos, et hymno piæ intercessionis Patri commendatos, in montem educit Olivarum, ut typice designet nos per acceptionem sacramentorum suorum, perque opem suæ intercessionis, ad altiora virtutum dona et charismata sancti Spiritus, quibus in corde perungamur, conscendere debere.

Et ait eis Jesus: Omnes scandalizabimini in nocte ista. Prædicat quod passuri sunt, ut cum passi fuerint, non desperent salutem, sed agentes poenitentiam liberentur. Et signanter addidit *in nocte ista scandalizabimini*, quia quomodo qui inebriantur nocte inebriantur, sic et qui scandalum patiuntur, in nocte et in tenebris sustinent. Nos vero dicamus: *Nox præterit, dies autem appropinquavit (Rom. xiii).*

Quia scriptum est: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Hoc aliis verbis in Zacharia propheta scriptum est; et, nisi fallor, ex persona prophetæ ad Deum dicitur: *Percute pastorem, et dispergentur oves (Zach. xiii).* Sexagesimo quoque octavo psalmo, qui totus a Domino canitur, huic sensui congruente: *Quoniam quem tu percussisti, ipsi persecuti sunt.* Percutitur autem pastor bonus, ut ponat animam suam

pro ovibus suis, et de multis gregebibus eronum fiat unus grex et unus pastor.

Petrus autem ait ei: Et si omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Non est temeritas nec mendacium, sed fides est apostoli Petri, et ardens affectus erga Dominum Salvatorem.

Et ait illi Jesus: Amen dico tibi quia tu hodie, in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus. Et Petrus de ardore fidei promittebat, et Salvator quasi Deus futura noverat. Et nota quod Petrus in nocte neget, et neget tertio. Postquam autem gallus cecinit, et decrescenibus tenebris, vicina lux nuntiata est, conversus flevit amare, tenens negationis sordes lacrymis lavans. Non est sane arbitrandum esse contrarium quod Marco dicente: *Priusquam gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus*, cæteri evangelistæ simpliciter dixerunt: *Priusquam gallus cantet, ter me negabis.* Tota enim Petri negatio trina negatio est. In eadem namque permansit negatione, animo propositoque mendacii, donec, admonitus quid ei prædictum sit, amaro fletu et cordis dolore sanaretur. Hæc autem tota, id est, trina negatio, si post primum galli cantum inciperet, falsum dixisse viderentur tres qui dixerunt dixisse Dominum quia antequam gallus cantaret, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem ante peregisset quam cantare gallus inciperet, superfluo dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini: *Amen dico tibi quia tu in nocte hac priusquam gallus bis vocem dederit ter me negaturus es.* Sed quia ante primum galli cantum coepta est illa trina negatio, attenderunt illi tres non quando eam completurus esset Petrus, sed quæ futura esset, quandoque coeptura, id est, quæ trina ante galli cantum, quanquam in animo ejus et ante primum galli cantum tota possit intelligi. Quamvis enim verbis negantis ante primum coepta, ante secundum autem galli cantum peracta sit tota illa trina negatio, tamen affectione animi et timore Petri ante primum tota concepta est. Nec interest quantis morarum intervallis trina voce enuntiata sit, cum cor ejus etiam ante primum galli cantum totam possideret, tam magna scilicet formidine imbibita, ut posset Dominum, non solum semel, sed iterum et tertio interrogatus negare, ut rectius diligentiusque attendentibus quomodo jam mœchatus est mulierem in corde suo qui eam viderit ad concupiscendum, sic Petrus, quandoque verbis cederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare posset usque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quando eum trinæ negationi sufficiens timor invasit.

Et veniant in prædium, cui nomen Gethsemani. Monstratur usque hodie locus Gethsemani, in quo Dominus oravit, ad radices montis Olivæ, nunc ecclesia desuper ædificata. Interpretatur autem Gethsemani *vallis pinguium sive pinguedinum.* Quod vero non solum dicta vel opera nostri Salvatoris, verum etiam loca et tempora in quibus operatur et loquitur,

mysticis (ut sæpe dictum est) sint plena figuris, cum in monte orat Dominus, quasi tacite nos admonet sublimia tantum orando inquiri, et pro cœlestibus bonis supplicari debere. At cum in valle orat, et hoc in valle pinguium sive pinguedinis, ipsius æque insinuat nobis humilitatem semper in orationibus, et internæ pinguedine dilectionis esse servandam, ne quis videlicet orans Deum, jactare sua merita in exemplum Pharisæi superbientis audeat, quin potius humili voce ac mente proclamet: *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii). Ne aridum a dilectione proximi cor gestans, ad placandam sibi Conditoris gratiam genuflectat, juxta eum qui centum denarios fratri, quos sibi debebat, dimittere nolens, decem millia talenta sibi a domino frustra precabatur remitti. Ne jejunum ab amore Conditoris pectus habens, temporalia quælibet potius in oratione quam ejus visionem requirat, annumerandus in eis de quibus ait ipse: *Quia receperunt mercedem suam* (Matth. vi). In imo quippe cogitationem ponere, quid est aliud quam quædam ariditas mentis? Qui autem intellectu cœlestium jam per sancta desideria de supernis intimæ delectationis cibo pascuntur, quasi largiori alimento pinguescunt. Hæc enim pinguedine saginari Psalmista concupierat, cum dicebat: *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* (Psal. lxxii). Quantum vero ad ipsam dominicæ passionis dispensationem pertinet, apte approprians morti Dominus, in valle pinguedinis oravit, quia per vallem humilitatis et pinguedinem charitatis pro nobis mortem subiit. *Humiliavit enim semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem* (Philip. ii). *Et majorem hæc dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (Joan. xv).

Et assumpsit Petrum, et Jacobum, et Joannem secum, et cepit pavere et tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Timet Christus, cum Petrus non timeat. Christus timet; Petrus dicit: *Animam meam pro te ponam* (Joan. xiii). Christus dicit: *Anima mea turbatur*. Utrumque verum est, et plenum utrumque ratione, quia et ille qui est inferior non timet, et ille qui est superior gerit timentis affectum. Ille enim quasi homo vim mortis ignorat. Iste autem, quasi Deus in corpore constitutus, fragilitatem carnis exponit, ut eorum qui sacramentum Incarnationis abjurant excluderetur impietas. Denique et hoc dixit, et Manichæus non credidit, Valentinus negavit, Marcion phantasma judicavit. Eo autem usque hominem, quem veritate corporis demonstrabat, æquabat affectu, ut diceret: *Sed tamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis* (Matth. xxvi). Suscepit ergo voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Confidenter tristitiam nomino, quia crucem prædico. Mea est voluntas, quam suam dixit, Quia ut homo suscepit tristitiam meam, ut homo locutus,

Et ideo ait: *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis* (Ibid.). Mea est tristitia, quam meo suscepit affectu. Ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit quod dolere, Et sequestrata delectatione divinitatis æter-

næ, tædio mæse infirmitatis afficitur. *Tristis est, inquit, anima mea usque ad mortem*. Non propter mortem tristis est Dominus, quia eum conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit. Nam qui corpus suscepit, omnia debuit subire quæ corporis sunt, ut esuriret, sitiret, angeretur, contristaretur. Divinitas autem commutari per hos nescit affectus.

Sustinete hic, et vigilate. Et cum processisset paululum, procidit super terram. Quod præcipit, *sustinete hic, et vigilate*, non a somno prohibet, cujus temporis non erat imminente discrimine, sed a somno infidelitatis et torpore mentis. Dato autem eis præcepto, ut sustinerent vigilarentque secum, paululum procedens ruit in faciem suam, et humilitatem mentis habitu carnis ostendit.

Et orabat ut si fieri posset transiret ab eo hora, et dixit: Abba, etc. Quid erat illa vox, nisi sonus infirmitatis nostræ? Multi adhuc infirmi contristantur futura morte; sed habeant rectum cor, vident mortem quantum possint; sed si non possunt, dicant quod ipse Dominus, non propter se, sed propter nos dixit. Quid enim dixit? *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*. Ecce habes voluntatem humanam expressam. Vide jam rectum cor.

Sed non quod ego volo, sed quod tu. Non veni (inquit) *facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me* (Joan. v). Suam voluntatem dixit, quam temporaliter sumpsit ex virgine; voluntatem vero ejus qui eum misit, eam, videlicet, signans, quam intemporaliter æternus habuit cum Patre communem. Orat transire calicem, ut ostendat vere, quod et homo erat. Reminiscens autem et propter quod missus est, perficit dispensationem ad quam missus est, et clamat: *Sed non quod ego volo, sed quod tu*. Si moritur mors, me non moriente, secundum carnem videlicet, transeat, ait, calix iste. Verum quia non aliter hoc fiet, ait: *Non quod ego volo, sed quod tu*. Quod autem Patrem invocans duplici nomine dicit *Abba Pater*, utriusque populi illum, et Judæi, scilicet, et gentilis, Deum esse ac Salvatorem ostendit. Item namque *abba* quod et *pater* significat. Sed *abba* Hebræum, *pater* Græcum est et Latinum. Ut ergo utrumque populum in eum crediturum, ab utroque eum invocandum esse doceret, utraque lingua eum primus ipse invocat. Ipse est enim bonus pastor, qui, animam dando pro ovibus suis, unum de duobus gregibus ovile perficit. Ideoque utriusque voce gregis auxilium Patris flagitat, ut nos utrique exemplo illius informati, ubi adversa imminere senserimus, nos, Patrem Deum, Hebræi, *Abba*, invocantes, una fidei et charitatis devotione præsidium cœleste quæramus. Unde doctor egregius formam docendi a Domino sumens, ita suos alloquitur auditores: *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater* (Rom. viii). *Abba* nimirum illi, qui de Israelitico populo, nos *Pater*, qui de gentibus ad fidem Christi venimus.

Et veniens invenit eos dormientes, et ait Petro: Simon, dormis? Non potuisti una hora vigilare? Ille qui

supra dixerat : *Ettamsi omnes scandalizati fuerint, A* ad mortem, ut confidentiam et gaudium passuri videant. *ego nunquam scandalizabor, nunc tristitiæ magnitudine somnum vincere non potest.*

Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem. Impossibile est humanam animam non tentari. Unde et in Oratione Dominica dicimus : *Et ne nos inducas in tentationem (Math. vi)* ; quam ferre non possumus : non tentationem penitus resutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo in præsentiarum non ait . *Vigilate et orate, ne tentemini, sed, ne intretis in tentationem.* Hoc est, ne tentatio vos superet ultima, et intra suos casses teneat. Verbi gratia, martyr, qui pro confessione Domini sanguinem fudit, tentatus quidem est, sed tentationis retribus non est ligatus. Qui autem negat, in plagas tentationis incurrit.

Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma. Hoc adversum temerarios dictum est, qui quidquid crediderint, putant se posse consequi. Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantum de carnis fragilitate timeamus. Sed tamen, juxta Apostolum, spiritus carnis opera mortificemus. Facit hic locus et adversus Eutychianos, qui dicunt unam in mediatore Dei et hominum Domino ac Salvatore nostro operationem, unam fuisse voluntatem. Cum enim dicit : *Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma,* duas voluntates ostendit : humanam, videlicet, quæ est carnis, et divinam, quæ est deitatis. Ubi humana quidem propter infirmitatem carnis recusat passionem. Divina autem ejus est promptissima. Quoniam C formidare quidem in passione, humanæ fragilitatis est ; suscipere autem dispensationem passionis, divinæ voluntatis atque virtutis est.

Et iterum abiens, oravit eundem sermonem dicens ; et reversus denuo, invenit eos dormientes. Solus orat pro omnibus, sicut et solus patitur pro universis. Languescebant autem et opprimebantur apostolorum oculi, negatione vicina.

Et venit tertio, et ait illis : Dormite jam, et requiescite ; sufficit, etc. Cum dixisset : *Dormite jam, et requiescite*, et adjungeret : *Sufficit*, ac deinde inferret : *Venit hora, ecce tradetur Filius hominis,* et cætera, utique intelligitur post illud, quod eis dictum est, *Dormite et requiescite*, siquidem Dominum aliquantum ut hoc fieret quod præmiserat, et tunc intulisse : *Ecce appropinquat hora, sive venit hora.* Ideo post illa verba positum est *sufficit*, id est, quod requievistis jam sufficit. Sed quia commemorata ipsa non est interpositio silentii Domini, propterea coarctat intellectum, ut in illis verbis alia pronuntiatio requiratur.

Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est. Postquam tertio oraverat, et apostolorum timorem, sequente pœnitentia, imperaverat corrigendum, securus de passione sua pergit ad persecutores, et ultro se interficiendum præbet, dixitque discipulis : *Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est.* Non nos inveniat quasi timentes et retractantes, ultro pergamus

ad mortem, ut confidentiam et gaudium passuri videant.

Dederat autem traditor eis signum, dicens : Quemcumque osculatus fuero, etc. Impudens quidem et scelerata confidentia, magistrum vocare, et osculum ei ingerere, quem tradebat. Tamen adhuc aliquid habet de verecundia discipuli, cum non eum palam tradidit persecutoribus, sed per signum osculi. Suscepit autem Dominus osculum traditoris, non quo simulare nos doceat, sed ne proditorem fugere videatur, simul et illud Davidicum complens : *Cum his qui odertunt pacem eram pacificus (Psal. cxix).*

Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis, et amputavit illi auriculam. Petrus hoc fecit, ut Joannes B evangelista declarat, eodem nimirum mentis ardore quo cætera fecerat. Sciebat enim quomodo Phinees puniendo sacrilegos mercedem justitiæ sacerdotii perennis acceperat. Lucas autem addit quod Dominus tangens auriculam servi, sanaverit eum. Nunquam ergo pietatis suæ Dominus obliviscitur, qui etiam hostes suos non patitur vulnerari. Illi justo mortem inferunt, ipse persecutorum vulnera sanat. Mystice docens etiam eos qui in suæ mortis consensione vulnus animæ contraxerant, si fructum pœnitentiæ facerent dignum, salutem posse mereri.

Et respondens Jesus, ait illis : Tanquam ad latronem existis cum gladiis et lignis comprehendere me, etc. Stultum est, inquit, eum cum gladiis et fustibus quærere, qui ultro se vestris tradat manibus ; et in nocte quasi latitantem, et vestros oculos declinantem, per proditorem investigare, qui quotidie in templo doceat. Sed ideo adversum me in tenebris congregamini, quia potestas vestra in tenebris est.

Tunc discipuli ejus, relinquentes eum, omnes fugerunt. Impletur sermo Domini quem dixerat, quod omnes discipuli scandalizarentur in illo in ipsa nocte. Nam etsi turba permittere ad petitionem Domini fugerunt, ut Joannes scribit, pavorem tamen ac timiditatem suæ mentis ostendebant, quod ad fugæ præsidium promptiores quam ad fiduciam patiendi cum Christo exstiterant.

Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum. At ille rejecta sindone nudus profugit ab eis. Quod ait amictus sindone super nudo, subauditur corpore, id est, corpore super nudo, quia non aliud indumenti quam solam habebat sindonem. Quis autem fuerit iste adolescens, evangelista non dicit. Quisquis vero fuit, majorem in se quam in cæteris amorem Domini permansisse comprobatur, qui, illis jam fugientibus, ipse, donec ab hostibus comprehenderetur, vinculo charitatis astictus, eum prosequi non omisit. Quamvis necdum perfectam habuerit charitatem, qui a comitatu Salvatoris vel tentus profugere potuit. Quia sicut perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv), ita timor mentem obsidens, imperfectam arguit charitatem.

Sed notandum solertius quod de hoc adolescente

scribens evangelista, non ait quia fugit a comitatu, vel fugit a sequendo Dominum, sed, *rejecta*, inquit, *sindone, nudus profugit ab eis*. Fugit enim ab hostibus, quorum et præsentiam deestabatur et facta; non fugit a Domino Salvatore ac magistro suo, cujus amorem etiam corpore absens fixum in corde servavit. Neque aliquid vetat intelligi Joannem hunc fuisse adolescentem, dilectum præ cæteris magistro discipulum. Nam et illum eo tempore fuisse adolescentem, longa post hæc in carne vita ejus indicio est. Potuit namque fieri ut ad horam tenentium manibus elapsus, mox resumpto indumento, redierit, et sub dubia noctis luce sese turbis ducentium Jesum, quasi unus de ipsis immiscuerit, donec ad atrium pontificis cui erat notus perveniret. Juxta quod in suo ipse Evangelio commemorat. Sicut autem Petrus, qui culpam negationis pœnitentiæ lacrymis abluit, et confessione dominici amoris funditus extirpavit, recuperationem ostendit eorum qui in martyrio labuntur, ita cæteri discipuli, qui articulum comprehensionis fugiendo prævenerant, cautelam fugiendi docent eos qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt. Quibus tutius est multo præsidia latebrarum petere, quam se discrimini certaminum exponere. Ita etiam iste adolescens qui, rejecta sindone, nudus profugit ab impiis, illorum et opus designat et animum qui, ut securiores ab incursibus hostium fiant, quidquid in hoc mundo possidere videntur abjiciunt, ac nudi potius Domino famulari, quam adhærendo mundi rebus materiam tentandi atque a Deo revocandi adversariis dare didicerunt: juxta exemplum beati Joseph, qui, relicto in manibus adulteræ pallio, foras exsilivit, malens Deo nudus, quam indutus cupiditatibus mundi meretrici servire.

Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem. Summum sacerdotem Caiphiam significat, qui (sicut evangelista Joannes scribit) erat pontifex anni illius. De quo consentanea testatur Josephus, quia pontificatum sibi absque merito dignitatis emerit a principe Romano. Non ergo mirum est si iniquus pontifex inique judicat.

Petrus autem a longe secutus est, etc. Merito a longe sequebatur, qui jam proxime erat negaturus. Neque enim negare posset, si Christo proximus adhæsisset. Verum in hoc maxima nobis est admiratione venerandus, quia Dominum non reliquit etiam cum timeret. Quod enim timet, naturæ est; quod sequitur, devotionis; quod negat, obreptionis; quod pœnitet, fidei. Aliter: quod ad passionem eundem Dominum a longe sequitur Petrus, significabat Ecclesiam secururam quidem, hoc est imitaturam passionem Domini, sed longe differenter. Ecclesia enim pro se patitur, at ille pro Ecclesia.

Et sedebat cum ministris, et calefaciebat se ad ignem. Et dilectionis ignis, est et cupiditatis. De hoc dicitur: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat* (Luc. xii)? De illo autem: *Omnes adulterantes, velut ciliabus corda eorum* (Ose. vii). Iste

super credentes in cœnaculo Sion descendens, variis linguis eos Deum laudare docuit. Ille in atrio Caiphæ instinctu maligni spiritus accensus, ad negandum ac blasphemandum Dominum noxias perfidorum linguas armabat. Quod enim intus in domo principis sacerdotum synodus maligna gerebat, hoc ignis in atrio foris inter frigora noctis materialiter accensus, typice præmonstrabat. Quicumque ergo vitiosum noxiumque in se exstinguit incendium, potest dicere cum propheta Domino: *Quia factus sum sicut uter in pruina, justificationes tuas non sum oblitus* (Psal. cxviii). In quibuscunque autem flammam charitatis turbida vitiorum flumina obruerunt, audiunt a Domino: *quoniam abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum* (Matth. xxiv). Quo frigore torpens ad horam apostolus Petrus, quasi prunis ministrorum Caiphæ calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium, perfidorum societate quærebat. Sed non mora, respectus a Domino cum ignem pravorum corpore, tum infidelitatem in corde reliquit. Ac, post resurrectionem Domini, sancto igni recreatus, funditus excessum trinæ negationis trina dilectionis confessione purgavit. Tunc etenim completa illa memorabili piscium captura, cum venisset ad Dominum cum condiscipulis suis, prunas positas, et piscem superpositum et panem mox videns, sub cordis arcana prunis inflammavit amoris.

Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversum eum dicentes: Quoniam nos audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manu factum, et post triduum aliud non manufactum ædificabo. Quomodo falsi testes sunt, si ea dicunt quæ Dominum dixisse legimus? Sed falsus testis est, qui non eodem sensu dicta intelligit quo dicuntur. Dominus enim dixerat de templo corporis sui. Sed et in ipsis verbis calumniatur, et paucis additis vel mutatis, quasi justam calumniam faciunt. Salvator dixerat: *Solvite templum hęc.* Isti commutant et aiunt: *Ego dissolvam templum hoc manu factum.* Vos, inquit, *solvite*, non ego. Quia illicitum est ut ipsi nobis inferamus mortem. Deinde illi vertunt et post triduum aliud non manu factum ædificabo, ut proprie de templo Judaico dixisse videatur. Dominus autem ut ostenderet animal vivum et spirans templum, dixerat: *Et ego in triduo suscitabo illud.* Aliud est ædificare, aliud suscitare.

Et exsurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum dicens: Non respondes quidquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, et nihil respondit. Ira præceps et impatiens non inveniens calumniæ locum, excutit de solio pontificem, ut insaniam mentis motu corporis demonstraret. Quanto plus Jesus tacebat ad indignos responsione sua falsos testes et sacerdotes impios, tanto magis pontifex, furore superatus, eum ad respondendum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis locum inveniat accusandi. Nihilominus Jesus tacet. Sciebat enim, quasi Deus, quidquid respondisset, torquendum ac calumniam.

Rursum summus sacerdos interrogabat eum, et dicit ei: *Tu es Christus filius Dei benedicti. Jesus autem dixit illi: Ego sum.* In Mathæo scriptum est quod interrroganti et adjuranti se pontifici si esset Christus, respondit: *Tu dixisti (Math. xxvi).* Pro quo Marcus posuit: *Ego sum*, ut, videlicet, ostenderet tantum valere quod ei dicit Jesus: *Tu dixisti*, quantum si diceret: *Ego sum.*

Et videbitis Filium hominis a dextris sedentem virtutis, et venientem cum nubibus cæli. Si ergo tibi in Christo, o Judæe, pagane, et hæretice, contemptas, infirmitas et crux contumelia est, vide quia per hæc Filius hominis ad dexteram Dei Patris sessurus, et ex partu Virginis homo natus, in sua cæli cum nubibus est majestate venturus. Unde et Apostolus, cum crucis abjecta descripsisset, dicens quod humiliavit seipsum, factus obediens, usque ad mortem, mortem autem crucis, adjunxit atque ait: *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genua flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Phillip. ii).*

Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua ait: *Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam.* Quam de solio sacerdotali furor excusserat, eadem rabies ad scindendas vestes provocat. Scindit vestimenta sua, ut ostendat Judæos sacerdotalem gloriam perdidisse, et vacuum sedem habere pontificis. Sed et consuetudinis Judaicæ est, cum aliquid blasphemiz et quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua. Quod Paulum quoque et Barnabam, quando in Lycaonia deorum cultu honorabantur, fecisse legimus. Herodes autem quia non dedit honorem Deo, sed acquievit immoderato favori populi, statim ab angelo percussus est. Altiore autem mysterio factum est ut in passione Domini pontifex Judæorum sua ipse vestimenta disciderit, cum tunica Domini, nec ab ipsis qui eum crucifigere militibus scindi potuerit. Figurabatur enim quod sacerdotium Judæorum pro sceleribus ipsorum pontificum esset acindendum, et a sua statu integritatis omnimodis solvendum, soliditas vero sanctæ universalis Ecclesiæ, quæ vestis sui Redemptoris solet appellari, nunquam valeat dirumpi. Quin potius et si Judæi, si gentiles, si hæretici, si mali catholici humilitatem Domini Salvatoris contempnant, ejus tamen usque ad consummationem sæculi, in illis quos foris electionis invenerit, inviolata sit permansura castitas.

Et cæperunt quidam conspuere eum, et velare faciem ejus, et colaphis eum cædere, et dicere ei: *Prophetiza. Et ministri alapis eum cædebant.* Impleta est hoc loco prophetia quæ ait: *Dedi maxillas meas alapis, et faciem meam non averti a confusione sputorum (Isai. l).* Sed qui tunc cæsus est colaphis sive alapis Judæorum, cæditur etiam nunc blasphemias falsorum Christianorum.

Qui tunc consputus est salivis infidelium, nunc usque vesanis nominibus tenus fidelium exhonatur

atque irritatur opprobriis. Velaverunt autem faciem ejus, non ut eorum ille scelera non videat, sed ut a seipsis, sicut quondam Moysi fecerunt, gratiam cognitionis ejus abscondant. Si enim crederent Moysi, crederent forsitan et Domino. Quod velamentum usque hodie manet super eorum non revelatum. Nobis autem in Christum credentibus ablatum est. Neque enim frustra eo moriente velum templi scissum est medium, et ea quæ toto legis tempore latuerant, et abscondita carnali Israel fuerant, Novi Testamenti cultoribus sunt patefacta sancta sanctorum arcana. Quod vero dicunt ei: *Prophetiza*, et juxta alios evangelistas: *Prophetiza quis est qui te percussit*; quasi in contumeliam faciunt ejus, qui se a populis prophetam voluerit haberi. Sed ipso dispensante quæ patitur, omnia pro nobis fiunt, sicut Petrus hortatur: *Christo in carne passo nos eadem cogitatione armemur, atque ad toleranda pro nomine ejus irrisionum opprobria præparemur.*

Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis. Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum ait: *Et tu cum Jesu Nazareno eras, etc.* Quid sibi vult quod prima eum prodit ancilla, cum viri utique magis eum potuerint recognoscere? nisi ut et iste sexus peccasse in nocem Domini videretur et iste sexus redimeretur, per Domini passionem. Et ideo mulier resurrectionis accipit prima mysterium, et mandata custodit ut veterem prævaricationis oboleret errorem.

Et exiit foras ante atrium, et gallus cantavit. De hoc galli cantu cæteri evangelistæ tacent, non tamen factum esse negant, sicut et multa alia alii silentio prætereunt, quæ alii narrant.

Rursum autem cum vidisset illum ancilla, cæpit dicere circumstantibus: *Quia hic ex illis est. At ille iterum negavit.* Non hæc eadem quæ prius accusabat, illa esse credenda est. Dicit namque Mathæus apertissime: *Exeunte illo januam, vidit eum alia, et ait iis qui erant ibi (Math. xxvi), etc.* In hac autem negatione Petri discimus non solum abnegari Christum ab eo qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui, cum sit, negat se esse Christianum. Dominus autem non ait Petro: *discipulum meum te negabis, sed: Me negabis.* Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse discipulum.

Et post pusillum, rursus qui astabant dicebant Petro: *Vere tu ex illis es. Nam et Galilæus es.* Non quod alia lingua Galilæi quam Jerosolymitæ loquerentur, qui utriusque fuerint Hebræi, sed quod unaquaque provincia et regio suas habeat proprietates, ac vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Unde in Actibus apostolorum, cum ii quibus Spiritus sanctus insederat, omnium gentium linguis loquerentur, inter alios qui de diversis mundi plagis advenerant, etiam illi qui habitabant Judæam dixisse referuntur: *Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram in qua nati sumus (Act. ii)?* Et Petrus fratribus loquens in Jerusalem: *Et notum, inquit, factum est*

omnibus habitantibus in Jerusalem, ita ut appellaretur *Ager ille lingua eorum Hacaldama* (Act. 1). Quare lingua eorum, nisi quia idem nomen aliter illi, hoc est Jerusalem, aliter sonabant Galilæi?

Ille autem cepit anathematizare et jurare: Quia nescio hominem istum quem dicitis. Et statim iterum gallus cantavit. Solent Scriptura sacramentum causarum per statum designare temporum. Unde Petrus, qui media nocte negavit, ad galli cantum pœnituit. Qui etiam post resurrectionem Domini diurna sub luce illum quem tertio negaverat tertio æque se amare professus est. Quia nimirum quod in tenebris oblivionis erravit, et speratæ jam lucis rememoratione correxit, et ejusdem veræ lucis adeptæ præsentia plene totum quidquid nutaverat erexit. Hunc opinor galilæum aliquem doctorum intelligendum, qui nos jacentes excitans, et somnolentos increpans dicat: *Evigilate, justi, et nolite peccare.*

Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Jesus: Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cepit flere. Quam nociva pravorum colloquia? Petrus ipse inter infideles vel hominem se nosse negavit, quem inter condiscipulos jam Dei Filium fuerat confessus. Sed nec in atrio Caiphæ retentus poterat agere pœnitentiam. Egreditur foras, ut alii narrant evangelistæ, quatenus, ab impiorum concilio secretus, sorde pavidae negationis liberis sletibus abluit.

CAPUT XV.

Et confestim consilium facientes manserunt summi sacerdotes cum senioribus et scribis et universo concilio, vincientes Jesum duxerunt et tradiderunt Pilato. Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, ut uterque Domino illuderet. Et cerne sollicitudinem sacerdotum in malo. Tota nocte vigilaverunt ut homicidium facerent, et vinctum tradiderunt Pilato. Habebant enim hunc morem, ut quem adjudicassent morti, ligatum judici traderent. Attamen notandum quod non tunc primum ligaverunt eum, sed mox comprehensum nocte in horto, ut Joannes declarat, ligaverunt, et sic adduxerunt eum ad Annam primum.

Et interrogavit eum Pilatus: Tu es rex Judæorum? Pilato nihil aliud criminis interrogante nisi utrum rex Judæorum sit, arguuntur impietatis Judæi, quod ne falso quidem invenire potuerint quod objicerent Salvatori.

At ille respondens ait illi: Tu dicis. Sic respondit ut et verum diceret, et sermo ejus calumniæ non pateret. Et attende quod Pilato, qui invitatus ferebat sententiam, aliqua in parte responderit, sacerdotibus autem et principibus respondere noluerit, indignosque suo sermone judicavit.

Pilatus autem rursus interrogavit eum dicens: Non respondes quidquam? Vide in quantis te accusant. Jesus autem amplius nihil respondit. Ethnicus quidem est qui condemnat Jesum, sed causam refert in populum Judæorum: *Vide in quantis te accusant.* Jesus autem nihil respondere voluit, ne crimen diluens

dimitteretur a præside, et crucis utilitas differretur.

Pontifices autem concitaverunt turbam ut magis Barrabam dimitteret eis. Hæret Judæis usque hodie sua petitio, quam tanto labore impetrarunt. Quod enim data sibi optione, pro Jesu latroneum, pro Salvatore interfectorem, pro datore vitæ elegerunt ademptorem, merito salutem perdiderunt et vitam, et latrocinii sese ac seditionibus in tantum subdiderunt, ut et patriam regnumque suum, quod plus Christo amare, perdiderint, et hactenus eam quam veudidere sive animæ sive corporis libertatem recipere non meruerint.

*Pilatus autem iterum respondens ait illis: Quid ergo vultis ut faciam regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum. Pilatus vero dicebat eis: Quid enim mali fecit? Multas liberandi Salvatorem Pilatus occasiones dedit: primum latroneum justo conferens, deinde inferens: Quid ergo vultis, ut faciam regi Judæorum? Cumque responderent Crucifigatur, non statim acquievit, sed, juxta suggestionem uxoris, quæ mandaverat ei, ut Matthæus scribit: *Nihil tibi et justo illi* (Matth. xxvii), ipse serioque [At. quoque] respondens: *Quid enim, ait, mali fecit? Hoc dicendo Pilatus absolvit Jesum.**

At illi magis clamabant: Crucifige eum. Ut impletur quod in vigesimo primo psalmo dixerat: *Circumdederunt me canes multi, congregatio malignantium obsedit me* (Psal. xxi); et illud Jeremiæ: *Factus est mihi hæreditas mea sicut leo in silva, dederunt super me vocem suam* (Jerem. xii). Isaia quoque in hac sententia congruente: *Et expectavi ut facerent iudicium, fecerunt autem iniquitatem et non justitiam, sed clamorem* (Isai. v).

Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam et tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur. Jesus autem flagellatus non ab alio, quam ab ipso Pilato intelligendus est. Scribit namque aperte Joannes: *Clamaverunt rursus omnes dicentes: Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Jesum et flagellavit* (Joan. xviii). Ac deinde subjungit: *Et milites placentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, etc.* (Joan. xix). Quod quidem ideo fecisse atque ideo credendus est militibus eum illudendum tradidisse, ut satiati pœnis et opprobriis ejus, mortem ejus ultro sitire desisterent. Hoc autem factum est ut quia scriptum erat: *Multa flagella peccatorum* (Psal. xxxi), illo flagellato, nos a verberibus liberaremur, dicente Scriptura: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo* (Psal. xc).

Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, et convocant totam cohortem, et induunt eum purpura, et imponunt ei placentes spineam coronam, et ceperunt salutare eum: Ave, rex Judæorum. Milites quidem quod rex Judæorum fuerat appellatus, et hoc ei scribas et sacerdotes crimen objecerant, quod sibi in populo Israelitico usurparet imperium, illudentes hoc faciunt, ut nudatum pristinis vestibus induant purpura, qua

reges veteres utebantur, ut pro diademate imponant ei coronam spinarum, pro sceptro regali dent calamum, ut Matthæus scribit, et adorent quasi regem. Nos autem omnia hæc intelligamus mystice. Quomodo enim Caiphas dixit: *Oportet unum hominem mori pro omnibus* (Joan. xviii), *nesciens quid diceret* (Luc. ix); et isti quodcumque fecerunt, licet alia mente fecerint, tamen nobis qui credimus sacramenta tribuebant. Notandum autem quod pro eo quod Marcus ait: *Et induunt eum purpura*, Matthæus ita posuit: *Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei* (Matth. xxvii). Ubi intelligitur quod Matthæus ait: *Chlamydem coccineam circumdederunt ei*, hoc Marcus dixisse, Indutum purpura. Pro regia enim purpura chlamys illa coccinea illudentibus adhibita erat, et est rubra quædam purpura cocco simillima. Potest etiam fieri ut purpuram etiam Marcus commemoraverit, quam chlamys habebat, quamvis esset coccinea. Mystice ergo in purpura qua indutus est Dominus, ipsa ejus caro quam passionibus objecit, insinuat. De qua præmissa dixerat propheta: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari* (Isai. lxiii)? In corona vero quam portabat spinea, nostrorum susceptio peccatorum, pro qua mortalis fieri dignatus est, ostenditur. Juxta quod præcursor ipsius testimonium ei perhibens ait: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi* (Joan. i). Namque spinas in significatione peccatorum poni solere testatur ipse Dominus, qui protoplasto in peccatum prolapsus dicebat: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* (Gen. iii). Quod est aperte dicere: Conscientia tua punções tibi et aculeos vitiorum procreare non desistet. Quod vero, juxta Evangelium Lucæ, Dominus apud Herodem alba veste induitur, in cæteris vero evangelistis a militibus Pilati sub coccineo sive porpureo habitu illusus esse perhibetur, collata utraque narratione, in uno innocentia et castitas assumptæ humanitatis, in altero autem veritas passionis per quam ad gloriam regni immortalis esset perventurus, exprimitur. Sicut enim purpura colorem sanguinis, qui pro nobis effusus est, imitatur, ita et habitus regni quod post passionem intravit nobisque intrandum patescit, insinuat. Verum quia dicit Apostolus: *Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Galat. iii); et Isaias Domino de electis omnibus: *His, inquit, velut ornamento vestieris* (Isai. xli), potest in hoc utroque Domini habitu inimicorum quidem sententia probroso, sed ipsius Domini electione gloriosissimo, omnis electorum ejus multitudine, quæ in martyres venerandos, et cæteram fidelium plebem distinguitur, aptissime designari. Alba etenim veste induitur, cum munda justorum confessione circumdatur.

Purpura sive cocco vestitur, cum in triumpho victoriosorum martyrum gloriat.

Et percutiebant caput ejus arundine, et conspuebant eum. Et ponentes genua adorabant eum. Hæc tunc fecere milites Pilati, hæc usque hodie faciunt hæretici et pagani, milites utique diaboli. Quia enim caput

A Christi Deus, caput ejus percutiunt qui enim Deum esse verum denegant. Et quia per arundinem scriptura solet conscribi, quasi arundine caput Christi feriunt, qui, divinitati illius contradicentes, errorum suum confirmare auctoritate sacræ Scripturæ conantur. Spunt in faciem ejus, qui ejus præsentiam gratiæ verbis execrandis ex internæ cæcæ mentis insaniam conceptis respuunt, et Jesum Christum in carne venisse denegant.

Et quidem milites eum, quasi qui Deum se ipse falso dixisset, illudentes adorabant. Sed sunt hodie, quod est gravioris vesaniæ, qui eum certa fide ut Deum verum adorant, sed perversis actibus mox verba ejus quasi fabulosa despiciunt, ac promissa regni illius temporalibus illecebris longe postponunt.

B *Et educant illum ut crucifigerent eum. Et angaria-verunt prætereuntem quampiam Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri et Rufi, ut tolleret crucem ejus.* Magnæ tunc opinionis fuisse Simon iste videtur, cum filii quoque ejus quasi jam noti omnibus designentur ex nomine. Sed cavendum ne cui videatur contrarium, quod Joannes scribit, ipsum Dominum sibi crucem portasse; cæteri vero evangelistæ hunc Simonem Cyrenæum eam bajulasse referunt.

Primo namque a Domino portata, ac deinde Simoni, quem exeuntes forte obvium habuerunt, portanda imposita est. Et hoc congruosatis ordine mysterii. Quia nimirum *ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus.*

C Et quia Simon iste non Jerosolymita, sed Cyrenæus esse perhibetur (Cyrene enim Libyæ civitas est, ut in Actibus apostolorum legimus), recte per eum populi gentium designantur, qui quondam peregrini et hospites testamentorum; nunc obediendo cives sunt et domestici Dei, et, sicut alibi dicitur, *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi* (Rom. viii). Unde apte Simon *obediens*, Cyrene, *hæres* interpretatur. Nec prætereundum quod idem Simon de villa venisse refertur. Villa enim Græce *κᾶρος* dicitur. Unde paganos appellamus eos quos a civitate Dei alienos, et quasi urbanæ conversationis videmus esse expertes. Sed de pago Simon egrediens crucem portat post Jesum, cum populus nationum, paganis ritibus derelictis, vestigia dominicæ passionis obedienter amplectitur.

D *Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpretatum, Calvariæ locus.* Extra urbis portam loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, et Calvariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, erigerentur vexilla martyrii.

Et quomodo pro nobis maledictum crucis factum est, et flagellatus et crucifixus; sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur.

Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, et non accepit. Deus loquitur ad J rusalem: *Ego te plantavi vineam meam veram; quomodo facta es in amaritudine*

vitis aliena (Jerem. II)? Amara vitis amarum vinum fecit : quod propinatur Domino Jesu, ut impleatur quod scriptum est : *Dederunt in cibum meum fel, et in siti mea potaverunt me aceto* (Psal. LXXIII). Quod autem dicitur : *Et non accepit*, vel secundum Matthæum : *Cum gustasset, noluit bibere* (Matth. XXVII), hoc indicat, quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexit.

Quod enim ait Marcus : *non accepit*, intelligitur : non accepit ut biberet. Gustavit autem, sicut Matthæus testis est, ut, quod idem Matthæus ait, *Noluit bibere*, hoc Marcus dixerit *Non accepit*, tacuerit autem quod gustaverit. Sed et hoc quod ait Marcus, *Myrrhatum vinum*, intelligendum est Matthæum dixisse *cum felle mistum* (Matth. XXVII). Fel quippe pro amaritudine posuit. Et myrrhatum vinum amarissimum est, quanquam fieri possit ut et felle et myrrha vinum amarissimum reddetur.

Et crucifigentes eum, dividerant vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Hæc Joannes evangelista plenius exponit : quod scilicet milites cætera in quatuor partes, juxta suum numerum, dividentes, de tunica, quæ inconsutilis erat desuper contexta per totum, sortem miserint.

Quadrupartita autem vestis Domini quadripertitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet orbe (qui quatuor partibus constat) terrarum diffusam, et omnibus eisdem partibus æqualiter, id est, concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Si enim charitas juxta Apostolum, et supereminentiorem habet viam, et supereminet scientiæ, et super omnia præcepta est, merito vestis qua significatur desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid nisi gratia Dei commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit. Et cum sors mittitur, non personæ cujuscunque vel meritis, sed occulto Dei judicio creditur. Et quia, sicut dicit Apostolus, *vetus homo noster simul affixus est cruci cum illo, ut evacuetur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato* (Rom. VI), quando id agunt opera nostra, ut evacuetur corpus peccati, et quando exterior homo corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem, tempus est crucis. Hæc sunt etiam bona opera quidem, tamen adhuc laboriosa, quorum merces requies est. Sed ideo dicitur, *Spe gaudentes* (Rom. XII), ut requiem futuram cum hilaritate in laboribus operemur. Hanc hilaritatem significat crucis latitudo in transverso ligno ubi figuntur manus. Per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis, quia tristitia facit angustias. Per altitudinem autem, cui caput adjungitur, expectatio retributionis de sublimi justitia Dei qui *reddet unicuique secundum opera sua* (Matth. XVI), his quidem secundum tolerantiam boni operis, gloriam et honorem, et incorruptionem querentibus vitam æternam. Itaque etiam longitudo, qua totum corpus extenditur, ipsam tolerantiam significat, unde

longanimes dicuntur qui tolerant. Profundum autem, quod terræ infixum est, secretum sacramenti præfiguratur. Recordaris, nisi fallor, quod verba Apostoli in ista designatione crucis expediantur, ubi ait : *In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit longitudo, latitudo, altitudo, et profundum* (Ephes. III).

Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum. Sunt qui arbitrentur hora quidem tertia Dominum crucifixum, a sexta autem hora tenebras factas usque ad nonam, ut consumptæ intelligantur tres horæ, ex quo crucifixus est, usque ad tenebras factas. Et posset quidem hoc rectissime intelligi, nisi Joannes diceret hora quasi sexta Pilatum sedisse *pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabatha* (Joan. XIX). Sequitur enim : *Parasceve paschæ hora quasi sexta. Et dicit Judæis : Ecce rex vester, etc.* Si ergo hora quasi sexta Pilato sedente pro tribunali traditus est crucifigendus Judæis, quomodo hora tertia crucifixus est, sicut verba Marci non intelligentes quidam putaverunt? Jam certe dixerat Marcus : *Et crucifigentes eum, dividerunt vestimenta ejus.* Si ergo eis rei gestæ tempus voluit commemorare, sufficeret dicere : *Erat autem hora tertia*; ut quid adjunxit : *Et crucifixerunt eum*, nisi quia voluit aliquid recapitulando significare, quod quæsitum inveniretur, cum Scriptura ipsa illis temporibus legeretur, quibus universæ Ecclesiæ notum erat qua hora Dominus ligno suspensus est, unde posset hujus vel error corrigi, vel mendacium refutari? Sed quia sciebat a militibus Dominum crucifixum non a Judæis, occulte ostendere voluit eos magis crucifixisse qui clamaverunt ut crucifigere ur, quam illos qui ministerium principii suo secundum suum officium præbuerunt. Intelligitur ergo fuisse hora tertia cum clamaverunt Judæi ut Dominus crucifigeretur. Et veracissime demonstratur tunc eos crucifixisse quando clamaverunt, maxime quia nolebant videri se hoc fecisse, et propterea eum Pilato tradiderant, quod eorum verba satis indicant secundum Joannem. Quod ergo maxime videri fecisse nolebant, hoc eos hora tertia fecisse Marcus ostendit, verissime indicans magis fuisse Domini necetricem linguam Judæorum quam militum manus.

Et erat titulus causæ ejus inscriptus : Rex Judæorum. Titulus positus supra crucem ejus in quo scriptum erat : Rex Judæorum, illud ostendit, quod nec occidendo efficere potuerunt, ut eum regem non haberent qui eis manifestissima et eminentissima potestate secundum sua opera redditus est. Unde in psalmo canitur : *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion, montem sanctum ejus* (Psal. II). Qui apte etiam quoniam rex simul et pontifex est, cum eximiam Patri suæ carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque qua præditus erat dignitate, titulo prætendit, ut cunctis legere, hoc est audire et credere volentibus insinuaret quod per crucis patibulum non perdidit suum, sed confirmavit potius et corroboravit imperium.

Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum a dextris,

et alium a sinistra ejus. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi, significant eos qui sub fide et confessione Christi vel agonem martyrii, vel quemlibet continentiae arctioris instituta subeunt. Sed quicumque hæc pro æterna solum cœlestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito ac fide designantur. At qui sive humanæ laudis intuitu, seu qualibet minus digna intentione mundo abrenuntiant, non immerito blasphematoris ac sinistri latronis mentem imitantur et actus.

De quibus dicit Apostolus: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum, si alia plura aut pietatis opera facere, aut dona gratiæ spiritualis accepisse videar, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. XIII).* Beati autem qui sua propter Dominum, et propter Evangelium relinquunt. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum (Math. v).*

Similiter et summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum scribis dicebant: Alios, etc. Etiam nolentes contententur scribæ et pontifices quod alios salvos fecerit. Itaque vos vestra condemnat sententia. Qui enim alios salvos fecit, utique si vellet, seipsum salvare poterat.

Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus et credamus. Fraudulenta promissio. Quid est plus de cruce adhuc viventem descendere, aut e sepulcro mortuum resurgere? Surrexit, et non creditis; ergo etiam si de cruce descenderit, similiter non crederis.

Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei. Quomodo qui cum eo crucifixi erant conviciabantur ei, quando quidem unus eorum conviciatus est, secundum Lucæ testimonium, alter et comescuit eum, et in Deum credidit? nisi intelligamus Matthæum et Marcum, breviter perstringentes, hoc loco pluralem numerum pro singulari posuisse, sicut in Epistola ad Hebræos legimus pluraliter dictum: *Cluserunt ora leonum (Hebr. xi)*, cum solus Daniel significari intelligatur. Et pluraliter dictum: *Secti sunt (Ibid.)*, cum de solo Isaia tradatur. Quid autem usitatius, verbi gratia, quam ut dicat aliquis: Et rustici mihi insultant, etiam si unus insultet? Tunc enim esset contrarium quod Lucas de uno manifestavit, si illi dixissent ambos latrones conviciatos Domino, cum non posset sub numero plurali unus intelligi. Cum vero dictum est *latrones*, vel, *qui cum eo crucifixi erant*, nec additum est *ambo*, non solum si ambo fecissent posset hoc dici, sed etiam quia unus hoc fecit, potuit usitato locutionis modo per pluralem numerum significari. Quod vero Luca testante unus latro Dominum blasphematur dicens: *Si tu es Christus; salvum fac teipsum, et nos (Luc. XXIII)*, alter vero illum digna invectione redarguit, et Dominum fidei supplicatione precatur dicens: *Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum (Ibid.)*, usque hodie geri in Ecclesia videmus, cum mundanis tacti afflictionibus veri simul et falsi

Christiani, illi quidem qui ficta mente dominicæ passionis sacramenta gestant, ad præsentis vitæ gaudia cupiunt liberari a Domino. At qui simplici intentione cum Apostolo non gloriantur, nisi in cruce Domini nostri, ita potius a præsentibus ærumnis optant erui, ut spiritum suum in manus sui commendent auctoris, unaque cum ipso regni cœlestis desiderant esse participes. Unde bene ille, qui fide dubia Dominum precabatur funditus est contemptus a Domino, neque ulla responsione dignus habitus. At vero preces illius, qui æternam a se salutem quærebat, pia mox Dominus exauditione suscipere dignatus est. Quia nimirum, quicumque in tribulationibus positi temporalia tantum a Domino solatia requirunt, temporalibus se pariter et æternis gaudiis privant. Qui autem veraciter bona patriæ cœlestis suspirant, ad hæc absque ulla dubietate Christo miserante perveniunt.

Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam. Clarissimum mundi lumen retraxit radios suos, ne aut pendente videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Et notandum, quod Dominus sexta hora, hoc est, recessuro a centro mundi sole crucifixus sit; diluculo autem, hoc est, oriente jam sole resurrectionis suæ mysteria celebravit. Statu enim temporis signavit, quod effectu operis exhibuit. Quia mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. Nam et de Adam peccante scriptum est quod audierit vocem *Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem (Gen. III).* Post meridiem, nempe inclinata luce fidei; ad auram vero, re-rigescens e fervore charitatis. Deambulans autem audiebatur, quia ab homine peccante recesserat. Rationis ergo, imo divinæ pietatis ordo poscebat ut eodem temporis articulo quo tunc Adæ prævaricanti occluserat, nunc latroni Dominus penitenti januam paradisi reseraret, et qua hora primus Adam peccando mortem huic mundo invexerat, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret.

Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Heloi, Heloi lama sabachani, quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Principio vigesimi primi psalmi usus est. Illud quod in medio versiculi legitur: *Respice in me*, superfluum est. Legitur enim in Hebræo, *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Nec mireris verborum humilitatem, querimonias derelicti, cum, formam servi sciens, scandalum crucis videas. Sicut enim esurire, et sitire, et fatigari, non erant propria divinitatis, sed corporales passiones, ita et quod dicitur, *Ut quid me dereliquisti?* corporalis vocis erat proprium, quia solet secundum naturam corpus nullatenus velle a sibi conjuncta vita fraudari. Licet enim et ipse Salvator hoc dicebat, sed proprie ostendebat corporis fragilitatem, manens virtus et sapientia Dei. Ut homo ergo loquitur, meos circumferens motus, quod in periculis positi, a Deo

nos descri putamus; ut homo turbatur, ut homo A
 fiet, ut homo crucifigitur.

Et quidam de circumstantibus audientes dicebant: Ecce Eliam vocat. Non omnes, sed quidam. Quos arbitror milites fuisse Romanos, non intelligentes sermonis Hebraici proprietatem, sed ex eo quod dixit Heloi, Heloi, putantes Eliam ab eo invocatum. Sin autem Judæos, qui hoc dixerint, intelligere volueris, et hoc more sibi solito faciunt, ut Dominum inbecillitate infament, qui Eliæ auxilium deprecatur.

Currens autem unus, et implens spongiam aceto, circumponensque calamo potum, dabat ei, dicens: Sine, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. Quam ob causam Domino acetum sit potui datum, Joannes ostendit plenius, dicens: Postea sciens Jesus quia jam omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dicit: Sitio. Vas autem positum erat aceto plenum. Illi ergo spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus. Vidit ergo quoniam consummata sunt omnia quæ oportebat ut fierent, antequam acciperet acetum, et traderet spiritum, atque ut hoc etiam consummaretur quod ait: Et in siti mea potaverunt me aceto (Psal. cxviii), Sitio, inquit. Tanquam hoc diceret: Hoc minus fecistis, date quod estis. Judæi quippe ipsi erant acetum, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum; tanquam de pleno vase, de iniquitate mundi hujus impleto, cor habentes velut spongiam cavernosis quodammodo atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopum, cui circumposuerunt spongiam aceto plenam, quoniam herba est humilis, et pecus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quam circumdederunt, et se circumvenisse putaverunt. Unde illud in psalmo: Asperges me hyssopo, et mundabor (Psal. l); Christi namque humilitate mundamur, quia nisi humiliasset semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem crucis (Philipp. ii), non utique sanguis ejus in peccatorum remissionem, hoc est, in nostri mundationem fuisset effusus. Per arundinem vero, cui imposita est spongia, Scriptura significatur, quæ implebatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur vel Græca, vel Latina, vel alia quælibet, sonum significans qui lingua promitur, sic arundo dici potest littera quæ arundine scribitur. Sed significantius sonos vocis humanæ usitatissime dicimus linguas; scripturam vero arundinem dici, quo minus usitatum, eo magis est mystice figuratum.

Jesus autem emissa voce magna expiravit. Quid hac voce magna dixerit Dominus, Lucas aperte designat, dicens: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc, inquit, dicens expiravit (Luc. xiii). Quod vero scribit Joannes, quia cum accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum (Joan. xix), inter illud quod ait: Consummatum est, et illud, Et inclinato capite tradidit spiritum, emissa est illa vox

magna, quam tacuit Joannes, ceteri autem tres commemoraverunt.

Et velum templi scissum est in duo a sursum usque deorsum. Scinditur velum templi, ut arca testamenti et omnia legis sacramenta, quæ tegebantur, appareant, atque ad populum transeant nationum. Ante etenim dictum fuerat: Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus (Psal. lxxvi). Nunc autem: Exaltare super cælos, Deus, et super omnem terram, inquit, gloria tua (Psal. lxxvi). Et in Evangelio prius dixit: In viam gentium ne abieritis (Matth. x). Post passionem vero suam: Euntes, inquit, docete omnes gentes (Matth. xxviii).

Videns autem centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere homo hic Filius Dei erat. Manifesta causa miraculi centurionis exponitur, quod videns Dominum sic expirasse, hoc est, spiritum emisisse, dixerit: Vere homo hic Filius Dei erat. Nullus enim habet potestatem emittendi spiritum, nisi qui animarum conditor est. Et hoc considerandum est, quod centurio ante crucem in ipso scandalo passionis, vere Dei Filium confiteatur, et Arius in Ecclesia prædicet creaturam. Unde merito per centurionem fides Ecclesie designatur, quæ velo mysteriorum cælestium, per mortem Domini reserato, continuo Jesum et vere justum hominem, et vere Dei Filium, Synagoga tacente, confirmat.

Erant autem et mulieres de longe aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobi minoris, et Joseph mater, et Salome. Et cum esset in Galilæa, sequebantur eum et ministrabant ei. Jacobum minorem dicit Jacobum Alphæi, qui et frater Domini dicebatur, eo quod esset filius Mariæ materteræ Domini, cujus in Evangelio suo meminit Joannes, dicens: Stabat autem juxta crucem Jesu mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophae (Joan. xix). Maria autem Cleophae videtur eam dicere a patre, sive a cognatione. Vocabatur vero minor Jacobus, ad distinctionem majoris Jacobi, videlicet filii Zebedæi, qui inter primos apostolos vocatus est, et electus a Domino. Consuetudinis autem Judaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus ministrarent; hoc qui scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat: Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut et ceteri apostoli faciunt (I Cor. ix)? Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meteret earum carnalia, cujus illæ metebant spiritalia. Non quo indigeret cibus Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. Sed videamus, quales comites habuerit. Mariam scilicet Magdalenenam, a qua septem daemonia ejecerat, et Mariam Jacobi et Joseph matrem, materteram suam, et alias, quas in cæteris Evangelis legimus.

Et cum jam sero esset factum, quia erat parasceve, quod est ante Sabbatum, venit Joseph ab Arimathia nobilis decurio. Decurio vocatur, quod sit de ordine curiæ, et officium curiæ administret. Qui etiam curialis, a procurando munera civilia, solet appellari. Arimathia autem ipsa est Ramathaim, civitas Helehanæ et Samuelis in regione Thamnitica juxta Diospolim. Παράσκειν vero Græce, Latine præparatio dicitur. Quo nomine Judæi, qui inter Græcos morabantur, sextam Sabbati appellabant, eo quod in illo ea quæ requiei Sabbati necessaria essent, præparare solerent. Juxta hoc quod de manna quondam præceptum est: *Sexta autem die colligitis duplum*, etc. Quia ergo sexta die factus est homo, et tota est mundi creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requievit, unde et hanc Sabbatum, hoc est requiem, voluit appellari, recte Saluator eadem sexta die crucifixus, humanæ restorationis implevit arcanum. Ideoque cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est*, hoc est, sextæ diei, quod pro mundi refectione suscepi, jam totum est opus expletum. Sabbatum autem in sepulcro requiescens, resurrectionis quæ octava die ventura erat, expectabat eventum. Ubi nostræ simul devotionis ac beatæ retributionis præluet exemplum, quos in hac quidem sexta sæculi ætate pro Domino pati, et velut mundo necesse est crucifigi. In septima vero ætate, id est, cum lethi quis debitum solvit, corpora quidem in tumultis, animas autem secreta in pace cum Domino manere, et post bona oportet opera quiescere, donec, octava tandem veniente ætate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata cum animabus simul incorruptionem æternæ hæreditatis accipiant.

Venit, inquit, Joseph ab Arimathia nobilis decurio, qui et ipse erat exspectans regnum Dei. Et audacter introivit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu. Magnæ quidem Joseph iste dignitatis ad sæculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur. Talem namque existere decebat eum qui corpus Domini sepehret, qui et per justitiam meritum tali ministerio dignus esset, et per nobilitatem potentiæ sæcularis facultatem posset obtinere ministrandi. Non enim quilibet ignotus aut mediocris ad præsidem accedere et crucifixi corpus poterat impetrare.

Joseph autem mercatus est sindonem, et deponens eum, involvit sindone. Et ex simplici sepultura Domini ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumultis quidem possunt carere divitiis. Possumus autem juxta intelligentiam spiritalem hoc sentire, quod corpus Domini non auro, non gemmis, et serico, sed linteamine puro obvolvendum sit, quantum et hoc significet, quod ille in sindone munda involvat Jesum, qui pura eum mente suscepit. Hinc Ecclesiæ mos obtinuit ut sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus est Domini in sindone munda sepultum, juxta quod in gestis

A pontificalibus a beato papa Silvestro legimus esse statutum.

Et posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti. De monumento Domini ferunt, qui nostra ætate de Jerosolymis in Britanniam venire, quod domus fuerit rotunda de subjacente rope excisa, tantæ altitudinis, ut intro consistens homo vix manu extensa culmen possit attingere, quæ habet introitum ab Oriente, cui lapis ille maguus advolutus atque impositus est. In cujus monumenti parte Aquilonari sepulcrum ipsum, hoc est, locus Domini corporis de eadem petra factus est, septem habens pedes longitudinis, trium vero palmorum mensura cætero pavimento altius eminens. Qui videlicet locus non de oper, sed a latere meridiano per totum patulus est, unde corpus inferebatur. Color autem ejusdem monumenti ac loculi rubicundo et albo dicitur esse permistus.

Maria autem Magdalene, et Maria Joseph aspiciant ubi poneretur. In Luca legimus quia stabant omnes noti ejus a longe et mulieres, quæ secutæ erant eum. Illis ergo notis Jesu, post depositum ejus corpus ad sua remeantibus, solæ mulieres, quæ arctius amabant, funus subsecutæ, quomodo poneretur, inspicere curabant, ut ei tempore congruo munus possent devotionis offerre. Sed et hactenus sanctæ mulieres die Parasceves, id est, præparationis idem faciunt, cum animæ humiliter, et quo majoris sibi consciæ fragilitatis, eo majori Salvatoris amore ferventes, passionis ejus vestigiis in hoc sæculo, quo requies est præparanda futura, diligenter obsequuntur, et si forte valeant imitari pia curiositate, quo ordine sit eadem passio completa perpendunt.

CAPUT XVI.

Et cum transisset Sabbatum, Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome, emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. In Evangelio Lucæ scriptum est quod revertentes a monumento paraverunt aromata et unguenta, et Sabbato quidem siluerunt propter mandatum. Mandatum ergo legis erat ut Sabbati silentium a vespere usque ad vesperam servaretur; ideoque religiosæ mulieres, sepulto Domino, quoad licet operari, id est, usque ad solis occasum, in unguentis præparandis erant occupatæ, ut Lucas scribit. Et quia tunc, præ angustia temporis, opus explere nequibant, festinaverunt mox, transacto Sabbato, id est, occidente sole, ubi operandi licentia remeaverat, emere aromata, sicut Marcus refert, ut venientes mane ungerent corpus ejus. Neque enim vespere Sabbati præoccupante jam notis articulo monumentum adire voluerunt.

Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam sole. Prima Sabbatorum prima dies est a die Sabbatorum, id est, requietionum, quam nunc diem Dominicam propter resurrectionem Domini Salvatoris mos ecclesiasticus appellat. Idipsum autem est, cum una Sabbati, sive una Sabbatorum

legimus, id est, una dies a Sabbatorum die, hoc est, a requietionum, quæ in Sabbatis custodiebantur. Sanctæ autem mulieres, quæ Dominum fuerant secutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt, et ei, quem viventem dilexerant, etiam mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et nos ergo in eum qui est mortuus credentes, si, odore virtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quærimus, ad monumentum profecto illius cum aromatibus venimus. Quod autem valde mane mulieres venerunt ad monumentum orto jam sole, id est, cum jam cælum ab Orientis parte albesceret, quod non fit utique, nisi solis orientis vicinitate, juxta historiam quidem magnus quærendi et inveniendi Dominum fervor charitatis ostenditur. Juxta intellectum vero mysticum nobis datur exemplum, illuminata facie, decussisque vitiorum tenebris, odorem bonorum operum Domino et orationum suavitatem offerre.

Et dicebant ad invicem: Quis revolvit nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt re olutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Quomodo lapis per angelum revolutus sit, Matthæus sufficienter exponit. Sed revolutio lapidis mystice reserationem sacramentorum Christi, quæ velamine literæ legalis tegebantur, insinuat. Lex enim in lapide scripta est, ejus ablato tegmine, gloria resurrectionis ostensa, et abolitio mortis antiquæ, ac vita nobis speranda perpetua, toto cœpit orbe prædicari.

Et introeuntes in monumentum, viderunt juvenem sedentem in dextris coopertum stola candida, et obstupuerunt. Introeuntes ab Oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt angelum sedentem ad meridiam partem loci illius, ubi positum fuerat corpus Jesu, hoc namque erat in dextris. Quia nimirum corpus, quod supinum jacens caput habebat ad occasum, dexteram necesse est haberet ad Austrum. Scribit autem Matthæus quod angelum qui revolvit lapidem ab ostio monumenti primo viderunt super ipsum lapidem sedentem qui eas intrare in locum ubi Dominus erat positus jusserit, et videre quod jam resurrexisset a mortuis. Scribit Lucas, quod intrantes in monumentum, duos angelos inibi stantes invenerint. Illæ ergo mulieres angelos vident quæ cum aromatibus venerunt, quia videlicet illæ mentes supernos cives aspiciunt, quæ cum virtutibus ad Deum per sancta desideria proficiscuntur. Notandum vero nobis est, quidnam sit quod in dextris sedere angelus cernitur. Quid namque per sinistram nisi vita præsens? Quid vero per dexteram nisi perpetua vita signatur? Unde scriptum est: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me (Cant. II).* Sinistram namque Dei Ecclesia, prosperitatem videlicet vitæ præsentis quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris præmit. Dextera vero Dei eam amplectitur, quia sub æterna ejus beatitudine tota devotione continetur. Quia ergo Redemptor noster jam præsentis vitæ corruptionem transierat, recte angelus qui nuntiare perennem ejus vitam venerat, in dextera sedebat. Qui

A stola candida coopertus apparuit, quia festivitatis nostræ gaudia nuntiavit. Candor etenim vestis, splendorem nostræ denundat festivitatis. Nostræ dicamus an suæ? Sed ut fateamur verius, et suæ dicamus et nostræ. Illa quippe Redemptoris nostri resurrectio, et nostra festivitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit, et angelorum festivitas exstitit, quia nos revocando ad cœlestia, eorum numerum implevit. In sua ergo ac nostra festivitate angelus in albis vestibus apparuit, quia dum nos per resurrectionem dominicam ad superna reducimur, cœlestis patriæ damna reparantur. Sed jam qui venientes feminas affatur audiamus.

Nolite expavescere, Jesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eum. Nolite, inquit, expavescere. Ac si aperte dicat: Paveant illi qui non amant advenum superiorum civium. Pertinescant qui carnalibus desideriis pressi, ad eorum se societatem pertingere posse desperant. Vos autem cur pertimescitis, qui vestros concives videtis? Unde et Matthæus angelum apparuisse describens ait: *Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, et vestimenta ejus sicut nix (Matth. xxviii).* In fulgure etenim terror timoris est, in nive autem blandimentum candoris. Quia vero omnipotens Deus et terribilis est peccatoribus, et blandus justis, recte testis resurrectionis ejus angelus et in fulgure vultus, et in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie et terreret reprobos, et mulceret pios. *Jesum quæritis Nazarenum.* Jesus Latino eloquio salutaris, id est salvator interpretatur. At vero multi hoc nomine dici poterant tunc, non tamen substantialiter, sed nuncupative. Ideoque locus subjungitur, ut de quo Jesu dictum sit manifestetur: *Nazarenus;* et causam prolinus subdit, *crucifixum,* atque addidit, *resurrexit, non est hic.* Non est hic dicitur per præsentiam carnis, qui tamen nusquam deerat per præsentiam majestatis.

Sed ite et dicite discipulis ejus et Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Quærendum nobis est cur nominatis discipulis Petrus designatur ex nomine. Sed si hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magistrum negaverat, venire inter discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione. Quia in re considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum quem cunctæ Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertinescere, et seipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ actum pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa discretè qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, et tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret quam misericorditer aliena infirma toleraret. Bene autem de Redemptore nostro dicitur: *Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.* Galilæa namque transmigratio facta interpretatur. Jam quippe Redemptor nos: a passione ad resurrectionem, a morte ad vitam, a pœna ad gloriam, a corruptione ad incorruptionem, transmigraverat. Et

primum post resurrectionem in Galilæa a discipulis A videtur, quia resurrectionis ejus gloriam post læti videbimus, si modo a vitiis ad virtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulcro nuntiatur, in transnigraticne ostenditur, quia is qui in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratione mentis videtur. †

At illæ excentes de monumento fugerunt (invaserat enim eas tremor et pavor) et nemini quidquam dixerunt. Timebant enim. Merito movet quomodo Marcus scribat: Et nemini quidquam dixerunt. Cum dicat Lucas: Et regressæ a monumento, annuntiaverunt hæc omnia illis undecim, et cæteris omnibus. Similiter Matthæus: Et exierunt (inquit) cito de monumento, cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus (Matth. xviii). Nisi intelligamus, ipsorum angelorum B nemini ausas fuisse aliquid dicere, id est respondere ad ea quæ ab illis audierant; aut certe custodibus quos jacentes viderunt. Nam illud gaudium quod Matthæus commemorat, non repugnat timori, de quo Marcus dicit. Debemus enim utrumque in illarum animo factum intelligere, etiamsi ipse Matthæus de timore non diceret.

Surgens autem Jesus mane prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene. Hæc apparitio Domini quomodo et ubi sit facta, Joannes plenissime docet. Surrexit autem Dominus mane de monumento, in quo sero jam facto erat depositus, ut adimpleretur illud Psalmistæ: Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia (Psal. xxix). Sepultus ergo sexta Sabbati, quæ dicitur Parasceve, circa horam vespertinam, sequenti nocte ac die Sabbati cum nocte subsequenti in monumento positus, sic die tertia, id est mane surrexit prima Sabbati. Non autem merito uno die in sepulcro et duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adjunxit. Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur. Unani ad nos suam, id est, carnis mortem detulit, et duas nostras quas reperit solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos a neutra liberaret. Sed unam misericorditer accepit, et juste utramque damnavit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, et duplam nostram moriens subegit.

Apparuit, inquit, primo Mariæ Magdalene, de qua D ejecerat septem dæmonia. Illa videns nuntiavit his qui cum eo fuerant lugentibus et fletibus. Sicut in principio mulier auctrix culpæ viro fuit, vir exsecutor erroris, ita nunc quæ prior mortem intulerat et gustaverat, resurrectionem prior vidit. Et ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret, quæ culpam viro transfuderat, transfudit et gratia. Unde recte et mulier hæc quæ viris lugentibus ac fletibus lætitiâ dominicæ resurrectionis prima nuntiavit, a septem dæmonibus curata esse memoratur, ut universis vitiis plena fuisse, sed ab his omnibus divino munere mundata esse signetur, et ubi abundavit peccatum, superabundasse gratia monstretur. Septenarius namque numerus pro universitate solet mystice

PATROL. XCII.

poni. Quæ ergo a septem dæmonibus curata, hoc est ab universis erat liberata sceleribus, prima resurgentem a mortuis Dominum vidit, ne quisquam dignus pœnitens de admissorum venia desperaret, videns eam quæ tot ac tantis quondam erat subdita vitiis in tantum culminis subito merito fidei ac dilectionis esse promotam, ut ipsis evangelistis atque apostolis Christi prima illa miraculum patratæ resurrectionis evangelizaret.

Et illi audientes quod viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt. Quia resurrectionem dominicam discipuli tarde crediderunt, non tam illorum infirmitas quam nostra (ut ita dicam) futura firmitas fuit. Ipsa namque resurrectio illis dubitantibus per multa argumenta monstrata est, quæ dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur? Minus enim mihi Maria Magdalene præstitit, quæ citius credidit, quam Thomas, qui diu dubitavit. Ille etenim dubitando vulnere cicatrices tetigit, et de nostro pectore dubitationis vulnus amputavit.

Post hæc autem duobus ex eis ambulantiibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam. Et illi euntes renuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt. Quomodo hoc factum sit, Lucas exponit latius. Quod autem dicit Marcus, ostensus est in alia effigie, hoc apertius dicit Lucas, quia oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent, donec cum illo venientes in castellum quo ibant, et ponentes ei mensam quasi peregrino, tandem cognoverunt eum in fractione panis (Luc. xxiv). Qui, sicut idem Lucas consequenter adjungit, surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem. Et invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant dicentes, quod surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gestu erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis (Ibid.). Quod autem ait Marcus, annuntiaverunt cæteris, vel illis crediderunt, cum Lucas dicat quod jam inde loquebantur, vere resurrexisse, et Simoni apparuisse, quid intelligendum est, nisi aliquos fuisse ibi qui hoc nolent credere? Cui autem non eluceat, prætermisisse Marcum, quod Lucas narrando explicavit? Hoc est, quæ cum illis locutus fuerit Jesus antequam cognoscerent eum, et quomodo eum in fractione panis agnoverunt, quandoquidem mox ut dixit eis apparuisse alia effigie euntibus in villam, continuo conjunxit: Et illi euntes nuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt. Quasi possent nuntiare quem non cognoverant, aut possent agnoscere quibus alia effigies ejus apparuerat. Quomodo ergo eum agnoverunt ut nuntiare possent, Marcus sine dubio prætermisit. Quod ideo memoriæ commendandum est, ut assuescamus advertere Evangelistarum morem, ita prætermittentium quæ non commemorant, et conjungentium quæ commemorant, ut eis qui usum in hac consideratione non habent, non aliunde maxime error oriatur, quo putant eos non sibi congruere.

Novissime recumbentibus illis undecim apparuit, et approbavit incredulitatem illorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non credide-

10

rant. Quomodo novissime, quasi jam ultra eam non viderint? Novissimum quippe illud est, quod Dominum Apostoli in terra viderunt, quando ascendit in cælum, quod factum est quadrage-imo die post ejus resurrectionem. Nunquidnam tunc exprobraturus erat, quod non credidissent eis qui eum viderant resurrexisse, quando jam et ipsi post resurrectionem toties eum viderant? Illud ergo accipiamus, post multas demonstrationes ejus, quibus per dies quadraginta discipulis suis præsentatus est, eum etiam novissime recumbentibus illis undecim apparuisse, id est ipso quadagesimo d. e. Et quoniam jam erat ab eis ascensus in cælum, hoc eis illo die maxime exprobrare voluisse, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderant antequam eum ipsi viderent, cum utique post ascensionem suam prædicantibus illis Evangelium, gentes, quæ non viderunt, fuerant credituræ. Post illum quippe exprobrationem secutus, ait Idem Marcus :

Et dixit eis : Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. Hoc ergo prædicaturi, quoniam qui non crediderit condemnabitur, cum id utique non crediderit quod non vidit, nonne ipsi primitus fuerant objugandi, quod antequam Dominum vidissent, non crediderint eis quibus Dominus apparuisset? Quod vero dixit eis *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*, nunquid sanctum Evangelium vel insensatis rebus, vel brutis animalibus fuerat prædicandum, ut de eo discipulis dicitur, *Prædicate omni creaturæ*? Sed omnis creaturæ nomine, potest omnis natio gentium designari. Ante etenim dictum fuerat : *In viam gentium ne abieritis* : nunc autem dicitur, *Prædicate omni creaturæ*, ut scilicet prius a Judæa apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adiutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset. *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Fortasse unusquisque apud semetipsum dicat : Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quod de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit : *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (Tit. 1). Hic Joannes ait : *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est* (I Joann. 1). Cum autem dicitur, *Qui vero non crediderit, condemnabitur*, quid hic dicimus de parvulis qui per ætatem adhuc credere non valent? Nam de majoribus nulla quæstio est. In Ecclesia ergo Salvatore per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea quæ illis in baptismo remittuntur peccata traxerunt.

Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur : In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, et bene habebunt. Nunquid quia ista signa non facimus, minime credimus? Sed hæc necessaria in exordio Ecclesiæ

fuerunt. Ut enim ad fidem cresceret, miraculis fuerat nutrienda. Quia et nos cum arbusta plantamus, tandiu eis aquam fundimus, quousque ea in terra convaluisse videamus. At si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim quod Paulus dicit : *Lingux in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus* (I Cor. xiv). An non habemus de his signis atque virtutibus quæ adhuc subtilius considerare debeamus? Sancta quippe Ecclesia quotidie spiritualiter facit, quod tunc per apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes ejus cum per exorcismi gratiam manus credentibus imponunt, et habitare malignus spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt? Et fideles quique qui jam vitæ veteris sæcularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, Conditoris sui laudes et potentiam, quantum prævalent, narrant, quid aliud faciunt nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minime pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, et exemplo suæ operationis illorum vitam roborant qui in propria actione titubant, quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, ut bene habeant? Quæ nimirum miracula tanto majora sunt, quanto magis spiritualia. Tanto majora sunt, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur.

Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, et sedet a dextris Dei. Considerandum nobis est quid est quod Marcus ait : *Sedet a dextris Dei*, et Stephanus dicit, *Video cælos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei* (Act. vii). Quid est quod Marcus hunc sedentem, Stephanus vero stantem se videre testatur? Sed scimus quia sedere judicantis est, stare vero pugnantis vel adjutantis. Quia ergo Redemptor noster assumptus in cælum et nunc omnia judicat, et ad extremum iudex omnium veniet, hunc post assumptionem Marcus sedere describit, quia post ascensionis suæ gloriam iudex in fine videbitur. Stephanus vero in laboris certamine positus, stantem vidit, quem adiutorem habuit. Quia ut iste in terra persecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de cælo illius gratia pugnavit. Sequitur :

Illi autem profecti prædicaverunt, ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis. Quid in his considerandum est, quid memoriæ commendandum, nisi quod præceptum obedientiæ, obedientiam vero signa secuta sunt? Inter quæ notandum, quod Evangelium suum Marcus quanto tardius cæteris inchoavit, tanto in longiora scribendo tempora porrexit. Nam neque de nativitate ipsius Domini aut præcursoris ejus, neque de infantia vel pueritia utriuslibet eorum aliqua commemorans, neque de nativitate Salvatoris altius scribens, excepto quod eum in capite Evangelii sui filium Dei

nominat, ab initio evangelicæ prædicationis, quod A per Ioanem factum est, cœpit : et ad illud usque tempus narrando pervenit : quo apostoli idem Evangelii verbum totum prædicando disseminare per orbem. Restat sane quæstio non minima, quomodo scripserit idem evangelista, dixisse angelum mulieribus : *Ite, dicite discipulis ejus et Petro, quia præcedit vos in Galilæam ; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis*, nec tamen ibi visum a discipulis Dominum in ullo post hæc Evangelii suo loco retulerit. Et quidem Matthæus abisse discipulos dicit in Galilæam, ibique Dominum vidisse et adorasse, et præceptum ab eo accepisse eundi, docendi, baptizandi omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Attamen inspecta aliorum scriptura evangelistarum docet eum sæpius antea visum discipulis : maxime ipso die resurrectionis ejus in Jerosolymis, et in castello Emmaus. Quare ergo specialiter se in Galilæam præcessurum, et ibi a discipulis videndum prædixit, cum neque ibi solum, neque ibi primum fuerit visus? Videamus ergo cujus mysterii gratia secundum Matthæum et Marcum resurgens ita mandaverit : *Præcedam vos in Galilæam, ibi me videbitis*. Quod etsi completum est, tamen post multa completum est, cum mandatum sic sit (quanquam sine præjudicio necessitatis) ut aut hoc solum, aut hoc primum expectaretur fieri debuisse. Procul dubio ergo, quoniam vox est ista non evangelistæ narrantis, quod ita factum sit, sed angeli ex mandato Domini et ipsius Domini, evangelistæ autem narrantis, sed ita ut ab angelo et a Domino dictum sit, prophetiæ dictum accipiendum est. Galilæa namque interpretatur vel transmigrationis, vel revelatio. Prius itaque secundum transmigrationis significationem, quid aliud occurrit intelligendum,

Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis, nisi quia Christi gratia de populo Israel

transmigrationis erat ad gentes, quibus apostoli prædicantes Evangelium nullo modo crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet? Et hoc intelligimus : *Præcedet vos in Galilæam*. Quod autem gaudentes mirantur, disruptis et evictis difficultatibus, aperiri sibi ostium in Domino per illuminationem fidelium ; hoc intelligitur : ibi eum videbitis, id est, ibi membra ejus invenietis. Ibi vivum corpus ejus in eis qui vos susceperint, agnoscentis. Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur revelatio, non jam in forma servi intelligendum est, sed in illa in qua æqualis est Patri; quam promisit apud Joannem dilectoribus suis, cum diceret : *Ego diligam eum, et ostendam illi meipsum (Joan. xiv)*. Non utique secundum id quod jam videbant, et quod B etiam resurgens cum cicatricibus non solum videndum, sed etiam tangendum postmodum ostendit : sed secundum illam ineffabilem lucem, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum : secundum quam lucet in tenebris, et tenebræ eum non comprehenderunt (*Ibid.*). Illuc nos præcessit, unde ad nos veniens non præcessit, et quo nos præcedens non deseruit. Illa erit revelatio, tanquam vera Galilæa, cum similes ei erimus, ibi eum videbimus sicuti est. Ipsa erit etiam beatior transmigrationis ex isto sæculo in illam æternitatem, si ejus præcepta sic amplectamur ut ad ejus dexteram aggregari mereamur. Tunc enim ibunt sinistri in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Hinc illuc transmigrabunt, et ibi eum videbunt quomodo non vident impii. Tolle C tur enim impius ne videat claritatem Domini, et impii lumen non videbunt. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Ibid. xvii)*, sicut in illa æternitate cognoscitur, quo suos perducet per formam servi, ut eum liberi contemplantur per formam Domini.

IN LUCÆ EVANGELIUM

EXPOSITIO.

EPISTOLA ADHORTATORIA ACCÆ EPISCOPI

AD BEDAM PRESBYTERRUM.

Reverendissimo in Christo fratri, et consacerdoti D Bedæ presbytero Accæ, perpetuam in Domino salutem. Sæpe quidem tuæ sanctæ fraternitati et absens scribendo, et colloquendo præsens suggesti, ut post expositionem Actuum apostolorum, in Evangelium quoque Lucæ scribere digneris. Quod ipse hæcenus verecunda excusatione differre, quam facere maluisti, attestando te duas maxime ob causas a tentando hoc opere deterritum : quia videlicet et ipsum opus arduum, et a sanctissimo ac doctissimo antistite Ambrosio sit præoccupatum. Nec te negotium vires

tuas excedens suscipere ausum, imo nec opus fore ab ullo repeti, quod a summo ingenio constaret optime completum, et esse laboris superflui post fortissima tanti viri dicta, vel eadem aliter quasi compilatorem dicere, vel quasi minus doctum infirmiora velle subijcere. Teque multum timere, ne in reprehensionem studii veterum nova condere puteris, dicaturque tibi illud antiqui proverbi :

In mare quid pisces, quid aquas in lumina mittas?
Larga sed indignis munera fundo locis.

Sed hujus objectioni tuæ breviter respondeo quia,